

**REGULERING VAN DIE
AUDITEURSPROFESSIE IN SUID-AFRIKA**

EM ODENDAAL

**REGULERING VAN DIE
AUDITEURSPROFESSIE IN SUID-AFRIKA**

deur

ELIZABETH MARGARETHA ODENDAAL

voorgelê ter gedeeltelike vervulling van die vereistes vir die

DCOM (REK)-GRAAD

in die Fakulteit Ekonomiese- en Bestuurswetenskappe

UNIVERSITEIT VAN PRETORIA

PROMOTOR: Prof Dr H de Jager

SEPTEMBER 2005

SUMMARY

Title: Regulation of the auditing profession in South Africa

Name: Elizabeth Margaretha Odendaal

Promotor: Prof Dr H de Jager

Department: Auditing

Degree: DCom

Financial scandals worldwide have led to an auditing profession crisis. Society has lost confidence in the profession because of a growing perception that it does not act in the public interest, but in its own interest only. The way in which the auditing profession is regulated may impact positively or negatively on the value of the audit function. Consequently there is danger that the profession may lose its very reason for existence. Conversely, the profession has an opportunity to re-invent itself, and by so doing, regain the trust of society.

The South African auditing profession, as elsewhere, has begun to recognise this situation as an opportunity to introduce changes to the regulation of the profession. These regulations are the key to society's willingness to trust the outcome of the audit process. While the current regulations are obviously flawed, it is believed that, once revised, society may regain confidence and trust in the profession and its services. To this end the Draft Auditing Profession Bill, 2004 was published in November 2004.

In this thesis the profession's regulations, including the Draft Auditing Profession Bill, 2004, are evaluated in terms of factors that are central to an effective and credible regulatory system. The burning issues involving the auditing profession are also identified in this study, and evaluated.

In comparison with changes already made in other countries, it appears that those important regulatory system factors and the key public interest issues of credibility and trust are inadequately addressed by the proposed auditing profession regulations. The fundamental reasons for this failure are the proposed composition and financing of the regulator and associated bodies. Hence, in this study a normative framework for regulating the auditing profession in South Africa is proposed in an effort to regain society's trust.

Key words:

Draft Auditing Profession Bill, 2004; Independent Regulatory Board for Auditors; Standard-Setting Board for Auditing; Standard-Setting Board for Auditor Ethics; Regulation; Regulator; Self-regulation; Public interest; Self interest; Public confidence; Assurance; Independence; Accountability.

VOORWOORD

Die wêreldwye finansiële skandale het daartoe gelei dat die gemeenskap in 'n groot mate hulle vertroue in die ouditeursprofessie verloor het as gevolg van die siening dat die professie nie in belang van die gemeenskap nie maar in eie belang optree. Die regulering van die ouditeursprofessie is 'n meganisme waardeur die gemeenskap gerusstelling kan verkry dat die professie toepaslik beheer word en daarom vertrou kan word. Die wyse waarop die ouditeursprofessie gereguleer word, het 'n positiewe of 'n negatiewe invloed op die waarde van die auditfunksie. Die gevaar bestaan dat die ouditeursprofessie nie meer 'n bestansreg het nie. Aan die ander kant het die professie die geleentheid om veranderinge aan te bring en sodoende die vertroue van die gemeenskap te herwin.

Ek hoop dat hierdie studie oor die regulering van die ouditeursprofessie waardevolle inligting sal verskaf en sal bydra dat die nodige aanpassings aan die regulering van die professie gemaak word sodat die regulering van die ouditeursprofessie in Suid-Afrika in belang van die gemeenskap sal geskied en die gemeenskap gevolglik hulle vertroue in die ouditeursprofessie sal herwin.

Aan almal wat my tydens hierdie studie met hulp, aanmoediging en morele ondersteuning bygestaan het, spreek ek my opregte dank en waardering uit. Dit is dan ook vir my aangenaam om die bystand wat ek van 'n aantal persone ontvang het om hierdie studie moontlik te maak, by name te noem.

My dank en waardering aan:

My promotor, Prof Herman de Jager, vir sy bekwame leiding en volgehoue ondersteuning.

My man, Wimpie, vir sy liefde, hulp en ondersteuning.

Wihann vir al sy liefde en begrip.

Ons hemelse Vader wat talente, krag en genade skenk.

INHOUDSOPGAWE

	Bladsy
VOORWOORD	iv
HOOFSUK 1 PROBLEEMSTELLING, METODOLOGIE, DOEL EN OORSIG VAN DIE STUDIE	
1 Inleiding	1
2 Probleemstelling	3
3 Motivering vir die studie	3
3.1 Internasionale ontwikkelinge	3
3.2 Ontwikkelinge in Suid-Afrika	5
4 Metodologie van die studie	7
5 Doel van die studie	8
6 Verklaring van begrippe	8
7 Oorsig van die studie	9
HOOFSUK 2 DIE AARD EN WESE VAN OUDITERING	
1 Inleiding	10
2 Die vraag na 'n audit	11
2.1 Definisie van 'n audit	11
2.2 Faktore wat aanleiding gee tot die vraag na 'n audit	13
2.3 Verskillende teorieë oor die vraag na 'n audit	15
2.4 Vereistes wat aan die ouditeursprofessie gestel word	19
3 Die rol van die ouditeursprofessie	24
4 Die oorsprong en ontwikkeling van die regulering van die ouditeursprofessie	27
4.1 Verenigde Koninkryk	27
4.2 Amerika	30
4.3 Suid-Afrika	32
5 Samevatting	32

HOOFSTUK 3 DIE AARD EN WESE VAN REGULERING

1	Inleiding	35
2	Die vraag na regulering	36
2.1	Definisie van regulering	36
2.2	Faktore wat aanleiding gee tot die vraag na regulering	44
2.3	Verskillende teorieë oor regulering	52
2.4	Faktore wat in 'n reguleringstelsel van belang is	57
3	Strukture vir regulering	64
4	Self-regulering	68
4.1	Die aard van self-regulering	69
4.2	Argumente ten gunste van self-regulering	71
4.3	Argumente teen self-regulering	73
4.4	Self-regulering van die ouditeursprofessie	76
5	Die rol van die regulering van die ouditeursprofessie	78
6	Samevatting	80
7	Gevolgtrekking	81

HOOFSTUK 4 KNELPUNTE RONDOM DIE OUDITEURSPROFESSIE

1	Inleiding	82
2	Knelpunte	84
2.1	Inleiding	84
2.2	Onafhanklikheid	85
2.2.1	Inleiding	85
2.2.2	Die lewering van nie-gerusstellingsdienste aan gerusstellingskliënte	87
2.2.3	Die langdurige verbintenis met dieselfde gerusstellingskliënt	102
2.2.4	Die aanstelling en vergoeding van ouditeure	110
2.2.5	Die indiensneming van voormalige gerusstellingspersoneel deur gerusstellingskliënte	119
2.3	Etiese en ouditstandaarde	122
2.3.1	Inleiding	122
2.3.2	Die stel van etiese en ouditstandaarde	122
2.3.3	Die nakoming van etiese en ouditstandaarde	123
2.3.4	Samevatting	126
2.3.5	Gevolgtrekking	127

2.4	Monitering en dissiplinerings	128
2.4.1	Inleiding	128
2.4.2	Gebrek aan voldoende optrede teen diegene wat oortree	128
2.4.3	Praktykoorsigte	132
2.4.4	Rekenpligtigheid en deursigtigheid van die monitering en dissiplinerings	133
2.4.5	Samevatting	135
2.4.6	Gevolgtrekking	136
3	Samevatting	137
4	Gevolgtrekking	141
HOOFSTUK 5 REGULERING VAN DIE OUDITEURSPROFESSIE IN SEKERE LANDE		
1	Inleiding	146
2	Regulering van die ouditeursprofessie in Ierland	149
2.1	Eertydse regulering	149
2.2	Hedendaagse regulering	150
2.3	Mate waarin aan die faktore wat in 'n reguleringstelsel van belang is, voldoen word	153
2.4	Gevolgtrekking	155
3	Regulering van die ouditeursprofessie in Engeland	157
3.1	Eertydse regulering	157
3.2	Hedendaagse regulering	159
3.3	Mate waarin aan die faktore wat in 'n reguleringstelsel van belang is, voldoen word	165
3.4	Gevolgtrekking	167
4	Regulering van die ouditeursprofessie in Amerika	169
4.1	Eertydse regulering	169
4.2	Hedendaagse regulering	170
4.3	Mate waarin aan die faktore wat in 'n reguleringstelsel van belang is, voldoen word	180
4.4	Gevolgtrekking	182
5	Regulering van die ouditeursprofessie in Australië	184
5.1	Eertydse regulering	184
5.2	Hedendaagse regulering	184
5.3	Mate waarin aan die faktore wat in 'n reguleringstelsel van belang is, voldoen word	189
5.4	Gevolgtrekking	191

6	Regulering van die ouditeursprofessie in Kanada	193
6.1	Eertydse regulering	193
6.2	Hedendaagse regulering	193
6.3	Mate waarin aan die faktore wat in 'n reguleringstelsel van belang is, voldoen word	197
6.4	Gevolgtrekking	199
7	Samevatting	201
8	Gevolgtrekking	206

HOOFSTUK 6 REGULERING VAN DIE OUDITEURSPROFESSIE IN SUID-AFRIKA

1	Inleiding	209
2	Hedendaagse regulering	209
3	Voorgestelde regulering	212
4	Mate waarin die voorgestelde regulering die knelpunte rondom die ouditeursprofessie aanspreek	221
4.1	Onafhanklikheid	221
4.2	Etiese en ouditstandaarde	238
4.3	Monitering en dissiplinerings	240
5	Mate waarin die voorgestelde regulering die aspekte wat in 'n reguleringstelsel van belang is, aanspreek	244
6	Samevatting	252
7	Gevolgtrekking	257

HOOFSTUK 7 VERGELYKING VAN REGULERINGSTELSELS, GEVOLGTREKKINGS, AANBEVELINGS EN STEL VAN 'n NORMATIEWE RAAMWERK

1	Oorsig van die studie	266
2	Vergelyking van die regulering van die ouditeursprofessie in Suid-Afrika met dié in die ander lande wat ondersoek is	269
2.1	Mate waarin die knelpunte rondom die ouditeursprofessie verwyder word	271
2.2	Mate waarin voldoen word aan die faktore wat in 'n reguleringstelsel van belang is	276

3	Gevolgtrekkings oor die voorgestelde regulering van die ouditeurs-professie in Suid-Afrika	278
4	Aspekte wat verdere navorsing verg	281
5	Aanbevelings oor die regulering van die ouditeursprofessie in Suid-Afrika	282
6	Normatiewe raamwerk vir die regulering van die ouditeursprofessie in Suid-Afrika	286
7	Slotopmerking	289
	BIBLIOGRAFIE	290

“Quis custodiet ipsos custodes? If those to be watched are the regulated it follows ... that the watchers are the regulators. But who watches the watchers?” (Brown-John 1981:156).

HOOFSTUK 1

PROBLEEMSTELLING, METODOLOGIE, DOEL EN OORSIG VAN DIE STUDIE

Om leesbaarheid te vergemaklik, word die volgende afkortings in hoofstuk 1 gebruik:

AASB	<i>Auditing and Assurance Standards Board</i>
AASOC	<i>Auditing and Assurance Oversight Council</i>
AICPA	<i>American Institute of Certified Public Accountants</i>
CGAA	<i>Co-ordinating Group on Accounting and Auditing issues</i>
CICA	<i>Canadian Institute of Chartered Accountants</i>
CPAA	<i>Certified Practising Accountants in Australia</i>
CPAB	<i>Canadian Public Accountability Board</i>
FRC	<i>Financial Reporting Council</i>
IAASA	<i>Irish Auditing and Accounting Supervisory Authority</i>
ICAI	<i>Institute of Chartered Accountants in Ireland</i>
IRBA	<i>Independent Regulatory Board for Auditors</i>
ISA	<i>International Standard on Auditing</i>
Maatskappywet	Maatskappywet Wet 61 van 1973 (soos gewysig)
Minister	Minister van Finansies
Paneel	Ministeriële Paneel
PCAOB	<i>Public Company Accounting Oversight Board</i>
RGA	<i>Review Group on Auditing</i>
SAICA	<i>South African Institute of Chartered Accountants</i>
SAIGR	Suid-Afrikaanse Instituut van Geoktrooieerde Rekenmeesters
SBA	<i>Standard-Setting Board for Auditing</i>
SBE	<i>Standard-Setting Board for Auditor Ethics</i>
SEC	<i>Securities and Exchange Commission</i>

1 INLEIDING

In Suid-Afrika word alle maatskappye statutêr verplig om 'n eksterne ouditeur aan te stel (Maatskappywet, artikel 270). Die eksterne ouditeur moet jaarliks, nadat die ouditfunksie uitgevoer is, verslag doen of die finansiële jaarstate in alle wesenlike opsigte, in ooreenstemming met 'n geïdentifiseerde verslagdoeningsraamwerk, 'n redelike weergawe is van die finansiële toestand van die maatskappy op jaareinde en of dit die resultaat van sy bedrywighede en kontantvloei-inligting vir die jaar redelik weergee (AASB 2005b, ISA 200.02).

Geouditeerde finansiële jaarstate word hoofsaaklik voorberei vir mense wat 'n belang in die maatskappy het maar nie insae in, of 'n begrip vir, die maatskappy se rekeningkundige rekords het nie. Daar is direkte gebruikers - diegene wat die ouditfunksie laat uitvoer, naamlik die aandeelhouers - en indirekte gebruikers (onder meer krediteure, klante en werknemers van die maatskappy wat geouditeer word). Die ouditeursprofessie het grootliks sy bestaan te danke aan die behoefte aan 'n onafhanklike party wat gerusstelling rakende die bedryf van die maatskappy se sake aan die aandeelhouers kan verskaf (Turner in Cobb 2002). Dit is dus belangrik om die gehalte van die ouditfunksie uit die oogpunt van die gemeenskap te ondersoek, omdat die gebruikers van die finansiële jaarstate 'n groot deel van die gemeenskap uitmaak.

Sedert die begin van die negentiger jare is daar toenemende beskuldigings dat die ouditeursprofessie wêreldwyd, ook in Suid-Afrika, nie in die belang van die gemeenskap nie maar in eie belang optree (Mays 1995:58-59, Sikka & Willmott 1995, Gray & Manson 2000:567). Die val van Enron in 2001, wat as die grootste finansiële mislukking in die geskiedenis bekend staan (Quick 2002), het die kollig opnuut op die ouditeursprofessie laat val omdat die ouditeure vir die laaste vier jaar finansiële jaarstate aanvaar het waarin die maatskappy se waarde met meer as 'n miljard dollar oorstateer is. Die ouditeure het gehelp om die skade vir die aandeelhouers weg te steek, terwyl hulle eintlik die teenoorgestelde moes gedoen het. Verder het hulle dokumentasie wat met Enron verband hou, vernietig (Cobb 2002).

In Suid-Afrika het die Nel-kommissie (Nel Commission 1997:16), wat aangestel is om die sake van die Masterbond-maatskappye-groep en beleggersbeskerming in Suid-Afrika te ondersoek, die Suid-Afrikaanse ouditeursprofessie as oneerlik en ondoeltreffend bestempel. Die kommissie was ook van mening dat daar 'n gebrek aan effektiewe vervolging in die geval van bedrog deur ouditeure is.

Die ineerstorting van die LeisureNet-groep het daartoe bygedra dat vrae opnuut oor die ouditeursprofessie in Suid-Afrika gevra word. Dit is verder versterk toe die ouditeure van Real Africa Holdings en Real Africa Investments die blaam vir die weselike afwaartse aanpassings aan die maatskappye se vorige winsaankondigings aanvaar het (Ferreira 2002:12). Bob Garnett, uitvoerende vise-president van finansies van Anglo American, is van mening dat die Regal Treasury- en Suid-Afrikaanse Lugdiens-skandale waarby ouditeure betrokke was, ook bygedra het om die aansien van die ouditeursprofessie in Suid-Afrika te skaad en dat die professie in Suid-Afrika op sigself by te veel skandale betrokke is (Singh 2001:33).

Een van die bevindinge van die RGA in Ierland (Irish Government Publications 2000:16) was dat:

“... many auditors and accountants continue to observe the highest professional standards, but for others, the present system of auditing regulation has not operated as a corrective counterweight to the pressures of the marketplace”.

Mitchell en Sikka (1993:46-47) was reeds in 1993 van mening dat daar drie soorte veranderinge nodig is indien ouditeure van waarde vir die gemeenskap wil wees. Een daarvan was dat die professionele liggame wat grootliks vir die regulering van die

ouditeursprofessie verantwoordelik is, verander moet word. Solank die professionele liggame onder die beheer van die ouditeursprofessie self is, is daar weinig hoop dat die wyer doelwitte van die gemeenskap bereik sal word. Volgens Gray en Manson (2000:575) beskou baie kritici van die ouditeursprofessie die professionele liggame as vakbonde, eerder as professionele liggame, omdat dié liggame hoofsaaklik gemoeid is met die belange van hulle lede en nie met die belange van die gemeenskap nie. Mitchell en Sikka (1993:46-47) was verder van mening dat die professionele liggame nie hulle rol as vakbond en regulerende liggaam kan kombineer nie en dat die professionele liggame eers hervorm moet word voordat enige betekenisvolle veranderinge aan die ouditfunksie aangebring kan word.

Volgens Gloeck en De Jager (1998:iv) is oneffektiewe regulering een van die faktore wat die waarde van die eksterne ouditfunksie tot so 'n mate verlaag het dat die voortbestaan van 'n statutêr voorgeskrewe eksterne oudit bevaagteken word. Brown-John (1981:156) het reeds in 1981 die vraag gevra:

“Quis custodiet ipsos custodes? ... Who watches the watchers?”

Dit is teen hierdie agtergrond dat die regulering van die ouditeursprofessie ondersoek word. Dié regulering kan net aangepas of verander word indien die aard en omvang van die gebreke daarvan bekend is.

2 PROBLEEMSTELLING

Samevattend kan die kernprobleme wat tot hierdie studie aanleiding gegee het, in die volgende twee vrae saamgevat word:

- Hoe doeltreffend is die regulering van die ouditeursprofessie in Suid-Afrika?
- Bestaan daar 'n behoefte aan wysigings aan die regulering van die ouditeursprofessie in Suid-Afrika, en indien wel, watter vorm behoort dit aan dit neem?

3 MOTIVERING VIR DIE STUDIE

3.1 Internasionale ontwikkelinge

Die volgende aktiwiteite en gebeure is 'n bewys van die fokus wat daar wêreldwyd op die regulering van die ouditeursprofessie geplaas word:

Ierland

Ierland was die eerste land waar die ouditeursprofessie onder die soeklig geplaas is. Die regering van Ierland het in 2000 'n ondersoek-groep, die RGA, aangestel om sekere aspekte van die ouditeursprofessie, waaronder die self-regulering van die professie, te ondersoek (Irish Government Publications 2000:15). Die verslag van die ondersoek-groep is in 2000 gepubliseer en is getiteld *The Report of the Review Group on Auditing*. Met hierdie verslag

het die self-regulering van die ouditeursprofessie opnuut onder die vergrootglas gekom.

In April 2001 is die IAASA gestig om te help met die opstel van wetgewing wat uit die verslag van die RGA sou voortvloei (ICAI 2001a). Voorlopige wetgewing is in Februarie 2002 uitgereik (Walsh 2003) en die finale *Companies (Auditing and Accounting) Bill, 2003* is in Desember 2003 vrygestel (ICAI 2003g). Dié wetgewing plaas die IAASA op 'n statutêre grondslag en dra van die funksies ten opsigte van die professionele liggame van die *Minister for Enterprise, Trade and Employment* oor aan die IAASA (Accountancy Foundation 2002b:14, ICAI 2003h). Die IAASA is onafhanklik van die ouditeursprofessie en verteenwoordigend van die hoof belanghebbende partye (Accountancy Foundation 2002b:15, ICAI 2003h).

Engeland

Die struktuur van self-regulering van die ouditeursprofessie in Engeland is in 2002 aangepas om te verseker dat die gemeenskap se belange beskerm word. 'n *Accountancy Foundation* is gestig om die regulering van die ouditeursprofessie te monitor (Irish Government Publications 2000:46-47).

In reaksie op die aantal korporatiewe mislukkings, soos WorldCom en Enron, het die regering die CGAA gestig om ondersoek na die oorsake van die mislukkings in te stel. In Julie 2002 het die regering die tussentydse verslag van die CGAA bekend gestel. Met die bekendstelling van die verslag het Hewitt, *Trade and Industry Secretary*, 'n ondersoek gelas na die globale struktuur van regulering - insluitende self-regulering - in Engeland (Accountancy Foundation 2002b, Taylor & Collins 2002:13). Die regering het in Januarie 2003 sy gevolgtrekkings oor die verslag van die CGAA en die regulerende struktuur van die ouditeursprofessie bekend gemaak en gemeld dat 'n regulerende liggaam wat uit verteenwoordigers van die regering en die gemeenskap bestaan, ingestel gaan word om die ouditeursprofessie wat voorheen op self-regulering staatgemaak het, te reguleer (Lymer 2003c, Lymer 2003n). Die verantwoordelikhede van die *Accountancy Foundation* is deur 'n uitgebreide FRC oorgeneem (Grant, Evers & Hinks 2003:5).

Amerika

Om beleggers gerus te stel en vertroue in finansiële verslaglewering te herstel, het Pitt, SEC-voorsitter, op 11 Desember 2001 in die *Wall Street Journal* gepleit vir 'n doeltreffende en deursigtige stelsel van self-regulering vir die ouditeursprofessie, onderhewig aan die streng oorsig van die SEC (Thomas 2002). In Junie 2002 het die SEC 'n nuwe model vir die regulering van ouditeure wat vir die audit van publieke maatskappye verantwoordelik is, voorgestel. Met die doel om toekomstige skandale te voorkom en om die vertroue van die gemeenskap te herwin, het die *Sarbanes-Oxley Act* op 30 Julie 2002 in werking getree (AICPA 2002a, D'Andrea 2003i). Dié wet stel die PCAOB daar om professionele persone wat vir die audit van die finansiële jaarstate van publieke maatskappye verantwoordelik is, te reguleer. Deur die stigting van die PCAOB is daar statutêr 'n stelsel van federale toesig vir openbare ouditeure daargestel (Banham 2003).

Australië

Die val van hoëprofiel-maatskappye in die eerste helfte van 2001 in Australië en ontwikkelinge op die gebied van regulering het gelei tot die hersiening van die regulering van die ouditeursprofessie wat betref onafhanklikheid. Professor Ramsay van die *University of Melbourne* is die taak opgelê om die toereikendheid van die vereistes wat betref die onafhanklikheid van ouditeure te ondersoek en aanbevelings te maak. Dié ondersoek het tot die publikasie van die *Ramsay Report* in Oktober 2001 gelei (CPAA 2002c, Hayes 2002).

Die regering het in Junie 2002 aangekondig dat ouditregulering en korporatiewe openbaarmaking in Australië tydens 'n volgende fase van die *Corporate Law Economic Reform Program* (CLERP 9) hersien gaan word (CPAA 2002b). Die regering se CLERP 9 besprekingsdokument is in September 2002 uitgereik (CPAA 2002a). CLERP 9 het die FRC se rol uitgebrei om ook onder meer verantwoordelik te wees vir toesig oor en monitering van alle aspekte wat betref die onafhanklikheid van ouditeure, en ook vir die monitering en beoordeling van die ondersoek en dissiplinêre prosesse en prosedures van die professionele liggame. CLERP 9 se implementeringsdatum was Julie 2004 (Accountancy Foundation 2002b:15, 16 & 38).

Kanada

In Kanada is *Independent Public Oversight* vir ouditeure van publieke maatskappye op 17 Julie 2002 deur die federale en provinsiale reguleerders en die ouditeursprofessie in Kanada aangekondig (CICA 2003d). Die CPAB is in 2002 gestig as deel van 'n reeks inisiatiewe om die vertroue van beleggers te herwin. Die mandaat van die CPAB is om die gehalte van onafhanklike ouditering van publieke maatskappye in Kanada te bevorder (D'Andrea 2003c). Die CPAB is verantwoordelik vir toesig oor die onafhanklike inspeksies, die onafhanklikheidsreëls en die gehaltebeheermaatreëls vir ouditeure van publieke maatskappye (Accountancy Foundation 2002b:14 & 38, CICA 2002b).

'n Onafhanklike openbare liggaam, die AASOC, is in Oktober 2002 gestig met die doel om vertroue in Kanada se publieke maatskappye en kapitaalmarkte te hervestig deur die verbetering van die beheerproses soos wat dit op audit- en gerusstellingsstandaarde in Kanada van toepassing is (CICA 2003d, CICA 2003f).

3.2 Ontwikkelinge in Suid-Afrika

Mnr Trevor Manuel, Minister van Finansies, het die kalklig op die ouditeursprofessie in Suid-Afrika geplaas toe hy gedurende sy 2002-begrotingsrede en in sy toespraak by die SAIGR-dinee op 8 Mei 2002 in Kaapstad kritiek teen die professie uitgespreek het. Hy het gemeld dat bewyse verlang word dat die professie optree teen diegene wat oortree, as bewys aan die gemeenskap dat die regulering van die ouditeursprofessie waardevol is. Hy het ook gesamentlike optrede versoek ten einde die vertroue in die ouditeursprofessie te herstel (Manuel 2002, Steyn 2002, More statements on ... 2002/3:6).

Die regulering van die ouditeursprofessie in Suid-Afrika is ook in die volgende verslae behandel:

- Die doktorale proefskrif getiteld *Die verwagtingsgaping ten opsigte van die ouditeursprofessie in die Republiek van Suid-Afrika*, van Gloeck (1993).
- Die verslae van die Nel-kommissie (Nel Commission 1997:83, 2002:chapter 18) wat aangestel is om die sake van die Masterbond-maatskappyegroep en beleggersbeskerming in Suid-Afrika te ondersoek.
- 'n Navorsingsverslag getiteld *Seeking a brighter future for auditing in South Africa* wat deur Gloeck en De Jager (1998) uitgebring is.

Aan die begin van 2002 is die *Draft Accountancy Profession Bill, 2001* bekend gestel om die Wet op Openbare Rekenmeesters en Ouditeurs te vervang. In die lig van die aantal korporatiewe mislukkings en die finale verslag van die Nel-kommissie in 2002 was die minister nie oortuig dat die voorgestelde wetgewing genoeg doen om die inherente probleme in die stelsel aan te spreek nie (SAICA 2001, Report of the executive president). As 'n tussentydse maatreël is die voorgestelde *Draft Accountancy Profession Bill, 2001* teruggetrek.

Die minister het op 5 Desember 2002 aangekondig dat 'n paneel die *Draft Accountancy Profession Bill, 2001* gaan hersien (SAICA 2003/01/21). Die hoofdoelwit van die paneel was om deur die doeltreffende regulering van ouditeure en rekenmeesters die voortgesette integriteit van die finansiële markte te bevorder. Die paneel het op 17 Oktober 2003 aan die minister verslag gedoen. Ná oorweging van die aanbevelings van die paneel het die Nasionale Tesourie versoek dat alle belanghebbendes kommentaar op die aanbevelings van die paneel lewer (Corcoran 2003b:16). Kommentaar is van 22 belanghebbendes ontvang. In Maart 2004 het die minister die aanbevelings van die paneel, met die uitsondering van drie aspekte, aanvaar (Gloeck 2004b, Wort in Msiza [red] 2004a).

Die *Draft Accountancy Profession Bill, 2001* en ander toepaslike wetgewing wat deur die ondersoek geraak is, is daarna deur die Nasionale Tesourie hersien (Gloeck 2004b, Wort in Msiza [red] 2004a, Visser 2004:1). Verdere konsepwetgewing, die *Draft Auditing Profession Bill, 2004*, is op 19 November 2004 vir kommentaar vrygestel (SAICA 2004/12/01). Kommentaar is van 33 respondente ontvang (National Treasury 2004b). Dié wet stel eerstens die IRBA daar om die ouditeursprofessie te reguleer, asook die SBE, wat etiese standaarde stel, en die SBA, wat ouditstandaarde stel. Die regering is verantwoordelik vir toesig oor die IRBA (National Treasury 2004e).

Uit die voorafgaande blyk dit dat die regulering van die ouditeursprofessie in Suid-Afrika asook wêreldwyd 'n brandende vraagstuk is.

4 METODOLOGIE VAN DIE STUDIE

Die doeltreffendheid van die regulering van die ouditeursprofessie in Suid-Afrika sal in aparte hoofstukke deur middel van 'n literatuurstudie aangetoon word. Die voorgestelde regulering van die ouditeursprofessie in Suid-Afrika gaan eerstens gemeet word teen die faktore wat in 'n reguleringstelsel van belang is. Tweedens gaan daar vasgestel word in watter mate dit die knelpunte rondom die ouditeursprofessie aanspreek of oplos. Dan gaan die voorgestelde regulering vergelyk word met die regulering van die ouditeursprofessie in sekere Engelssprekende lande met wie daar historiese en professionele bande bestaan. Weens die aard van die studie sal geen verldwerkstudie gedoen word nie omdat die voorgestelde regulering in Suid-Afrika asook die regulering in die onderskeie lande wat ondersoek word die resultate van omvattende openbare ondersoeke is.

In die **eerste deel** van die studie sal daar eerstens 'n literatuurstudie gedoen word oor die aard en wese van ouditering; en tweedens oor die aard en wese van regulering sodat die regulering van die ouditeursprofessie vanuit hierdie perspektief gesien kan word. Die faktore wat in 'n reguleringstelsel van belang is, sal uit die literatuur afgelei word.

In die **twee deel** sal die knelpunte rondom die ouditeursprofessie, soos blyk uit die literatuur, ondersoek word.

In **deel drie** volg 'n ondersoek van die literatuur rakende die regulering van die ouditeursprofessie in sekere Engelssprekende lande met wie daar historiese en professionele bande bestaan, waar die regulering van die professie reeds onder die vergrootglas gekom het en veranderinge aangebring is. Die regulering van die ouditeursprofessie in Ierland, Engeland, Amerika, Australië en Kanada sal ondersoek word.

Dan volg 'n ondersoek na die regulering van die ouditeursprofessie in Suid-Afrika, met die klem op die voorgestelde regulering volgens die *Draft Auditing Profession Bill, 2004* in **deel vier**. Die voorgestelde regulering sal met die inligting wat uit die vorige drie dele ingewin is, vergelyk word ten einde tekortkominge in die voorgestelde regulering van die ouditeursprofessie te identifiseer.

In die **laaste deel** van die studie sal 'n normatiewe raamwerk vir die regulering van die ouditeursprofessie in Suid-Afrika gestel word.

5 DOEL VAN DIE STUDIE

Die doel van die studie is om vas te stel hoe doeltreffend die regulering van die ouditeursprofessie in Suid-Afrika is en of daar 'n behoefte aan wysigings aan die regulering van die ouditeursprofessie bestaan; en indien wel, watter vorm dit behoort aan te neem.

Samevattend is die doel van die studie soos volg:

- die evaluering van die regulering van die ouditeursprofessie in Suid-Afrika, met die klem op die voorgestelde regulering volgens die *Draft Auditing Profession Bill, 2004*,
- die stel van 'n normatiewe raamwerk vir die regulering van die ouditeursprofessie in Suid-Afrika.

6 VERKLARING VAN BEGRIPPE

Enkele begrippe word vir doeleindes van hierdie studie toegelig.

Ouditeur/Ouditeursprofessie

In hierdie studie verwys ouditeur/ouditeursprofessie, tensy spesifiek anders vermeld, na die eksterne ouditeur/ouditeursprofessie wat kwalifiseer om oudits ingevolge die Wet op Openbare Rekenmeesters en Ouditeurs (1991) uit te voer.

Oudit/Ouditering

In hierdie studie verwys oudit/ouditering, tensy spesifiek anders vermeld, na die eksterne oudit/ouditering van finansiële jaarstate deur persone wat kwalifiseer om oudits ingevolge die Wet op Openbare Rekenmeesters en Ouditeurs (1991) uit te voer.

Gemeenskap

In die geval van die ouditeursprofessie bestaan gemeenskap uit kliënte (met ander woorde aandeelhouders), owerhede, werkgewers, werknemers, beleggers, die sake- en finansiële gemeenskap en ander wat op die objektiwiteit en integriteit van die professie vertrou om die ordelike werking van die handel te handhaaf (SAIGR 2002b, Professionele Gedragskode .07).

7 OORSIG VAN DIE STUDIE

Die volgende raamwerk verskaf 'n oorsig van die studie:

HOOFSTUK	ONDERWERP
1	Probleemstelling, metodologie, doel en oorsig van die studie
2	Die aard en wese van ouditering
3	Die aard en wese van regulering
4	Knelpunte rondom die ouditeursprofessie
5	Die regulering van die ouditeursprofessie in sekere lande
6	Die regulering van die ouditeursprofessie in Suid-Afrika
7	Gevolgtrekkings oor die regulering van die ouditeursprofessie in Suid-Afrika en aanbevelings om dit te verbeter 'n Normatiewe raamwerk vir die regulering van die ouditeursprofessie in Suid-Afrika

“We need to remember every day that by serving the public interest, we serve our clients, our employers, and, ultimately, ourselves” (Chenok 2003).

HOOFSTUK 2

DIE AARD EN WESE VAN OUDITERING

Om leesbaarheid te vergemaklik, word die volgende afkortings in hoofstuk 2 gebruik:

AICPA	<i>American Institute of Certified Public Accountants</i>
Maatskappywet	Maatskappywet, Wet 61 van 1973 (soos gewysig)
OROR	Openbare Rekenmeesters- en Ouditeursraad
POB	<i>Public Oversight Board</i>
SAICA	<i>South African Institute of Chartered Accountants</i>
SAIGR	Suid-Afrikaanse Instituut van Geoktrooieerde Rekenmeesters
SEC	<i>Securities and Exchange Commission</i>
SECPS	<i>AICPA SEC Practice Section</i>

1 INLEIDING

In Suid-Afrika en byna wêreldwyd is die ouditeursprofessie in 'n bevoorregte posisie omdat wetgewing maatskappye verplig om jaarliks geouditeer te word. Die gemeenskap stel dus deur wetgewing die ouditeursprofessie daar. Die doel van die ouditfunksie kan soos volg saamgevat word:

“The audit function adds to the credibility of information because the user can ... be more confident in using the information for its intended purposes than he would be if the audit function had not been performed. This confidence allows the full potential value of the accounting information to be realized - for that value is realized through the use of the information, not its preparation and dissemination” (American Accounting Association 1973:13).

Daar is toenemende knelpunte rondom die ouditeursprofessie (Mays 1995, Sikka & Willmott 1995, Nel Commission 1997, Gloeck & De Jager 1998, Gray & Manson 2000, Cobb 2002, Nel Commission 2002). In 'n toespraak in 1936 het Landis, wat toe voorsitter van die SEC was, die volgende uitlating gemaak (Powell 1979 in Flegm 1984:76):

“The impact of almost daily tilts with (public) accountants, some of them called leaders in their profession, often leaves little doubt that their loyalties to management are stronger than their sense of responsibility to the investors”.

Dit stem in 'n groot mate ooreen met die hedendaagse beskuldigings teen die ouditeursprofessie. Die grootste kritiek teen die ouditeursprofessie handel daaroor dat die ouditeursprofessie in eie belang optree en nie in belang van die gemeenskap nie (Gray & Manson 2000:567).

Prinsipieel beskou, handel een van die kernoorsake van die knelpunte rondom die ouditeursprofessie oor die regulering van die professie. Ten einde dié regulering te evalueer, is 'n begrip van die aard en wese van ouditering onontbeerlik.

In hierdie hoofstuk word die aard en wese van ouditering bespreek sodat die rol van die regulering van die ouditeursprofessie, soos in hoofstuk drie behandel, vanuit hierdie perspektief gesien kan word. Eerstens word die vraag na 'n audit, insluitende die vereistes wat daar aan die ouditeursprofessie gestel word, omskryf. Daarna word die rol van die ouditeursprofessie ondersoek. Laastens word die oorsprong en ontwikkeling van die regulering van die ouditeursprofessie nagevors.

2 DIE VRAAG NA 'n AUDIT

Voordat die rol van die ouditeursprofessie beskryf word, is dit belangrik om 'n begrip te hê van wat 'n audit behels, wat of wie die vraag na 'n audit veroorsaak en wanneer of in watter omstandighede die vraag ontstaan, en wat die vereistes is wat aan 'n outiteur gestel word.

2.1 Definisie van 'n audit

Die begrip *ouditering* word gebruik om 'n wye reeks aktiwiteite in die handel te beskryf. Die volgende breë definisie van ouditering identifiseer 'n aantal gemeenskaplike eienskappe van die meeste moderne auditaktiwiteite (American Accounting Association in Boynton, Johnson & Kell 2001:5):

“A systematic process of objectively obtaining and evaluating evidence regarding assertions about economic actions and events to ascertain the degree of correspondence between those assertions and established criteria and communicating the results to interested users”.

Die belangrikste elemente onderliggend aan die begrip ouditering (Guy, Alderman & Winters 1999:5-7, Hayes & Schilder 1999:9, Konrath 1999:3, Robertson & Louwers 1999:4, Boynton et al 2001:5) kan soos volg toegelig word:

- **'n Sistematiese proses**

Ouditering is 'n logiese, doelgerigte en gestruktureerde reeks prosedures waaronder die evaluering van die rekeningkundige en interne beheerstelsels en die toets van wesenlike transaksies en saldo's. 'n Audit volg 'n gestruktureerde en gedokumenteerde plan (auditplan). 'n Audit moet so beplan en gestruktureer wees dat diegene wat die audit uitvoer, alle belangrike bewyse ten volle ondersoek en ontleed. Dit is nie 'n onbeplande en lukraak proses nie.

- **Verkryging en evaluering van bewyse op 'n objektiewe wyse**

Ouditering behels die verkryging van toereikende en toepaslike bewyse. Bewyse verteenwoordig inligting wat die ouditeur se besluitneming beïnvloed. Die ouditeur beoordeel die inligting in die rekeningkundige rekords en ander bronne deur:

- die rekeningkundige en interne beheerstelsels te bestudeer en te evalueer en die interne beheermaatreëls waarop daar vertrou wil word, te toets om die aard, omvang en tydsberekening van ander auditprosedures te bepaal;
- die uitvoer van ander prosedures op die rekeningkundige transaksies en rekeningsaldo's wat onder die omstandighede voldoende geag word.

Hoewel die bewyse op sigself min of meer oortuigend van aard is, moet die proses van verkryging en evaluering van die bewyse so objektief as moontlik wees. 'n Oudit is 'n onafhanklike, objektiewe en kundige ondersoek en evaluering van bewyse.

- **Stellings rakende ekonomiese bedrywighede en gebeure**

Bewyse moet verkry word rakende stellings oor ekonomiese bedrywighede en gebeure. Stellings is verklarings deur die bestuur in die finansiële jaarstate. In die geval van 'n audit van finansiële jaarstate verskaf die geouditeerde finansiële inligting en finansiële jaarstate aan die ouditeur. Sodanige finansiële jaarstate verteenwoordig die geouditeerde se stellings rakende ekonomiese aktiwiteite en gebeure en sluit nie net die finansiële jaarstate in nie, maar ook die rekeningkundige inligtingstelsel en die rekeningkundige proses.

- **Die mate van ooreenstemming tussen stellings en gestelde kriteria**

In die geval van 'n audit van finansiële jaarstate is die doelwit van die ouditeur om te bepaal of die geouditeerde se stellings ooreenstem met die gestelde kriteria, wat bekend staan as algemeen aanvaarde rekeningkundige praktyk.

- **Bekendmaking van resultate aan belanghebbende gebruikers**

Kommunikasie word bewerkstellig deur die ouditeursverslag. Belanghebbende gebruikers is individue wat op die ouditeur se bevindinge vertrou - waaronder die aandeelhouders. 'n Oudit dien geen doel indien die ouditeur die bewyse oor ekonomiese aktiwiteite en gebeure verkry en bevestig dat dit toepaslik in ooreenstemming met gestelde kriteria verantwoord is, maar nie die resultate aan belanghebbende gebruikers kommunikeer nie.

Arens, Elder en Beasley (2003:11) gee 'n soortgelyke beskrywing van ouditering as die *American Accounting Association* maar voeg by dat die audit deur 'n bevoegde en onafhanklike persoon uitgevoer moet word.

Gray en Manson (2000:17) gee die volgende definisie van 'n audit:

“An audit is an investigation or a search for evidence to enable an opinion to be formed on the truth and fairness of financial and other information by a person or persons independent of the preparer and persons likely to gain directly from the use of the information, and the issue of a report on that information with the intention of increasing its credibility and therefore its usefulness”.

'n Verdere element onderliggend aan die begrip ouditering blyk uit die definisies van ouditering deur Arens et al (2003:11) en Gray en Manson (2000:17) en kan soos volg toegelig word:

- **Uitgevoer deur 'n bevoegde en onafhanklike persoon**

Die ouditeur moet gekwalifiseer wees om die kriteria wat gebruik word, te begryp en moet bevoeg wees om te weet hoeveel en watter bewyse versamel moet word om tot 'n geldige gevolgtrekking te kom nadat die bewyse ondersoek is. Die ouditeur moet ook 'n onafhanklike geestesingesteldheid hê. Die bevoegdheid van die ouditeur is van geen waarde nie indien hy bevooroordeel is in die verkryging en evaluering van die bewyse.

Vir doeleindes van dié studie word 'n audit soos volg gedefinieer:

'n Oudit is 'n sistematiese proses, uitgevoer deur 'n bevoegde en onafhanklike persoon, waardeur bewyse oor stellings rakende ekonomiese aktiwiteite en gebeure op 'n objektiewe wyse verkry en evalueer word om die mate van ooreenstemming tussen die stellings en gestelde kriteria te bepaal, en die bekendmaking van die resultate aan belanghebbende gebruikers.

Uit die definisie van 'n audit blyk dit dat 'n audit 'n sistematiese proses is wat slegs deur 'n bevoegde en onafhanklike persoon uitgevoer kan word. Die afleiding kan gemaak word dat daar reëls en standaarde moet wees waarvan die nakoming gemonitor en oortreders gedissiplineer word, waardeur die gebruikers die versekering kan kry dat: iemand bevoeg is om 'n audit uit te voer; iemand onafhanklik is van die entiteit wat geaudit word; en dat leiding en struktuur tydens die uitvoering 'n audit verskaf word, byvoorbeeld oor die auditbewyse wat versamel moet word en die mededeling van die resultate aan die gebruikers.

2.2 Faktore wat aanleiding gee tot die vraag na 'n audit

In hoofstuk 1 is genoem dat die geouditeerde finansiële jaarstate hoofsaaklik voorberei word vir diegene wat 'n belang in die maatskappy het maar nie insae in die rekeningkundige rekords daarvan het nie of nie 'n begrip daarvoor het nie. Die faktore wat aanleiding gee tot die vraag na 'n audit van finansiële jaarstate word deur 'n hele aantal skrywers beskryf (Flegm 1984:127, Taylor & Glezen 1997:7-8, Guy et al 1999:5, Robertson & Louwers 1999:2, Boynton et al 2001:46-47, Arens et al 2003:10-11).

Volgens die bogenoemde skrywers veroorsaak die volgende faktore 'n vraag na ouditdienste:

- **Botsing van belange**

Daar is 'n moontlike botsing tussen diegene wat die finansiële jaarstate opstel (bestuur) en diegene wat die jaarstate gebruik (eienaars, aandeelhouders, beleggers, krediteure en owerhede). Wanneer finansiële inligting verskaf word deur 'n bron wat nie onafhanklik is nie, kan die gebruikers van sodanige finansiële inligting die vooroordele en motiewe van die verskaffer bevraagteken. Die verskaffer van die finansiële inligting kan 'n opsetlike of onopsetlike botsing van belange met die gebruikers van die finansiële inligting hê. Daar kan ook 'n moontlike botsing van belange bestaan tussen die verskillende klasse gebruikers van die finansiële jaarstate (byvoorbeeld aandeelhouders en krediteure). Vooroordele en moontlike botsings van belange veroorsaak by die gebruikers 'n vraag na 'n *onafhanklike* persoon om kredietwaardigheid aan die onderneming se finansiële inligting te verleen en gerusstelling te verskaf dat die finansiële inligting *vry van 'n botsing van belange* is.

- **Gevolge van finansiële inligting**

Die gepubliseerde finansiële jaarstate is 'n belangrike, en in sommige gevalle die enigste, bron van inligting wat die gebruikers van die finansiële jaarstate vir hulle ekonomiese besluitneming gebruik. In die huidige ekonomiese omgewing behels ekonomiese besluite dikwels enorme uitgawes en word meerdere partye geraak. Die gebruikers van die finansiële jaarstate verlang dus dat die finansiële jaarstate toepaslike en betroubare finansiële inligting bevat. Die gebruikers, as gevolg van die weselike gevolge van hulle besluite, verlang gerusstelling van 'n onafhanklike kundige dat die finansiële jaarstate in ooreenstemming met algemeen aanvaarde rekeningkundige praktyk opgestel is en dus toepaslike en betroubare finansiële inligting bevat.

- **Ingewikkeldheid van finansiële inligting**

Die rekeningkundige hantering van transaksies en die proses om die finansiële jaarstate voor te berei, het al hoe ingewikkelder geword. Soos die vlak van ingewikkeldheid toegeneem het, het die risiko van onopsetlike foute en wanvertolking van inligting ook toegeneem. Die volume van ekonomiese aktiwiteite en die ingewikkeldheid daarvan maak dikwels die teboekstelling van transaksies en die toedeling van koste en inkomste moeilik. Die gebruikers van die finansiële jaarstate vind dit dikwels moeilik, of soms onmoontlik, om self die gehalte van die finansiële jaarstate te evalueer. Moeilike besluite rakende die rekeningkundige hantering en openbaarmaking lei daartoe dat die gebruikers die dienste van 'n *kundige* vereis wat die kwaliteit van die finansiële inligting onderskryf.

- **Afgesonderdheid van gebruikers van finansiële inligting**

In die hedendaagse omgewing is besluitnemers dikwels van die onderneming geskei deur afstand, koste en tyd en soms ook deur 'n gebrek aan kennis. In sulke gevalle het die besluitnemers nie eerstehandse kennis van die onderneming en sy bedrywighede nie. Die

gebruikers van die inligting word dikwels verhinder om self die gehalte van die inligting te beoordeel en daar moet op inligting vertrou word wat deur ander partye verskaf word. Afgesonderdheid verhoog die moontlikheid van opsetlike en onopsetlike wanvoorstelling en die vraag van die gebruikers na 'n onafhanklike en kundige ondersoek van die finansiële inligting *in belang van die gebruikers*.

In die literatuur blyk daar eenstemmigheid te wees oor die faktore wat die vraag na 'n audit veroorsaak. Die gebruikers van die finansiële jaarstate het 'n behoefte aan die geloofwaardigheid van die inligting in die finansiële jaarstate. 'n Ouditeur tree op as agent van die gebruikers van die finansiële inligting in die rekenpligtigheidsproses. 'n Ouditeur behoort dus op so 'n wyse op te tree dat die belange van die gebruikers van die finansiële inligting beskerm word. Die houding en gedrag van 'n ouditeur het 'n direkte invloed op die gebruikers van die finansiële inligting. Die afleiding kan derhalwe gemaak word dat die houding en gedrag van 'n ouditeur gemonitor en oortreders gedissiplineer moet word, ten einde te verseker dat die gebruikers van die finansiële inligting beskerm word.

'n Verdere afleiding kan gemaak word dat die behoeftes van die gebruikers van die finansiële inligting, wat aanleiding gee tot die vraag na 'n audit, verteenwoordigend is van die behoeftes van die gemeenskap wat die ouditeursprofessie bedien. In die geval van die ouditeursprofessie bestaan *gemeenskap* uit kliënte (met ander woorde aandeelhouers), owerhede, werkgewers, werknemers, beleggers, die sake- en finansiële gemeenskap en ander wat op die objektiwiteit en integriteit van die professie vertrou om die ordelike werking van die handel te handhaaf (SAIGR 2002b, Professionele Gedragskode .07). Die *openbare belang* kan omskryf word as die kollektiewe welsyn van die *gemeenskap* wat gedien word (SAIGR 2002b, Professionele Gedragskode .07). Die ouditeursprofessie het dus as gevolg van behoeftes in die gemeenskap ontstaan en behoort derhalwe te alle tye in belang van die gemeenskap, oftewel in openbare belang, op te tree. Die *openbarebelang-teorie* word verder in hoofstuk 3, afdeling 2.3 ondersoek.

'n Onafhanklike en kundige ondersoek van die finansiële inligting verhoog die geloofwaardigheid van die finansiële inligting en verlaag die risiko vir die gemeenskap dat inligting wat in die finansiële jaarstate vervat word, verkeerd is. Die vraag na 'n audit ontstaan dus omdat die gemeenskap voordeel uit dié verlaagde risiko wil trek.

2.3 Verskillende teorieë oor die vraag na 'n audit

Daar bestaan verskillende teorieë oor die vraag na 'n audit. Die volgende teorieë hieroor kan onderskei word:

- **Rentmeester- of agentskap-teorie**

Die rentmeester- of agentskap-teorie behels dat die bestuur (sowel as die eenaar) die kredietwaardigheid wat 'n audit aan die finansiële jaarstate verleen, verlang. 'n Ouditeur wat geag word om aan die verwagtinge te voldoen, word nie net in die belang van derde partye nie maar ook in die belang van die bestuur aangestel. Die bestuur is die agent of rentmeester van die eenaar, maar elke party tree in eie belang op en elkeen se doelwitte is anders. Volgens die agentskap-teorie veroorsaak hierdie situasie noodwendig 'n konflik tussen die eenaar en die bestuur. Die eenaar is van mening dat die bestuur se doelwitte

nadelig tot sy eie doelwitte is. Dus wil die bestuur die finansiële jaarstate deur 'n onafhanklike party laat ouditeer om sy rentmeesterskap van die finansiële jaarstate te verhoog en om die eienaar se vertroue in die bestuur te verhoog (Mascarenhas & Turley 1990:14, Taylor & Glezen 1997:9, Hayes & Schilder 1999:37, Gray & Manson 2000:9).

Die grootste tekortkoming van die rentmeester- of agentskap-teorie is dat daar grootliks op die bestuur gefokus word en nie op die res van die gemeenskap wat ook die finansiële jaarstate gebruik nie, soos byvoorbeeld aandeelhouers, regerings, werkgewers, werknemers, beleggers, ensovoorts.

- **Motiveringsteorie**

Die motiveringsteorie dui daarop dat sommige mense van mening is dat die motiveringsoorwegings van 'n oudit waarde tot die inligting in die finansiële jaarstate toevoeg. Volgens dié teorie weet die opstellers van die finansiële jaarstate dat hulle stellings aan 'n oudit onderwerp gaan word, dus behoort die finansiële jaarstate meer in lyn met rekeningkundige standaarde te wees (Taylor & Glezen 1997:10).

'n Tekortkoming van die motiveringsteorie is dat die motiveringsvoordele van 'n oudit moeilik is om te bewys.

- **Die polisieman-teorie**

Die polisieman-teorie was tot die 1940's die mees algemene teorie oor ouditering. Daarvolgens was ouditering gemik op rekenkundige akkuraatheid en op die voorkoming en ontdekking van bedrog (Hayes & Schilder 1999:35).

Dié teorie het in onbruik geraak omdat die ouditeur deesdae oor die redelikheid van die finansiële jaarstate verslag doen, nie oor die akkuraatheid nie. Daar word vandag ook net riglyne, bekend as algemeen aanvaarde rekeningkundige praktyk, as kriteria vir die opstel van die finansiële jaarstate neergelê.

Die voortdurende debat oor die ouditeur se verantwoordelikheid vir die opsporing van bedrog het sy grondslag in hierdie teorie.

- **Die verlening-van-geloofwaardigheidsteorie**

Die verlening-van-geloofwaardigheidsteorie was die gewildste teorie die afgelope 30 jaar (Porter 1990:47 in Gloeck 1993:24). Hierdie teorie ag die primêre funksie van die oudit as die verlening van geloofwaardigheid aan die finansiële jaarstate.

Volgens Taylor en Glezen (1997:9) is ouditeure die mees logiese groep mense om sodanige geloofwaardigheid te verleen omdat:

- hulle oor die nodige opleiding en ondervinding beskik,
- hulle toegelaat word om die toepaslike rekords te ondersoek, en
- hulle nie werknemers is van die maatskappye wie se finansiële rekords geouditeer word nie.

Geouditeerde finansiële jaarstate word ook deur die bestuur (agent) gebruik om die prinsipaal se geloof in die agent se rentmeesterskap te verhoog (Hayes & Schilder 1999:36). Geouditeerde finansiële jaarstate word verder ook deur krediteure en beleggers in hulle besluitnemingsprosesse gebruik.

Porter (1990 in Hayes & Schilder 1999:36) is van mening dat die geouditeerde inligting nie noodwendig die primêre grondslag vir beleggers se investeringsbesluite vorm nie. Hierdie teorie as sodanig is dus nie voldoende nie.

- **Die moderator-van-aanspraakmakersteorie**

Volgens die moderator-van-aanspraakmakersteorie is dit belangrik dat alle belangrike aanspraakmakers in die onderneming deurentyd moet bydra. Om volgehoue bydraes te verseker, is dit belangrik dat elke groep glo dat hulle 'n regverdigde deel van die onderneming se inkomste ontvang. Deur 'n mening uit te spreek oor die akkuraatheid van die inkomstestaat, word die ouditeur gesien as 'n moderator van die onderskeie belange wat deur die bedrae in die inkomstestaat verteenwoordig word (Hayes & Schilder 1999:36).

Porter (1990:52 in Gloeck 1993:26) beskryf dié teorie as staties. Die ouditeur se verantwoordelikheid ten opsigte van foute en bedrog word nie verduidelik nie, en ook nie ander verantwoordelikhede van die ouditeur wat met verloop van tyd verander het nie. Gevolglik is die moderator-van-aanspraakmakersteorie vandag nie meer toepaslik nie.

- **Die kwasi-geregtelike teorie**

In die kwasi-geregtelike teorie word die ouditeur as 'n regter in die verspreidingsproses van finansiële inligting geag. Die ouditeur hoor die getuienis aan, gebruik sy oordeel en spreek dan 'n mening of vonnis uit (Hayes & Schilder 1999:36).

Porter (1990 in Hayes & Schilder 1999:36) is van mening dat hierdie teorie nie volgehou kan word nie omdat:

- 'n ouditeur se besluite en besluitnemingsproses nie openlik beskikbaar is nie,
- 'n ouditeur nie deur die beginsels van presedente/konsekwenthede gebind word nie, en
- 'n ouditeur se onafhanklikheid en 'n regter se onafhanklikheid verskil omdat die vergoedingstelsels wat geld, verskillend is.

- **Die sosiale-beheer-en-rekenpligtigheidsteorie**

Volgens Flint (1988:12) is 'n audit “a control mechanism to monitor conduct and performance, and to secure or enforce accountability”.

Die basis van die sosiale-beheer-en-rekenpligtigheidsteorie is eerstens dat daar 'n behoefte aan rekenpligtigheid ontstaan wanneer een party die verantwoordelikheid vir bates aan 'n ander party toevertrou. Tweedens verseker 'n audit dat rekenskap gegee word wanneer een party rekenskap aan 'n ander party verskuldig is.

Flint (1988:15) meld verder: “The social concept of audit is a special kind of examination by a person other than the parties involved which compare performance with expectation and reports the result: it is part of the public and private control mechanism of monitoring and securing accountability”. Die ouditeur verleen dus geloofwaardigheid aan die finansiële jaarstate.

Dié teorie word deur Porter uitgebrei.

- **Porter se uitgebreide rekenpligtigheidsteorie**

Porter gebruik die sosiale-beheer-en-rekenpligtigheidsteorie van Flint, maar die rol van die ouditeur word bygevoeg en - baie belangrik - dat die ouditeur aan 'n erkende profesie moet behoort. Porter (1990:122 in Gloeck 1993:30) omskryf die rol van die ouditeur soos volg:

“The role of external auditors in society is constituted by the attitudes, values and behaviour ascribed to relevant role senders to the social position occupied by auditors, that is, to the social position of a *member of a recognised profession* acting as an instrument of social control within the process of corporate accountability” [eie beklemtoning].

Die skeiding tussen die eienaars en die bestuur van 'n onderneming lei tot die vraag na korporatiewe beheer omdat die bates van die onderneming in belang van verskeie belanghebbendes doeltreffend beheer moet word. Die belange van diegene wat die besigheid bestuur en beheer kan verskil van die belange van diegene wie die besigheid besit en finansier. 'n

Oudit verskaf 'n onafhanklike en objektiewe mening oor die finansiële jaarstate wat deur die bestuur voorberei en aangebied word in hulle rekenskap aan die eienaars (aandeelhouers). 'n Oudit is dus 'n sosiale beheermeganisme wat gerusstelling verskaf dat daar behoorlik rekenskap aan die gemeenskap gegee word. Die King-verslag (King Report on Corporate Governance for South Africa 2002) bevestig ook dat 'n oudit een van die hoekstene van korporatiewe beheer is. Om die vertroue van die gemeenskap in 'n oudit as sosiale beheermeganisme te behou, is dit noodsaaklik dat die ouditeursprofessie, as een van die partye in die korporatiewe beheerproses, rekenskap moet gee van die nakoming van die sosiale verantwoordelikheid van die ouditeursprofessie teenoor die gemeenskap.

Die rol van die ouditeursprofessie word in afdeling 3 verder ondersoek.

2.4 Vereistes wat aan die ouditeursprofessie gestel word

Uit die faktore wat aanleiding gee tot die vraag na 'n oudit (afdeling 2.2), kan die volgende vereistes wat aan 'n ouditeur gestel word, afgelei word:

- *onafhanklikheid* om 'n botsing van belange te vermy
- *bevoegdheid* as gevolg van die ingewikkeldheid van finansiële inligting
- *optrede in belang van die gemeenskap* weens die gevolge van finansiële inligting en die afgesonderdheid van gebruikers van die inligting

Onafhanklikheid en bevoegdheid is onontbeerlik om aan die behoeftes van die gebruikers van die finansiële inligting, oftewel die gemeenskap, te voldoen. Boonop is dit noodsaaklik dat die ouditeur tydens die uitvoering van die oudit in belang van die gemeenskap optree. Volgens Porter se uitgebreide rekenpligtigheidsteorie (afdeling 2.3) moet 'n ouditeur ook lid van 'n erkende professie wees.

'n Vierde vereiste wat aan 'n ouditeur gestel word, is dus:

- *lidmaatskap van 'n professie*

Voordat die vereistes waaraan 'n professie moet voldoen, ondersoek word, is dit belangrik om eers 'n professie te omskryf.

Uit die literatuur blyk dit dat die woord *professie* 'n aantal betekenisse kan aanneem en dat die definisie daarvan met verloop van tyd verander het (Freidson 1983:19-21, Freidson 1986:20-29). Tot en met die 1960's was die *kerneienskappe* van 'n professie *formele kennis en etiese optrede* - "... the general tenor of ... analyses has represented professions as honoured servants of public need, occupations especially distinguished from others by their orientation to serving the needs of the public through the schooled application of their unusually esoteric and complex knowledge and skill" (Freidson 1986:28).

Ná 1960 was daar 'n verskuiwing in die klem en belang van 'n professie. Waar die literatuur die positiewe vroeër beklemtoon het, het die skrywers meer krities geword. “Writers from the late 1960’s on, however, emphasized instead the unusually effective, monopolistic institutions of professions and their high status as the critical factor and treated *knowledge, skill, and ethical orientations* not as objective characteristics but rather as *ideology*, as claims by spokesmen for professions seeking to gain or to preserve status and privilege” [eie beklemtoning] (Freidson 1986:29). In plaas van kundigheid, het mag die sleutelwoord geword waarmee professies beskryf is, hoewel altyd op 'n vae en algemene wyse. Sulke beskuldigings teen professies kan in 'n groot mate herlei word tot die toenemende knelpunte rondom die ouditeursprofessie (sien hoofstuk 4).

In definisies van 'n professie beklemtoon ekonome die geslote, monopolistiese eienskap van 'n professie, terwyl politici die professies as bevoorregte private owerhede beskou; en beleidsmakers is geneig om professionele kundiges as eng in hulle siening van wat in openbare belang is, te beskou (Freidson 1983:19).

Ten spyte daarvan dat daar volgens Freidson (1986:30) sedert 1915 nie vordering gemaak is om 'n professie te definieer nie, is die eienskappe of vereistes waaraan professies **behoort** te voldoen, vir doeleindes van hierdie studie van belang. Die afleiding kan gemaak word dat die eienskappe waaraan professies voor 1960 voldoen het, naamlik *formele kennis en etiese optrede*, dié eienskap is waaraan 'n professie behoort te voldoen.

Die volgende definisies van 'n professie word voorgedra:

Carr-Saunders (1928 in Jarvis 1983:21) is van mening dat 'n professie gedefinieer kan word as 'n beroep gegrond op gespesialiseerde intellektuele studie en opleiding waarvan die doel is om 'n diens of advies teen 'n fooi te lewer.

Cogan (1953 in Jarvis 1983:21) omskryf op sy beurt 'n professie as 'n beroep wat werk verrig gegrond op die bemeestering van 'n teoretiese struktuur van 'n afdeling of wetenskap.

Freidson (1986:20) beskryf 'n professie as die draers van formele kennis. Hy brei dit soos volg uit: “[Profession] ... implies a method of gaining a living while serving as an agent of formal knowledge” [eie byvoeging].

Bogenoemde definisies dui daarop dat professies diensgeoriënteerde beroepe is en daarom *waardevol vir die gemeenskap* is.

Verskeie skrywers (Roy & MacNeill 1967:31, Carey 1969:3, Johnson 1972:23, Schein 1972:8-9, Houle 1980:35-67, Flint 1988:88, Boudon & Bourricaud 1989:278-280, Hines 1989:72, O'Reilly, McDonnell, Winogard, Gerson & Jaenicke 1998:3.3, Boynton et al 2001:11, SAIGR 2002b, Professionele Gedragkode .05) het bydraes gelewer oor die kenmerke van 'n professie of die vereistes wat daar aan 'n professie gestel word.

Vir doeleindes van dié studie word daar gefokus op die volgende vyf vereistes wat aan 'n professie gestel word:

1. Bevoegdheid

Die dienste wat deur 'n professie gelewer word, vereis dat die persoon wat die diens lewer, bevoeg moet wees. 'n Gevorderde vlak van onderrig, opleiding en ondervinding word vereis. Behoorlike eksamineringsprosesse is noodsaaklik om bevoegdheid te toets. Die beoefening van 'n professie vereis meer as net blote teoretiese kennis wat op sigself nie op bevoegdheid dui nie. Jarvis (1983:64) identifiseer drie elemente van professionele bevoegdheid:

- *kennis* wat na die spesifieke inligting oor die betrokke onderwerp verwys
- *vaardighede* wat na die toepassing van die spesifieke inligting verwys
- *houdings* wat na die gedrag van die professionele persoon verwys, byvoorbeeld onafhanklikheid

Bloom, Krathwohl en Masia (1973:6-7) klassifiseer bogenoemde drie elemente onderskeidelik op die kognitiewe, affektiewe en psigomotoriese vlakke.

Volgens Freidson (1986:xii) is die belangrikste kenmerk van 'n professie 'n poel van formele kennis. Goldstein (1984:175) stel dit soos volg:

“Of the ... attributes, the absolutely necessary one - which may be deliberately stressed or simply taken for granted - is the body of knowledge. In short, the sociological conception of a profession posits a previously given intellectual core and a subsequent, multi-faceted social process which takes place around that core: the application of the body of knowledge to social needs”.

Die bevoegdheid van 'n professionele persoon moet dus in belang van die behoeftes van die gemeenskap aangewend word.

2. Sosiale verantwoordelikheid

As gevolg van die gespesialiseerde aard en ingewikkeldheid van die dienste wat 'n professie lewer, kan diegene wat nie toepaslik opgelei is nie, nie die gehalte daarvan beoordeel nie wat veroorsaak dat die persone wat die dienste lewer hulle sosiale verantwoordelikheid teenoor die gemeenskap, die kliënt of werkgewer moet nakom. Die dienste wat gelewer word, moet van 'n hoë gehalte wees.

Volgens die SAIGR (2002b, Professionele Gedragskode .07) is 'n onderskeidende kenmerk van 'n professie die aanvaarding van verantwoordelikheid teenoor die gemeenskap.

3. Verwerwing van 'n toepaslike benaming (openbare erkenning)

As gevolg van verskeie faktore, waaronder die gespesialiseerde aard van die dienste wat 'n profesie lewer, die gebruikers se onvermoë om die gehalte daarvan te beoordeel, en die gebruikers se behoefte om daarop te vertrou, word daar in openbare belang, 'n prosedure vereis waardeur diegene wat “kwalifiseer” om die dienste te lewer en op wie gevolglik vertrou kan word 'n toepaslike benaming verkry. Monopolisering van die dienste is dus noodsaaklik om te verseker dat slegs diegene wat bevoeg is, die professionele dienste mag lewer.

4. Objektiviteit, onafhanklikheid en optrede in openbare belang (etiese optrede)

Omdat diegene wat die professionele dienste lewer, voordeel uit die gemeenskap kan trek en hulle eie belange kan nastreef, en die gemeenskap se gevolglike afhanklikheid van die eerlikheid en integriteit van diegene wat die dienste lewer, word 'n verbintenis tot objektiviteit, onafhanklikheid en optrede in belang van die gemeenskap vereis. Die professionele persone moet dus te alle tye in openbare belang optree en moet bereid wees om hulle eie belang opsy te skuif (Flint 1988:91).

Volgens Carr-Saunders en Wilson (1964:471) is die houding van 'n professionele persoon “... characterized by an admirable sense of responsibility; it is one of pride in service given rather than of interest in opportunity for personal profit”.

'n Etiese kode wat die morele beginsels van professionele gedrag vir 'n profesie uiteensit, is noodsaaklik om die gemeenskap se vertroue in die professionele deugde wat vooropgestel word, te behou.

5. Monitering en dissiplinerings

Die gemeenskap is afhanklik van die bevoegdheid en behoorlike gedrag van die persoon wat die professionele diens lewer. Prosedures word derhalwe vereis wat die handhawing van standarde oor bevoegdheid en gedrag monitor en 'n persoon wat ongewens optree, dissiplineer en in toepaslike gevalle verbied om weer op te tree.

Die vereistes, bevoegdheid, onafhanklikheid en optrede in belang van die gemeenskap (afgelei uit die faktore wat aanleiding gee tot die vraag na 'n oudit) wat daar aan 'n ouditeur gestel word, stem ooreen met vereiste 1 en 4 wat daar aan 'n profesie gestel word.

Vereiste 3 wat daar aan 'n profesie gestel word, naamlik openbare erkenning, kan herlei word na die gemeenskap se behoefte aan 'n meganisme waardeur die gemeenskap die versekering kan kry dat 'n persoon bevoeg is om 'n oudit uit te voer (sien afdeling 2.1).

'n Ouditeur se sosiale verantwoordelikheid blyk uit Porter se uitgebreide rekenpligtigheidsteorie en stem ooreen met vereiste 2 wat daar aan 'n profesie gestel word.

Uit die faktore wat aanleiding gee tot die vraag na 'n oudit is daar tot die gevolgtrekking gekom

dat die houding en gedrag van 'n ouditeur 'n direkte invloed op die gebruikers van die finansiële inligting het en dat die houding en gedrag van 'n ouditeur gemonitor en oortreders gedissiplineer moet word, ten einde optrede in openbare belang te verseker. Dié vereiste, naamlik die monitering en dissiplinerings van die houding en gedrag van 'n ouditeur, stem ooreen met vereiste 5 wat daar aan 'n professionele gestel word.

Bennion (1969:15) en Elliott (1972:11) voeg egter by dat die lede van 'n professionele op een of ander wyse beheer, gelei of geregleer moet word deur 'n liggaam of instituut. Carey (1973 in Reinstein 1985:41) noem dat 'n beheerliggaam verantwoordelik moet wees vir die vereistes rakende opleiding, eksamens en etiese gedrag. Porter se uitgebreide rekenpligtigheidsteorie (afdeling 2.3) bepaal ook dat die ouditeursprofessione, as een van die partye in die rekenpligtighedsproses, rekenskap moet gee ten einde die gemeenskap se *vertroue* te regverdig.

'n Sesde vereiste wat aan die ouditeursprofessione gestel word, is derhalwe:

6. Regulering deur 'n beheerliggaam

Die gevolgtrekking kan dus gemaak word dat die vereistes wat aan 'n professionele gestel word, ooreenstem met die vereistes wat daar aan 'n ouditeur gestel word. Deur die nakoming van die vereistes wat daar aan 'n ouditeur gestel word, verseker die ouditeursprofessione ook sy bestaansreg as 'n professionele. Flint (1988:91) beaam dit:

“It is only if auditors exhibit ... professionalism that the public can have a basis for confidence and trust in the capacity of the audit to fulfil its social function”.

Ter aanvulling tot die vereistes wat daar aan 'n professionele, in hierdie geval die ouditeursprofessione, gestel word, verskaf Klegon (1978 in Allen 1991:53-54) 'n aantal strategieë wat professiones in hulle streeke na professionalisme kan volg:

- *Formulering van 'n etiese kode* - wat as simbool dien van die professionele se streeke om die belange van die gemeenskap na te streef.
- *Omskrywing van die spesialisgebied* - ten einde die gebied teen mededingers te beskerm omdat gespesialiseerde kennis 'n professionele se aanspraak op professionalisme bevestig.
- *Beheer oor opleiding en toelating* - om te verseker dat toekomstige professionele persone oor die nodige kennis beskik om sodoende die beeld van die professionele as hoogs gekwalifiseer te bevorder.
- *Definiëring van vaardigheidsvlakke* - om sodoende die verskillende klasse van lidmaatskap van 'n professionele aan te dui.
- *Vasstelling van standaarde* - die streeke van 'n professionele om hulle eie standaarde te bepaal omdat outonomie gesien word as 'n belangrike faktor van professionalisme.
- *Beeldbou* - om openlik die gemeenskap te probeer oortuig van 'n professionele se professionaliteit.

- *Professionele eenheid* - verdeeldheid laat die gemeenskap onseker oor die professionele dienste wat aangebied word en verlaag die professionele vermoë om sinvol by veranderende omstandighede aan te pas.
- *Handhawing van 'n verhouding met die owerheid* - wat kan poog om die professionele dienste wat gelewer word, te reguleer, wat 'n bedreiging vir professionele outonomie is.

3 DIE ROL VAN DIE OUDITEURSPROFESSIE

Daar ontstaan 'n behoefte aan rekenpligtigheid indien een party (eienaar of aandeelhouer) die verantwoordelikheid vir bates aan 'n ander party (bestuur) toevertrou. Die bewys dat die ander party sy verantwoordelikheid nagekom het, is gewoonlik, in hedendaagse terme, vervat in die finansiële jaarstate. 'n Oudit vind plaas as 'n bevoegde en onafhanklike party ('n ouditeur) die rekenpligtighedsproses ondersoek en daarvoor aan die eienaar of aandeelhouders verslag doen.

Deur die uitvoering van 'n oudit word gerusstelling (vir gebruik deur die gemeenskap) uitgespreek oor die inligting in die finansiële jaarstate (en die bestuur). In die geval van die ouditeursprofessie bestaan *gemeenskap* uit kliënte (met ander woorde aandeelhouders), regerings, werkgewers, werknemers, beleggers, die sake- en finansiële gemeenskap en ander wat op die objektiwiteit en integriteit van die professionele vertrou om die ordelike werking van die handel te handhaaf (byvoorbeeld krediteure) (SAIGR 2002b, Professionele Gedragskode .07). 'n Ouditeur verleen kredietwaardigheid aan die finansiële jaarstate en verhoog daardeur die bruikbaarheid van die jaarstate vir die gemeenskap. Sridharan, Caines, McMillan en Summers (2002:278) en Flint (1988:3) ondersteun dit:

“Capital market participants make investment decisions based on information disclosed in a firm’s financial statements. Transparency of financial statements and reliable accounting and financial reporting are essential to the efficient allocation of resources in the economy. The role of the independent auditor is to provide credibility to the information disclosed in a firm’s financial statements”.

“[Auditing] is important as part of the machinery of social control in securing the accountability of individuals and organisations of every size and type throughout society, and in establishing the credibility and reliability of stewardship and other financial information” [eie byvoeging].

Die noodsaaklikheid van 'n oudit vir die gemeenskap is deur mnr Trevor Manuel, Minister van Finansies, beklemtoon: “As ouditeure hul werk nie onafhanklik doen nie, word die resultate gevoel aan mense se lewe. Aandeelhouders verloor waarde en werknemers verloor hul werk” (Schoombie 2002:15).

Die oudit het ontstaan in reaksie op individue in die gemeenskap se behoefte aan inligting of rekenskap oor die gedrag of prestasie van 'n onderneming (en die bestuur van die onderneming) waarin hulle 'n belang het, omdat sulke individue (eienaars of aandeelhouders) nie self in staat is om die inligting of rekenskap te verkry nie of nie 'n begrip daarvan het nie. Dié behoefte in die gemeenskap het daartoe gelei dat die Maatskappywet (artikel 269 & 270) vereis dat alle maatskappye jaarliks 'n ouditeur aanstel en dat die ouditeur 'n ouditeursverslag, wat deel van die finansiële jaarstate uitmaak, moet uitreik (artikel 286 & 301).

Die rol wat die ouditeursprofessie speel, moet sodanig wees dat daar voldoen word aan die volgende grondliggende behoeftes van die gemeenskap, wat deur die SAIGR (2002b, Professionele Gedragskode .11) ondersteun word:

- *Geloofwaardigheid van inligting* Die gemeenskap het 'n behoefte aan die geloofwaardigheid van inligting.
- *Toepaslike benaming* Daar is 'n behoefte dat diegene wat kwalifiseer om as ouditeure op te tree, aan 'n gepaste benaming uitgeken word.
- *Dienste van 'n hoë standaard* Die gemeenskap het 'n behoefte dat dienste van die hoogste standaard gelewer word.
- *Vertroue* Die gemeenskap wil vertroue hê dat dienste van die hoogste standaard gelewer word deurdat ouditeure te alle tye bevoeg en onafhanklik is en professioneel optree.

Om die vertroue van die gemeenskap te behou, is dit dus noodsaaklik dat die ouditeursprofessie te alle tye en in alle omstandighede professionalisme vooropstel en dat die nakoming van professionele standaard en optrede gemonitor en oortreders gedissiplineer word.

Die ouditeursprofessie moet gereguleer word ten einde aan die behoeftes van die gemeenskap te voldoen en om die vertroue van die gemeenskap te regverdig. Die reguleerder van die ouditeursprofessie moet etiese en auditstandaarde (insluitende standaard oor onafhanklikheid en bevoegdheid) stel en die nakoming daarvan deur die lede van die ouditeursprofessie monitor en oortreders dissiplineer. Die reguleerder moet ook 'n gepaste benaming verleen aan diegene wat kwalifiseer om as ouditeure op te tree.

Flint (1988:87) som dit soos volg op: “Public trust and confidence in auditors are dependent on a continuing belief in their unqualified integrity, objectivity, and, in appropriate circumstances, acceptance of a duty to the public interest, with a consequential subordination of self-interest”.

Vir doeleindes van hierdie studie word die rol van die ouditeursprofessie soos volg omskryf om as agtergrond te dien waarteen die rol van die regulering van die ouditeursprofessie, in hoofstuk 3, gesien kan word:

Die ouditeursprofessie se rol is om op 'n professionele wyse in die rekenpligtigheidsproses as 'n instrument van sosiale beheer op te tree en dienooreenkomstig aan die gemeenskap verslag te doen.

Die ouditeursprofessie word by wyse van wetgewing deur die gemeenskap daargestel. Uit hoofstuk 1 blyk dit dat daar toenemende kritiek en beskuldigings teen die ouditeursprofessie is. In die ouditeursprofessie was daar 'n klemverskuiwing op professionele etiek na 'n meer besigheidsgeoriënteerde benadering (Charles, voorsitter van die *Federal Parliament's Public Accounts Committee* in Australië, in Davis 2002b:13). Die ouditeursprofessie word daarvan beskuldig dat hy in eie belang optree en nie in belang van die gemeenskap nie. "If the pursuit of self-interest ... intrudes into the practice of a professional, there is a denial of all that lies behind the concept of a profession" (Smith [red] 2002:32).

In die lig van die toenemende kritiek en beskuldigings teen die ouditeursprofessie is dit noodsaaklik dat die regulering van die professie ondersoek word en dat veranderinge aangebring word met inagneming van die behoeftes en kritiek van die gemeenskap indien die professie nog van waarde vir die gemeenskap wil wees. 'n Professie kan nie voortbestaan sonder aanvaarding deur die gemeenskap nie (Konrath 1999:4).

"Society either accepts or rejects the role that a professional group assumes for itself; in time the group either finds a role acceptable to society or the group disappears. As conditions and apparent needs change, society may reject roles formerly considered acceptable so professional groups must continually be alert to the desirability of role modification and revision" (Mautz 1975 in Flint 1988:16).

Dit is teen hierdie agtergrond dat 'n ondersoek na die regulering van die ouditeursprofessie van belang is. Veranderinge kan immers net aangebring word indien die aard en omvang van probleme en tekortkominge bekend is.

Die res van hierdie studie fokus op die regulering van die ouditeursprofessie; derhalwe is kennis van die oorsprong en ontwikkeling van die regulering van die ouditeursprofessie noodsaaklik.

4 DIE OORSPRONG EN ONTWIKKELING VAN DIE REGULERING VAN DIE OUDITEURSPROFESSIE

Die oorsprong van oudit kan ver teruggevoer word, soos Brown (1905:74) tereg opmerk:

“The origin of auditing goes back to times scarcely less remote than that of accounting. Whenever the advance of civilisation brought about the necessity of one man being entrusted to some extent with the property of another the advisability of some kind of check upon the fidelity of the former would become apparent”.

Die ouditeur het van die vroegste tye af as 'n derde party geloofwaardigheid aan die verslagdoening van die agent aan die prinsipaal verleen. Die plig van die ouditeur is in 1906 in 'n handleiding oor eiendomsbestuur soos volg uiteengesit (Littleton 1933:261-262):

“[The auditor was] to be judge betwixte the lorde and his accomptants, and to deale trulie for and between all parties ...” [eie byvoeging].

Soos die behoefte na oudit toegeneem het, het die behoefte aan die regulering van die ouditeursprofessie ontstaan. Die oorsprong en ontwikkeling van die regulering van die ouditeursprofessie kan grootliks na gebeure in die Verenigde Koninkryk en in later jare na gebeure in Amerika teruggevoer word. Vir doeleindes van hierdie studie word die oorsprong en ontwikkeling van die regulering van die ouditeursprofessie in Suid-Afrika ook ondersoek.

4.1 Verenigde Koninkryk

Die *Joint Stock Companies Act of 1844* het erkenning verleen aan die maatskappy as 'n vorm van besigheid waar daar gedeelde eienaarskap of afwesige eienaars is, of waar die bestuur van die besigheid iemand anders as die eienaars is. Dié wet het vir die jaarlikse aanstelling van een of meer ouditeure voorsiening gemaak, maar geen melding is gemaak van wie aangestel kan word en watter kwalifikasies vereis word nie (Hein 1988:43). Dit was die eerste vorm van statutêre regulering met betrekking tot ouditering. Die behoefte aan oudit het daarna daadwerklik begin toeneem.

Die Maatskappywet van 1855 het vereis dat minstens een van die ouditeure deur die *Board of Trade* goedgekeur moet word, hoewel geen kwalifikasies vir sodanige goedkeuring gespesifiseer is nie. Daarenteen het die Maatskappywet van 1856 geen melding van die statutêre ouditering van maatskappye gemaak nie, slegs modelregulasies is verskaf. Die modelregulasies het onder meer bepaal dat die ouditeur nie ook 'n aandeelhouer van die maatskappy mag wees nie (Hein 1988:44). Dit het die weg gebaan dat die ouditeur van 'n maatskappy in die toekoms 'n *onafhanklike* persoon moes wees.

Hoewel die vereiste statutêre ouditering van geregistreerde maatskappye vir die tydperk 1856 tot 1900 teruggetrek is, is dit in reaksie op finansiële mislukkings voor 1900 weer vir sekere maatskappye ingestel (Chandler & Edwards [red] 1994:ix). Dit dui daarop dat die gemeenskap die waarde van 'n oudit begin besef het.

Die groei van die ouditeursprofessie was in reaksie op 'n behoefte. In teenstelling daarmee dat 'n

oudit tot en met die eerste helfte van die negentiende eeu hoofsaaklik deur aandeelhouers of direkteure uitgevoer is, het die afwesige eienaars begin om gerusstelling van 'n gekwalifiseerde en onafhanklike party te verlang rakende die rentmeesterskap van die bestuur, wat met die afwesige eienaars se kapitaal toevertrou is. Van die middel van die negentiende eeu is daar begin om van professioneel gekwalifiseerde rekenmeesters gebruik te maak om oudits uit te voer omdat, in die woorde van Lee [red] (1988:xxi) “There was a danger of ineffective auditing as a result of these 'amateur' auditors”.

Die toenemende vraag na 'n kundige en onafhanklike persoon wat kredietwaardigheid aan die finansiële jaarstate kan verleen, is deur lede van die opkomende ouditeursprofessie bevredig. In Skotland is die eerste stap gedoen om erkenning aan die ouditeursprofessie te verleen. In Januarie 1853 het 'n aantal ouditeure hulle eerste vergadering in Edinburgh gehou met die doel om 'n vrywillige vereniging van ouditeure te stig wat 'n jaar later die *Society of Accountants in Edinburgh* geword het. Dit was die eerste poging om die ouditeursprofessie ook professioneel te reguleer. In 1855 is die *Institute of Accountants and Actuaries in Glasgow* gestig. Die stigtingsaktes (Royal Charters) van dié twee verenigings het, buiten die bevoegdhede om reëls en regulasies op te stel wat nie strydig met die stigtingsakte is nie, hulle ook gemagtig om ampsdraers aan te stel en om 'n eksamineringskomitee te stig wat vir toelatingseksamens verantwoordelik is. Beide verenigings het toelatingseksamens ingestel. Daardeur is daar vir die eerste keer voldoen aan die vereistes wat die gemeenskap ten opsigte van bevoegdheid aan 'n professie stel. Universiteitsopleiding en toepaslike praktiese ondervinding was van die vereistes vir toelating (Brown 1905:203-211). Dit was die begin van die professionele regulering van die ouditeursprofessie.

Die twee verenigings in Edinburgh en Glasgow en die *Society of Accountants in Aberdeen*, wat in 1867 gestig is, het in 1892 'n *General Examining Board* gestig met die doel om eksamens en toelatingsvereistes te standaardiseer. Elke lid van die drie verenigings het voortaan as *Chartered Accountant*, of afgekort tot *CA*, bekend gestaan (Brown 1905:211-212). Dit was die eerste keer dat daar openbare erkenning aan die ouditeursprofessie verleen is en dat daar voldoen is aan die gemeenskap se behoefte aan 'n meganisme om versekering te kry dat 'n persoon bevoeg is om 'n oudit uit te voer.

Die eerste stap om die ouditeursprofessie in Engeland te organiseer, was toe die rekenmeesters van Liverpool in 1870 die *Incorporated Society of Liverpool Accountants* gestig het. Later in dieselfde jaar is die *Institute of Accountants in London* ook gestig (Brown 1905:235). Die vaktydskrif, *The Accountant*, is in 1874 die eerste keer gepubliseer (Brown 1905:245). Dit was die eerste keer dat 'n publikasie oor die ouditeursprofessie verskyn het - 'n aanduiding dat die professie besig was om te groei.

Die *Institute of Chartered Accountants in England and Wales* is in 1880 gestig met die doel om al die bestaande professionele verenigings in Engeland te verenig (Brown 1905:236). Volgens Johnson (1980 in Taylor & Turley 1986:20) het die *Institute of Chartered Accountants in England and Wales* ook toelatingsvereistes in die vorm van verpligte leerlingmeesterskap en professionele eksamens gestel. Lede van die vereniging was ook op dieselfde benaming as in Skotland, naamlik *Chartered Accountant*, geregtig (Brown 1905:212), wat tot die openbare erkenning van die ouditeursprofessie bygedra het. Ná die stigting van die *Irish Institute* in 1888 was daar heelwat samesprekings en konferensies oor gemeenskaplike sake. 'n *Joint Committee* bestaande uit verteenwoordigers van die verskeie *Chartered Societies* in die Verenigde Koninkryk is in 1902 gestig (Brown 1905:214). Vyf jaar nadat die *Institute of Chartered*

Accountants in England and Wales gestig is, is *The Society of Accountants and Auditors* gestig (Brown 1905:245).

Die Skotse verenigings het in 1896 begin om jaarliks 'n *Official Directory of Scottish Chartered Accountants* uit te reik. Dit was van groot waarde vir die gemeenskap wat dit as verwysing gebruik het om “professionele” ouditeure te identifiseer. In 1897 is daar begin om *The Accountants' Magazine* maandeliks te publiseer (Brown 1905:214). Die verenigings van Edinburgh en Glasgow en die *Institute of Bankers in Scotland* het begin om kursusse en lesings oor gemeenskaplike belange aan te bied.

Gedurende die tydperk tot 1900 is die regulering van die ouditeursprofessie hoofsaaklik deur professionele verenigings behartig. Die professionele vereniging het 'n sosiale rol aanvaar om die funksies van die ouditeursprofessie te beskerm en te bevorder (Lee [red] 1988:xii). Saam met die ontwikkeling van die ouditeur se “amateur” na professionele status het die behoefte aan die regulering van die ouditeursprofessie ook ontwikkel.

Dit was eers met die uitreiking van die Maatskappywet van 1900 in Engeland, wat verpligte jaarlikse oudits vir alle maatskappye met beperkte aanspreeklikheid in Engeland ingestel het, dat die werklike statutêre regulering van die ouditeursprofessie begin het (O'Reilly et al 1998:1.11). Hoewel dié wet geen melding gemaak het van wie as ouditeur aangestel kan word en watter kwalifikasies vereis word nie, het die *Board of Trade* die lede van die *Chartered Accountancy Bodies* vir die uitvoering van die ouditering van maatskappye erken (Taylor & Turley 1986:21). Die Maatskappywet van 1928 het wel die volgende persone verbied om as ouditeure aangestel te word: (1) direkteure of amptenare van die maatskappy; (2) 'n vennoot of 'n werknemer van 'n beampte; en (3) 'n regs persoon (Hein 1988:45-46).

Die Maatskappywet van 1947 was die eerste wet wat vereis het dat die ouditeur van 'n maatskappy professioneel gekwalifiseer moet wees en wat die kwalifikasies van mense wat as ouditeure toegelaat word, gespesifiseer het. Om te kwalifiseer om die oudits van maatskappye uit te voer, moes 'n mens lid wees van 'n liggaam wat deur die *Board of Trade* erken is (Hein 1988:46). Dit was die eerste keer dat daar statutêr na professionele regulering verwys is. Dieselfde frase is ook in die Maatskappywet van 1948 ingesluit. Die professionele verenigings is ook verder versterk deur byvoorbeeld die *Winding-Up* wet van 1948 wat 'n monopolie rakende bankrotskappe aan “professioneel gekwalifiseerde” ouditeure verleen het.

Die Maatskappywet van 1989 het die *Secretary of State* gemagtig om die ouditeursprofessie te reguleer, maar die self-regulerende status van die ouditeursprofessie is behou deurdat die grootste professionele liggame die titel *Recognised Supervisory Bodies* gekry het sodat die *Secretary of State* magte aan hulle kon delegeer. Die *Recognised Supervisory Bodies* was verantwoordelik om 'n register van lede te hou, te verseker dat hulle lede behoorlik gekwalifiseer is en aan die etiese en ouditstandaarde voldoen, asook vir die monitering en dissiplinerende van hulle lede. Slegs hulle lede mag oudits uitgevoer het (Stevenson 2002:155-182).

In reaksie op korporatiewe en ouditmislukkings soos BCCI, Maxwell en Polly Peck is die struktuur van self-regulering van die ouditeursprofessie in die Verenigde Koninkryk in 2000 aangepas om te verseker dat die gemeenskap se belange beskerm word. Die regering het in samewerking met die professionele liggame die *Accountancy Foundation* gestig ten einde die gemeenskap se vertroue in die ouditeursprofessie te verseker. Die rol van die *Accountancy Foundation* was om die onafhanklikheid van die self-regulerende professionele liggame te beskerm en om te verseker dat die self-regulerende stelsel op 'n doeltreffende wyse verseker dat die gemeenskap se belange in aanmerking geneem word by onder meer die stel van standarde en die nakoming van dissiplinêre verantwoordelikhede (Irish Government Publications 2000:46-47, Accountancy Foundation 2002a, Borrie 2002:1, Reeves 2002a:22, Accountancy Foundation 2003).

Die *Accountancy Foundation* moes in 2005 hersien word, maar in reaksie op die korporatiewe mislukkings soos WorldCom en Enron, is dit vervroeg en is die *Co-ordinating Group on Accounting and Auditing issues* gestig om ondersoek in te stel (Accountancy Foundation 2002b). In hoofstuk 5, afdeling 3.2 word die hedendaagse regulering van die ouditeursprofessie in Engeland verder ondersoek.

4.2 Amerika

In Amerika is die *American Association of Public Accountants* in 1887 gestig (Brown 1905:271). Volgens Brown (1905:272) was 'n “professionele rekenmeester” in daardie stadium slegs in New York bekend. Daar was ook geen wet oor die professionele opleiding van ouditeure of wat 'n “gekwalifiseerde” ouditeur op 'n spesifieke titel geregtig maak nie.

In 1896 is die eerste wet om die ouditeursprofessie te reguleer in New York goedgekeur (Brown 1905:272). Dié wet het onder meer bepaal dat slegs diegene wat aan die toelatingsvereistes voldoen (moet 'n inwoner wees, ouer as 21 jaar oud wees, oor universiteitsopleiding beskik, oor rekeningkundige ondervinding beskik, 'n professionele eksamen geslaag het) as lede toegelaat word. Dié wet het ook bepaal dat slegs lede op die titel *Certified Public Accountant*, of afgekort tot *CPA*, geregtig is. Dit het tot groter openbare erkenning van die ouditeursprofessie in Engelssprekende lande bygedra.

Broaker en Chapman het, nadat 'n paar eksamens afgelê is, 'n boek met antwoorde op die eksamenvrae uitgereik wat bekend was as *The American Accountant's Manual* (Moyer 1988:125). Dit was die eerste poging om aan die gemeenskap se behoefte aan reëls en standarde rakende die optrede van die ouditeursprofessie te voldoen.

In 1905 het die twee grootste verenigings in Amerika, die *Federation of Societies of Public Accountants* en die *American Association of Public Accountants* saamgesmelt en voortaan as die *American Association of Public Accountants* bekend gestaan. In dieselfde jaar het die eerste uitgawe van *The Journal of Accountancy* verskyn (Committe 1988:129).

In 1912 het Smith aanbeveel dat 'n komitee die aanvaarding van eenvormige beginsels en wyses van verslagdoening ondersoek. Hy het verder aanbeveel dat 'n lys van lede van die vereniging vir gebruik deur die gemeenskap opgestel moet word (Committe 1988:130).

In 1916 is die *American Institute of Accountants* (later verander na die AICPA) gestig (Littleton

& Zimmerman 1988:30). Dié instituut het begin om standarde te ontwikkel. Regsuitsprake het gehelp om die ouditeur se verantwoordelikhede en pligte te bepaal. In 1922 het Buist, gegrond op regsmenings, 'n lys van die verantwoordelikhede en pligte van ouditeure opgestel. Dit dui op 'n ander vorm van die regulering van die ouditeursprofessie, naamlik regulering deur howe.

Nau, voorsitter van die komitee oor professionele etiek van die *American Institute of Accountants*, het in 1924 elf gedragsreëls opgestel oor die ouditeur se pligte teenoor die gemeenskap, die kliënt, die professie en mede-praktisyns (Committe 1988:135). Dit was die eerste pogings om standarde ten opsigte van 'n ouditeur se houding en gedrag neer te lê ten einde te verseker dat daar in openbare belang opgetree word.

In teenstelling met die Maatskappywet in Engeland was daar tot 1933 geen wetgewing oor verpligte ouditering in Amerika nie. In 1933 het die eerste *Securities Act* verskyn (Committe 1988:129).

Uit die bogenoemde is dit duidelik dat, namate die behoefte na 'n audit toegeneem het, die behoefte aan die regulering van die ouditeursprofessie gegroei het. Ten einde aan die behoefte aan regulering te voldoen, het die ouditeursprofessie van die middel van die 1800's self standarde begin stel oor onder meer opleiding, eksamens, toelating, gebruik van 'n erkende benaming. Aan die begin van die 1900's het die ouditeursprofessie ook begin om standarde oor die pligte en verantwoordelikhede van 'n ouditeur en oor etiese gedrag te stel. Daar is dus voortdurend gepoog om die ouditeursprofessie op só 'n wyse te reguleer dat daar aan die vereistes wat die gemeenskap aan die professie stel, voldoen word.

In Amerika was die professionele liggaam, die AICPA (en sy voorgangers), sedert 1887 grootliks vir die regulering van openbare ouditeure (Certified Public Accountants) verantwoordelik (AICPA 2003a). Die ouditeure van publieke maatskappye was ook onderhewig aan die regulering van die SEC wat in 1934 deur die *Securities Exchange Act* daargestel is (Walker 1999).

In 1977 het die ouditeursprofessie die SECPS gestig met die doel om rekeningkundige en auditpraktyke te verbeter (Castellano 2002, Sridharan, Caines, McMillan & Summers 2002:281). In 1977 is die POB, 'n onafhanklike privaat liggaam, gestig wat die self-regulerende programme en werksaamhede van die AICPA gemonitor en daarvoor verslag gedoen het.

Die ondergang van Enron het die ouditeursprofessie in 'n groot krisis gedompel. Die gemeenskap het optrede geëis. In hoofstuk 5, afdeling 4.2 word die hedendaagse regulering van die ouditeursprofessie in Amerika verder ondersoek.

4.3 Suid-Afrika

In Suid-Afrika is die eerste professionele rekeningkundige vereniging in 1894 in die eertydse Transvaal as die Instituut van Rekenmeesters en Ouditeure in Suid-Afrika gestig. Die Natalse Instituut is in 1895 gestig. In 1904 het provinsiale wetgewing vir die stigting van die Transvaalse Vereniging van Rekenmeesters voorsiening gemaak. Soortgelyke wetgewing het daartoe gelei dat die Natalse Vereniging in 1909 gestig is. Vrywillige verenigings is kort daarna in die Kaap en in die Oranje-Vrystaat gestig (Puttick & Van Esch 2003:4).

In 1926 het die Maatskappywet van 1926 alle maatskappye in Suid-Afrika verplig om jaarliks geouditeer te word. In 1927 is wetgewing goedgekeur wat lede van die professionele rekeningkundige verenigings gemagtig het om die benaming *Geoktrooieerde Rekenmeester (Suid-Afrika)* of afgekort tot *GR(SA)* te gebruik. Ná verskeie pogings om die profesie te verenig, is die Gesamentlike Raad van Geoktrooieerde Rekenmeesters op 1 Januarie 1946 in Kaapstad gestig. Na jarelange pogings om statutêre erkenning aan die ouditeursprofessie in Suid-Afrika te verleen, is die Wet op Openbare Rekenmeesters en Ouditeurs in 1951 goedgekeur (Puttick & Van Esch 2003:6). Die OROR is deur dié wet in die lewe geroep. Dié wet deleger sekere magte en pligte wat betref die regulering van die ouditeursprofessie aan die OROR. Die OROR is verantwoordelik vir die opstel en uitreik van professionele reëls en standaarde soos die Professionele Gedragskode, die Dissiplinêre Reëls, Ouditstandaarde en Standaarde oor Algemeen Aanvaarde Rekeningkundige Praktijk.

Die regulering van die ouditeursprofessie in Suid-Afrika geskied deurdat daar statutêr 'n breë raamwerk gestel word en die profesie dan detail prosedures en reëls ontwikkel wat gebruik word om die raamwerk prakties ten uitvoer te bring. Die ouditeursprofessie word met ander woorde professioneel binne 'n statutêre raamwerk gereguleer. Hoewel die OROR 'n statutêre liggaam is en nie-uitvoerende regeringsvertegenwoordigers het, is dit in wese 'n vorm van self-regulering omdat die beleid van die liggaam grootliks deur ouditeure voorgeskryf word en die regering 'n beperkte rol speel (SAICA 2003h). In hoofstuk 6, afdeling 3 word die voorgestelde veranderde regulering van die ouditeursprofessie in Suid-Afrika verder ondersoek.

5 SAMEVATTING

In hierdie hoofstuk is die aard en wese van ouditering, insluitende die rol van die ouditeursprofessie, bespreek sodat die rol van regulering, soos in hoofstuk 3 ondersoek, vanuit hierdie perspektief gesien kan word.

Daar ontstaan 'n behoefte aan rekenpligtigheid indien een party (eienaar of aandeelhouer) die verantwoordelikheid vir bates aan 'n ander party (bestuur) toevertrou. Die bestuur van 'n onderneming het 'n plig om aan die eienaars of aandeelhouders rekenskap te gee oor die bates wat aan hulle toevertrou is. Die bewys dat die bestuur hulle verantwoordelikheid nagekom het, is gewoonlik, in hedendaagse terme, vervat in die finansiële jaarstate. Die finansiële jaarstate word hoofsaaklik vir diegene voorberei wat 'n belang in die maatskappy het maar nie insae in die rekeningkundige rekords daarvan het nie of nie 'n begrip daarvoor het nie. 'n Oudit vind plaas wanneer 'n bevoegde en onafhanklike party ('n ouditeur) die rekenpligtighedsproses ondersoek en daarvoor aan die eienaars of aandeelhouders verslag doen. Die ouditfunksie is die sosiale beheermeganisme wat deur wetgewing vasgelê is om sodanige rekenpligtigheid te monitor.

Vir doeleindes van hierdie studie word 'n *oudit* soos volg gedefinieer:

'n Oudit is 'n sistematiese proses, uitgevoer deur 'n bevoegde en onafhanklike persoon, waardeur bewyse oor stellings rakende ekonomiese aktiwiteite en gebeure op 'n objektiewe wyse verkry en evalueer word om die mate van ooreenstemming tussen die stellings en gestelde kriteria te bepaal, en die bekendmaking van die resultate aan belanghebbende gebruikers.

'n Onafhanklike en kundige ondersoek van die finansiële inligting verhoog die geloofwaardigheid van die finansiële inligting en verlaag die risiko vir die gemeenskap dat inligting in die finansiële jaarstate verkeerd is. Die vraag na 'n oudit ontstaan omdat die gemeenskap voordeel uit dié verlaagde risiko wil trek.

Dit blyk dat daar eenstemmigheid is oor die faktore wat aanleiding tot die vraag na 'n oudit gee. Die gebruikers van die finansiële jaarstate het 'n behoefte aan die geloofwaardigheid van die inligting in die finansiële jaarstate. 'n Ouditeur tree op as agent van die gebruikers van die finansiële inligting in die rekenpligtighedsproses. 'n Ouditeur behoort dus op so 'n wyse op te tree dat die belange van die gebruikers van die finansiële inligting beskerm word. Die ouditeursprofessie het dus as gevolg van behoeftes in die gemeenskap ontstaan en behoort derhalwe te alle tye in belang van die gemeenskap, oftewel in openbare belang, op te tree.

Ten einde aan die behoeftes van die gemeenskap te voldoen, is die vereistes wat aan die ouditeursprofessie gestel word:

- bevoegdheid
- nakoming van sosiale verantwoordelikheid
- openbare erkenning
- etiese optrede
- monitering en dissiplinerings van gedrag en houdings
- regulering deur 'n beheerliggaam

Vir doeleindes van hierdie studie word die *rol van die ouditeursprofessie* soos volg omskryf:

Die rol van die ouditeursprofessie is om op 'n professionele wyse in die rekenpligtighedsproses as 'n instrument van sosiale beheer op te tree en dienooreenkomstig aan die gemeenskap verslag te doen.

Die ouditeursprofessie moet geregleer word ten einde aan die behoeftes van die gemeenskap te voldoen en veral om die vertrouwe van die gemeenskap te regverdig. Etiese en ouditstandaarde (insluitende standaarde oor onafhanklikheid en bevoegdheid) moet deur die reguleerder gestel word en die nakoming daarvan moet gemonitor en oortreders gedissiplineer word. Die reguleerder moet ook 'n gepaste benaming verleen aan diegene wat kwalifiseer om as ouditeure op te tree (openbare erkenning).

Die ouditeursprofessie word derhalwe by wyse van wetgewing deur die gemeenskap daargestel. In die laaste aantal jare is daar toenemende kritiek en beskuldigings teen die ouditeursprofessie dat hulle nie in belang van die gemeenskap nie maar in eie belang optree.

In die lig hiervan is dit noodsaaklik dat die regulering van die ouditeursprofessie ondersoek word en dat veranderinge aangebring word met inagneming van die behoeftes en kritiek van die gemeenskap, mits die professie nog van waarde vir die gemeenskap wil wees. 'n Professie kan nie voortbestaan sonder aanvaarding deur die gemeenskap nie

Dit is teen hierdie agtergrond dat 'n ondersoek na die regulering van die ouditeursprofessie van belang is. Veranderinge kan immers net aangebring word indien die aard en omvang van probleme en tekortkominge bekend is.

Die res van hierdie studie fokus op die regulering van die ouditeursprofessie; derhalwe is die oorsprong en ontwikkeling van die regulering van die ouditeursprofessie in die laaste deel van die hoofstuk nagevors.

Vervolgens word die aard en wese van regulering in hoofstuk 3 ondersoek.

“Economic regulation is ancient. According to one authoritative account, we were kicked out of the Garden of Eden because of a regulatory dispute over food. Eve ingested a 'controlled substance', as we would say in modern parlance. Unfortunately, she did so at a time when a regulator had some clout. Nevertheless, the standard historical interpretation says that the regulatory episode served the public interest, and the modern theory of regulation lends support: the bureaucracy was small; the motives of the regulator were unimpeachable; knowledge was sufficiently complete to preclude error” (High [red] 1991:1).

HOOFSTUK 3

DIE AARD EN WESE VAN REGULERING

Om leesbaarheid te vergemaklik, word die volgende afkortings in hoofstuk 3 gebruik:

Groot Vier ouditeursfirmas	Vier grootste ouditeursfirmas, naamlik KPMG, PricewaterhouseCoopers, Deloitte, en Ernst & Young
Maatskappywet	Maatskappywet (Wet 61 van 1973 (soos gewysig))
OROR	Openbare Rekenmeesters- en Ouditeursraad
SAICA	<i>South African Institute of Chartered Accountants</i>
SAIGR	Suid-Afrikaanse Instituut van Geoktrooieerde Rekenmeesters
Wet	Wet op Openbare Rekenmeesters en Ouditeurs (Wet 80 van 1991 (soos gewysig))

1 INLEIDING

In die vorige hoofstuk is die aard en wese van ouditering bespreek sodat die aard en wese van regulering, insluitende die rol van regulering, vanuit hierdie perspektief gesien kan word. Sodanige begrip is van uiterste belang wanneer die regulering van die ouditeursprofessie later in die studie ondersoek word.

Wêreldwyd is daar veral ná die val van Enron toenemende kritiek teen en onduidelikheid en ontevredenheid oor die ouditeursprofessie. Die gevolge van dié krisis is dat die gemeenskap hulle vertroue in die ouditeursprofessie in 'n mate verloor het. Die waarde van die eksterne ouditfunksie is dermate verlaag dat dit die risiko loop om uit te sterf (Gloeck & De Jager 1998:iv). 'n Aantal skrywers is van mening dat oneffektiewe regulering een van die faktore is wat die waarde van die ouditfunksie verlaag en sodoende die vertroue van die gemeenskap in die professie ondermyn (Land 1995, Gloeck & De Jager 1998, Gray & Manson 2000, Irish Government Publications 2000). Land (1995:92) som dit soos volg op:

“From the profession's point of view, what lies at the heart of public criticism is the issue of regulation”.

In hierdie hoofstuk word die aard en wese van regulering bespreek omdat 'n deeglike begrip van regulering onontbeerlik vir 'n studie soos hierdie is. Eerstens word die vraag na regulering (insluitende die faktore wat in 'n reguleringstelsel van belang is) ondersoek. Dan word verskillende strukture vir regulering ondersoek. Laastens word die rol van die regulering van die ouditeursprofessie nagevors.

2 DIE VRAAG NA REGULERING

Voordat die rol van die regulering van die ouditeursprofessie beskryf kan word, is dit noodsaaklik om 'n begrip te hê van wat regulering behels, wat die vraag na regulering veroorsaak en wanneer of in watter omstandighede die vraag ontstaan, en watter faktore in 'n reguleringstelsel van belang is.

2.1 Definisie van regulering

In hierdie afdeling van die hoofstuk word daar gepoog om uit die literatuur eienskappe van regulering te identifiseer, voordat die begrip *regulering* vir doeleindes van hierdie studie gedefinieer word.

Eerstens die definisies van regulering, reguleer, “regulate” en “regulation” soos vervat in woordeboeke.

Regulering handeling van te reguleer; reëling, reëlmatigmaking; verantwoordelik wees vir die regulering van iets (Odendaal [red] 1985)

Reguleer stel, regsit, reël, kontroleer, verorden (Odendaal [red] 1985)

“*Regulate*” “control by rule; control, monitor, govern, run, operate, administer, handle, guide, steer, conduct, direct, oversee, manage” (Tullock [ed] 1993)

“control by rule, subject to restrictions; moderate, adapt to requirements” (Sykes [ed] 1987)

“*Regulation*” “regulating or being regulated; prescribed rule, authoritative direction” (Sykes [ed] 1987)

Uit die bogenoemde definisies blyk dit dat die begrip *regulering* 'n verskeidenheid betekenisse kan aanneem. Regulering blyk egter rigtinggewend van aard te wees.

Afleiding 1: Regulering is rigtinggewend.

In alle industriële gemeenskappe is daar 'n spanning tussen twee stelsels waardeur die ekonomie beheer word, naamlik (Ogus 1994:1):

- Die *markstelsel* waar individue aan hulleself oorgelaat word om hulle eie welvaart te bewerkstellig. Die regstelsel onderlê alle aangeleenthede hoofsaaklik deur die private reg. Regulering speel geen wesenlike rol nie.
- Die *kollektiewe stelsel* waar die owerheid optrede aanmoedig wat andersins (so word dit aanvaar) nie sou plaasvind nie. Die doelwit is om vermeende tekortkominge in die markstelsel reg te stel om sodoende die kollektiewe of openbare doelwitte te bereik - dit is regulering.

Die owerheid is dus verantwoordelik vir regulering en regulering moet op so 'n wyse geskied dat die openbare doelwitte bereik word.

Dit word ondersteun deur die *Review Group on Auditing* in Ierland wat die primêre doelwit van regulering in enige ekonomiese stelsel soos volg stel (Irish Government Publications 2000:107):

“to provide, for reasons of public interest, a counterweight to free market¹ forces and to counteract market failure². If allowed to operate unchecked, these forces may merely serve to benefit individuals in society to the disadvantage of society as a whole” [eie beklemtoning].

Dit word verder deur Mitnick (1980:7) se definisie van regulering ondersteun: “Regulation is the public administrative policing of a private activity with respect to a rule prescribed in the public interest” [eie beklemtoning].

Afleiding 2: Regulering moet in openbare belang plaasvind.

¹ “Markets” kan soos volg gedefinieer word: “markets are means of co-ordinating the activities of large numbers of people” (Economic Council of Canada 1981:7).

² “Market failure” kan soos volg gedefinieer word: “as a departure of the market equilibrium allocation from the set of Pareto optimal allocations [toedelings waardeur geen partye ten koste van ander bevoordeel word nie] of goods and services” [eie byvoeging] (Spulber 1989:3).

In 'n kollektiewe stelsel is die rol van die owerheid om 'n omgewing vir volgehoue en ordelike ekonomiese groei deur fiskale, monetêre en regulerende beleid te skep (Simon 1981:13). Die hoofdoelwit van die owerheid met die regulering van die globale finansiële stelsel is om finansiële en ekonomiese stabiliteit te verseker (Page 1987:298). Volgens Pauw, Woods, Van der Linde, Fourie en Visser (2002:38) het die owerheid die volgende funksies:

- invordering van belastinge
- toedeling van uitgawes
- regulering van en beheer oor die finansies van die gemeenskap

Dit is die owerheid se verantwoordelikheid om te evalueer of toepaslike openbare dienste op die mees toepaslike, ekonomiese, doeltreffende en doelmatige wyse gelewer word (Pauw et al 2002:48). Die owerheid moet dus toesien dat die lewering van ouditdienste, as een van die openbare dienste wat gelewer word, op die mees toepaslike, ekonomiese, doeltreffende en doelmatige wyse gelewer word.

Die owerheid is dus vir regulering verantwoordelik. “Regulation, in the broadest sense is *the essential function of government*” (Hartle 1979:1). Dit word deur die volgende beaam:

“Regulation ... is any constraint imposed upon the normal freedom of individuals by the legitimate activity of government” (Brown-John 1981:7).

“Regulation represents attempts by the state to alter the administrative and legal framework that governs market transactions” (Spulber 1989:xvi).

Volgens Ogus (1994:2) beskik regulering meestal oor die volgende eienskappe:

- Daar is beheer deur 'n meerdere - 'n rigtinggewende funksie. Individue word deur die owerheid verplig om op 'n spesifieke wyse op te tree met die dreigement van strafmaatreëls indien hulle nie daaraan voldoen nie.
- Dit is oor die algemeen die owerheid (of sy agente) wat die reëls moet toepas waarvolgens regulering plaasvind, wat nie deur 'n onderlinge ooreenkoms tussen die betrokke partye herroep kan word nie.
- Die owerheid speel 'n belangrike rol in die formulering en die toepassing van die reëls waarvolgens regulering plaasvind - daarom is dit tipies gesentraliseer.

Regulering hoef nie noodwendig deur die owerheid self plaas te vind nie. Die owerheid kan dié taak aan een van sy openbare agente delegeer. Dit word ondersteun deur die volgende siening van Pegrum (1965:39): “Public regulation ... refers to those controls which are embodied in the laws of the land and which are administered by designated governmental agencies”.

Dit word ook deur Selznick (1985) ondersteun. Volgens Selznick (1985:363) verwys die kernbetekenis van regulering na “... sustained and focused control exercised by a public agency over activities that are valued by a community” [eie beklemtoning].

Selznick noem ook dat beheer oor die bedrywigheede wat vir die gemeenskap van waarde is, uitgeoefen word. Deur beheer oor die bedrywigheede wat vir die gemeenskap van waarde is, uit te oefen, is dit dus heel waarskynlik dat die openbare doelwitte bereik word (Afleiding 2).

Belangrike strukturele aangeleenthede word oorweeg in die besluit om van die reguleringsaktiwiteite aan verantwoordelike agente te deleger. Horisontale (die mate van mag wat aan 'n agent anders as die owerheid verleen word) en vertikale (die mate van beheer wat oor sodanige agent uitgeoefen word) oorwegings is ter sprake by die toepaslike toedeling van mag. “The location of responsibility for directing and controlling economic activity is the core of the problem of the relation of the state to economic life” (Pegrum 1965:4).

Indien daar besluit word om reguleringstake te deleger, is daar belangrike besluite wat geneem moet word, soos wie die agent moet wees en watter verantwoordelikheid gedeleger moet word. Die owerheid as verteenwoordiger van die openbare belang is verantwoordelik om toe te sien dat die agent soos ooreengekom optree. Mitnick (1980:326) stel dit soos volg: “The representatives determining the preferences of their constituents, given a distribution and intensity spread of those preferences; the constituents face the problem of holding their agent-representatives accountable to their preferences”.

Mitnick (1980:9) meld verder dat regulering uitgeoefen moet word deur 'n party wat nie betrokke is by die bedrywigheede wat geregleer word nie - “regulation is a process consisting of the intentional restriction of a subject's choice of activity, by an entity not directly party to or involved in that activity” [eie beklemtoning].

Afleiding 3: Regulering moet deur 'n onafhanklike party (die owerheid of sy agente) geskied.

Regulering word gebruik om menslike optrede of gedrag te beheer (Bernstein 1955:271). Needham (1983 in Schultz & Alexandroff 1985:3) ondersteun dit met sy stelling dat regulering poog om die gedrag van mense te beperk.

Volgens Baldwin en Cave (1999:2) kan die woord *regulering* in die volgende strekkings gebruik word:

- *as 'n spesifieke stel reëls* - waar regulering die uitvaardiging van 'n bindende stel reëls behels wat deur 'n spesifieke liggaam toegepas moet word
- *as 'n doelbewuste invloed van die owerheid* - waar regulering in 'n breër opsig plaasvind en wat alle optrede van die owerheid insluit wat daarop gerig is om nywerheids- of sosiale optrede te beïnvloed
- *as alle vorme van sosiale beheer of invloed* - waar alle meganismes wat optrede beïnvloed, hetsy deur die owerheid of deur ander bronne (gemeenskappe), geag word as regulering - hetsy doelbewus of toevallig

Regulering kan gebruik word om 'n verskeidenheid vorme van gedragsbeheer of sosiale beheer aan te dui.

Pegrum (1965:39) omskryf sosiale beheer as die verskeidenheid maniere, hetsy statutêr of andersins, waardeur die gemeenskap die nakoming van algemeen aanvaarde standaarde van gedrag bereik.

Afleiding 4: Optrede of gedrag word gereguleer.

Regulering deur die owerheid kan in twee kategorieë verdeel word, naamlik (Ogus 1994:4-5 & 9, Summers 2002):

- *Sosiale regulering* wat die stel van wette en reëls behels wat bedoel is om byvoorbeeld 'n burger of werker se gesondheid en veiligheid te beskerm, omgewings- en estetiese doelstellings te bereik, of om verbruikers te beskerm. Alternatiewelik kan dit ook die verskaffing van aansporings vir verskaffers wat die spesifieke sosiale doelwitte bereik, behels. Sosiale regulering is gewoonlik op 'n hele aantal industrieë van toepassing.
- *Ekonomiese regulering* vind plaas waar die owerheid ingryp en direk sekere ekonomiese aspekte soos pryse, vereistes vir toetrede, gehalte van dienste, opbrengskoerse, ensovoorts, voorskryf. Ekonomiese regulering verwys dikwels na die beheer oor toegang deur individuele firmas tot sekere bedrywe en die vasstelling van pryse wat gevra kan word. In sekere gevalle behels dit ook die spesifisering van die gehalte van die dienste wat die firma kan bied (Litan & Nordhaus 1983 in Schultz & Alexandroff 1985:3).

Ekonomiese regulering is hoofsaaklik op industrieë met monopolistiese neigings van toepassing. Die hoof funksie van ekonomiese regulering is om 'n plaasvervanger vir mededinging daar te stel deurdat pryse en gehalte beheer word. Ekonomiese regulering word gewoonlik op 'n industrie-tot-industrie basis ingestel.

Deur 'n plaasvervanger vir mededinging daar te stel, is dit meer waarskynlik dat die openbare doelwitte dus bereik word.

Daar kan ook 'n derde kategorie regulering onderskei word wat sosiale en ekonomiese regulering insluit (Economic Council of Canada 1981:7). Dit behels die instel van sekere maatreëls wat breë ekonomiese en sosiale doelwitte bereik.

Afleiding 5: Regulering dien as 'n plaasvervanger vir mededinging (in die geval van 'n industrie met onopolistiese neigings).

Volgens Spulber (1989:2) is regulering hoofsaaklik "... a process of coalition formation and bargaining involving consumers, firms, and regulatory agencies". Daar is dus verskeie partye by die reguleringsproses betrokke. "Regulation exists to affect the relationships in and results of private markets" (Trebilcock, Waverman & Pichard 1978 in Schultz & Alexandroff 1985:3).

Spulber (1989:39) definieer die reguleringsproses soos volg: “the regulatory process is a game defined by the set of consumers and firms in the regulated market, consumer preferences and firm technologies, available strategies, and the set of rules”.

Volgens Fainson (1940 in Mitnick 1980:8) moet regulering in 'n wyer konteks as net die partye wat direk betrokke is, gesien word; dit moet in die konteks van die omgewing waarin dit toegepas word, gesien word. “Regulation is therefore the resultant of the actions of regulator and regulatee constrained by, and in interaction with, their environment”.

Regulering is ook nie 'n statiese proses nie; dit is oor die algemeen 'n voortdurende proses of verwantskap (Mitnick 1980:6). Mitnick (1980:8) verwys na regulering as 'n dinamiese en oneindige proses - 'n proses van aanpassing van openbare en private belange waarvan die uitkomst nie vooraf bepaal kan word nie. Schultz en Alexandroff (1985:5) verwys na regulering as 'n dinamiese en veelsydige instrument van beheer.

Regulering is dus 'n dinamiese proses waar veranderende omstandighede en behoeftes voortdurend ondersoek en geëvalueer moet word en, indien nodig, aanpassings gedoen moet word. Vandaar die motivering of rasionaal vir 'n studie soos hierdie om in die lig van die knelpunte rondom die ouditeursprofessie die regulering van die professie te evalueer en veranderinge voor te stel.

Regulering word gebruik om optrede te beïnvloed en die regulerende prosesse bestaan volgens Baldwin en Cave (1999:96) uit die uitvaardiging van toepaslike regulerende wetgewing, die stel van regulerende reëls, en die monitering van die nakoming van die reëls deur diegene wat gereguleer word. Die reguleringsprosesse bestaan dus uit verskeie fases. Die volgende fases blyk in enige reguleringsproses belangrik te wees (Mitnick 1980:12-14, Bernstein 1955:hfst 8):

- Instelling Aspekte wat van belang is, is die ontwerp van die regulerende meganisme, partye ten gunste van en teen die instelling van regulering, vorige regulerende prosesse en die instellingskoste - byvoorbeeld die koste om inligting rakende die voorkeure van die belanghebbende partye te verkry.
- Aanpassings Regulering is 'n dinamiese proses. Daar moet voortdurend by veranderinge aangepas word. Aspekte wat oorweeg moet word, is onder meer veranderinge in die partye wat gereguleer word.
- Administrasie Aspekte wat van belang is, het met die proses van regulering en die invloed daarvan te doen, soos koste, koördinering en beplanning, aanpasbaarheid, en die invloed van regulering op die betrokke partye.

- Toepassing Aspekte wat oorweeg moet word, is die metode waardeur die toepassing van reëls en standaarde gemonitor word asook veranderlikes wat die nakoming van regulerende beperkinge beïnvloed. 'n Belangrike aspek wat oorweeg moet word, is of die reguleerder oor die nodige magte beskik om regulerende standaarde en reëls op die partye wat reguleer word, af te dwing.

Afleiding 6: Regulering is 'n dinamiese proses.

Volgens Mitnick (1980:2) is “regulation ... an interference of some sort in the activity subject to regulation - it is to be governed, altered, controlled, guided, regulated in some way. Interference involves a diversion from what otherwise would occur, a blocking off, restriction, or alteration in the alternatives open to the subject”.

Een van die aspekte wat deel van die reguleringsproses vorm, is die formulering van reëls of regulasies. Volgens Spulber (1989:37) is regulasies: “... general rules or specific actions imposed by administrative agencies that interfere directly with the market allocation mechanism or indirectly by altering consumer and firm demand and supply decisions”.

Volgens Mitnick (1980:8-9) kan regulering as 'n proses gesien word wat uit die volgende bestaan:

- “*Prohibitive policing* as saying no; as guarding against deviation from regulatory goals and derived rules. Regulating as controlling, influencing, persuading, advocating, advising.”
- “*Mediating* as filter, buffer, or modifier between public and private and perhaps protecting each; as mutual control process, where regulatee and regulator try to control one another; regulating as process of exchange through a mediating body.”
- “*Promoting* as saying yes; as creating and fostering.”

In 'n reguleringsproses funksioneer die genoemde funksies nie noodwendig afsonderlik nie (Schultz & Alexandroff 1985:7).

Soos blyk uit die bogenoemde kan regulering negatief en verbiedend of positief en goedkeurend wees. Negatiewe regulering is waar sekere optrede beperk word en verhoed word dat sekere ongewenste bedrywighede plaasvind. Positiewe regulering is waar sekere optrede gemagtig of gefasiliteer word.

Regulering beskik verder ook oor 'n element van dwang - een party dwing iets op 'n ander party af. “Regulation involves the ... direct and coercive use of power over citizens” (Lowi 1979 in Schultz & Alexandroff 1985:3). Dit word deur Cushman (1941:3) se definisie van regulering ondersteun: “A commission is regulatory when it exercises governmental control or discipline over private conduct or property interests. This control may take different forms and use different methods, but there is always present an element of coercion”.

Brown-John (1981:55) beklemtoon dit ook met die volgende definisie van regulering: “Regulation is legitimate coercive intervention in the daily affairs of individuals in the public interest”.

'n Belangrike aspek is dat die reguleerder oor die nodige mag moet beskik om regulerende standaarde en reëls op die partye wat reguleer word, af te dwing.

Afleiding 7: Regulering beskik oor 'n element van dwang.

Dit blyk dus dat daar nie eenstemmigheid in die literatuur oor die definisie van die begrip *regulering* is nie. Nieteenstaande al die navorsing, is dit verstommend dat daar so min eenstemmigheid oor die definisie van die begrip is (Schultz & Alezandroff 1985:14).

Uit die eienskappe van regulering wat uit die literatuur afgelei is, kan die volgende kernaspekte van regulering uitgeken word:

Eerstens *openbare belang*. Volgens Afleiding 2 moet regulering in *openbare belang* geskied. Afleiding 1 bepaal dat regulering rigtinggewend is. Die aanname kan gemaak word dat die rigting van regulering weg van eie belang na regulering in openbare belang moet wees. Volgens Afleiding 5 is regulering 'n plaasvervanger vir mededinging. Deur 'n plaasvervanger vir mededinging daar te stel, is dit meer waarskynlik dat die openbare doelwitte dus bereik word.

Tweedens *onafhanklike party*. Volgens Afleiding 3 moet regulering deur 'n *onafhanklike party* geskied.

Derdens *optrede*. Volgens Afleiding 4 word *optrede* of gedrag gereguleer. Die aanname kan gemaak word dat die regulering van optrede of gedrag sodanig sal wees dat die openbare doelwitte bereik word.

Vierdens *dinamiese proses*. Volgens Afleiding 6 is regulering 'n *dinamiese proses*.

Vyfdens *dwang*. Volgens Afleiding 7 beskik regulering oor 'n element van dwang. Die definisie van reguleer sluit stel (byvoorbeeld die stel van reëls) en kontroleer (byvoorbeeld die monitering van die nakoming van die reëls) in.

Vir doeleindes van hierdie studie word regulering soos volg gedefinieer:

Regulering is 'n dinamiese proses waar 'n onafhanklike party optrede in openbare belang met 'n element van dwang bewerkstellig.

Die klem op openbare belang is belangrik omdat dit veral die vooropstelling van eie belang is wat tot die knelpunte rondom die ouditeursprofessie lei.

2.2 Faktore wat aanleiding gee tot die vraag na regulering

Uit die literatuur blyk daar heelwat faktore wat aanleiding gee tot die vraag na regulering.

In die geval van die ouditeursprofessie is die volgende vyf faktore grootliks vir die vraag na die regulering van die profesie verantwoordelik:

- **Monopolieë**

Die eerste faktor is *monopolieë* (Pegrum 1965:36-39, Mitnick 1980:289, Breyer 1982:15 & 30-31, Kay & Vickers 1990:227, Ogus 1994:5 & 30-33, Majone 1996:28, Baldwin & Cave 1999:9-11). Monopolieë is waar een verskaffer uitsluitlik of grootliks beheer oor die voorsiening van 'n kommoditeit vir die totale industrie of gemeenskap het (Pegrum 1965:36).

Daar is geen mededinging nie en derhalwe bepaal die verskaffer die prys en gehalte van die produk. Die volgende eienskappe kan onderskei word waar daar 'n monopolie is (Baldwin & Cave 1999:9-10):

- 'n enkele verskaffer bedien die hele of bykans die hele gemeenskap
- die produk wat gelewer word, is uniek in die sin dat daar nie 'n plaasvervanger is na wie verbruikers (kliënte) hulle kan wend nie
- daar is toelatingsvereistes waaraan voldoen moet word voordat toegang verkry word

Om eie belange te bevorder en dus inkomste te maksimeer, beperk monopolistiese verskaffers hulle uitset (byvoorbeeld die gehalte van die uitset) en verhoog hulle pryse. Die gevolge van 'n monopolie is dus dat uitset beperk word, pryse verhoog word en inkomste van die verbruikers (kliënte) na die verskaffers vloei (Baldwin & Cave 1999:10). Mededinging en regulering word dikwels as plaasvervangers beskou - “Competition where possible, regulation where necessary” (Kay & Vickers 1990:224). Die doel van regulering is gevolglik om die neiging om pryse te verhoog en uitset te beperk, teen te werk. Of soos Pegrum (1965:39) dit stel: om die misbruik van monopolistiese mag teen te werk. Dit word algemeen aanvaar dat sekere industrieë waar daar nie voldoende mededinging is nie, deur die regering reguleer moet word om die openbare belang te beskerm (Phillips 1969:3).

'n Oudit kan net deur 'n *Geregistreeerde Rekenmeester en Ouditeur* uitgevoer word. Die Wet bepaal die volgende:

- almal wat die eksterne ouditfunksie verrig, moet by die OROR geregistreeer wees (artikel 14)
- vereistes (waaronder kwalifikasies en praktiese ondervinding) waaraan voldoen moet word, voordat iemand by die OROR geregistreeer word (artikel 15)
- net diegene wat by die OROR geregistreeer is, kan die titel *Geregistreeerde Rekenmeester en Ouditeur (GRO)* gebruik (artikel 15)

Geregistreeerde Rekenmeesters en Ouditeurs is dus die enigste mense wat die ouditfunksie vir die gemeenskap kan uitvoer. Daar is geen plaasvervanger na wie die gemeenskap hulle kan wend nie en daar is toelatingsvereistes waaraan voldoen moet word voordat enigiemand die ouditfunksie kan verrig.

Die ouditeursprofessie het dus geen mededinging wat betref die uitvoering van die ouditfunksie nie. Die ouditeursprofessie het dus 'n monopolie wat betref die lewering van die ouditfunksie aan die gemeenskap. 'n Monopolistiese situasie kan tot 'n botsing tussen private en openbare belange lei. In die geval van 'n monopolie behoort regulering plaas te vind om die belange van die gemeenskap (openbare belang) te beskerm omdat daar geen mededinging is nie.

- **Ontoereikendheid van inligting**

Die tweede faktor is die *ontoereikendheid van inligting* (Mitnick 1980:295 & 309, Breyer 1982:26-28, Spulber 1989:62-65, Kay & Vickers 1990:228-230, Oigus 1994:4 & 38-41, Majone 1996:29, Baldwin & Cave 1999:12, Gray & Manson 2000:74).

Die gemeenskap het 'n behoefte aan die geloofwaardigheid van inligting. Dit word ondersteun deur die volgende (Economic Council of Canada 1981:114):

“The efficient functioning of a capital market, for example, depends on the existence of a vast and constantly updated array of trustworthy information. Bilateral market transactions alone cannot always be counted on to serve the interests of shareholders or consumers”.

Mededinging kan net behoorlik plaasvind indien die verbruikers voldoende inligting is om die verskillende produkte en die gehalte van die produkte te evalueer (Baldwin & Cave 1999:12). Volgens Kay en Vickers (1990:236) is dit veral 'n probleem waar die gebruikers of verbruikers, selfs nadat die produk of diens ontvang is, steeds oningelig is oor die gehalte daarvan.

Daar is dikwels nie voldoende inligting beskikbaar nie omdat dit geld kos om die inligting te verskaf en die verskaffer van die inligting nie deur die gebruikers van die inligting vergoed word nie. Daar is dus geen aansporing om die inligting te verskaf nie en die inligting kan ook foutief weergegee word (Baldwin & Cave 1999:12).

Die volgende drie meganismes kan die ontoereikendheid van inligting voorkom (Kay & Vickers 1990:236-237):

- *Reputasie* - wat 'n markmeganisme is. Indien verbruikers nie self die gehalte van 'n produk kan evalueer nie, verkies hulle dit om van verskaffers met 'n reputasie vir hoë gehalte produkte en dienste gebruik te maak.

Reputasie is belangrik in die geval waar toekomstige aankope deur die gehalte van die produk of diens wat nou verskaf word, beïnvloed word. Die verskaffer moet dus bedag wees op hoe sy huidige optrede toekomstige sake beïnvloed.

Die faktore wat die doeltreffendheid van reputasie as 'n markmeganisme beïnvloed, is onder meer die tempo waarteen inligting versprei, die uitruil van inligting tussen verbruikers en die mate waarin die verskaffer se besigheid deur 'n verlies aan reputasie geraak word (Kay & Vickers 1990:237).

- *Lisensiëring* - wat 'n regulerende meganisme is. Deur lisensiëring skryf die regulerende struktuur minimum standaarde voor: tensy produkte en dienste aan die minimum standaarde voldoen, mag dit nie aangebied word nie.

Lisensiëring, as 'n regulerende meganisme, is doeltreffend waar daar geringe verskille in die voorkeure van verbruikers en/of 'n algemene vraag vir hoë gehalte dienste is.

- *Sertifisering* - wat 'n regulerende meganisme is. Sertifisering is waar die regulerende struktuur verbruikers van inligting oor die kwalifikasies en bevoegdheid van verskaffers voorsien. Verbruikers kan dan byvoorbeeld besluit of hulle van goedkoper dienste gebruik wil maak.

Die doel van regulering is om verbruikers teen die voorsiening van ontoereikende inligting en die gevolge daarvan te beskerm deur die inligting toegankliker, akkurater en meer bekostigbaar te maak (Baldwin & Cave 1999:12).

Die samelewing kan nie doeltreffend funksioneer nie tensy die kliënte (verbruikers) die waarde of gehalte van die ouditdienste wat gelewer word, kan beoordeel. Dienste is inherent moeilik om vooraf te beoordeel en in baie gevalle moet die kliënte die gevolge of die gehalte van die dienste uit waarneembare eienskappe of die reputasie van die ouditeur (verskaffer) voorspel. Sommige individuele ouditeure kan geleidelik 'n reputasie vir hoogstaande diens opbou. Die ondervinding van ander is nie altyd 'n betroubare riglyn nie en foute kan baie nadelig en duur wees. Kliënte is dikwels in 'n groot mate afhanklik van die eerbaarheid en oordeel van dié wat die dienste lewer. Dit lei daartoe dat kliënte 'n behoefte aan vertrouwe in ouditeure het.

Regulering moet dus plaasvind sodat daar minimum standarde gestel word waaraan die dienste moet voldoen (lisensiëring) omdat die gemeenskap 'n behoefte aan dienste van 'n hoë gehalte het. Regulering moet ook plaasvind sodat kliënte inligting oor die kwalifikasies en bevoegdheid van diegene wat die dienste lewer, kan bekom (sertifisering) deur byvoorbeeld die toekenning van 'n gepaste benaming.

- **Eksterne faktore**

Die vraag na regulering van die ouditeursprofessie word ook deur sekere *eksterne faktore* meegebring (Mitnick 1980:289 & 312-320, Breyer 1982:23-26, Spulber 1989:46-52, Kay & Vickers 1990:226, Ogus 1994:4 & 35-38, Majone 1996:28-29, Baldwin & Cave 1999:11-12).

Die prys van 'n produk weerspieël soms nie die werklike produksiekoste nie, en gevolglik kan daar 'n oormatige gebruik daarvan wees (Baldwin & Cave 1999:11). Daar kan byvoorbeeld eksterne faktore (soos newe-effekte) wees sodat die prys van 'n produk nie die werklike koste vir die gemeenskap weerspieël nie.

Eksterne faktore (externalities) kan soos volg definieer word:

“... a commodity bundle that is supplied by an economic agent to another economic agent in the absence of any related economic transaction between the two agents” (Spulber 1989:46).

“Externalities arise when the well-being of one economic agent (consumer or firm) is directly affected by the actions of another” (Kay & Vickers 1990:226).

Die doel van regulering is om sodanige newe-effekte uit te skakel en om die gemeenskap teen die negatiewe gevolge van eksterne faktore te beskerm (Baldwin & Cave 1999:12). Die verskaffer word verplig om die volle koste van produksie te dra en nie 'n deel van die koste aan die gemeenskap oor te laat nie.

'n Oudit word hoofsaaklik uitgevoer namens mense wat 'n belang in die maatskappy het, maar nie insae in die rekeningkundige rekords daarvan het nie of nie 'n begrip daarvoor het nie. Die direkte gebruikers is die persone wat die ouditfunksie laat uitvoer, naamlik die aandeelhouers of eienaars.

Daar is ook indirekte gebruikers van die finansiële jaarstate, naamlik beleggers, klante, werknemers en krediteure. Die indirekte gebruikers - oftewel die gemeenskap - kan byvoorbeeld skade ly as gevolg van ouditeure se nalatigheid, bedrog of onvermoë tydens die uitvoer van 'n audit. Regulering moet plaasvind omdat die koste en voordele van 'n audit kan oorvloei op partye wat nie direk betrokke is nie (indirekte gebruikers).

- **Anti-mededingende optrede en roofsugtige pryse**

Die vraag na regulering ontstaan ook as gevolg van *anti-mededingende optrede en roofsugtige pryse* (Breyer 1982:31-32, Baldwin & Cave 1999:13).

Afgesien van 'n gebrek aan mededinging, kan ondernemings op 'n wyse optree wat nie bevorderlik vir gesonde mededinging is nie, byvoorbeeld deur roofsugtige pryse te vra, wat ongewenste gevolge tot gevolg kan hê. Dit vind plaas as 'n onderneming pryse laer as kosprys vra met die hoop dat mededingers uitgeskakel word en oorheersing sodoende verkry word. Die onderneming se posisie word dan later gebruik om die onverhaalde koste te verhaal, en winste word ten koste van verbruikers verhoog (Baldwin & Cave 1999:13).

Die doel van regulering is om mededinging te behou en om verbruikers teen die gevolge van markoorheersing te beskerm deur roofsugtige of ander vorme van anti-mededingende optrede te verbied (Baldwin & Cave 1999:13).

In die laaste aantal jare is die ouditeursprofessie al hoe meer van “low-balling” beskuldig (sien hoofstuk 4, afdeling 2.2.2 & 2.2.4). Dit beteken dat 'n ouditeur vir 'n ouditaanstelling tender teen 'n prys wat nie ooreenstem met die hoeveelheid werk wat vereis word nie (Gray & Manson 2000:569). Deur laag te kwoteer, hoop die ouditeur om die aanstelling te kry. Die aanvanklik onverhaalde koste word in later jare, ten koste van die kliënt, verhaal deur die pryse van óf ouditdienste óf verwante dienste te verhoog. Kliënte moet dus teen die gevolge van markoorheersing beskerm word.

- **Ongelyke bedingingsmag**

Die vyfde faktor wat tot die vraag na regulering van die ouditeursprofessie aanleiding gee, is *ongelyke bedingingsmag* (Breyer 1982:32, Baldwin & Cave 1999:14).

Een voorvereiste vir die doeltreffende en gelyke toedeling van hulpbronne in 'n gemeenskap is gelyke bedingingsmag. Indien die bedingingsmag ongelyk is, kan regulering geregverdig word om sekere belange te beskerm.

Soos blyk uit die bespreking van monopolieë, is die ouditeursprofessie die enigste verskaffers van ouditdienste. Die Maatskappywet (artikel 269 & 270) vereis dat alle maatskappye jaarliks 'n ouditeur aanstel en dat die ouditeur 'n ouditeursverslag moet uitreik wat deel vorm van die finansiële jaarstate (artikel 286 & 301).

Die ouditeur tree as agent vir die gemeenskap op ten einde te verseker dat hulle belange in die rekenpligtigheidsproses beskerm word. Die houding en gedrag van ouditeure in die lewering van ouditdienste het 'n invloed op die gemeenskap. Afgesien van die ontoereikendheid van inligting oor die gehalte van die professionele dienste wat gelewer word, is die blote verskaffing van inligting aan kliënte nie voldoende nie. Kennis word vereis om 'n ingeligte besluit te neem, want dit kan soms ingewikkeld wees om 'n besluit te neem. Kliënte kan dalk nie in staat wees om die inligting te verstaan nie of onwillig wees om die tyd en moeite te bestee wat nodig is om die inligting wat verskaf word, te verstaan. Kliënte het dus die behoefte aan

gerusstelling dat hulle die gehalte van die dienste van ouditeure kan vertrou omdat hulle nie in staat is om selfs agterna die gehalte van die dienste te beoordeel nie (Kay & Vickers 1990:230). Daar moet dus beheer oor die ouditeursprofessie uitgeoefen word ten einde te verseker dat hulle nie in eie belang nie maar in openbare belang optree.

Vir volledigheid word daar ook na die volgende faktore verwys wat aanleiding gee tot die vraag na regulering, hoewel sodanige faktore moontlik net op 'n indirekte of subtiële wyse tot die vraag na regulering van die ouditeursprofessie lei:

- **Toevallige winste**

'n Onderneming maak 'n toevallige wins wanneer 'n bron gevind word wat aansienlik goedkoper is as dié wat geredelik beskikbaar is. Regulering is noodsaaklik om te verseker dat sodanige toevallige winste aan die belastingbetalers oorbetaal word of, indien nodig, dat die verbruikers of die gemeenskap deur die toevallige winste bevoordeel word. Die rasionaal vir regulering is sterker waar die meevaller per abuis bekom word eerder as die gevolg van die beplande investering van geld, 'n doelbewuste probeerslag of 'n navorsingspoging (Breyer 1982:21-23, Baldwin & Cave 1999:11).

- **Sikliese vraag na dienste**

In sommige gevalle word dienste, as gevolg van die sikliese vraag daarna, nie deurlopend verskaf nie. In die geval waar die vraag na iets siklies is, word baie geld gemors waar 'n onderneming sy bedrywighede sluit en heropen. Regulering word gebruik om te verseker dat die dienste deurlopend beskikbaar is - deur die heffing van lae pryse sodat die vaste koste gedurende die nie-spitstye net gedek word (Breyer 1982:31, Baldwin & Cave 1999:12-13).

Die doel van regulering is om die deurlopende beskikbaarheid van dienste te verseker omdat die koste wat die verbruikers moet betaal, laer sal wees as die koste indien die bedrywighede gesluit en heropen word.

- **Openbare goed en morele gevaar**

Sekere dienste bring gemeenskaplike voordele wat in die algemeen verlang word. Dit kan baie duur wees vir diegene wat vir sodanige dienste betaal om te voorkom dat nie-betalers ook die voordele van sodanige dienste geniet. Die lewering van sodanige dienste word gevolglik nie aangemoedig nie en regulering word vereis om die “free-rider”-probleem te oorkom deur die heffing van belasting (Baldwin & Cave 1999:13-14).

Waar daar 'n morele gevaar is dat iemand anders as die gebruiker vir die dienste betaal, kan daar oormatige gebruik wees sonder inagneming van die koste aan die gemeenskap. Regulering is noodsaaklik om oormatige gebruik te voorkom (Mitnick 1980:294 & 315, Breyer 1982:33, Spulber 1989:61-62, Ogus 1994:33-35 & 51-53, Majone 1996:29, Baldwin & Cave 1999:13-14).

- **Skaarsheid en rantsoenering**

'n Skielike tekort aan 'n bepaalde kommoditeit waarvoor individue nie maklik 'n bevredigende alternatief kan vind nie, lei dikwels tot 'n vraag na regulering in die vorm van rantsoenering. Regulerende meganismes word dan gebruik om sekere hulpbronne waaraan daar 'n tekort is, te rantsoeneer. Die openbare belang, en nie doelmatigheid nie, geniet dan voorrang (Breyer 1982:34, Ogus 1994:42-46, Baldwin & Cave 1999:14).

- **Regverdigheid van verdeling**

Daar word meestal gepoog om welvaart te maksimeer. Regulering kan gebruik word om die welvaart tussen individue binne die gemeenskap te herverdeel of om hulpbronne na slagoffers van teenspoed toe te deel. 'n Gebrek aan vertroue in individue se rasionaal lei tot nog 'n rede vir regulering - paternalisme. Die individue se voorkeure oor sommige aangeleenthede word geïgnoreer en dit word gereguleer (Breyer 1982:33-34, Ogus 1994:46-51, Baldwin & Cave 1999:14-15).

- **Rasionalisering en koördinerings**

In sommige gevalle is dit moeilik om 'n industrie op 'n doeltreffende wyse te organiseer omdat die transaksiekoste te hoog is. In sulke gevalle kan regulering geregverdig word om die produksieprosesse te rasionaliseer en om die bedrywighede te koördineer. Sentrale regulering het die voordeel bo individuele private reëlings dat inligting doeltreffend via openbare kanale versprei kan word en dit is ekonomies om een openbare liggaam vir die handhawing van standarde verantwoordelik te hou. In hierdie geval is die rasionaal vir regulering op doeltreffende aksies gegrond en nie om onaanvaarbare optrede te voorkom nie (Breyer 1982:33, Ogus 1994:41-42, Baldwin & Cave 1999:15).

- **Beplanning vir die toekoms**

Daar kan nog redelik maklik aan individuele gebruikers se behoeftes voldoen word maar dit is veel moeiliker om aan die behoeftes van toekomstige geslagte of aan altruïstiese behoeftes (byvoorbeeld die gehalte van die omgewing) te voldoen. Wat betref altruïstiese aangeleenthede is daar ook nog die “free-rider” probleem. Baie mense sal slegs bereid wees om van hulle bates vir

altruïstiese doeleindes op te offer mits hulle seker is dat ander dieselfde sal doen (Ogus 1994:54, Baldwin & Cave 1999:15-16). Dié probleme en die koste van koördinerende bring mee dat regulering vereis word om sulke behoeftes te bevredig.

Die meeste van die faktore wat aanleiding gee tot die vraag na regulering is te wyte aan tekortkominge in die handel (markets). “The justification for intervention arises out of an alleged inability of the marketplace to deal with particular structural problems” (Breyer 1982:15). Die handel kan optrede of gevolge veroorsaak wat nie in belang van die gemeenskap is nie. Die primêre regverdiging waarom regulering plaasvind is “... to remedy various kinds of market failure” (Kay & Vickers 1990:225).

Uit die voorafgaande blyk dit dat daar verskeie redes is waarom die ouditeursprofessie gereguleer moet word. Geregistreerde Rekenmeesters en Ouditeurs is die enigste mense wat die auditfunksie vir diegene kan uitvoer wat 'n belang in die maatskappy het, maar nie insae in die rekeningkundige rekords daarvan het nie of nie 'n begrip daarvoor het nie. Die ouditeursprofessie het 'n monopolie oor die lewering van die auditfunksie aan die gemeenskap. Die professie tree dus as agente vir die gemeenskap op en derhalwe is die gemeenskap afhanklik van die bevoegdheid en behoorlike gedrag van diegene wat die auditdienste lewer. Die ouditeursprofessie behoort in belang van die gemeenskap op te tree om sodoende hulle belange te beskerm. Die gemeenskap kan byvoorbeeld skade ly as gevolg van ouditeure se nalatigheid, bedrog of onvermoë tydens die uitvoer van 'n audit. 'n Monopolistiese situasie kan tot 'n botsing tussen eie en openbare belange lei wat betref die prys en die gehalte van die dienste wat gelewer word. Regulering moet plaasvind om die belange van die gemeenskap (openbare belang) te beskerm.

Afgesien van 'n gebrek aan mededinging, kan ouditeure op 'n wyse optree wat nie bevorderlik vir gesonde mededinging is nie, byvoorbeeld deur roofoesige pryse te vra, wat ongewenste gevolge kan hê. Dit vind plaas waar 'n ouditeur auditfooië vra wat nie ooreenstem met die hoeveelheid werk wat vereis word nie met die hoop dat mededingers uitgekakel word en oorheersing sodoende verkry word. Die ouditeure se posisie word dan gebruik om die onverhaalde koste te verhaal en winste word ten koste van die gemeenskap verhoog. Regulering moet plaasvind om mededinging te behou en om die gemeenskap teen die gevolge van markoorheersing te beskerm.

Die gehalte van dienste soos auditdienste is inherent moeilik om vooraf te beoordeel. Dit lei daartoe dat kliënte 'n behoefte aan vertroue in ouditeure het. Hoewel die kernprobleem 'n gebrek aan inligting is oor die gehalte van die professionele dienste wat gelewer word, is die blote verskaffing van inligting aan kliënte nie voldoende nie. Kennis word vereis om 'n ingeligte besluit te neem. Kliënte het dus die behoefte aan gerusstelling dat hulle die gehalte van die dienste van ouditeure kan vertrou. Regulering moet plaasvind sodat die gemeenskap vertroue kan hê in die bevoegdheid van diegene wat die dienste lewer en in die gehalte van die dienste wat gelewer word.

Regulering kan op twee wyses geskied, naamlik deur die regulering van die struktuur van die industrie (strukturele regulering) of die regulering van die optrede van die industrie (gedragsregulering) (Kay & Vickers 1990:233). Strukturele regulering verwys na watter individue of firmas toegelaat word om die auditfunksie te verrig, byvoorbeeld deur die stel

van toelatingsvereistes voordat die benaming *Geregistreeerde Rekenmeester en Ouditeur* gebruik kan word. Gedragsregulering verwys na maatreëls oor die optrede van individue of firmas tydens die uitvoering van die ouditfunksie, byvoorbeeld die stel van etiese en auditstandaarde waaraan daar tydens die oudit voldoen moet word.

2.3 Verskillende teorieë oor regulering

Uit die literatuur blyk daar verskillende teorieë oor regulering te wees.

Die rol van die ouditeursprofessie is in hoofstuk 2, afdeling 3 op die volgende wyse omskryf:

Die ouditeursprofessie se rol is om op 'n professionele wyse in die rekenpligtigheidsproses as 'n instrument van sosiale beheer op te tree en dienoreenkomstig aan die gemeenskap verslag te doen.

In die geval van die ouditeursprofessie bestaan die *gemeenskap* uit kliënte (met ander woorde aandeelhouders), regerings, werkgewers, werknemers, beleggers, die sake- en finansiële gemeenskap en ander wat op die objektiwiteit en integriteit van die professie vertrou om die ordelike werking van die handel te handhaaf (SAIGR 2002b, Professionele Gedragskode .07). Die *openbare belang* kan omskryf word as die kollektiewe welsyn van die *gemeenskap* wat gedien word (SAIGR 2002b, Professionele Gedragskode .07).

Uit die rol van die ouditeursprofessie is dit duidelik dat die professie in openbare belang behoort op te tree en dus met die *openbarebelang-teorie* verbind word. Die grootste kritiek teen die ouditeursprofessie handel daaroor dat die ouditeursprofessie in eie belang optree en nie in belang van die gemeenskap nie (Gray & Manson 2000:567). Sodanige beskuldigings handel met die *private belang-* en *groepsbelang-teorieë* oor regulering. Vir volledigheid word daar ook nog na twee ander teorieë oor regulering verwys, hoewel sodanige teorieë moontlik net op 'n indirekte of subtile wyse met die regulering van die ouditeursprofessie verband hou.

- **Openbarebelang-teorie**

Die eerste teorie oor regulering is die *openbarebelang-teorie* (Mitnick 1980:91-96, Ogus 1994:3-4, Baldwin & Cave 1999:19-21). 'n Deeglik begrip van dié teorie is onontbeerlik vir 'n studie soos hierdie.

Indien ons regulering met die kollektiewe stelsel verbind, lei dit tot die *openbarebelang-teorie*. Die hoofaspek van die openbarebelang-teorie is dat diegene wat regulering voorstaan, dit in nastrewing van die *openbare belang* doen. Die voorstanders tree dus as agente vir die gemeenskap op (Mitnick 1980:91). Die doel van regulering is om sekere verlangde openbare resultate of gevolge te behaal in omstandighede waar die handel (markets) sou faal om dit teweeg te bring (market failure) (Baldwin & Cave 1999:19).

Dit kan moeilik wees om 'n gemeenskaplike konsep van *openbare belang* te identifiseer as gevolg van sosiale, kulturele en ekonomiese verskille. Die openbare belang kan ook na gelang van die tyd, die plek en die spesifieke waardes van 'n besondere gemeenskap wissel (Mitnick 1980:91, 242-243 & 259, Ogus 1994:29, Baldwin & Cave 1999:20).

Die vorm wat die *openbare belang* in die openbarebelang-teorie aanneem, kan weens die aard van die begrip verskil. Openbare belang kan na die volgende verwys (Mitnick 1980:92-93):

- 'n *Balanserende* (balancing) begrip - waarin die openbare belang as gevolg van die gelyktydige bevrediging van verskeie spesifieke belange gedien word.
- 'n *Skikkingsbegrip* (compromising) - waar spesifieke belange net gedeeltelik bevredig word (van die individuele behoeftes word prysgegee) sodat die algehele gevolge in openbare belang is.
- 'n *Ruilingsbegrip* (trade-off) - waar spesifieke belange wat aan regulering onderhewig is, waardevolle dienste of ander voordele wat in openbare belang is, in ruil vir sekere voordele verskaf.
- 'n *Oorheersende sosiale doelstellingsbegrip* - waar sekere sosiale of nasionale doelstellings as in openbare belang geag word, en private belange ondergeskik.
- 'n *Paternalistiese of persoonlik voorgeskrewe* begrip - waar die openbare belang gelyk gestel word aan die voorkeure van 'n besondere persoon, groep, organisasie of stelsel.

'n Tweede aspek van belang by die openbarebelang-teorie is die *reguleerders*. Die *onafhanklikheid* (Bernstein 1955:Hoofstuk 5, Mitnick 1980:95-96, Baldwin & McCrudden 1987:9-10, Ogus 1994:57-58, Baldwin & Cave 1999:20) en *bevoegdheid* (Bernstein 1955:Hoofstuk 4, Mitnick 1980:94-95, Baldwin & Cave 1999:20) van reguleerders in wie die gemeenskap vertrou kan hê dat hulle doeltreffend en in belang van die gemeenskap - oftewel in openbare belang - optree, is van die uiterste belang.

Die volgende aspekte rakende reguleerders kan veroorsaak dat die openbare belang nie meer vooropgestel word nie:

- *Gebrek aan bevoegdheid*

Die eerste aspek wat kan veroorsaak dat die openbare belang nie meer vooropgestel word nie is die *gebrek aan bevoegdheid* van die reguleerders (Bernstein 1955:Hoofstuk 4, Mitnick 1980:94-95).

Reguleerders kan stellig nie meer bevoeg wees nie as gevolg van 'n gebrek aan etiese optrede of omdat daar nie aan die spesifieke vereistes van die stelsel van regulering voldoen word nie. Een van die oorsake kan wees dat die vergoeding, salaris of werksomstandighede van so 'n aard is dat bevoegde personeel nie gelok en behou word nie. Buiten hulle vergoeding en bevorderingsmoontlikhede wat dalk nie baie aantreklik is nie, word daar dalk nie aan hulle opleidingsbehoefte voldoen nie of word daar dalk nie behoorlike toesig oor hulle uitgeoefen nie.

Die aanstellingsproses kan ook 'n groot rol speel in die gehalte van diegene wat as reguleerders aangestel word. Die vooraf konsultering en uitklaring met die industrie wat gereguleer word, kan lei tot die aanstelling van reguleerders wat minder bevoeg en nie anti-industrie (met ander woorde onafhanklik) is nie (Mitnick 1980:95).

In die praktyk moet die aanstelling van reguleerders dikwels die stilswyende goedkeuring van die industrie wat gereguleer word, wegdra. Die aanstellings word, hoewel ongemerk deur die gemeenskap, fyn dopgehou deur die partye wat gereguleer word. Hoewel die reguleerders wat aangestel word nie noodwendig doelbewus beheer word deur die industrie wat gereguleer word nie, slaag hulle meestal daarin om mense uit te sluit wat nie ten gunste van die belange van die industrie is wat gereguleer word nie (Noll [red] 1971:43).

– *Korrupsie*

Reguleerders kan as gevolg van geleentehede waardeur hulle eie belange bevoordeel kan word, *korrup* word en regulering derhalwe aanwend om hulle eie belange te dien (Mitnick 1980:94). Sodanige optrede kan selfs onwettig wees. Reguleerders kan omkoopgeskenke aanvaar; regulering sodanig verander dat industrieë of besighede waarin hulle 'n eie belang het, bevoordeel word; of openbare fondse verduister of vir eie voordeel aanwend.

– *Vasgevang deur die partye wat gereguleer word*

Reguleerders kan *vasgevang (captured) word deur die partye wat gereguleer word*, in so 'n mate dat hulle nie meer onafhanklik is nie en dat dié partye se belange eerder as die openbare belang nagestreef word (Bernstein 1955:Hoofstuk 5, Mitnick 1980:95-96, Baldwin & McCrudden 1987:9-10, Ogun 1994:57-58, Baldwin & Cave 1999:36). Die begrip *vasgevang* kan in dié verband op verskillende wyses gebruik word. Mitnick (1980:95) noem die volgende:

- In die geval waar die partye wat gereguleer word, die regulering en die regulerende struktuur beheer. Dit is tipies van die ouditeursprofessie in Suid-Afrika (sien afdeling 4 vir 'n volledige bespreking van die self-regulerende strukture van die ouditeursprofessie).

- In die geval waar die partye wat geregleer word, daarin slaag om die regulerende struktuur se werksaamhede met hulle eie werksaamhede te koördineer op so 'n wyse dat hulle private belange bevredig word.
- In die geval waar die partye wat geregleer word, op die een of ander wyse veroorsaak dat die regulerende struktuur nie behoorlik funksioneer nie.
- In die geval waar die partye wat geregleer word, op 'n subtile wyse deur interaksie met die reguleerders, die reguleerders beïnvloed om regulering vanuit hulle perspektiewe te sien en regulering sodoende in hulle eie belang plaasvind.
- In die geval waar (onafhanklik van die formele of doelbewuste vereistes van óf die reguleerder óf die partye wat geregleer word) die basiese struktuur van die vergoedingstelsel reguleerders, wat nie noodwendig korrup of onbevoeg is nie, onvermydelik lei tot die nastrewing van die belange van die partye wat geregleer word.

Elkeen van die aspekte kan afsonderlik of gesamentlik in dieselfde stelsel van regulering voorkom.

'n Derde aspek van belang by die openbarebelang-teorie is die *mag van ekonomiese en politieke invloede* (Mitnick 1980:96). Die reguleringsbeleid en -struktuur is dikwels onderhewig aan invloede van magtige regerende partye, politici of belangegroepes in die gemeenskap sodat regulering die belange van sodanige partye of sektore eerder as die belange van die gemeenskap dien (Wilson 1974:14 in Mitnick 1980:96). Die mag van ekonomiese en politieke invloede op regulering word dikwels onderskat (Baldwin & Cave 1999:20).

Die openbarebelang-teorie hou dus 'n aantal moontlike tekortkominge in:

- Dit kan moeilik wees om 'n gemeenskaplike konsep van *openbare belang* te identifiseer. Die openbare belang kan ook wissel na gelang van die tyd, die plek en die spesifieke waardes van 'n besondere gemeenskap.
- Daar kan twyfel bestaan oor die *onafhanklikheid en bevoegdheid van die reguleerders* en of hulle werklik in die belang van die gemeenskap optree. Die reguleerders kan in eie belang of in die belang van net 'n sekere deel van die gemeenskap optree. Daar kan ook twyfel wees oor die bevoegdheid van die reguleerders om in die belang van die gemeenskap op te tree.
- Die *mag van ekonomiese en politieke invloede* op regulering kan onderskat word.

- **Privatebelang-teorie**

'n Tweede teorie oor regulering is die *privatebelang-teorie* (Mitnick 1980:108-109, Ogus 1994:4, Baldwin & Cave 1999:21-25). 'n Skeptiese benadering tot die geagte vooropstelling van die openbare belang deur die reguleerders (openbarebelang-teorie) het tot die ontwikkeling van die *privatebelang-teorie* oor regulering gelei waar individue bevoordeel word. Volgens die privatebelang-teorie word regulerende maatreëls nie deur die nastrewing van openbare of groepsbelange gedryf nie, maar deur private belange. Die grondgedagte van hierdie teorie is dat alle partye wat by die reguleringsproses betrokke is, hulle eie welvaart wil maksimeer.

Sedert die begin van die negentiger jare is daar toenemende beskuldigings dat die ouditeursprofessie wêreldwyd en in Suid-Afrika nie in die belang van die gemeenskap nie, maar in eie belang optree (Mays 1995:58-59, Sikka & Willmott 1995, Gray & Manson 2000:567).

Die tekortkominge van dié teorie is die volgende (Baldwin & Cave 1999:33):

- Die aanname word gemaak dat alle regulerende partye hulle eie welvaart wil maksimeer.
- Dit is moeilik om die voorkeure van die verskillende partye te bepaal.
- Daar kan probleme wees met diegene wat in sommige gevalle die openbare belange wil nastreef.
- Daar kan beperkinge op die beskikbaarheid van inligting wees, wat die nastrewing van eie belange kan beperk.
- Die rol van groepe en instansies kan onderskat word.

- **Groepsbelang-teorie**

In teenstelling met die privatebelang-teorie, waar regulering deur private belange gedryf word, word die belange van 'n groep volgens die *groepsbelang-teorie* nagestreef (Mitnick 1980:99-100 & 109-111, Baldwin & Cave 1999:21). Volgens dié teorie is ontwikkelinge oor regulering die resultaat van verhoudings tussen verskillende groepe en tussen sodanige groepe en die owerheid. Voorstanders van dié teorie sien nie regulerende optrede in openbare belang nie, maar in belang van 'n groep.

Baie kritici van die ouditeursprofessie beskou die professionele liggame (reguleerders van die ouditeursprofessie) as vakbonde, eerder as professionele liggame, omdat dié liggame hoofsaaklik gemoeid is met die belange van hulle lede (die ouditeursprofessie) en nie met die belange van die gemeenskap (openbare belang) nie (Gray & Manson 2000:575).

'n Tekortkoming van die groepsbelang-teorie is dat die rol van private ekonomiese mag deur die voorstanders van die teorie onderskat kan word (Baldwin & Cave 1999:33).

Die volgende twee teorieë oor regulering hou nie op 'n direkte nie maar moontlik net op 'n indirekte of subtiele wyse verband met die regulering van die ouditeursprofessie:

- **Mag van idees-teorie**

Volgens die *mag van idees-teorie* vind ontwikkelinge in regulering as gevolg van die mag van idees plaas (idees verwys na intellektuele opvattinge) en nie as gevolg van die druk van private of groepsbelange nie (Baldwin & Cave 1999:26). Dit is egter moeilik om die mag van idees van die rol van ekonomiese belange te skei (Baldwin & Cave 1999:33).

- **Institusionele teorie**

Volgens dié teorie word regulering deur institusionele strukture en reëls gevorm. Individue word deur institusionele strukture en reëls beïnvloed en daarom word nie suiwer rasonale keuses gemaak nie. Individue se voorkeure word ook deur institusionele prosedures en beginsels beïnvloed (Majone 1996:34-36, Baldwin & Cave 1999:27-31).

Die res van die studie fokus op die *openbarebelang-teorie* omdat die ouditeursprofessie in openbare belang moet optree en die reguleerders van die ouditeursprofessie die openbare belang moet vooropstel.

2.4 Faktore wat in 'n reguleringstelsel van belang is

Ten einde die regulering van die ouditeursprofessie in Suid-Afrika te evalueer, moet daar duidelikheid wees oor die faktore wat in 'n reguleringstelsel van belang is. Die regulering van die ouditeursprofessie in Suid-Afrika kan dan daarteen gemeet word.

In die literatuur het heelwat skrywers faktore of aspekte uitgewys wat in 'n reguleringstelsel van belang is. Vir doeleindes van hierdie studie word dié faktore of aspekte onder die volgende hoofde gegroepeer:

- **Mandaat**

Uit die literatuur blyk die *mandaat* waaroor die reguleerder beskik, een van die faktore te wees wat in 'n reguleringstelsel van belang is (Bernstein 1955:286, Noll [red] 1971:37-39, Breyer 1982:354-356, Baldwin & McCrudden 1987:33-35, Gray & Manson 2000:74-75, Baldwin & Cave 1999:78).

Die wese om aanspraak op 'n mandaat te maak, is dat die vorm van regulering wat ter sprake is, demokraties geregverdig moet wees. As 'n stelsel van regulering deur die owerheid, as die gewer van demokratiese mag, gemagtig is, geniet dit aansien in die gemeenskap (Baldwin & Cave 1999:78). Die *bestek* van die mandaat wat aan die reguleerder verleen word, is ook van belang.

Reguleerders se sukses behoort gemeet te word aan die mate waarin hulle aan hulle mandaat voldoen het. Dit is egter baie moeilik. In die meeste gevalle word daar net breë riglyne in 'n mandaat aan reguleerders verskaf. Die toepassing van die mandaat word dus aan die reguleerders se oordeel oorgelaat (Baldwin & Cave 1999:78). Die mandaat van die reguleerder kan versterk word indien daar statutêr vereis word dat *verslag* aan die regering gedoen moet word (sien rekenpligtigheid).

'n Belangrike aspek wat saam met die mandaat van die reguleerder in aanmerking geneem moet word, is of die reguleerder oor die *nodige mag* beskik om regulerende standaarde en reëls op die partye wat gereguleer word, af te dwing.

Die mate waarin *reëls en standaarde statutêr afdwingbaar* is, moet ook op gelet word. In sommige gevalle kan die regulerende liggaam ten volle verantwoordelik wees vir die reëls, in welke geval die reëls nie statutêr afdwingbaar sal wees nie. Aan die ander kant kan die regulerende liggaam die reëls opstel terwyl 'n eksterne party (die owerheid) sodanige reëls goedkeur, wat dit dan statutêr afdwingbaar maak.

- **Struktuur**

Uit die literatuur blyk die *struktuur* van die reguleerder nog 'n faktor te wees wat in 'n reguleringstelsel van belang is (Bernstein 1955:289-290, Breyer 1982:350-354, Baldwin & McCrudden 1987:181-184, Gray & Manson 2000:597).

Soos reeds gemeld, is daar verskeie partye by die reguleringsproses betrokke. Regulering moet in 'n wyer konteks gesien word as net die partye wat direk betrokke is; dit moet in die konteks van die omgewing waarin dit toegepas word, gesien word.

Die reguleerder kan dermate deur die partye wat gereguleer word, vasgevang word dat dié partye se belange eerder as die openbare belang nagestreef word. Mitnick (1980:04) meld dat die reguleerder 'n balans tussen die verskillende botsende belange moet handhaaf. Daar moet 'n balans wees tussen die verskillende belange van die partye wat gereguleer word, en tussen die belange van die liggaam of die partye wat gereguleer word en die openbare belang (Page 1987:321).

Die struktuur en samestelling van die reguleerder moet derhalwe *al die belanghebbende partye* in aanmerking neem. Dit is belangrik dat alle belanghebbende partye, veral die openbare belang, demokraties verkose verteenwoordigers in die regulerende struktuur moet hê. Daardeur word nie net eksterne menings in ag geneem nie, maar die gemeenskap kry die gerusstelling dat hulle belange in ag geneem word en sodoende word die vertroue van die gemeenskap verhoog.

Daar moet behoorlike *eksterne toesig* oor die regulering wees. Die struktuur van die regulerende liggaam moet ook van tyd tot tyd intern en ekstern *geëvalueer* word.

- **Bevoegdheid**

'n Verdere faktor wat uit die literatuur afgelei kan word as een van die faktore wat in 'n reguleringstelsel van belang is, is die *bevoegdheid* van die reguleerder (Bernstein 1955:hoofstuk 4, Breyer 1982:342-345, Page 1987:309, Baldwin & McCrudden 1987:48-50, Baldwin & Cave 1999:80, Gray & Manson 2000:74). Landis (1960:66 in Mitnick 1980:95) beklemtoon die belangrikheid van bevoegdheid soos volg:

“Good men can make poor laws workable; poor men can wreak havoc with good laws”.

Die bevoegdheid van reguleerders in wie die gemeenskap vertroue kan hê dat hulle doeltreffend en in openbare belang optree, is van uiterste belang. Noll [red] (1971:43) maak die volgende stelling rakende reguleerders: “In theory, regulatory commissions are composed of neutral, objective *experts* on the affairs of the regulated industry and on the public interest in the behaviour of the regulated” [eie beklemtoning].

Sekere van die funksies van 'n reguleerder kan kundige oordeel vereis. Dit kan veral die geval wees waar die reguleerder 'n besluit moet neem of 'n oordeel moet vel waar botsende belange ter sprake is. Dit kan vir die gemeenskap moeilik wees om te beoordeel of die besluit van die reguleerder toepaslik en doeltreffend is. Derhalwe is dit noodsaaklik dat daar vertroue in die kundigheid van die reguleerder moet wees (Baldwin & Cave 1999:80).

- **Onafhanklikheid**

Nog 'n faktor wat uit die literatuur afgelei kan word as van belang in 'n reguleringstelsel, is die *onafhanklikheid* van die reguleerder (Bernstein 1955:hoofstuk 5, Noll [red] 1971:34, Baldwin & McCrudden 1987:5, Gray & Manson 2000:577 & 596).

Regulering moet deur 'n onafhanklike party (die owerheid of sy agente) geskied (Afleiding 3 in afdeling 2.1). Die onafhanklikheid van die reguleerder is veral belangrik in die geval waar die openbare belang nagestreef word. Die onafhanklikheid van die reguleerder het 'n invloed op die aanvaarbaarheid van die vorm van regulering. Die reguleerder moet nie net onafhanklik *wees* van diegene wat gereguleer word nie, maar moet ook as onafhanklik *gesien* word. Dit kan alleen deur eksterne verteenwoordiging in die struktuur van regulering bewerkstellig word.

Daar bestaan dikwels twyfel of die reguleerder werklik onafhanklik is en in die belang van die gemeenskap optree. Die reguleerder kan onderhewig wees aan invloede van magtige regerende partye, politici of belangegroepes in die gemeenskap sodat regulering die belange van sodanige partye of sektore eerder as die belange van die wyer gemeenskap dien. Die reguleerder kan byvoorbeeld omkoopbaar wees en kan dus in sy eie belang of in die belang van net 'n sekere deel van die gemeenskap optree.

Die onafhanklikheid van die reguleerder kan ook bevraagteken word indien diegene wat gereguleer word, vir die *finansiering* van die reguleerder verantwoordelik is. Al die belanghebbende partye moet eerder gesamentlik vir die finansiering van die reguleerder verantwoordelik wees.

- **Doeltreffendheid**

'n Vyfde faktor wat uit die literatuur afgelei kan word as van belang in 'n reguleringstelsel, is die *doeltreffendheid* van die reguleerder (Bernstein 1955:289-290, Brown-John 1981:235, Breyer 1982:346-350, Page 1987:305-309, Baldwin & McCrudden 1987:50-54, Baldwin & Cave 1999:81-82, Irish Government Publications 2000:95).

Die mandaat van die reguleerder moet op die mees ekonomiese wyse ten uitvoer gebring word. Dit is in baie gevalle net moeilik om doeltreffendheid te meet omdat 'n mandaat nie altyd duidelike doelwitte uitspel nie. Dit is ook moeilik om te beweer dat 'n sekere metode van regulering beter resultate sal lewer as alternatiewe metodes wat nog nie in die spesifieke gebied toegepas is nie (Baldwin & Cave 1999:81).

Daar kan ook botsings tussen ekonomiese doeltreffendheid en die nakoming van sosiale doelwitte wees. Die hoofdoelwit van 'n reguleerder is dikwels nie net om ekonomies doeltreffend te wees nie. Deel van die hoofdoelwit kan ook wees om sosiale verantwoordelikhede na te kom (Baldwin & Cave 1999:81-82). Regulerende doelwitte is dikwels “mixed and include ... varied rationales, economic and social” (Prosser in Baldwin & Cave 1999:82).

In die geval waar die reguleerder aan baie *burokrasie* onderhewig is, kan dit 'n invloed op die doeltreffendheid daarvan hê. Dieselfde geld indien die reguleerder aan *politieke invloede* onderhewig is.

Die doeltreffendheid van die reguleerder om by *veranderinge aan te pas*, moet ook in aanmerking geneem word omdat regulering 'n dinamiese proses is (Afleiding 6 in afdeling 2.1). 'n Ander belangrike aspek wat in aanmerking geneem moet word, is of regulering *vooruitgang stimuleer*. Sonder vooruitgang kan 'n industrie nie internasionaal mededingend wees nie (Page 1987:305-306 & 309, Baldwin & Cave 1999:65).

Die regulerende liggaam moet oor die nodige *hulpbronne* beskik om die gedelegeerde take ten uitvoer te bring.

- **Rekenpligtigheid**

Vervolgens blyk *rekenpligtigheid* 'n sleutelement in die reguleringsproses te wees (Brown-John 1981:156 & 216, Breyer 1982:354-356, Page 1987:318-321, Baldwin & McCrudden 1987:35-45 & 318-321, Ogus 1994:111, Baldwin & Cave 1999:78-79 & hfst 21). Die *Lambert Royal Commission on Financial Management and Accountability* (1979:21 in Brown-John 1981:216) definieer rekenpligtigheid soos volg: “the liability assumed by all those who exercise authority to account for the manner in which they have fulfilled responsibilities entrusted to them”.

Reguleerders moet behoorlik rekenskap lewer oor die wyse waarop hulle hulle mandaat ten uitvoer gebring het, ten einde te verseker dat die openbare belang in ag geneem word. Verantwoording moet aan die owerheid, as verteenwoordiger van die openbare belang, geskied. Die owerheid moet toesien dat die agent (reguleerder) soos ooreengekom opgetree het. Die owerheid het 'n plig teenoor die gemeenskap om te verseker dat die agent aan wie van die funksies van regulering gedelegeer is, gemonitor word.

Deur die reguleringstaak aan een van sy agente te deleger, kan die regering nie sy verantwoordelikheid vir regulering ontken of ontduik nie. Behoorlike toesig en beheer oor die agent verantwoordelik vir regulering is dus van die grootste belang (Page 1987:318).

Die *Lambert Royal Commission on Financial Management and Accountability* (1979:21 in Brown-John 1981:216) identifiseer die volgende vier sleutelemente ten opsigte van rekenpligtigheid:

- Mandaat Reguleerders moet gemeet word aan die mate waarin hulle aan hulle mandaat voldoen het.
- Leiding Leiding moet deur byvoorbeeld ministers verskaf word.
- Beheer Alle beheermaatreëls wat ekstern ingestel word, het 'n invloed op die onafhanklikheid van die reguleerder. “If externally imposed controls are too omnipresent they 'would divest the agency of any real authority, with an accompanying dissipation of that sense of responsibility upon which genuine accountability relies” (Brown-John 1981:216).
- Verslagdoening Evaluering kan slegs sinvol gedoen word indien dit op volledige en omvattende verslae gegrond word.

Drie vorme van rekenpligtigheid kan onderskei word (Loughlin 1992:2-3 in Ogus 1994:111):

- *Finansiële rekenpligtigheid* - reguleerders moet aan sekere standarde voldoen wat betref finansiële bestuur; administratiewe koste moet beperk en hulpbronne nie gemors word nie.
- *Prosedurele rekenpligtigheid* - reguleerders se prosedures moet redelik en onpartydig wees sodat daar 'n geskikte raamwerk vir die formulering van reëls en die neem van besluite in belang van die gemeenskap kan wees.
- *Substantiewe rekenpligtigheid* - die reëls en besluite van die reguleerders moet ingevolge die openbare doelwitte van die reguleringstelsel regverdigbaar wees, hetsy ekonomiese of sosiale doelwitte.

In die geval waar reguleerders nie 'n statutêre mandaat het nie, kan hulle die gemeenskap se steun eis in gevalle waar hulle rekenskap gee aan, en beheer word deur, demokratiese instellings (Baldwin & Cave 1999:78-79). Die argument is dat die regulerende liggaam rekenpligtig is vir die vertolking van sy mandaat aan 'n verteenwoordigende liggaam en dat sodanige toesig sy mandaat regverdig.

Indien die reguleerder aan 'n ander liggaam as die parlement of 'n ander verkose liggaam verantwoording doen, kan daar beweer word dat verantwoording aan 'n nie-verteenwoordigende liggaam geskied. In die geval waar rekenskap en beheer deur byvoorbeeld die howe uitgeoefen word, kan dié se kundigheid op die spesifieke gebied bevraagteken word (Baldwin & Cave 1999:78-79).

Wat in die geval van verantwoording belangrik is, is dat die liggaam aan wie verantwoording gedoen word, oor die nodige *hulpbronne* (tyd en kundigheid) moet beskik. Dié liggaam is verantwoordelik om die nakoming van die openbare belang te monitor en moet derhalwe nie aan die invloed van sekere private belange onderhewig wees nie.

Die *mate* van verantwoording is nog 'n aspek wat in aanmerking geneem moet word, asook die hoeveelheid hulpbronne wat in die rekenpligtighedsproses gebruik word (Baldwin & Cave 1999:79).

- **Prosesse en prosedures**

Nog 'n faktor wat in 'n reguleringstelsel van belang is, blyk die *prosesse en prosedures* van die reguleerder te wees (Bernstein 1955:290-291, Breyer 1982:345-350, Sutton 1984:91-93, Page 1987:313 & 320-321, Baldwin & McCrudden 1987:45-48, Baldwin & Cave 1999:79, Gray & Manson 2000:597).

Vanweë die gespesialiseerde aard en ingewikkeldheid van die dienste wat 'n professie soos die ouditeursprofessie lewer, kan diegene wat nie toepaslik opgelei is nie, nie die gehalte daarvan beoordeel nie. Dit beteken dat diegene wat die dienste lewer, hulle sosiale verantwoordelikheid teenoor die gemeenskap, die kliënt of werkgewer moet nakom. Die dienste wat gelewer word, moet van 'n hoë gehalte wees. Regulering word gebruik om optrede of gedrag te beheer (Afleiding 4 in afdeling 2.1).

Prosedures word vereis wat die handhawing van *standaarde* oor bevoegdheid en gedrag *stel* en *monitor*. “Astute enforcement can remedy design defects in regulatory mechanisms and ill-enforcement can undermine the most sophisticated designs of regulation” (Baldwin & Cave 1999:96). Daar moet ook meganismes wees wat klagtes teen diegene wat gereguleer word en dispute tussen diegene wat gereguleer word en buitelanders hanteer.

Prosedures wat iemand wat ongewens optree, *dissiplineer* en in toepaslike gevalle verbied om weer op te tree, word in openbare belang vereis. Dit is baie belangrik want “... failures to identify and deal with breaches of rules may reduce regulatory statutes to mere paper exercises” (Baldwin & Cave 1999:96).

Die *prosesse en prosedures* van die reguleerder moet *billik, toeganklik en openlik* wees indien dit die steun van die gemeenskap wil geniet (Baldwin & Cave 1999:79). In demokratiese stelsels moet alle sosiale besluite op 'n oop, deursigtige, verantwoordbare en demokratiese wyse geskied (Mitchell 1975:76). Regulering moet so oop moontlik geskied ten einde as 'n bewys van billikheid en doeltreffendheid te dien (Page 1987:320). Derhalwe moet daar voorsiening vir *eksterne betrokkenheid* by die prosesse en prosedures van regulering gemaak word ten einde die geloofwaardigheid en geldigheid daarvan, en gevolglik ook die geldigheid van die ouditfunksie, te verhoog (Flint 1988:97). Besluite oor regulering en die reguleringsprosesse moet voorsiening maak vir deelname deur die gemeenskap, verbruikers en ander belanghebbende partye. Verskille kan egter ontstaan oor die toepaslike mate van deelname deur eksterne partye. Daar moet aan die ander kant gewaak word teen die geval van hoe meer partye aan die besluitnemingsproses deelneem, hoe minder effektief is die besluitnemingsproses, wat tot stagnasie van die reguleringsproses kan lei (Baldwin & Cave 1999:79).

Die aanvaarbaarheid van 'n stelsel van regulering moet aan die hand van die genoemde faktore geëvalueer word. Die belangrikheid van elke aspek moet teen die ander opgeweeg word. Dié faktore sal as grondslag gebruik word ten einde te evalueer of die regulering van die ouditeursprofessie in Suid-Afrika in openbare belang plaasvind, en om 'n normatiewe raamwerk vir die regulering van die professie daar te stel (sien hoofstuk 6 en 7).

3 STRUKTURE VIR REGULERING

In afdeling 2.1 is gemeld dat die regering vir regulering verantwoordelik is. Regulering hoef egter nie noodwendig deur die owerheid self uitgeoefen te word nie. Die owerheid kan die taak aan een van sy agente deleger. Afleiding 3 oor regulering in afdeling 2.1 is dat regulering deur 'n onafhanklike party, die owerheid of een van sy agente, moet geskied. 'n Reguleerder is volgens Brown-John (1981:110) die struktuur wat deur die regering aangestel is om sy diskresionêre bevoegdheid oor 'n segment van die ekonomie in openbare belang uit te oefen.

Daar is verskeie faktore wat daartoe aanleiding gee dat die owerheid kan besluit om van die verantwoordelikhede van regulering aan agente te deleger. Van die faktore is onder meer (Mitnick 1980:328-329):

- *Onbevoegdheid.* Die owerheid is nie kundiges op die gebied wat gereguleer word nie. Hulle beskik ook nie oor eerstehandse inligting oor die bedrywighede wat gereguleer word nie.
- *Tydszaamheid met die neem van besluite en die hantering van sake.* Die neem van besluite kan bespoedig word indien die verantwoordelikheid gedeleger word aan 'n liggaam wat beter toegerus is om vinnige en groot volumes besluite te neem.
- *Gebrek aan kontinuïteit by die neem van besluite.* Kontinuïteit in die besluitnemingsproses is nie gewaarborg nie omdat wetgewers verkies en nie aangestel word nie.
- *Gebrek aan voltydse toesig.* Wetgewers moet baie besluite neem en, gegewe hulle beperkte hulpbronne, is dit nie moontlik om verantwoordelik te wees vir voltydse toesig sowel as vir die implementering en administrasie van 'n stelsel van regulering nie. Amptenare kan ook onwillig wees om sekere take, soos toesighouding, uit te voer. Indien sodanige take wel uitgevoer moet word, geskied dit dalk nie behoorlik nie.
- *Politiese invloede en partydigheid.* In die kollektiewe besluitnemingsproses kan amptenare in eie belang (wat wel toevallig ook in openbare belang of in belang van 'n sekere groep kan wees) optree ten einde te verseker dat hulle weer verkies word.

Die owerheid bly steeds verantwoordelik om toe te sien dat regulering in openbare belang geskied. “The problem of the principal is to devise contractual and monitoring arrangements so that his/her interest is reflected in the labours of the agent” (Tollison 1991:69).

Die struktuur wat vir regulering verantwoordelik is, bepaal die wyse van regulering en die strategie waardeur regulering plaasvind. Regulering kan deur 'n verskeidenheid strukture uitgevoer word. Dit sluit in die owerheid of 'n agent aan wie die owerheid die mag gedeleger het.

Die ouditeursprofessie in die meeste Engelssprekende lande is of was tot onlangs aan *self-regulering* onderhewig, hoewel dit verander het of besig is om te verander na regulering deur 'n *regulerende agent* (statutêre eksterne liggaam). Volledigheidshalwe word daar ook na vyf ander strukture van regulering verwys, hoewel sulke strukture net op 'n indirekte of subtiele wyse met die regulering van die ouditeursprofessie verband hou.

Die volgende is strukture waardeur regulering kan plaasvind:

- **Self-reguleerders**

Een van die strukture vir regulering is *self-reguleerders* (Baldwin & McCrudden 1987:4, Page 1987:303-309, Flint 1988:89, Mascarenhas & Turley 1990:17-20, Ogus 1994:99 & 107-110, Majone 1996:23, Baldwin & Cave 1999:63-65).

Self-regulering behels tipies dat 'n organisasie of liggaam self die gehalte van optrede van sy lede reguleer (Baldwin & Cave 1999:63). Die maatreëls wat ter sprake is, is heeltemal vrywillig en informeel of onderhewig aan 'n mate van owerheidstoetsing en wetlike strukture (Baldwin & Cave 1999:63). Self-reguleerders beheer gewoonlik toegang tot die liggaam, formuleer hulle eie reëls en pas dissipline toe (Baldwin & Cave 1999:64).

Die volgende is eienskappe van 'n self-reguleerder:

- regulering van 'n spesifieke gebied deur 'n organisasie of liggaam wat onafhanklik van die owerheid is en wat met die spesifieke gebied vertrou is (Majone 1996:23)
- die maatreëls waardeur regulering plaasvind is óf vrywillig óf onderhewig aan wetlike strukture (Baldwin & Cave 1999:63)
- die organisasie of liggaam beheer toegang tot die liggaam, formuleer reëls en pas dissipline toe (Mascarenhas & Turley 1990:18)

In afdeling 4 word self-regulering, as een van die strukture waardeur regulering kan geskied, in meer besonderhede ondersoek.

- **Regulerende agentskappe**

Regulering kan ook deur *regulerende agentskappe* geskied (Noll [red] 1971:34-37, Baldwin & McCrudden 1987:4 & hoofstuk 4, Mascarenhas & Turley 1990:16-17, Ogus 1994:99 & 104-106, Baldwin & Cave 1999:69-71). Regulerende agentskappe is strukture wat namens die nasionale owerheid optree, maar wat nie nasionale staatsdepartemente is nie (Baldwin & Cave 1999:69).

Die voordele van regulering deur regulerende agentskappe bo staatsdepartemente is hulle vermoë om owerheidsfunksies te kombineer - hulle los dispute tussen partye op, vaardig reëls uit, en pas die reëls toe; hulle funksies is op 'n spesifieke sektor of probleem gerig; hulle kan vry van politieke inmenging 'n uitspraak lewer; en hulle beskik oor hoë vlakke van gespesialiseerde kennis (Baldwin & Cave 1999:70).

Die voordele van regulering deur regulerende agentskappe bo howe is dat hulle oor beter hulpbronne beskik om planne en beleide vir 'n spesifieke sektor te ontwikkel, en dat hulle met 'n uitspraak of bevinding 'n hele aantal ander funksies kan kombineer (Baldwin & Cave 1999:70).

Die nadele van regulering deur die howe lei tot 'n vraag na regulering deur gespesialiseerde onafhanklike agentskappe. Wetgewers en beleidmakers is van mening dat sekere industrieë en bedrywighede 'n spesiale en voortdurende vorm van regulering vereis. Sommige velde vereis die ontwikkeling van breë beleid en strategieë wat nie behoorlik deur howe met min personeel ontwikkel kan word nie. Die kombineer van funksies - oplossing van dispute tussen partye, uitvaardiging van reëls en toepassing van reëls - kan nie deur die howe en staatsdepartemente gedoen word nie omdat hulle nie as onafhanklik en nie-polities geïoriënteer gesien word nie. Nuwe tegnologie vereis kundige besluitneming en regulerende agentskappe kan personeel van hoë gehalte aanstel en oplei om kundiges in 'n besondere sektor van regulering te word. Regulerende agentskappe tree onafhanklik van die staatsdepartemente met hulle eie personeel op, maar die minister het magte om sleutelpersoneel aan te stel en om oorkoepelende leiding te verskaf (Baldwin & Cave 1999:70).

Die nadele van regulering deur regulerende agentskappe is dat funksies gekombineer word. 'n Voortdurende gevaar is dat daar tussen die funksies rondgeval kan word, beplanning is moeilik omdat daar vir verhore gewag moet word, en toesig deur politici ondermyn beide die onpartydigheid van beslissings en die vermoë van die regulerende agentskap om planne en beleid te ontwerp en op te stel (Baldwin & Cave 1999:70-71).

In hoofstuk 6 word die voorgestelde regulering van die ouditeursprofessie in Suid-Afrika wat 'n *regulerende agent* (statutêre eksterne liggaam) daarstel om die ouditeursprofessie te reguleer aan die hand van die faktore wat in 'n reguleringstelsel van belang is, verder ondersoek.

- **Plaaslike owerhede**

'n Verdere struktuur waardeur regulering kan geskied, is *plaaslike owerhede* (Baldwin & McCrudden 1987:4, Baldwin & Cave 1999:65-66). Regulering deur plaaslike owerhede verseker demokratiese beheer deur diegene met detail-kennis van 'n gebied - beheer wat meer ingestel is op die besondere vereistes van 'n gebied as die owerheid wat deur 'n nasionale staatsdepartement of agentskap verteenwoordig word (Baldwin & Cave 1999:66).

In die volgende gevalle is dit nadelig indien plaaslike owerhede as reguleerders optree (Baldwin & Cave 1999:66):

- Indien daar die behoefte is om beheermaatreëls te koördineer of om eenvormige standaarde deur 'n aantal plaaslike owerhede in te stel.
- Indien die samevoeging van kennis in 'n sentrale liggaam noodsaaklik is om die voordele wat tegnologie inhou, te benut.
- Indien 'n noue skakeling met die nasionale owerheidsbeleid vereis word.
- Indien 'n botsing van belange tot probleme op die plaaslike vlak kan lei.
- Indien dit ekonomies voordeliger is om 'n sentrale benadering te volg.

- **Die parlement**

Nog 'n struktuur vir regulering is die *parlement* (Mascarenhas & Turley 1990:16, Ogun 1994:99, Baldwin & Cave 1999:66-67). Die parlement oefen direkte beheer uit deur die uitvaardiging van wette wat in detail bepaal wat aanvaarbare optrede is. Die wette kan spesifiek sekere aspekte rakende regulering aan ander strukture oordra, soos die verantwoordelikheid om toe te sien dat die gestelde wette gehoorsaam word (Mascarenhas & Turley 1990:16).

Die nadele as die parlement as reguleerder optree, is eerstens dat daar nie konsekwente regulering is nie omdat afsonderlike komitees wette individueel oorweeg. Tweedens wyk die toepassing van die wette deur die howe en regters dikwels af van die bedoelinge van diegene wat dit opgestel het. Verder voel die lede van die parlement wat op die komitees dien dikwels gebelg deur die advies van beamptes en is geneig om sodanige advies te ignoreer - wat lei tot lae vlakke van kundigheid en toenemende onkonsekwentheid (Baldwin & Cave 1999:66).

- **Howe**

Regulering kan ook deur *howe* geskied met die gepaardgaande hofuitsprake waar 'n persoon vir sy optrede aanspreeklik gehou word indien daar bevind word dat hy nie aan die vereiste standaarde voldoen het nie (Phillips 1969:84-88, Baldwin & McCrudden 1987:4 & hoofstuk 4, Mascarenhas & Turley 1990:20, Ogun 1994:99 & 115-117, Baldwin & Cave 1999:67-68). Aanspreeklikheid kan op grond van die volgende bewys word (Mascarenhas & Turley 1990:20):

- Die statutêre reg - wat handel met siviele en kriminele oortredings.
- Die gemene reg - wat hoofsaaklik met nalatige optrede handel.

Die nadeel van dié vorm van regulering is dat reguleringsbeleid soms nie met die owerheid gekoördineer word nie.

- **'n Nasionale staatsdepartement**

Regulering kan ook deur 'n *nasionale staatsdepartement* geskied (Baldwin & McCrudden 1987:4, Flint 1988:89, Ogus 1994:99 &104-106, Baldwin & Cave 1999:68-69).

Die voordeel van regulering deur 'n nasionale staatsdepartement is dat verantwoording direk aan die parlement geskied (Baldwin & Cave 1999:68). Die nadele is dat besluite nie buite partypolitiek gehou word nie en dat 'n staatsdepartement nie oor dieselfde vlak van kennis beskik as strukture wat spesifiek met die taak gemoeid is nie (Flint 1988:89, Baldwin & Cave 1999:68).

- **'n Rekeningpligtige beampte**

Regulering kan ook deur 'n *rekeningpligtige beampte* geskied (Baldwin & Cave 1999:71-72). So 'n beampte wat deur sy eie personeel ondersteun word, kan as 'n regulerende agentskap gesien word behalwe vir die feit dat 'n rekeningpligtige beampte die enigste onafhanklike reguleerder vir 'n industrie is. Die besluite van die rekeningpligtige beampte kan deur die houe hersien word en verantwoording aan die owerheid is hoofsaaklik deur jaarlikse verslagdoening. Owerheidstoetsing sluit onder meer ouditering en waarde-vir-geld-ondersoek deur die Ouditeur-Generaal in. Dit word gesien as 'n vinnige en minder burokratiese stelsel van regulering. Daar is 'n enkele onafhanklike reguleerder vir elke industrie wat sonder onnodige burokrasie bedryf word en wat deur 'n klein personeel ondersteun word (Baldwin & Cave 1999:71).

Die voordele van regulering deur 'n rekeningpligtige beampte is dat dit geag word dat sy persoonlike verantwoordelikheid vir regulering die gemeenskap gerus stel omdat hulle met regulering deur 'n individuele beskermer van hulle belange kan identifiseer eerder as met 'n kommissie of “gesiglose” mense (Baldwin & Cave 1999:71).

4 SELF-REGULERING

Weens die jarelange self-regulerende aard van die ouditeursprofessie is 'n deeglike begrip van self-regulering noodsaaklik om die voorgestelde regulering van die ouditeursprofessie in Suid-Afrika te evalueer. Derhalwe word die aard van self-regulering en die argumente ten gunste van en teen self-regulering vervolgens ondersoek.

4.1 Die aard van self-regulering

Self-regulering kan soos volg omskryf word:

Self-regulering behels 'n liggaam wat sy eie reëls ontwikkel en dan toesien dat sy lede dit nakom. Self-regulering is veral algemeen in die geval van professies (Baldwin & Cave 1999:39).

Self-regulering is die regulering van die reg om te praktiseer en die regulering van die optrede van lede van 'n profesie deur strukture wat uitsluitlik of grotendeels uit lede van die profesie bestaan (Ogus 1994:107).

Self-regulering is die regulering van 'n professionele groep deur 'n vereniging van professionele mense aan wie die owerheid die mag gedelegeer het (Flint 1988:89).

Self-regulering is waar van die verantwoordelikhede vir regulering aan private of semi-private strukture gedelegeer word. Dié soort regulering het 'n lang tradisie onder die ambagte en die professies (Majone 1996:23).

Self-regulering speel 'n aansienlike rol wanneer die gehalte van produkte 'n belangrike oorweging is (Majone 1996:23).

Dit blyk dat self-regulering 'n wye begrip is wat 'n hele reeks institusionele aangeleenthede dek (Ogus 1994:108). Verder blyk dit dat 'n hele aantal vorme van regulering as self-regulering geag word en dat daar baie verskille in die eienskappe van self-regulerende strukture voorkom (Abolafia 1985:334-335, Ogus 1994:108-109, Baldwin & Cave 1999:125-126). Van die verskille word vervolgens aangespreek:

- **Mate van inmenging deur die owerheid**

Een van die verskille in die eienskappe van self-regulerende strukture is die *mate van inmenging deur die owerheid* (Abolafia 1985:334-335, Baldwin & Cave 1999:125-126).

Self-regulering kan die volgende vorme aanneem (Baldwin & Cave 1999:125-126):

- Heeltemal in 'n private hoedanigheid - hoofsaaklik in belang van die strukture se lede.
- In 'n openbare hoedanigheid - waar openbare opdragte aan private instansies gedelegeer is.

- 'n Kombinasie van bogenoemde twee vorme van regulering. Regulering vind in 'n private hoedanigheid plaas maar die owerheid kan beperkinge op verskillende wyses oplê, byvoorbeeld (Baldwin & Cave 1999:126):
 - wetgewing,
 - toesig deur 'n regulerende agentskap,
 - reëls wat deur ministers opgestel of goedgekeur word,
 - openbare monitering van die nakoming van die reëls wat deur die self-reguleerder opgestel is,
 - meganismes waardeur owerheidsdeelname bewerkstellig word, of
 - meganismes waardeur rekenskap deur die owerheid geëis word.

Self-regulering wat onderhewig is aan een of ander vorm van owerheidstrukturering of -toesig, kan volgens Baldwin en Cave (1999:39) as gedelegeerde self-regulering (enforced self-regulation) geklassifiseer word. Dit is byvoorbeeld as die struktuur van regulering deur wetgewing daargestel word of as die reëls wat die self-reguleerder opstel, deur die owerheid goedgekeur word.

- **Die rol van die self-reguleerder**

Die *rol van die self-reguleerder* kan ook verskil. Die self-reguleerder kan vir die hele reguleringsproses verantwoordelik wees, met ander woorde die self-reguleerder kan reëls uitvaardig, die reëls toepas en die reguleringsproses moniteer. Of die self-reguleerder kan tot sekere funksies beperk wees. Die self-reguleerder kan byvoorbeeld die reëls opstel maar die moniteringsfunksie kan deur 'n eksterne party gedoen word. In 'n ander geval kan 'n eksterne party net vir die toesigfunksie verantwoordelik wees. In teenstelling daarmee dat die self-reguleerder vir die hele reguleringsproses verantwoordelik is, kan die owerheid daarvoor verantwoordelik wees en die self-reguleerder kan net vir van die elemente van regulering verantwoordelik wees (Baldwin & Cave 1999:126).

- **Gesag van die gestelde reëls**

Nog 'n verskil in die eienskappe van self-regulerende strukture is die *gesag van die gestelde reëls*, met ander woorde die mate waarin die self-regulerende reëls statutêr afdwingbaar is (Ogus 1994:109, Baldwin & Cave 1999:126). Self-regulering kan op 'n heeltemal informele, nie-bindende en vrywillige wyse geskied of dit kan oor reëls beskik wat ten volle statutêr afdwingbaar in die howe is (Baldwin & Cave 1999:126). Die self-regulerende liggaam kan ten volle verantwoordelik wees om die reëls op te stel, in welke geval die reëls nie statutêr afdwingbaar sal wees nie. Aan die ander kant kan die self-regulerende liggaam die reëls opstel terwyl 'n eksterne party (die owerheid) dan sodanige reëls goedkeur, wat meebring dat dit statutêr afdwingbaar is.

- **Mate waarin dit op 'n industrie van toepassing is**

Self-regulering kan verskil oor die mate van monopolistiese mag waaroor dit beskik, met ander woorde, die *mate waarin dit op 'n bepaalde industrie van toepassing is* (Ogus 1994:109). Dit kan op almal wat aan 'n sekere bedrywigheid deelneem, van toepassing wees (omdat registrasie verpligtend is), of dit kan net op dié wat vrywillig aansluit van toepassing wees (Baldwin & Cave 1999:126).

Dit is duidelik dat daar in die geval van self-regulering elemente van formele en openbare regulering met elemente van private en informele regulering gekombineer word.

4.2 Argumente ten gunste van self-regulering

'n Aantal skrywers het bydraes gelewer oor die argumente ten gunste van self-regulering. Vir doeleindes van hierdie studie is dié argumente herlei na die faktore wat in 'n reguleringstelsel van belang is, soos geïdentifiseer in afdeling 2.4.

Die argumente *ten gunste van* self-regulering blyk grootliks met die *bevoegdheid* en die *doeltreffendheid* van self-reguleerders te handel.

- **Bevoegdheid**

Een van die algemeenste argumente ten gunste van self-regulering handel oor die bevoegdheid van die self-regulerende strukture (Bernstein 1955:40, Page 1987:306-309, Hines 1989:72, Kay & Vickers 1990:240, Ogus 1994:107, Majone 1996:23, Baldwin & Cave 1999:64 & 126-127, Gray & Manson 2000:74). Dié regulerende strukture beskik oor die nodige kundigheid en tegniese kennis en is vertrou met die spesifieke gebied of industrie wat gereguleer word (Ogus 1994:107, Majone 1996:23, Baldwin & Cave 1999:126-127). Hoewel sodanige kundigheid deur onafhanklike reguleerders ingekoop kan word, is die argument dat kundigheid net behou kan word deur die voortdurende skakeling met diegene wat gereguleer word (Baldwin & Cave 1999:126-127).

Die argumente wat die bevoegdheid van self-reguleerders beklemtoon, neem nie die feit in ag dat die reguleerder nie net bevoeg moet wees ten opsigte van die gebied wat reguleer word nie, maar ook ten opsigte van die openbare belang, ten einde te verseker dat die openbare belang vooropgestel word (sien afdeling 2.4).

- **Doeltreffendheid**

In die geval van self-regulering is een van die voordele dat die strukture van regulering vinnig en maklik saamgestel kan word (Baldwin & Cave 1999:64). Dit kan ook maklik by veranderinge in die industrie aangepas word omdat self-reguleerders informeel funksioneer en die vertroue van die groep wat gereguleer word, geniet (Ogus 1994:107, Baldwin & Cave 1999:127).

Self-reguleerders, in teenstelling met onafhanklike reguleerders, kan as gevolg van hulle kundigheid en tegniese kennis van die gebied wat gereguleer word meer “ingeligte” reëls en standaarde doeltreffend en vinnig opstel. Dit is vinnig om inligting wat noodsaaklik is om die reëls en standaarde te stel, te verkry omdat hulle vertrouwd is met die gebied en toegang tot diegene wat gereguleer word, vrylik is (Ogus 1994:107, Majone 1996:25, Baldwin & Cave 1999:65 & 127). Die reëls en standaarde wat deur self-reguleerders opgestel word, is eenvoudiger en meer spesifiek gestel om aan die behoeftes van die industrie wat gereguleer word, te voldoen (Baldwin & Cave 1999:40). Die tekortkominge van ingewikkeldheid en neutraliteit word uitgeskakel omdat die reëls op spesifieke en bekende omstandighede van toepassing is, in teenstelling met 'n onbekende reeks sakebedrywighede (Ayres & Braithwaite 1992:110). In die geval waar byvoorbeeld die owerheid die reëls en standaarde opstel, is daar gewoonlik te veel detail omdat dit nie net op een spesifieke industrie van toepassing is nie, en die reëls is gewoonlik ook baie streng en formeel (Majone 1996:23 & 25). Konsensus kan ook makliker bereik word omdat die reëls en standaarde net op een industrie van toepassing is, wat tot verlaagde koste lei (Ayres & Braithwaite 1992:111). Die standaardstellingsproses deur byvoorbeeld die owerheid is baie tydsam omdat dit moeilik is om konsensus tussen al die belanghebbendes te bereik en die reëls en standaarde nie net vir 'n spesifieke industrie nie maar in die algemeen opgestel word (Ayres & Braithwaite 1992:112).

Nog 'n argument ten gunste van self-regulering is dat statutêre regulering nie vooruitgang stimuleer nie (Page 1987:305-306 & 309, Baldwin & Cave 1999:65). Daar is 'n direkte verband tussen die wyse van regulering en internasionale mededingendheid (Page 1987:306) en self-regulering het bewys dat dit oor die vermoë beskik om 'n internasionaal mededingende industrie daar te stel (Baldwin & Cave 1999:65).

Self-reguleerders beskik oor die nodige hulpbronne om hulle funksies uit te voer. Volgens 'n studie deur Braithwaite (Ayres & Braithwaite 1992:112) is reëls wat deur self-regulerende strukture gestel word, geneig om 'n wyer reeks wanpraktyke te dek as dié wat deur die regering gestel is. Die rede daarvoor is dat die owerheid onder meer nie oor die nodige tyd en navorsingshulpbronne beskik nie. Ondersoeke kan op 'n groter skaal gedoen word as byvoorbeeld in die geval van die owerheid met beperkte hulpbronne tot hulle beskikking, en ondersoeke word deur mense gedoen wat bevoeg is om oortredings op te spoor (Baldwin & Cave 1999:65).

Die argumente wat die doeltreffendheid van self-reguleerders beklemtoon, neem nie in ag dat 'n reguleerder nie net ekonomies doeltreffend moet wees nie maar ook sekere sosiale verantwoordelikhede moet nakom en dat daar botsings tussen ekonomiese doeltreffendheid en die nakoming van sosiale doelwitte, soos die beskerming van die openbare belang, kan wees (sien afdeling 2.4).

- **Diverse**

In die geval waar die grootste deel van die reguleringsproses deur die self-reguleerders uitgevoer word en die owerheid net vir sekere funksies verantwoordelik is, lei dit tot laer koste vir die owerheid as in die geval waar die owerheid alleen vir die regulering verantwoordelik is (Baldwin & Cave 1999:40 & 128). Die administratiewe koste van self-regulering word deur diegene wat gereguleer word, gedra en nie deur die belastingbetalers nie, soos wat die geval met 'n eksterne onafhanklike reguleerder is (Ayres & Braithwaite 1992:114, Ogus 1994:107, Majone 1996:23, Baldwin & Cave 1999:128). Dit kan egter daartoe lei dat die reguleerder nie as onafhanklik van die partye wat gereguleer word, gesien word nie (sien afdeling 4.3 onafhanklikheid).

Uit die oogpunt van die partye wat gereguleer word, het self-regulering die voordeel dat die outonomie en onafhanklikheid van die organisasie of industrie wat gereguleer word, behou word (Page 1987:305).

4.3 Argumente teen self-regulering

'n Aantal skrywers het bydraes gelewer oor die argumente teen self-regulering. Vir doeleindes van hierdie studie is dié argumente herlei na die faktore wat in 'n reguleringstelsel van belang is, soos geïdentifiseer in afdeling 2.4.

Die argumente *teen* self-regulering blyk grootliks met die *mandaat*, die *struktuur*, die *onafhanklikheid*, die *rekenpligtigheid* en die *prosesse en prosedures* van self-reguleerders te handel.

- **Mandaat**

Die wese om aanspraak op 'n mandaat te maak, is dat die vorm van regulering wat ter sprake is, geregverdig moet wees. In die geval van self-regulering word die prosesse en organisatoriese strukture soms deur 'n liggaam sonder enige demokratiese regverdigbaarheid ontwerp, byvoorbeeld die lede van 'n private vereniging (Baldwin & Cave 1999:129). Daar word selfs geargumenteer dat dit 'n misbruik van mag is waar self-reguleerders reëls en standaarde wat op 'n industrie of profesie van toepassing is, opstel sonder dat dit demokraties geregverdig is (Ogus 1994:108).

In die geval van self-regulering kan van die reëls en standaarde nie wetlik afdwingbaar wees nie omdat die self-reguleerder dit self opgestel het sonder goedkeuring deur die owerheid. Dit lei daartoe dat dit moeilik is om te verseker dat die reëls en standaarde nagekom word. Volgens Ayres en Braithwaite (1992:110) kan die nakoming van reëls of standaarde net verseker word indien die regering die reëls of standaarde onderskryf deur statutêre erkenning daaraan te verleen.

- **Struktuur**

In die geval van self-regulering lewer die gemeenskap dikwels geen bydrae tot die vorm en doelwitte van regulering nie omdat hulle geen verteenwoordiging in die struktuur het nie. Self-reguleerders het ook geen statutêre verpligtinge teenoor nie-lede nie, in die sin dat hulle geken moet word by die neem van besluite of die formulering van reëls en standaarde of dat redes vir besluite verskaf moet word (Baldwin & Cave 1999:132). Dit lei daartoe dat self-reguleerders maklik deur diegene wat gereguleer word, vasgevang (captured) kan word as gevolg van druk, invloede en omkoperij om die belange van die partye wat gereguleer word, na te streef (Page 1987:318, Majone 1996:25-26). Kay (1988:34 in Ogus 1994:108) is van mening dat in die geval van self-regulering die gevaar altyd bestaan dat die reguleerder deur diegene wat gereguleer word, vasgevang kan word (sien afdeling 2.3).

Self-regulerende liggame is nie aan voldoende eksterne toezig en beheer onderhewig nie (Page 1987:318). Die toezig deur die regering oor die self-reguleerders en die rol van die houe in die evaluering van self-regulerende strukture is nie duidelik uitgespel nie (Baldwin & Cave 1999:65). In die geval waar daar nie behoorlike toezig of beheer deur die owerheid uitgeoefen word nie, bestaan die risiko dat regulering in belang van die lede sal plaasvind en nie noodwendig in belang van die gemeenskap (openbare belang) nie (Flint 1988:89).

- **Onafhanklikheid**

'n Self-regulerende liggaam bestaan grootliks uit lede van die industrie of profesie wat gereguleer word, wat daartoe lei dat die liggaam nie onafhanklik is van diegene wat gereguleer word nie (Ogus 1994:108). Bernstein (1955:157-158) verwys ook na die noue kontak wat daar tussen die regulerende liggaam en diegene wat gereguleer word, bestaan. Die rol van die self-regulerende liggaam as uitbouer van die profesie of industrie bots met sy rol as beskermder van die openbare belang. In die geval van self-regulering is daar geen waarborg dat die belange van nie-lede beskerm word nie (Baldwin & Cave 1999:65).

Die administratiewe koste van self-regulering word deur diegene wat gereguleer word, gedra (Ayres & Braithwaite 1992:114, Ogus 1994:107, Majone 1996:23, Baldwin & Cave 1999:128) wat daartoe kan lei dat die reguleerder nie as onafhanklik van die partye wat gereguleer word, gesien word nie.

- **Rekenpligtigheid**

Nog 'n argument teen self-regulering handel oor die rekenpligtigheid van die regulerende struktuur (Page 1987:318-321, Baldwin & Cave 1999:65 & 129-131). Kritiek teen self-regulerende stelsels handel tot 'n groot mate oor die hoeveelheid mag wat strukture besit wat nie deur die normale demokratiese kanale rekenskap hoef te doen nie (Ogus 1994:108, Baldwin & Cave 1999:129-130).

Self-reguleerders doen dikwels tot 'n groter mate rekenskap aan hulle lede (diegene wat gereguleer word) as aan die owerheid en die gemeenskap. Hulle is ook dikwels net tot 'n beperkte mate aan van die volgende eksterne beheermaatreëls onderhewig (Baldwin & Cave 1999:130):

- Statutêre voorskrifte en doelwitte.
- Reëls wat deur eksterne strukture of ministers opgestel of goedgekeur is.
- Ministeriële riglyne of maatstawwe wat deur self-reguleerders in aanmerking geneem moet word.
- Parlementêre toesig oor die gedelegeerde wetgewing wat as leiding dien.
- Toesig deur agentskappe.
- Informele invloed van die owerheid deur die voortdurende dreigement van regulering deur die owerheid.
- Geregtelike ondersoeke.
- Meganismes om klagtes en griewe te hanteer, byvoorbeeld 'n ombudsman.
- Verslagdoeningsvereistes wat deur die owerheid bepaal word.

- **Prosesse en prosedures**

'n Verdere argument teen self-regulering handel oor die prosesse en prosedures van die regulerende struktuur (Baldwin & Cave 1999:132-133).

Die gemeenskap word geraak deur die besluite van die reguleerders, soos standarde wat oor bevoegdheid en gedrag gestel word, terwyl hulle beperkte of geen inspraak gehad het nie (Majone 1996:26, Baldwin & Cave 1999:132).

Daar word ook geargumenteer dat dit bykans onmoontlik is dat klagtes teen lede bevredigend gehanteer kan word deur 'n liggaam wat hoofsaaklik uit lede bestaan (Baldwin & Cave 1999:65). Kritiek word ook uitgespreek teen die monitering van die selfopgestelde reëls en standarde deur private strukture wat nie onafhanklik is nie, omdat daar beweer word dat hulle eie belang vooropstel (Baldwin & Cave 1999:41). Dit is veral die geval waar die funksies van die self-reguleerder die opdatering en formulering van reëls en beleid en die vertolking en toepassing van die reëls insluit (insluitende die oplegging van strawwe) (Ogus 1994:108). Die beginsel van die skeiding van funksies word heeltemal oortree. Hoewel self-regulerende strukture beter in staat is om wanpraktyke op te spoor omdat hulle beter ingelig is as byvoorbeeld die owerheid, publiseer hulle nie sodanige wangedrag nie omdat dit buitestaanders bewus sal maak van die misdrywe van die partye wat gereguleer word. Volgens Baldwin en Cave (1999:129) is dit bewys dat self-regulerende strukture nie goed vaar om in openbare belang teen lede wat oortree, op te tree nie. Oortreders

word dikwels nie voldoende gedissiplineer soos in die geval van regulering deur die owerheid nie (Kay & Vickers 1990:240, Ayres & Braithwaite 1992:114, Majone 1996:26).

Die prosesse en prosedures van self-reguleerders blyk nie openlik, deursigtig, verantwoordbaar en aanvaarbaar vir die gemeenskap te wees nie (Baldwin & Cave 1999:40).

Uit die argumente *ten gunste van* self-regulering is dit duidelik dat die sterkste argument die *bevoegdheid* van self-reguleerders is wat betref die gebied wat reguleer word. Derhalwe beskik self-reguleerders oor die vermoë om toepaslike reëls en standaarde te stel en oortredings maklik en vinnig op te spoor. Verder geskied self-regulering op 'n *ekonomies doeltreffende* wyse omdat dit nie aan baie burokrasie en politieke invloede onderhewig is nie; oor die nodige hulpbronne beskik om reëls te stel en ondersoek op 'n groter skaal te doen; regulering meer informeel geskied; self-reguleerders die vertroue van die groep wat gereguleer word, geniet, wat veroorsaak dat die strukture en reëls vinnig en teen 'n laer koste saamgestel en by veranderinge aangepas kan word; en omdat self-regulering bewys het dat dit oor die vermoë beskik om 'n internasionaal mededingende industrie daar te stel. Die bevoegdheid en die doeltreffendheid wat betref die openbare belang en die nakoming van sosiale doelwitte word nie deur self-regulering gedek nie.

Die sterkste argument *teen* self-regulering handel oor die *onafhanklikheid* van die reguleerder. Die liggaam bestaan grootliks uit lede van die industrie of profesie wat gereguleer word en diegene wat gereguleer word, is vir die finansiering van die reguleerder verantwoordelik. Verder het die gemeenskap geen of beperkte inspraak in die *prosesse en prosedures* van regulering nie omdat die gemeenskap nie in die *struktuur* van die reguleerder verteenwoordig word nie. Self-reguleerders is dikwels ook nie aan voldoende eksterne toesig onderhewig nie. Die prosesse en prosedures van self-reguleerders blyk nie openlik en deursigtig vir die gemeenskap te wees nie. Self-regulerende strukture hoef dikwels ook nie deur die normale demokratiese kanale *rekenskap* te gee van die wyse waarop hulle mandaat ten uitvoer gebring is nie. Self-reguleerders beskik dikwels nie oor 'n statutêre *mandaat* nie en hulle reëls en standaarde kan dikwels nie afgedwing word nie omdat dit nie statutêre steun geniet nie.

4.4 Self-regulering van die ouditeursprofessie

Uit die argumente ten gunste van en teen self-regulering is dit duidelik dat in gevalle waar die openbare belang ter sprake is, self-regulering met geen of 'n geringe mate van inmenging deur die owerheid en verteenwoordiging deur al die belanghebbende partye, nie water hou nie omdat die regulering nie onafhanklik is van diegene wat gereguleer word nie en daar dus geen waarborg is dat die openbare belang nagestreef word nie. Self-regulering kan ook nie geregverdig word in gevalle waar die openbare belang ter sprake is, en daar nie rekenskap aan die regering gedoen word oor die wyse waarop die reguleerder sy mandaat as beskermer van die openbare belang nagekom het nie.

Die ouditeursprofessie in die meeste Engelssprekende lande is of was tot onlangs aan een of ander vorm van self-regulering onderhewig (SAICA 2003g). Die gemeenskap was nie regtig

bewus van die self-regulerende aard van die ouditeursprofessie nie totdat hulle oor die laaste aantal jare in 'n negatiewe verband bewus geword het van self-regulering (Grumet 2002). Frases soos die volgende word gebruik om die ouditeursprofessie te beskryf: Gebrek aan onafhanklikheid, samespanning met bestuur, oneerlikheid, tree nie in belang van die gemeenskap op nie (sien hoofstuk 4, afdeling 2.3.3).

Die wêreldwye korporatiewe mislukkings het veroorsaak dat daar geweldige druk op die ouditeursprofessie is. Die oorsaak vir die mislukkings is kompleks en tekortkominge wat die mislukkings blootgestel het, dek heelwat verskillende aspekte van onder meer die regulerende struktuur van die ouditeursprofessie.

Turner, voormalige hoofrekenmeester van die SEC, het in 2002 beweer dat self-regulering van die ouditeursprofessie nie werk nie. Volgens hom het ouditmislukkings waar die syfers foutief, onvolledig of misleidend is, in die voorafgaande drie jaar meer as verdubbel, wat tot groot verliese vir beleggers gelei het (Luke 2002). Levitt, voormalige voorsitter van die SEC, (2002:17) het ook in 2002 gesê dat dit hoog tyd is om te erken dat die ouditeursprofessie se onafhanklikheid aangetas is en gepleit vir wetgewing wat radikale verandering in die regulering van ouditeure meebring. Volgens hom kan daar op baie elemente van die stelsel nie vertrou word nie en het die stelsel as gevolg van die nastrewing van eie belange gefaal. Empiriese navorsing deur Hermanson, direkteur van die *Corporate Governance Center* by die *Kennesaw State University* wat 200 finansiële bedrogsake ontleed het, het dit bevestig (Luke 2002). Volgens Venuti, Holtzman en Basile (2002) het empiriese navorsing ook bewys dat 40% tot 50% van alle mislukte maatskappye in die jaar wat die mislukking voorafgegaan het, nie 'n kwalifikasie op grond van lopende saak ontvang het nie, byvoorbeeld Enron, K-Mart en Global Crossing. In die geval van LeiruseNet is dit duidelik dat die vergoeding vir “ander dienste” aansienlik toegeneem het in die laaste twee finansiële jare (1998 en 1999) voor likwidasië (Basson 2004/5:8).

Ten spyte daarvan dat self-regulering aantrekliker vir die ouditeursprofessie is omdat die reguleringsproses deur die professie beheer word (SAICA 2003g), het die ouditeursprofessie in Suid-Afrika en internasionaal erken dat daar veranderinge aan die self-regulerende aard van die professie aangebring moet word ten einde die kwynende vertroue in die professie teen te werk en sy voortbestaan te verseker. Die volgende uitlatings van verteenwoordigers van die ouditeursprofessie steun dit:

“The crisis has signalled the death knell of self-regulation” (Schoole 2003b).

“... self-regulation is no longer appropriate in South Africa. It [SAICA] believes that in the modern complex economy, regulation should not be in the hands of practitioners alone, otherwise the perception of self protection and self interest will continue” [eie byvoeging] (SAICA 2003g).

”Self-regulation has been part of our profession for nearly 110 years, but the AICPA appreciates that the times call for special measures to maintain investor confidence” (House passes bill to ... 2002).

“Self-regulation in the accounting profession is dead and accountants must get used to being watched more closely by other stakeholders” (Ricol, president van die IFAC in Self-regulatory era is over ... 2002:4).

“... the only way to manage the confidence crisis that is clinging to the profession is to scrap the self-regulation system entirely. It is difficult to convince the public that self-regulation works” (Land, voorsitter van Ernst & Young in Engeland in Corcoran 2002:15).

“...self-regulation as a general concept is no longer appropriate for activities involving the public interest” (Land 1995:92).

“... self-regulation of the accounting profession cannot provide the robust and responsive framework necessary in today's business environment. In my view the present regime of self-regulation ... is inherently incapable of countering public criticism of the auditing profession” (Land 1995:92).

“taking responsibility for firms involved in public interest work. ... The present regime of self-regulation ... is, in our view, inherently incapable of countering public criticisms” (Ernst & Young in Woolfe 1995:15).

Ernst & Young het reeds in 1995 onafhanklike regulering van die ouditeursprofessie bepleit omdat openbare aangeleenthede soos die verskaffing van verwante dienste en “low-balling” net deur 'n onafhanklike reguleerder aangespreek kan word (Land 1995:92, Woolfe 1995:15). Volgens Land, voorsitter van Ernst & Young in Engeland, is die algehele afskaffing van die self-regulerende stelsel die enigste wyse waarop die krisis van vertroue in die ouditeursprofessie beheer kan word. Volgens hom is dit moeilik om die gemeenskap te oortuig dat self-regulering werk. Hy was die eerste senior vennoot by een van die Groot Vier ouditeursfirmas wat direk versoek het dat die regulering van die ouditeursprofessie in Engeland hersien moet word. Hy was ook van mening dat die wyse waarop die reguleerder gefinansier word, heroorweeg moet word (Corcoran 2002:15).

Kritiek dui daarop dat self-regulering as gevolg van sy beperkinge nie in staat is om spoedig en doeltreffend met aangeleenthede te handel wat uit 'n gebrek aan vertroue deur die gemeenskap spruit nie. In hoofstuk 5 word die hedendaagse regulering van die ouditeursprofessie in sekere toonaangewende Engelssprekende lande met wie daar historiese en professionele bande bestaan en waar veranderinge aan die regulering van die ouditeursprofessie aangebring is, ondersoek, terwyl die voorgestelde regulering van die ouditeursprofessie in Suid-Afrika in hoofstuk 6 ondersoek word.

5 DIE ROL VAN DIE REGULERING VAN DIE OUDITEURSPROFESSIE

Soos in hoofstuk 2, afdeling 3 aangedui, het die ouditfunksie ontstaan omdat die aandeelhouers of eienaars en die bestuur van 'n onderneming geskei is. Die aandeelhouers *vertrou* nie die bestuur nie. Derhalwe moet die aandeelhouers self ondersoek instel of meganismes, wat hulle kan *vertrou*, instel om die bestuur, aan wie hulle kapitaal toevertrou is, te ondersoek. 'n Oudit is so 'n meganisme waardeur die aandeelhouers *gerusstelling* verkry dat die bestuur toepaslik ondersoek is.

Deur die uitvoer van 'n oudit word gerusstelling uitgespreek oor die rekenskap van die bestuur, soos vervat in die finansiële jaarstate, vir gebruik deur die gemeenskap. Gepubliseerde finansiële jaarstate van maatskappye kan as openbare besit beskou word (Peasnell 1982:252). 'n Oudit word dus in belang van die aandeelhouders of die gemeenskap uitgevoer.

Aan die ander kant word daar 'n meganisme vereis wat die vertroue in ouditeure staaf. 'n Oudit verminder die risiko van onbetroubare inligting, maar gerusstelling word ook verlang dat ouditeure en hulle prosedures *vertrou* kan word. Die gemeenskap wil vertroue hê dat dienste van die hoogste gehalte gelewer word deurdat ouditeure te alle tye bevoeg en onafhanklik is en professioneel optree. Die gemeenskap wil ook vertroue hê dat die nakoming van professionele standaarde en optrede gemonitor en oortreders gedissiplineer word. Power (1997:1) maak die volgende stelling:

“trust releases us from the need for checking”.

Die regulering van die ouditeursprofessie is 'n meganisme waardeur die gemeenskap gerusstelling kan verkry dat die ouditeursprofessie toepaslik beheer word en daarom *vertrou* kan word.

Uit die rol van die ouditeursprofessie (hoofstuk 2) en die redes vir regulering (afdeling 2.2) het dit geblyk dat die ouditeursprofessie gereguleer moet word ten einde aan die behoeftes van die gemeenskap te voldoen en veral om die *vertroue* van die gemeenskap te regverdig. Etiese en ouditstandaarde (insluitende standaarde oor onafhanklikheid en bevoegdheid) moet deur die reguleerder gestel word en die nakoming daarvan moet gemonitor word en indien nodig moet oortreders gedissiplineer word. Die reguleerder moet ook 'n toepaslike benaming verleen aan diegene wat kwalifiseer om as ouditeure op te tree (openbare erkenning).

Die regulering van die ouditeursprofessie speel die volgende rol (Gray & Manson 2000:74):

Verskaf gerusstelling	Dit verskaf gerusstelling aan die gemeenskap dat die dienste wat gelewer word van 'n sekere standaard is. In die afwesigheid van regulering sou die gemeenskap nie geweet het watter ouditeursfirmas <i>vertrou</i> kan word om die verlangde gerusstelling te verskaf nie.
Stel toelatingsvereistes	Dit stel vereistes waaraan voldoen moet word voordat 'n persoon tot die professie toegelaat word en dus die benaming <i>Geregistreerde Rekenmeester en Ouditeur</i> mag gebruik. Daardeur word voorkom dat enigiemand, ongeag sy bevoegdheid, hom as 'n ouditeur kan voordoen.
Stel standaarde	Deur regulering word standaarde gestel waaraan voldoen moet word tydens die uitvoering van 'n oudit. Daardeur word verseker dat die dienste wat gelewer word, van 'n sekere standaard is.

Verskaf vertroue

Regulering verskaf vertroue. Dit verskaf die element van vertroue wat afwesig is wanneer daar met 'n onbekende persoon gehandel word.

Die regulering van die ouditeursprofessie moet in nastrewing van die openbare belang plaasvind. 'n Regulerende struktuur moet verantwoordelik wees om te verseker dat regulering beperk word tot en gerig word op die beskerming van die openbare belang (Flint 1988:90).

6 SAMEVATTING

In hierdie hoofstuk is die aard en doel van regulering bespreek, sodat die regulering van die ouditeursprofessie in Suid-Afrika vanuit hierdie perspektief geëvalueer kan word.

Eerstens is daar na aanleiding van die eienskappe van regulering wat uit die literatuur afgelei is, die volgende kernaspekte van regulering geïdentifiseer: *openbare belang*, *onafhanklike party*, *optrede*, *dinamiese proses* en *dwang*. Vir doeleindes van hierdie studie is regulering soos volg gedefinieer:

Regulering is 'n dinamiese proses waar *n onafhanklike party optrede in openbare belang met *n element van dwang bewerkstellig.

Daarna is die faktore wat aanleiding gee tot die vraag na regulering ondersoek. Regulering kan op twee wyses geskied, naamlik deur die regulering van die struktuur van die industrie (strukturele regulering) of die regulering van die optrede van die industrie (gedragsregulering).

Indien ons regulering met die kollektiewe stelsel verbind, lei dit tot die *openbarebelang-teorie*. Die hoofaspek van die openbarebelang-teorie is dat diegene wat regulering voorstaan, dit in nastrewing van die *openbare belang* doen. Uit die rol van die ouditeursprofessie is dit duidelik dat die ouditeursprofessie in openbare belang optree en dus met die openbarebelang-teorie verbind word. Vir duidelikheid is daar na vyf teorieë van regulering verwys hoewel die res van die studie op die openbarebelang-teorie fokus.

Ten einde die regulering van die ouditeursprofessie in Suid-Afrika te evalueer, is dit van belang om duidelikheid te hê oor die faktore wat in 'n reguleringstelsel van belang is. In die literatuur het heelwat skrywers faktore of aspekte wat in 'n reguleringstelsel van belang is, uitgelig. Vir doeleindes van hierdie studie word dié faktore of aspekte wat in 'n reguleringstelsel van belang is, onder die volgende hoofde gegroepeer:

Mandaat
Struktuur
Bevoegdheid
Onafhanklikheid
Doeltreffendheid
Rekenpligtigheid
Prosesse en prosedures

In afdeling 2.1 is gemeld dat die regering vir regulering verantwoordelik is. Regulering hoef nie noodwendig deur die owerheid self toegepas te word nie. Die owerheid kan die taak aan een van sy agente deleger. 'n Aantal strukture waardeur regulering kan plaasvind, is vervolgens ondersoek. Weens die jarelange self-regulerende aard van die ouditeursprofessie is die klem egter op self-reguleerders geplaas omdat 'n deeglike begrip van self-regulering noodsaaklik is om die voorgestelde regulering van die ouditeursprofessie te evalueer.

Uit die argumente *ten gunste van* self-regulering is dit duidelik dat die sterkste argumente die *bevoegdheid* van die self-reguleerder en die *doeltreffendheid* waarop die reguleringsfunksie uitgevoer word, is (hoewel die bevoegdheid en doeltreffendheid wat betref die openbare belang nie behandel word nie). Die sterkste argumente *teen* self-regulering handel oor die *onafhanklikheid* van die *struktuur* en die *prosesse en prosedures*, en die gebrek aan *rekenpligtigheid* van die reguleerder.

Laastens is die rol van die regulering van die ouditeursprofessie nagevors. Uit hierdie hoofstuk is dit duidelik dat die rol van die regulering van die ouditeursprofessie, weens die aard en wese van ouditering, is om die belange van die gemeenskap te beskerm. Die ouditeursprofessie word deur wetgewing deur die gemeenskap daargestel. Die regulering van die ouditeursprofessie is 'n meganisme waardeur die gemeenskap gerusstelling kan verkry dat die ouditeursprofessie toepaslik beheer word en daarom *vertrou* kan word. Uit die rol van die ouditeursprofessie en die redes vir regulering het dit geblyk dat die ouditeursprofessie gereguleer moet word ten einde aan die behoeftes van die gemeenskap te voldoen en veral om die *vertroue* van die gemeenskap te regverdig.

7 GEVOLGTREKKING

In hierdie hoofstuk is die volgende faktore geïdentifiseer as van belang in 'n stelsel van regulering: Mandaat, Struktuur, Bevoegdheid, Onafhanklikheid, Doeltreffendheid, Rekenpligtigheid, en Prosesse en prosedures. Dié faktore gaan as grondslag gebruik word om die voorgestelde regulering van die ouditeursprofessie in Suid-Afrika te evalueer en om 'n normatiewe raamwerk vir die regulering van die ouditeursprofessie te stel.

Uit die argumente ten gunste van en teen self-regulering is dit duidelik dat in gevalle waar die openbare belang ter sprake is, soos in die geval van die ouditeursprofessie, self-regulering met geen of 'n geringe mate van inmenging deur die owerheid en verteenwoordiging deur al die belanghebbende partye, nie water hou nie. Die rede is dat die struktuur van regulering nie *onafhanklik* is van diegene wat gereguleer word nie en daar dus geen waarborg is dat die openbare belang nagestreef word nie. Self-regulering kan ook nie geregverdig word in gevalle waar die openbare belang ter sprake is, en daar nie *rekenenskap* aan die regering en aan die gemeenskap gedoen word oor die wyse waarop die reguleerder sy mandaat as beskermer van die openbare belang nagekom het nie.

“Numbers in the abstract are just that - numbers.
But relying on the numbers in a financial report are livelihoods, interests, and, ultimately, stories:
a single mother who works two jobs so she can save enough to give her kids a good education;
a father who labored at the same company for his entire adult life
and now just wants to enjoy time with his grandchildren;
a young couple who dreams of starting its own business” (Levitt 1998:14-19).

HOOFSUK 4

KNELPUNTE RONDOM DIE OUDITEURSPROFESSIE

Om leesbaarheid te vergemaklik, word die volgende afkortings in hoofstuk 4 gebruik:

AASB	<i>Auditing and Assurance Standards Board</i>
ACCA	<i>Association of Chartered Certified Accountants</i>
AICPA	<i>American Institute of Certified Public Accountants</i>
ASIC	<i>Australian Securities & Investments Commission</i>
CALDB	<i>Companies Auditors & Liquidators Disciplinary Board</i>
CPAA	<i>Certified Practising Accountants in Australia</i>
Groot Vier ouditeursfirmas	Vier grootste ouditeursfirmas, naamlik KPMG, PricewaterhouseCoopers, Deloitte, en Ernst & Young
ICAA	<i>Institute of Chartered Accountants in Australia</i>
ICAEW	<i>Institute of Chartered Accountants in England and Wales</i>
ICAI	<i>Institute of Chartered Accountants in Ireland</i>
IFAC	<i>International Federation of Accountants</i>
ISA	<i>International Standard on Auditing</i>
JMU	<i>Joint Monitoring Unit</i>
King Verslag	King-verslag oor Korporatiewe Beheer in Suid-Afrika, 2002
Maatskappywet	Maatskappywet (Wet 61 van 1973 (soos gewysig))
OROR	Openbare Rekenmeesters- en Ouditeursraad
PAAB	<i>Public Accountants' and Auditors' Board</i>
PCAOB	<i>Public Company Accounting Oversight Board</i>
PFMA	<i>Public Finance Management Act (Wet 1 van 1999)</i>
POB	<i>Public Oversight Board</i>
RB	<i>Review Board</i>
SAICA	<i>South African Institute of Chartered Accountants</i>
SAIGR	Suid-Afrikaanse Instituut van Geoktrooieerde Rekenmeesters
SEC	<i>Securities and Exchange Commission</i>
Wet	Wet op Openbare Rekenmeesters en Ouditeurs (Wet 80 van 1991 (soos gewysig))

1 INLEIDING

Die hele finansiële verslagdoeningstelsel is op vertroue gebaseer. Die aandeelhouers (wat die fondse voorsien) verwag dat die bestuur van 'n maatskappy (wat verantwoordelik is om die fondse van die aandeelhouers te bestuur) eerbaar en deursigtig moet optree, selfs in die geval

waar 'n maatskappy teenspoed beleef. Die aandeelhouers en ook die gemeenskap verwag van die onafhanklike ouditeure (wat verslag doen oor die resultate van bestuur soos vervat in die finansiële jaarstate) om, soos Chenok (2003) dit stel, as hulle waghonde op te tree. Die gemeenskap het 'n behoefte aan vertroue dat die finansiële inligting akkuraat en betroubaar is. Die ouditeursprofessie is deur die gemeenskap daargestel ten einde vertroue aan die finansiële inligting te verleen. Ouditering word as 'n diens aan die gemeenskap gelewer en speel derhalwe 'n belangrike rol in die verskaffing van gerusstelling aan die gemeenskap. Die gemeenskap vertrou op die geouditeerde finansiële jaarstate om beleggings- en ander besluite te neem. Gloeck (1993:270)¹ het bevind dat 92,2% van die gemeenskap van mening is dat daar 'n mate van vertroue op die ouditeursverslag geplaas word. In die geval waar 'n besigheid misluk, word die vinger dikwels eerste na die ouditeur gewys of word die ouditeursfirma dikwels volgens Schoole, uitvoerende president van die SAIGR, “the star of the show” (McNulty 2002), terwyl die eintlike skuldiges dikwels die maatskappy se bestuur, 'n swak besigheidsplan of tekortkominge in die korporatiewe bestuursprosedures is. Dit kan egter verwag word omdat die ouditeur veronderstel is om na die belange van die gemeenskap om te sien. Ouditeure het 'n groot verantwoordelikheid teenoor die gemeenskap.

Die ouditeursprofessie het 'n geskiedenis van meer as 100 jaar wat op openbare vertroue en integriteit gegrond is (Castellano 2002). Die verlening van vertroue aan 'n groep professionele mense deur die gemeenskap is die hartklop van enige profesie. As daardie vertroue geskend word, het die profesie nie meer 'n bestaansreg nie (Barker 2002). Die ouditeursprofessie se grootste bate is sy geloofwaardigheid by die gemeenskap en wanneer dit aangetas word, sal die waarde van sy dienste en die behoefte daaraan aansienlik afneem (Benson 2002).

Reeds in 2001 het Turner, voormalige hoofrekenmeester van die SEC, gemeld dat daar 'n klein, maar groeiende kraak in die gemeenskap se vertroue in die ouditeursprofessie is (Rankin 2001a). Die vertroue van die gemeenskap in die ouditeursprofessie het sedertdien met elke korporatiewe mislukking verder gekwyn. In Suid-Afrika was dit onder meer Masterbond, Regal Treasury Private Bank, Health & Racquet en Saambou. In Australië was dit onder meer Tel en HIH Insurance (Abernethy 2002). Amerika het onder meer Worldcom, Adelphia Communications, K-Mart, Global Crossing en Enron opgelewer. In Engeland was daar onder meer Polly Peck, BCCI en Maxwell (Dayasena 2003b:6).

Hoewel Suid-Afrika en ander lande wêreldwyd hulle eie korporatiewe mislukkings gehad het, was dit veral die mislukking van Enron in Amerika wat tot die duidelike vraag na korporatiewe hervorming en 'n veroordeling van die ouditeursprofessie gelei het. Die felheid van die kritiek teen die profesie dui daarop dat grootskaalse veranderinge vereis word.

Uit hoofstuk 3 het dit geblyk dat die regulering van die ouditeursprofessie 'n meganisme is waardeur die gemeenskap gerusstelling kan verkry dat die profesie toepaslik beheer word en daarom *vertrou* kan word. Uit die rol van die ouditeursprofessie en die redes vir regulering

¹ In 1992 het Gloeck 'n omvattende empiriese ondersoek in Suid-Afrika uitgevoer. Meer as 11 000 vraelyste is aan finansiële ingeligte mense, as verteenwoordigers van die gemeenskap, uitgestuur en 'n respons van meer as 40% is behaal. In hierdie studie gaan daar deurgaans na die resultate van dié ondersoek verwys word omdat daar sover vasgestel kan word geen ander navorsing van dié omvang in Suid-Afrika uitgevoer is nie.

het dit geblyk dat die profesie gereguleer moet word ten einde aan die behoeftes van die gemeenskap te voldoen en veral om die *vertroue* van die gemeenskap te regverdig. Vandaar die nodigheid om die knelpunte rondom die ouditeursprofesie wat die *vertroue* in die ouditeursprofesie ondermyn, te ondersoek voordat die voorgestelde regulering van die ouditeursprofesie in Suid-Afrika ondersoek word.

In hierdie hoofstuk word daar ondersoek ingestel na die vernaamste knelpunte rondom die ouditeursprofesie. Omdat oudit 'n internasionale fenomeen is, kan die praktyke en beleidsrigtings in ander lande nie buite rekening gelaat word in die proses waar die knelpunte rondom die ouditeursprofesie ondersoek word nie. Die volgende hoofstuk ondersoek die regulering van die ouditeursprofesie in sekere Engelsprekende lande met wie historiese en professionele bande bestaan en waar die regulering van die profesie ná die val van Enron reeds onder die vergrootglas geneem en veranderinge aangebring is. **Daaruit sal dit blyk in watter mate die knelpunte deur die veranderde strukture van regulering in daardie lande verwyder word, sodat die voorgestelde regulering van die ouditeursprofesie in Suid-Afrika teen dié agtergrond geëvalueer kan word.** In hierdie hoofstuk is sodanige veranderinge nie in aanmerking geneem nie.

2 KNELPUNTE

2.1 Inleiding

Kritiek dui daarop dat self-regulering as gevolg van sy beperkinge nie in staat is om spoedig en doeltreffend met aangeleenthede te handel wat uit 'n gebrek aan *vertroue* deur die gemeenskap spruit nie. Derhalwe die noodsaaklikheid om die knelpunte rondom die ouditeursprofesie te ondersoek ten einde 'n beter begrip daarvan te verkry.

In hierdie hoofstuk is vaktydskrifte, populêr-wetenskaplike tydskrifte en die lekepers geraadpleeg ten einde die knelpunte rondom die ouditeursprofesie te identifiseer. Dit is belangrik om te onderskei wat die standpunte en sienings van die ouditeursprofesie en wat die standpunte en sienings van die gemeenskap is. Die aanname word gemaak dat ouditeure en verteenwoordigers van professionele liggame meer geneig sal wees om die belange van die ouditeursprofesie (eie belang) te bevorder terwyl akademici, panele en liggame wat nie direk met die ouditeursprofesie verbind kan word nie, meer die openbare belang verteenwoordig.

Die kritiek teen die self-regulerende stelsel van die ouditeursprofesie sentreer grootliks rondom die onafhanklikheid van ouditeure, die etiese en ouditstandaarde wat ouditeure moet nakom, en laastens die monitering van die nakoming van die standaarde en die dissiplinerings in die geval van nie-nakoming van die standaarde. Elkeen van dié hoofaspekte word vervolgens ondersoek.

2.2 Onafhanklikheid

2.2.1 Inleiding

Die vereiste dat die ouditeursprofessie onafhanklik moet wees, hou direk verband met die faktore wat aanleiding tot 'n audit gee. Ouditeure moet op 'n onafhanklike en objektiewe wyse gerusstelling aan die aandeelhouders verskaf. Onafhanklikheid is derhalwe sentraal in die uitvoering van die auditfunksie. Indien die ouditeursprofessie sy onafhanklikheid verloor, het sy dienste geen bestaansreg nie. Die kerneienskap wat die ouditeursprofessie van ander onderskei, is *onafhanklikheid* (Levitt, voormalige SEC-voorsitter, in Rockness, Ivancevich & Keaveny 2001, Louderback 2002, Melancon, president van die AICPA, in AICPA 2003b).

'n Ouditeur se onafhanklikheid is van fundamentele belang vir die gemeenskap en het 'n groot invloed op die siening van die gehalte en integriteit van die geauditte finansiële jaarstate. Die finansiële jaarstate bevat stellings deur die bestuur as deel van die nakoming van hulle verantwoordelikhede rakende rekenpligtigheid, wat dit van deurslaggewende belang maak dat die ouditeure onafhanklik van die bestuur moet wees. Vir die ouditeursprofessie om onafhanklik te wees, beteken dat hulle vry van bestuur is en dat hulle derhalwe selfstandig en in eie reg optree. 'n Audit deur 'n party wat onafhanklik is van die party wat die verantwoording moet doen, verhoog die integriteit van die verantwoordingsproses. Openbare vertroue in die geauditte finansiële jaarstate is afhanklik van die openbare siening van die ouditeur as 'n onafhanklike professionele persoon. In die geval waar die gemeenskap die ouditeur as 'n voorstander van sy kliënt sien, verlaag dit die waarde van die auditfunksie (United States v Arthur Young & Co 1984 in Walker 1999). Onafhanklikheid is 'n weerspieëling van die vertroue van die gemeenskap (Glazer & Jaenicke 2002).

Volgens Ramsay (2001:29) is 'n ouditeur nie onafhanklik van 'n kliënt nie indien die ouditeur nie in staat is om 'n objektiewe en onbevooroordeelde oordeel uit te oefen oor alle aangeleenthede wat die aanstelling van die ouditeur raak nie, of as 'n redelike belegger wat oor die nodige kennis van die toepaslike feite en omstandighede beskik, van mening is dat die ouditeur nie daartoe in staat is nie. Benson het in 1984 in 'n toespraak gemeld (Wyman 2003) dat ouditeure onafhanklik in denke en in hulle opvattinge moet wees. 'n Ouditeur moet nie net onafhanklik *wees* nie maar moet ook as onafhanklik *gesien* word - onafhanklik in wese en voorkoms. Die SAIGR (2002b Professionele Gedragkode .06(v)) definieer dit soos volg:

Onafhanklik in wese - 'n geestesingesteldheid wat toelaat dat 'n mening geopper word sonder om geraak te word deur invloede wat professionele oordeel aantast, en die individu toelaat om met integriteit op te tree en objektiwiteit en professionele skeptisisme aan die dag te lê.

Onafhanklik in voorkoms - die vermyding van feite en omstandighede wat so beduidend is dat 'n redelike en ingeligte derde party, wat kennis dra van alle toepaslike inligting redelikerwys tot die gevolgtrekking sou kom dat 'n firma, of lid van die auditspan se integriteit, objektiwiteit of professionele skeptisisme aangetas is.

Wêreldwyd vereis die professionele gedragskodes van die onderskeie professionele liggame dat ouditeure onafhanklik moet wees en ook as onafhanklik gesien moet word. Selfs net die siening van 'n botsing van belange kan die ouditeur se onafhanklikheid aantas. Die siening van die gemeenskap is die steun van professionele onkreukbaarheid (Canning & Ogartaigh 2002a).

In die geval van Enron is nie net die onafhanklikheid van die ouditeursprofessie bevestig nie, maar selfs die integriteit van die onafhanklike auditproses (Thomas 2002). Volgens Reeves (2002b) is *onafhanklikheid* 'n sleutelvraagstuk waarmee die ouditeursprofessie moet handel. Gloeck (1993:472)² het bevind dat 79,5% van die ouditeure in openbare praktyk van mening is dat ouditeure voldoende onafhanklik is. Groot ouditeursfirmas het dit duidelik gestel dat hulle meen ouditeure is onafhanklik, terwyl ouditeure wie se hoofsaak nie auditing is nie, die swakste siening van die ouditeursprofessie se onafhanklikheid het (Gloeck 1993:434). Dié navorsingsresultate dui daarop dat een uit elke vyf ouditeure in openbare praktyk meen dat ouditeure nie onafhanklik is nie.

Gloeck (1993) het bevind dat *die siening dat die ouditeur sterk deur die bestuur beïnvloed word en die siening dat die ouditeur minder objektief is wanneer nie-gerusstellingsdienste³ aan gerusstellingskliënte⁴ gelewer word* die twee faktore is wat by verre die grootste negatiewe invloed op die vertroue in die ouditeursverslag het. 82,3% van die finansiële ingeligte mense wat meen dat die ouditeur sterk deur die bestuur beïnvloed word, en 60% wat meen dat die ouditeur minder objektief is wanneer nie-gerusstellingsdienste aan gerusstellingskliënte gelewer word, het min of geen vertroue in die ouditeursverslag (Gloeck 1993:274 & 276).

Verder is gevind dat die volgende faktore, volgens ouditeure in openbare praktyk, die grootste negatiewe invloed op die onafhanklikheid van ouditeure het: finansiële afhanklikheid van een kliënt (36,5%), druk op auditfooi (28,9%), langdurige verbintenis met dieselfde gerusstellingskliënt (16,8%), mededinging tussen firmas (11,7%), en die lewering van nie-gerusstellingsdienste aan gerusstellingskliënte (1,7%) (Gloeck 1993:435).

Die faktor *finansiële afhanklikheid van een kliënt* kan egter verskeie aspekte insluit soos die lewering van nie-gerusstellingsdienste aan gerusstellingskliënte, die langdurige verbintenis met dieselfde gerusstellingskliënt, en die aanstelling en vergoeding van ouditeure.

² In 1993 het Gloeck 'n tweede omvattende empiriese ondersoek in Suid-Afrika uitgevoer. Meer as 4 000 vraelyste is aan ouditeure in openbare praktyk uitgestuur en 'n respons van meer as 32% is behaal. In hierdie studie gaan daar deurgaans na die resultate van dié ondersoek verwys word omdat daar sover vasgestel kan word geen ander navorsing van dié omvang in Suid-Afrika uitgevoer is nie.

³ Nie-gerusstellingsdienste verwys na dienste waar die ouditeur geen vlak van gerusstelling uitspreek nie (AASB, 2005a, *Glossary of terms - Assurance engagement*).

⁴ Gerusstellingskliënte is kliënte aan wie die ouditeur gerusstellingsdienste lewer (AASB, 2005a, *Glossary of terms - Assurance engagement*).

Dit blyk dat die knelpunte oor onafhanklikheid grootliks fokus op die lewering van nie-gerusstellingsdienste aan gerusstellingskliënte, die langdurige verbintenis met dieselfde gerusstellingkliënt, die aanstelling en vergoeding van ouditeure, en die indiënsneming van voormalige gerusstellingspersoneel deur gerusstellingkliënte. Elkeen van dié aspekte word vervolgens ondersoek.

2.2.2 Die lewering van nie-gerusstellingsdienste aan gerusstellingskliënte

Die onlangse korporatiewe mislukkings het die lewering van nie-gerusstellingsdienste opnuut in die kalklig geplaas. In die woorde van die voormalige voorsitter van die *Federal Reserve*, Paul Volcker (More statements on ... 2002/3:16):

“The auditing firms' strong emphasis on non-auditing consulting work over the past decade paralleled an ultimately fatal loss of auditing discipline”.

Volgens Castellano (2002) vereis die gemeenskap en die owerheid betekenisvolle veranderinge, en die lewering van nie-gerusstellingsdienste is een gebied waar die ouditeursprofessie verandering kan aanbring in 'n poging om die vertroue van die gemeenskap te herwin.

Die risiko om aanspreeklikheid op te doen na aanleiding van die gerusstellingsdienste wat verskaf is en die feit dat nie-gerusstellingsdienste gewoonlik meer winsgewend as gerusstellingsdienste is (sien redes hiervoor in afdeling 2.2.4), lei daartoe dat ouditeure toenemend daartoe neig om nie-gerusstellingsdienste aan hulle kliënte te lewer (Walker 1999, Willens, 'n finansiële ontleder by Lehman Brothers, in Sweeney 2002).

In 1996 was die *AICPA Ethics Committee* in Amerika die eerste regulerende liggaam wat hulle reëls verander het om ouditeure toe te laat om nie-gerusstellingsdienste, insluitende interne ouditdienste, vir gerusstellingkliënte te lewer solank die ouditeur nie in 'n hoedanigheid as 'n lid van die kliënt se bestuur of as werknemer optree nie (Rockness et al 2001).

Om hulle inkomste aan te vul, het die Groot Vier ouditeursfirmas in multi-dissiplinêre professionele diensverskaffers ontwikkel. Oor die laaste aantal jare het MDP oftewel multi-dissiplinêre professionele diensverskaffers die “buzz word” in die profesie geword (Middlemiss 2001). Tradisionele ouditeursfirmas het in “umbrella professional service organizations” ontwikkel (Rockness et al 2001). Die groei in die lewering van nie-gerusstellingsdienste is dramaties. Die inkomste uit dié dienste verteenwoordig meer as die helfte (tot soveel as 70%) van ouditeursfirmas se inkomste (Lillipitt 2001, Rockness et al 2001, Canning & Ogartaigh 2002a, Marden & Edwards 2002:37). Dié neiging verhoog die risiko dat daar 'n botsing van belange kan ontstaan en dat die onafhanklike ouditfunksie in gevaar gestel kan word.

Die toename in die lewering van nie-gerusstellingsdienste het daartoe gelei dat die SEC in Junie 2000 gewysigde reëls oor onafhanklikheid, met die klem op die lewering van nie-gerusstellingsdienste wat onafhanklikheid aantas, voorgestel het omdat hulle van mening was dat die bestaande standaard verouderd en nie doeltreffend was om onafhanklikheid in wese en voorkoms te verseker nie (Rockness et al 2001). Levitt, voormalige voorsitter van die

SEC, het sterk teenkanting gekry van die ouditeursprofessie en van die regering, wat gedreig het om die SEC se fondse te besnoei (Levitt 2002:17). Die volgende is 'n bewys van die teenkanting van die professie:

Die AICPA het die voorstel so negatief ervaar en dit beskryf as ongeoorloofde en indringende voorgestelde regulering met diepgaande gevolge vir die toekoms van die ouditeursprofessie (Rockness et al 2001).

Melancon, president en uitvoerende beampte van die AICPA, was van mening dat dit die vermoë van ouditeursfirmas om aan die gerusstellingsbehoefte van beleggers en gerusstellingskliënte te voldoen, belemmer. Hy was ook van mening dat radikale veranderinge aangebring word wat die ouditeursprofessie raak sonder enige rasonale gronde (Middlemiss 2001).

Sahagian van KPMG Toronto was van mening dat die SEC tot 'n sekere mate met teoretiese of hipotetiese gevalle eerder as met die harde feite handel (Middlemiss 2001).

Na vele debat het die SEC hulle voorgestelde reëls oor onafhanklikheid hersien en in Februarie 2001 het 'n afgewaterde weergawe daarvan in werking getree. Die vier beginsels wat gebruik is om onafhanklikheid te bepaal, was nie meer deel van die formele reëls nie, maar is in 'n nota vir algemene leiding ingesluit (Middlemiss 2001). Slegs dienste wat met die verslagdoening van ouditeure bots, soos dienste met betrekking tot inligtingstegnologiesistelsels en interne ouditdienste, is verbied (Levitt 2002:17). Dit is 'n duidelike bewys dat die reguleerders van die ouditeursprofessie swig voor die druk van diegene wat reguleer word.

Die volgende argumente blyk onderskeidelik *teen* en *ten gunste* van die lewering van nie-gerusstellingsdienste aan gerusstellingskliënte te wees.

Argumente teen die lewering van nie-gerusstellingsdienste aan gerusstellingskliënte

Daar blyk heelwat argumente teen die lewering van nie-gerusstellingsdienste aan gerusstellingskliënte te wees:

- Die eerste argument is dat die lewering van nie-gerusstellingsdienste aan gerusstellingskliënte, waar die ouditeur aangestel is om 'n onafhanklike mening uit te spreek, daartoe lei dat die ouditeursprofessie 'n onafhanklike *mening oor hulle eie werk uitspreek*. Die gevaar bestaan dus dat 'n ouditeur nie die dienste wat deur ander lede van die firma gelewer is, sal kritiseer nie. “If you are auditing your own creation, it is very difficult to criticise them” (Willens, 'n finansiële ontleder by Lehman Bros in Clulow 2002:3).
- Die tweede argument is dat die ouditeure te *intiem betrokke by die bestuur* van hulle kliënte raak en dat die bestuur gevolglik 'n te groot aandeel in, en derhalwe te veel beheer oor die ouditeur-kliëntverhouding het (Kirk Paneel van die POB's Advisory Panel on Auditor Independence 1994 in Sutton 1997).

Dié noue betrokkenheid by 'n kliënt kan veroorsaak dat die *missie* van ouditeure wat aan hulle kliënte beide gerusstellings- en nie-gerusstellingsdienste lewer, *vertroebel* (Turner in Rankin 2001a). Wanneer nie-gerusstellingsdienste gelewer word, is ouditeure dikwels onder druk om meer besigheidsgeoriënteer te wees en om wyses waarop die onderneming verbeter kan word, uit te wys (SAICA 2003c).

- Die derde argument is dat dit 'n *aansporing* vir ouditeursfirmas skep om *tekortkominge* by die kliënt tydens die lewering van die gerusstellingsdiens *oor te sien* (Sridharan, Caines, McMillan & Summers 2002:278). Levitt, voormalige SEC-voorsitter, is ook van mening dat die lewering van beide interne en eksterne ouditfunksies die versoeking daarstel dat ouditeure kliënte van wie hoë fooie verkry word, met handskoene hanteer en dat tekortkominge by sulke kliënte oorgesien word (Hampton 2002).

Selfs 'n ouditeur in Amerika, Stotsenber, meld dat waar 'n ouditeur daarvan bewus is dat daar waarskynlik baie geld uit ander nie-gerusstellingsdienste kan inkom, die ouditeur nie iets sal doen wat 'n gerusstellingskliënt kan omkrap nie (Sweeney 2002).

- Die vierde argument wat ten nouste saamgaan met die vorige argument is dat die gerusstellingsvennote onder *onnodige druk van die nie-gerusstellingsvennote* kan wees omdat laasgenoemde vrees dat hulle die nie-gerusstellingsaanstelling kan verloor indien die gerusstellingsvennote nie aan die kliënt se eise toegee nie. Onenigheid tussen die ouditeur en die kliënt kan hulle sakeverwantskap knou. 'n Ontevrede gerusstellingskliënt sal waarskynlik minder geneë wees om van bykomende nie-gerusstellingsdienste gebruik te maak, wat tot ontevredenheid van die nie-gerusstellingsvennote kan lei. Hulle kan hulle gerusstellingsvennote probeer druk om die verskille uit te stryk (Côté 2002).

Volgens die akademië Rockness, Ivancevich en Keaveny (2001) is die druk op ouditeure groter wanneer die ouditeursfirma aansienlik baat vind by die nie-gerusstellingsinkomste van die kliënt (Rockness et al 2001).

'n Ander probleem is dat verskillende etiese reëls op die verskillende professionele persone van 'n multi-dissiplinêre praktyk van toepassing is (Mabotja 2002:11).

- 'n Verdere argument is dat ouditeure wat nie-gerusstellingsdienste lewer, heel waarskynlik *minder geneig* sal wees om advies *te kritiseer* wat deur hulle *kollegas* wat gerusstellingsdienste lewer, verskaf is (SAICA 2003d).

Die derde tot vyfde argumente handel daaroor dat die lewering van nie-gerusstellingsdienste die ouditeur se *ekonomiese afhanklikheid* van die gerusstellingskliënt vergroot. Die ouditeur se onafhanklikheid word beïnvloed deur die moontlikheid om die aanstelling te verloor. Dit kan tot 'n botsing van belange lei en kan tot gevolg hê dat ouditeure meer geneig is om aan die kliënt se wense toe te gee en dat hulle huiwerig is om alarm te maak wanneer hulle onreëlmatighede teëkom. Die vraag kom onwillekeurig op of die ouditeursprofessie nog as “waghonde” optree en of hulle die bestuur se “skoothondjies” geword het ten einde te verseker dat hulle ook nie-gerusstellingsdienste aan hulle gerusstellingskliënte kan lewer?

- Die sesde argument handel daaroor dat die lewering van nie-gerusstellingsdienste aan gerusstellingskliënte die praktyk vererger waar nie-winsgewende gerusstellingsfooie dikwels gehef word met die doel om kliënteverhoudings op te bou om dan later meer geld met die lewering van nie-gerusstellingsdienste te verdien (sien afdeling 2.2.4).

Dié argumente teen die lewering van nie-gerusstellingsdienste aan gerusstellingskliënte handel almal daaroor dat dit die *onafhanklikheid* of die *siening van die onafhanklikheid* van die ouditeur aantas. Carchrae, hoofrekenmeester by die *Ontario Securities Commission* in Kanada, is van mening dat die siening van 'n botsing tussen die lewering van gerusstellings- en nie-gerusstellingsdienste die werklike probleem is (Middlemiss 2001).

Daar is ook 'n hele aantal gesaghebbende mense of instansies wat uitlatings gemaak het wat dit ondersteun dat die onafhanklikheid van ouditeure aangetas word wanneer nie-gerusstellingsdienste aan gerusstellingskliënte gelewer word. Die volgende is 'n bewys hiervan:

Reeves, voormalige direkteur van die RB in Engeland, (2002b) beaam dit dat multi-dissiplinêre praktyke, wat mededinging betref, goed is in die sin dat dit mededinging aanmoedig, maar dat dit ook 'n negatiewe kant het in die sin dat dit die onafhanklikheid van 'n ouditeur kan aantas.

Horngren, voormalige voorsitter van die SEC, (1971:2) het in 1971 reeds gemeld dat die lewering van nie-gerusstellingsdienste die onafhanklikheid van die ouditeur op die lange duur kan aantas.

Levitt, voormalige voorsitter van die SEC, is van mening dat die debat oor die rol van die ouditeur heftiger geword het namate die groot ouditeursfirmas hulleself in multi-dissiplinêre diensverskaffers omskep het (Middlemiss 2001).

Vooraanstaande regulerende liggame, waaronder die SEC, het hulle kommer uitgespreek oor die toenemende getal gevalle waar daar aanduidings is dat die betrokke ouditeure nie onafhanklikheid kon handhaaf nie. Die gevalle strek wyer as net die lewering van nie-gerusstellingsdienste aan gerusstellingskliënte, tot by sekere finansiële en werksverhoudinge (Hayes 2002).

Thomas, 'n akademikus in Amerika, (2002) is van mening dat die gemeenskap die onafhanklikheid van ouditeure wat terselfdertyd nie-gerusstellingsdienste lewer, bevraagteken.

De Jager, 'n akademikus in Suid-Afrika, (2003/4:4) het die stelling gemaak dat die lewering van nie-gerusstellingsdienste aan gerusstellingskliënte die eksterne ouditfunksie tot 'n krisispunt ondermyn het.

Dit word verder soos volg ondersteun:

- Die *General Accounting Office* in Amerika het in 1996 in sy verslag getiteld *The Accounting Profession major issues: Progress and Concerns* gemeld dat, ondanks die optredes van die SEC en die AICPA in die 1970's en die 1980's om die onafhanklikheid van ouditeure te bevorder, daar in die 1990's steeds vrae gevra is oor die onafhanklikheid van ouditeure wat hoofsaaklik uit die ouditeur-kliëntverhouding tydens die lewering van gerusstellings- en nie-gerusstellingsdienste gespruit het (Sutton 1997).
- Die Kirk-paneel van die *POB's Advisory Panel on Auditor Independence* (1994 in Sutton 1997) het sy kommer uitgespreek oor die toenemende vertroue op nie-gerusstellingsdienste wat die moontlikheid het om onafhanklikheid aan te tas.
- Die POB van die AICPA het in sy 1985/86-jaarverslag die volgende uitlating gemaak oor die toenemende lewering van nie-gerusstellingsdienste aan gerusstellingskliënte (Hines 1989:83):

“The Board is of the opinion that the continuous expansion of consulting services may be perceived as impairing auditor independence and thus adversely affect the value of the audit function in the long run”.
- In Junie 2001 het Unger, waarnemende voorsitter van die SEC, nadat die eerste seisoen se resultate beskikbaar was nadat die onafhanklikheidsreëls begin vereis het dat die fooie vir gerusstellings- en nie-gerusstellingsdienste apart openbaar moet word, die uitlating gemaak dat die syfers daarop dui dat die probleem groter is as wat hulle aanvanklik gemeen het. (Die gemiddelde fooie van nie-gerusstellingsdienste was 73% van die totale fooie wat maatskappye aan ouditeure betaal het.) Volgens Unger het dié inligting geen twyfel gelaat nie dat die SEC se kommer oor 'n moontlike botsing van belange gegrond is, ten spyte van die argumente van die ouditeursprofessie dat die probleem net denkbeeldig is omdat voorbeelde van auditmislukkings waar die ouditeure ook 'n aansienlike hoeveelheid nie-gerusstellingsdienste gelewer het, nie verskaf kon word nie (Auditor independence problem may ... 2001).
- Torricelli, lid van 'n *Senate Committee on Governmental Affairs* in Amerika wat instrumenteel was om te voorkom dat daar 'n verbod deur die SEC op die lewering van nie-gerusstellingsdienste deur ouditeure geplaas is, het later sy verskoning aan Levitt, voormalige voorsitter van die SEC, aangebied: “We were wrong,” het hy gesê: “You were right.” Die voorsitter van die komitee, Lieberman, het saamgestem: “Gatekeepers weren't keeping the gate, watchdogs weren't watching” (Levitt 2002:17).
- Volgens Rockness, Ivancevich en Keaveny, akademië in Amerika, (2001) lei die uitkontraktering van interne auditdienste (een van die vinnigste groeiende dienste vir die Groot Vier auditfirmas) daartoe dat die onafhanklikheid van ouditeure bevraagteken word omdat 'n interne auditdepartement probleme of swakhede in die onderneming opspoor en aan die bestuur verslag lewer oor wyses waarop die probleme of swakhede reggestel kan word.

Die interne ouditfunksie was tradisioneel die verantwoordelikheid van die bestuur en sluit aspekte in wat van kritieke belang vir die interne beheerstelsel van 'n kliënt is (Sutton 1997). Sutton, voormalige hoofrekenmeester van die SEC, (1997) vra die vraag of die onafhanklike ouditeur uit die oogpunt van die gemeenskap die interne ouditfunksie kan verrig sowel as 'n ware onafhanklike beoordeling van die interne beheerstelsel kan maak? Interne ouditeure evalueer en monitor die onderneming se interne beheerstelsel en is derhalwe deel van die onderneming se interne beheerstelsel en van die bestuur. Enron was een van die eerste groot organisasies wat in die vroeë 1990's hulle interne ouditfunksie ten volle uitgekonnekteer het. Nagenoeg veertig interne ouditeure van Enron het in daardie stadium werknemers van Andersen geword (Marden & Edwards 2002:40).

Empiriese navorsing

Ten spyte van empiriese navorsing wat daarop dui dat die lewering van nie-gerusstellingsdienste nie die ouditeur se onafhanklikheid aantast nie (sien argumente ten gunste van die lewering van nie-gerusstellingsdienste aan gerusstellingskliënte) bestaan die volgende empiriese navorsing wat daarop dui dat die lewering van nie-gerusstellingsdienste aan gerusstellingskliënte die onafhanklikheid van die ouditeur benadeel:

- Afgesien daarvan dat Gloeck (1993) bevind het dat meer as 90% van sowel finansiële ingeligte mense as ouditeure in openbare praktyk ten gunste van die lewering van nie-gerusstellingsdienste aan gerusstellingskliënte is (sien argumente ten gunste van die lewering van nie-gerusstellingsdienste aan gerusstellingskliënte), is 43,1% van finansiële ingeligtes en 18,5% van ouditeure in openbare praktyk van mening dat die objektiwiteit van ouditeure benadeel word deur die lewering van nie-gerusstellingsdienste aan gerusstellingskliënte (Gloeck 1993:255 & 385).
- Gloeck (1993) het bevind dat die siening dat die ouditeur minder objektief is wanneer nie-gerusstellingsdienste aan gerusstellingskliënte gelewer word, een van die twee faktore is wat verreweg die grootste negatiewe invloed op die vertroue in die ouditeursverslag het. 82,3% van die finansiële ingeligte mense wat meen dat die ouditeur minder objektief is wanneer nie-gerusstellingsdienste aan gerusstellingskliënte gelewer word, het min of geen vertroue nie in die ouditeursverslag (Gloeck 1993:276).
- Volgens navorsing in Kanada (1988) en in Engeland (1989) is nagenoeg 50% en 30% onderskeidelik van die verteenwoordigers van die gemeenskap van mening dat die lewering van nie-gerusstellingsdienste aan gerusstellingskliënte daartoe lei dat die ouditeur minder objektief is (Gloeck 1993:257).
- In 'n studie het navorsers by die *MIT, Michigan State University* tot die gevolgtrekking gekom dat ouditeure meer geneig is om die manipulasie van verdienste oor te sien in die geval van 'n maatskappy wat aansienlike nie-gerusstellingsfooie betaal (Kwak 2002:14). Verder het hulle ook bevind dat maatskappye wie se ouditeure meer nie-gerusstellingsdienste lewer, meer geneig is om verdienste te manipuleer.

Die lewering van nie-gerusstellingsdienste aan gerusstellingskliënte het 'n groot rol in ouditmislukkings soos Enron gespeel en het bygedra om die hoë status en eens hoë aansien van die eksterne oudit en die ouditeur te laat daal. Andersens het net soveel konsultasiedienste as gerusstellingsdienste aan Enron gelewer (Lewis 2002:12A). Andersens het in 2000 meer by Enron uit konsultasiedienste (VSA\$27m) as uit gerusstellingsdienste (VSA\$25m) verdien (Clulow 2002:3). Hulle was ook die eksterne en interne ouditeure van Enron (Payne 2002:34). Andersens se onafhanklikheid is onder meer bevraagteken weens sy aansienlike finansiële afhanklikheid van Enron en weens hulle betrokkenheid by die ontwerp van rekeningkundige en belastingstrukture van Enron, met die gevolg dat hulle nie in staat was om 'n objektiewe mening oor Enron se resultate uit te spreek nie (SAICA 2003d).

Afgesien van die argumente teen die lewering van *nie-gerusstellingsdienste* aan *gerusstellingskliënte* is daar selfs argumente ten gunste van 'n algehele verbod op die lewering van nie-gerusstellingsdienste. Die siening dat die ouditeure hulle moet verbind tot hulle gerusstellingsverantwoordelikheid, wat tradisioneel die enigste gebied is waarop daar van hulle verwag is om kundiges te wees en wat per slot van rekening tot die ontstaan van die professie gelei het, word deur verskeie mense ondersteun:

- Volgens Turner, voormalige SEC hoofrekenmeester, en Briloff, professor-emeritus by Baruch College New York, sal daar nooit werklike hervorming in die ouditeursprofessie kom tensy daar 'n hertoewyding aan die beginsels van 'n openbare ouditeur is nie. Dit beteken die totale afstanddoening van hulle nie-gerusstellingsverantwoordelikhede (Carlino 2002).
- Volgens Treger, 'n ouditeur in Amerika, (2002) moes die ouditeursprofessie nooit toegelaat word om nie-gerusstellingsdienste te lewer nie.
- Bricker, 'n akademikus, (2003) steun dit met sy uitlating dat dit nie sleg is dat die ouditeursprofessie 'n kleiner professie is wat op gerusstellingsdienste fokus nie.
- “Stick to auditing ... Whenever auditors are lured into unfamiliar reporting territory, they fail in their primary duty” (Woolfe 1995:15).

Levitt, voormalige voorsitter van die SEC, het in September 2000 in 'n toespraak aan die *National Association of State Boards of Accountancy* die argumente teen die lewering van nie-gerusstellingsdienste aan gerusstellingskliënte opgesom toe hy gemeld het dat die lewering van gerusstellings- en nie-gerusstellingsdienste aan dieselfde kliënt tot gevolg het dat sulke ouditeure twee meesters dien - hulle openbare verpligtinge aan aandeelhouers en hulle professionele plig aan bestuur - en bygevoeg:

“And when the two come into conflict, the independent audit - dwarfed by the more lucrative consulting businesses - too often may be compromised” (Middlemiss 2001).

Argumente ten gunste van die lewering van nie-gerusstellingsdienste aan gerusstellingskliënte

Gloeck (1993:241 & 384) het bevind dat 90,8% van finansiële ingeligte mense en 96,8% van ouditeure in openbare praktyk ten gunste van die lewering van nie-gerusstellingsdienste aan gerusstellingskliënte is, hoewel 'n persentasie van hulle van mening is dat die objektiwiteit van ouditeure nadelig beïnvloed word deur die lewering van nie-gerusstellingsdienste aan gerusstellingskliënte (sien argumente teen die lewering van nie-gerusstellingsdienste aan gerusstellingskliënte).

Daar is heelwat argumente ten gunste van die lewering van nie-gerusstellingsdienste aan gerusstellingskliënte:

– Die *eerste* argument ten gunste van die lewering van nie-gerusstellingsdienste aan gerusstellingskliënte handel oor die voordele wat dit vir die ouditeursfirma inhou.

– Die lewering van nie-gerusstellingsdienste dra daartoe by dat ouditeure oor die *kennis* beskik wat noodsaaklik is om hulle kliënte se besigheid te verstaan. Die lewering van 'n verskeidenheid dienste aan gerusstellingskliënte bied aan hulle die geleentheid om hulle kliënte se bedrywighede beter te verstaan en sodoende beter gerusstellingsdienste te kan lewer (Goldwasser, 'n ouditeur in Amerika, 2002). Volgens Castellano, voorsitter van die AICPA direksie, (2002) het studies meermale bewys dat die lewering van sekere nie-gerusstellingsdienste beide die kliënt en die ouditeur help om die ekonomiese realiteite van die maatskappy beter te verstaan en om die grondwerk vir beter gerusstellingsdienste te lê.

ISA 315 (AASB 2005c) vereis egter dat ouditeure oor voldoende kennis van die besigheid van die kliënt moet beskik om die risiko's van wesenlike wanvoorstelling van die finansiële jaarstate, hetsy as gevolg van bedrog of foute, te kan identifiseer en te beraam en om bykomende auditprosedures te ontwerp en uit te voer, ongeag of nie-gerusstellingsdienste ook aan die kliënt gelewer word. Deur oor te min kennis van die besigheid van die kliënt te beskik, word daar nie aan die internasionale auditstandaarde voldoen nie.

– Die lewering van nie-gerusstellingsdienste lei daartoe dat 'n ouditeursfirma *aantreklik vir beleggers en werknemers is* (Goldwasser 2002). Die lewering van 'n wye reeks dienste help om beter audits uit te voer omdat dit, soos hierbo genoem, ouditeure se begrip van die kliënt se bedrywighede verbeter en omdat ouditeursfirmas beter gekwalifiseerde personeel trek. Davis, 'n vennoot by PricewaterhouseCoopers in Engeland, (2002c:12) ondersteun dit dat die verskeidenheid dienste van 'n firma wat nie-gerusstellingsdienste lewer, noodsaaklik is vir die ondervinding en behoud van kwaliteit personeel.

Indien ouditeure net verbied word om nie-gerusstellingsdienste aan hulle gerusstellingskliënte te lewer, en dus steeds nie-gerusstellingsdienste aan nie-gerusstellingskliënte kan lewer, kan hulle daardeur hulle kundigheid in 'n groot verskeidenheid dissiplines behou en sodoende ook hulle aantreklikheid vir huidige en toekomstige werknemers. Indien 'n firma aan 25% van alle maatskappye gerusstellingsdienste lewer, kan hy nog steeds aan die oorblywende 75% maatskappye

nie-gerusstellingsdienste lewer. Elke ouditeursfirma sal sekere geleentheid om sekere dienste aan gerusstellingskliënte te lewer, verbeur, maar elke firma sal ook die geleentheid kry om sulke dienste aan nie-gerusstellingskliënte te lewer.

- Gerusstellingsdienste is redelike hoërisiko-dienste: 'n enkele oorsigfout kan tot skade veel groter as die ouditeur se versekeringsdekking lei en derhalwe is die moontlikheid om *bykomende inkomste* uit nie-gerusstellingsdienste te ontvang, noodsaaklik vir die finansiële voortbestaan en vooruitgang van die ouditeursprofessie. Voordat ouditeure so aktief betrokke was by die lewering van nie-gerusstellingsdienste, was hulle altyd in prysoorloë gewikkel in 'n poging om hulle praktyke in stand te hou en uit te bou. Deur 'n wye verskeidenheid nie-gerusstellingsdienste te lewer, het van die groot ouditeursfirmas hulle van hulle mededingers onderskei, en sodoende verligting van die prysmededinging gebring (Goldwasser 2002).

Krus, 'n ouditeur, (2002) is van mening dat gerusstellingsdienste meer winsgewend gemaak moet word sodat ouditeure net op gerusstellingsdienste kan fokus sonder die noodigheid om nie-gerusstellingsdienste te lewer ten einde voort te bestaan en uit te brei.

Indien ouditeure net verbied word om nie-gerusstellingsdienste aan hulle gerusstellingskliënte te lewer, en dus steeds nie-gerusstellingsdienste aan nie-gerusstellingskliënte kan lewer, kan hulle daardeur hulle relatiewe winsgewendheid behou en sal die praktyk waar nie-winsgewende gerusstellingsfooie dikwels gehef word met die doel om kliënteverhoudings op te bou om dan later meer geld met die lewering van nie-gerusstellingsdienste te verdien, uitgeskakel word (wat een van die redes is waarom gerusstellingsfooie as onvoldoende beskou word). Die vergoeding van ouditeure word verder in afdeling 2.2.4 ondersoek.

- Die *tweede* argument ten gunste van die lewering van nie-gerusstellingsdienste aan gerusstellingskliënte handel oor die voordele wat dit vir die kliënt inhou. Volgens Lazar en Mathewes, praktiserende ouditeure, is dit vir kliënte baie voordelig indien nie-gerusstellingsdienste deur hulle ouditeure gelewer word omdat hulle goed bekend is met die kliënt se bedrywighede (Local and regional firms ... 2002) en derhalwe oor die vermoë beskik om probleme of moontlike probleme op te spoor waarvan die kliënt nog nie bewus is nie. Ouditeure wat 'n verskeidenheid nie-gerusstellingsdienste lewer, is positief daarop ingestel om hulle kliënte se bedrywighede te verbeter. Indien hulle verbied word om nie-gerusstellingsdienste te lewer, sal hulle nie 'n aansporing hê om hulle kliënte te help om hulle besighede te verbeter nie, veral nie as operasionele veranderinge die lewering van gerusstellingsdienste meer ingewikkeld maak nie (Goldwasser 2002).

Soos reeds hierbo gemeld, vereis ISA 315 (AASB 2005c) egter dat ouditeure oor voldoende kennis van die besigheid van die kliënt moet beskik om die risiko's van wesenlike wanvoorstelling van die finansiële jaarstate, hetsy as gevolg van bedrog of foute, te kan identifiseer en te beraam en bykomende auditprosedures te ontwerp en uit te voer, ongeag of nie-gerusstellingsdienste ook aan die kliënt gelewer word. Deur nie oor voldoende kennis van die besigheid van die kliënt te beskik nie, word daar nie aan die internasionale auditstandaarde voldoen nie.

Die eerste twee argumente ten gunste van die lewering van nie-gerusstellingsdienste aan gerusstellingskliënte handel enersyds daarvoor dat die gehalte van die gerusstellingsdienste verbeter word waar die ouditeur ook nie-gerusstellingsdienste aan gerusstellingskliënte lewer. Dit is omdat die ouditeure 'n beter begrip van die kliënt se bedrywighede het en derhalwe oor die vermoë beskik om probleme of moontlike probleme op te spoor, en omdat ouditeursfirmas beter gekwalifiseerde personeel trek. Andersyds handel dit oor die bykomende inkomste wat uit nie-gerusstellingsdienste ontvang word.

- Die *derde* argument ten gunste van die lewering van nie-gerusstellingsdienste aan gerusstellingskliënte handel daarvoor dat 'n ouditeur se *onafhanklikheid nie* deur die lewering van nie-gerusstellingsdienste *aangetas word nie*. Volgens Castellano, voorsitter van die AICPA direksie, (2002) is die ouditeursprofessie van mening dat 'n ouditeur se onafhanklikheid en objektiwiteit nie deur die lewering van nie-gerusstellingsdienste beïnvloed word nie omdat daar streng reëls bestaan (die Professionele Gedragskode). Anderson, senior vise-president van die AICPA, ondersteun dit: “We have no tolerance for non-compliance with the rules” (Svaldi 2002).

Die etiese standaarde word egter deur verteenwoordigers van die ouditeursprofessie gestel. Die proses en prosedures vir die stel van etiese standaarde oor onafhanklikheid, spesifiek die lewering van nie-gerusstellingsdienste aan gerusstellingskliënte, maak geen voorsiening vir deelname deur die gemeenskap nie. Die stel van etiese en auditstandaarde wat ouditeure moet nakom, die monitering van die nakoming van die standaarde en die dissiplinerings in die geval van nie-nakoming van die standaarde, word verder in afdelings 2.3 en 2.4 ondersoek.

- Die *vierde* argument is volgens Côté, 'n ouditeur in Kanada, (2002) dat die onafhanklikheid van 'n ouditeur eerder van die relatiewe belangrikheid van kliënte as van die reeks professionele dienste wat deur 'n ouditeursfirma gelewer word, afhanklik is. Volgens hom beïnvloed die lewering van nie-gerusstellingsdienste, in die geval waar die fooie dieselfde is, nie werklik die onafhanklikheid van die ouditeur nie. Onenigheid tussen die ouditeur en die kliënt kan hulle sakeverwantskap benadeel. Die argument dat 'n ontevrede gerusstellingskliënt waarskynlik minder geneë sal wees om van bykomende nie-gerusstellingsdienste gebruik te maak met die gevolg dat die nie-gerusstellingsvennote die gerusstellingsvennote probeer druk om die verskille uit te stryk, verskil glad nie van die geval waar 'n ouditeursfirma met 'n kliënt worstel wat dreig om hulle gerusstellingsaanstelling te beëindig tensy die ouditeur aan hulle wil toegee nie. Daar sal net soveel druk op die ouditeursfirma wees. Druk is eweredig aan die kliënt se belangrikheid vir die ouditeur se portefeulje (Côté 2002). Die dispuut kan oor enige aangeleentheid wees - belasting, gerusstellings- of nie-gerusstellingsdienste. Wat van belang is, is die kliënt se bedingingsmag (Côté 2002). 'n Ouditeur se vermoë om die druk van 'n kliënt te weerstaan word deur die ouditeur se afhanklikheid van die kliënt bepaal en nie deur die dienste wat gelewer word nie. Hoe meer afhanklik die ouditeur is, hoe groter is die druk. Hoe kleiner die ouditeursfirma in vergelyking met die kliënt is, hoe meer vatbaar is die firma vir druk. Druk gaan met enige diens gepaard, insluitende nie-gerusstellingsdienste. Solank ouditering 'n kommersiële transaksie is, kan dit nie vermy word nie.

Côté (2002) se argument word deur Goldwasser (2002) ondersteun: Die uitskakeling van nie-gerusstellingsdienste sal nie noodwendig onafhanklikheid verseker nie. Ouditeure word deur hulle kliënte aangestel en vergoed, wat meebring dat hulle altyd die gevaar om 'n kliënt te verloor, in die gesig staar. As ouditeure verbied word om nie-gerusstellingsdienste aan hulle gerusstellingskliënte te lewer, sal die verlies van 'n gerusstellingskliënt meer nadele inhou as wanneer die firma 'n wyer verskeidenheid dienste aan 'n breër kliëntebasis lewer. Volgens Goldwasser (2002) is die meeste ouditeure van mening dat dit die *algehele ekonomiese belangrikheid van die kliënt vir die ouditeur is wat onafhanklikheid beïnvloed, nie die bedrag van die fooie nie*. Nieteenstaande, as die fooie wat deur die kliënt betaal word groot genoeg is, sal dit waarskynlik die ouditeur se oordeel beïnvloed soos wat die geval was met die VSA\$52 miljoen wat Enron aan Andersen betaal het.

Volgens Goldwasser (2002) wys voorstanders van die beperking van die omvang van dienste wat deur 'n ouditeur gelewer word, op die meer winsgewende (sien redes hiervoor in afdeling 2.2.4) aard van nie-gerusstellingsdienste met die veronderstelling dat meer winsgewende dienste nadeliger vir die onafhanklikheid van die ouditeur is as minder winsgewende dienste. Volgens hom sal 'n aanstelling waar dienste met 'n lae winsmarge gelewer word, waarskynlik nadeliger vir die onafhanklikheid van 'n ouditeur wees as 'n klein aanstelling waar dienste met 'n hoë winsmarge gelewer word. Die *totale winsgewendheid van die aanstelling eerder as die relatiewe winsgewendheid* van nie-gerusstellingsdienste hou 'n gevaar in vir die onafhanklikheid van die ouditeur. Volgens hom is die bedreiging nie die nie-gerusstellingsfooie wat 'n ouditeur van 'n kliënt ontvang nie, maar eerder die moontlikheid om sodanige fooie in die toekoms te ontvang (Goldwasser 2002).

Lazar som die laaste argument soos volg op: Nie-gerusstellingsfooie lei nie tot 'n groter verlies aan onafhanklikheid as 'n groot gerusstellingsfooie nie (Local and regional firms ... 2002). Indien alles dieselfde is, is grootte 'n faktor wat die druk van 'n kliënt kan teëwerk. Kleiner firmas is meer vatbaar. Deur die funksies van ouditeure te beperk, sal hulle meer vatbaar wees en sal hulle onafhanklikheid meer aangetas word. 'n Kliënt sal laer fooie eis of dreig om 'n ander ouditeur te kry.

Die laaste argument ten gunste van die lewering van nie-gerusstellingsdienste aan gerusstellingskliënte is in 'n mate geldig, maar dit regverdig steeds nie die lewering van nie-gerusstellingsdienste aan gerusstellingskliënte nie. Die ouditeur se onafhanklikheid word wel deur die belangrikheid van die kliënt vir die ouditeur beïnvloed en nie deur die bedrag van die fooie nie. Die probleem kan net oorkom word indien die bestuur nie vir die aanstelling en vergoeding van ouditeure verantwoordelik is nie (sien afdeling 2.2.4).

Verder is daar empiriese navorsing wat daarop dui dat die lewering van nie-gerusstellingsdienste nie die onafhanklikheid van 'n ouditeur aantast nie. Die volgende is 'n bewys:

- Drie akademici van 'n universiteit in Amerika, DeFond, Subramaniam en Raghuraman, het in hulle studie geen verband gevind tussen nie-gerusstellingsfooie en die ouditeur se geneigdheid om 'n mening uit te spreek dat die entiteit 'n lopende saak is nie. Die studie het daarop gedui dat die fooie wat ouditeure vir die lewering van beide gerusstellings- en

nie-gerusstellingsdienste ontvang, nie die vermoë van ouditeure om die twee rolle apart te hou, beïnvloed nie. Hulle het aangedui dat daar geen verband tussen die studie, die befondsing van die studie en enige ouditeursfirma was nie (Auditor independence unimpaired ... 2002).

- Twee akademici van 'n universiteit in Amerika, Swanger en Chewning (2002), het 'n studie gedoen oor die siening van 'n ouditeur se onafhanklikheid in die geval waar dieselfde ouditeur die eksterne en interne ouditfunksies verrig. Die studie het getoon dat die 250 finansiële ontleders wat betrokke was, slegs in die geval waar daar geen skeiding is tussen die personeel wat die onderskeie funksies verrig nie, bedenkinge oor 'n ouditeur se onafhanklikheid het. Die skeiding van personeel blyk dus 'n wyse te wees wat tot die onafhanklikheid van die ouditeur bydra.
- Volgens Kinney, voormalige lid van die *Auditing Standards Board* in Amerika en akademikus vir 25 jaar, (1999) het dit uit die nagaan van 20 jaar se verwante empiriese navorsing geblyk dat beleggers nie bekommerd is oor die lewering van nie-gerusstellingsdienste deur hulle ouditeure nie.
- Volgens Sahagian, van KPMG LLP in Toronto, is daar geen empiriese bewyse dat rekeningkundige en auditstandaarde deur die lewering van nie-gerusstellingsdienste aangetas word nie (Middlemiss 2001).
- Volgens Melancon (2000) is daar geen noemenswaardige bewyse van 'n verband tussen die onafhanklikheid van ouditeure en die lewering van gerusstellingsdienste van 'n lae standaard nie.
- Volgens Castellano, voorsitter van die AICPA direksie, (2002) het studies meermale bewys dat die lewering van sekere nie-gerusstellingsdienste beide die kliënt en die ouditeur help om die ekonomiese realiteite van die maatskappy beter te verstaan en om die grondslag vir die lewering van beter gerusstellingsdienste te lê.
- Die *POB's Panel on Audit Effectiveness* - die *O'Malley Panel* het in hulle Augustus 2000 verslag gemeld dat daar geen gevalle, waar die lewering van nie-gerusstellingsdienste 'n nadelige invloed op die doeltreffendheid van die gerusstellingsdiens het, na vore gekom het nie (Castellano 2002).

Daar was nog nooit 'n hofuitspraak wat daarop gedui het dat konsultasiedienste 'n audit nadelig beïnvloed nie, maar die groot ouditeursfirmas slaag daarin om hofsake te skik voordat die verhoor begin en voordat hulle hulle oortredings hoef te erken (Clulow 2002:3).

Ten spyte daarvan dat liggame soos die SEC in Amerika, die *Treadway Commission* en die *US General Accounting Office* nie kon bewys dat die verskaffing van nie-gerusstellingsdienste in oorstemming met die ouditeursprofessie se riglyne oor onafhanklikheid 'n ouditeur se onafhanklikheid beïnvloed nie, het die SEC besluit om daadwerklik eksterne ouditeure te ontmoedig om konsultasiedienste te lewer (Payne 2002:34).

Hoewel die bogenoemde empiriese navorsing daarop dui dat die lewering van nie-gerusstellingsdienste aan gerusstellingskliënte nie die ouditeur se onafhanklikheid aantas nie, bestaan daar empiriese navorsing wat daarop dui dat die lewering van nie-gerusstellingsdienste aan gerusstellingskliënte die onafhanklikheid van die ouditeur wel nadelig beïnvloed (sien argumente teen die lewering van nie-gerusstellingsdienste aan gerusstellingskliënte).

Samevatting

Uit die voorafgaande blyk dit dat die risiko om aanspreeklikheid op te doen na aanleiding van die gerusstellingsdienste wat verskaf is en die feit dat nie-gerusstellingsdienste gewoonlik meer winsgewend as gerusstellingsdienste is (sien redes hiervoor in afdeling 2.2.4) daartoe lei dat ouditeure al meer daartoe neig om nie-gerusstellingsdienste aan hulle gerusstellingskliënte te lewer. Die reguleerders van die ouditeursprofessie het onder die druk van die professie geswig en laat die lewering van nie-gerusstellingsdienste aan gerusstellingskliënte toe. Die onlangse korporatiewe mislukkings het die lewering van nie-gerusstellingsdienste opnuut in die kalklig geplaas. In die geval van Enron is Andersen se onafhanklikheid as gevolg van die aansienlike hoeveelheid nie-gerusstellingsdienste wat hulle aan Enron gelewer het, bevraagteken.

Uit hierdie hoofstuk blyk daar heelwat argumente onderskeidelik *teen* en *ten gunste* van die lewering van nie-gerusstellingsdienste aan gerusstellingskliënte te wees.

Die argumente teen die lewering van nie-gerusstellingsdienste aan gerusstellingskliënte handel daaroor dat die ouditeur, wat aangestel is om 'n onafhanklike mening uit te spreek, 'n *onafhanklike mening oor sy eie werk uitspreek*; dat die ouditeur *te familiêr met die bestuur van die maatskappy raak* wat tot gevolg kan hê dat die bestuur te veel beheer oor die ouditeur-kliëntverhouding het en dat die missie van die ouditeur as gevolg van die noue verbintenis kan vertroebel; en dat die lewering van nie-gerusstellingsdienste die ouditeur se *finansiële afhanklikheid van die gerusstellingskliënt vergroot*. Die ouditeur se onafhanklikheid word beïnvloed deur die moontlikheid om die aanstelling te verloor. Dit kan tot 'n botsing van belange lei en kan tot gevolg hê dat ouditeure meer geneig is om aan die kliënt se wense toe te gee en dat hulle huiwerig is om alarm te maak wanneer hulle onreëlmatighede teëkom. Hiermee saam word die praktyk waar nie-winsgewende gerusstellingsfooie dikwels gehêf word met die doel om kliënteverhoudings op te bou om dan later meer geld met die lewering van nie-gerusstellingsdienste te verdien, aangemoedig.

Dié argumente teen die lewering van nie-gerusstellingsdienste aan gerusstellingskliënte handel almal daaroor dat dit die *onafhanklikheid* of die *siening van die onafhanklikheid* van die ouditeur aantas. Daar is ook 'n hele aantal gesaghebbende mense of instansies wat uitlatings gemaak het wat dit beaam dat die onafhanklikheid van ouditeure aangetas word waar nie-gerusstellingsdienste aan gerusstellingskliënte gelewer word. Dit sluit onder meer Levitt, Reeves, Unger en Horngen, voormalige voorsitters van die SEC in Amerika, die Kirk-paneel in 1994, die 1996 verslag van die *General Accounting Office* in Amerika, die 1985/86-jaarverslag van die POB van die AICPA en verskeie akademici in.

Die eerste twee argumente ten gunste van die lewering van nie-gerusstellingsdienste aan gerusstellingskliënte handel enersyds daarvoor dat die *gehalte van die gerusstellingsdienste verbeter* word waar die ouditeur ook nie-gerusstellingsdienste aan gerusstellingskliënte lewer, as gevolg daarvan dat die ouditeure 'n beter begrip van die kliënt se bedrywighede het en derhalwe oor die vermoë beskik om probleme of moontlike probleme op te spoor en omdat ouditeursfirmas beter gekwalifiseerde personeel trek. Andersyds handel dit oor die *bykomende inkomste* wat uit nie-gerusstellingsdienste verkry word.

Die internasionale auditstandaarde vereis dat ouditeure oor voldoende kennis van die besigheid van die kliënt moet beskik om die risiko's van wesenlike wanvoorstelling van die finansiële jaarstate, hetsy as gevolg van bedrog of foute, te kan identifiseer en beraam, en bykomende auditprosedures te ontwerp en uit te voer; ongeag of nie-gerusstellingsdienste ook aan die kliënt gelewer word. Deur oor te min kennis van die besigheid van die kliënt te beskik, word daar nie aan die internasionale auditstandaarde voldoen nie.

Indien ouditeure net verbied word om nie-gerusstellingsdienste aan hulle gerusstellingskliënte te lewer, en dus steeds nie-gerusstellingsdienste aan nie-gerusstellingskliënte kan lewer, kan hulle daardeur hulle kundigheid in 'n groot verskeidenheid dissiplines behou, en dus ook hulle aantreklikheid vir huidige en toekomstige werknemers, en kan hulle daardeur hulle relatiewe winsgewendheid behou. Die praktyk waar nie-winsgewende gerusstellingsfooie dikwels gehef word met die doel om kliënteverhoudings op te bou om dan later meer geld met die lewering van nie-gerusstellingsdienste te verdien, sal uitgeskakel word (wat een van die redes is waarom gerusstellingsfooie as onvoldoende beskou word). Die vergoeding van ouditeure word verder in afdeling 2.2.4 ondersoek.

Die derde argument ten gunste van die lewering van nie-gerusstellingsdienste aan gerusstellingskliënte handel daarvoor dat die ouditeur se *onafhanklikheid nie aangetas word nie* omdat daar streng etiese standaarde bestaan.

Die etiese standaard word egter deur verteenwoordigers van die ouditeursprofessie gestel. Die proses en prosedures vir die stel van etiese standaarde oor onafhanklikheid, spesifiek die lewering van nie-gerusstellingsdienste aan gerusstellingskliënte, maak geen voorsiening vir deelname deur die gemeenskap nie. Die stel van etiese en auditstandaarde wat ouditeure moet nakom, en die monitering van die nakoming van die standaard en die dissiplinering in die geval van nie-nakoming van die standaard, word verder in afdelings 2.3 en 2.4 ondersoek.

Laastens is verskeie ouditeure van mening dat die *onafhanklikheid van 'n ouditeur eerder van die relatiewe belangrikheid van kliënte afhang as van die reeks professionele dienste wat gelewer word*. Volgens hulle sal die uitskakeling van nie-gerusstellingsdienste nie noodwendig die onafhanklikheid van ouditeure verseker nie. Dié argument is in 'n mate geldig maar dit regverdig steeds nie die lewering van nie-gerusstellingsdienste aan gerusstellingskliënte nie. Die ouditeur se onafhanklikheid word wel deur die belangrikheid van die kliënt vir die ouditeur beïnvloed en nie deur die bedrag van die fooie nie. Die probleem kan net oorkom word indien die bestuur nie vir die aanstelling en vergoeding van ouditeure verantwoordelik is nie (sien afdeling 2.2.4).

Daar is selfs diegene wat ten gunste van die totale uitskakeling van nie-gerusstellingsdienste is omdat dit die openbare siening van die onafhanklikheid van ouditeure sal bevorder.

Ten spyte van empiriese navorsing wat daarop dui dat die lewering van nie-gerusstellingsdienste nie die ouditeur se onafhanklikheid aantast nie, bestaan die volgende empiriese navorsing wat daarop dui dat die lewering van nie-gerusstellingsdienste aan gerusstellingskliënte die onafhanklikheid van die ouditeur nadelig beïnvloed, hoewel die ouditeursprofessie en die gemeenskap in Suid-Afrika ten gunste van die lewering van nie-gerusstellingsdienste aan gerusstellingskliënte is:

- 43,1% van die gemeenskap en 18,5% van die ouditeursprofessie in Suid-Afrika is van mening dat die objektiwiteit van ouditeure nadelig beïnvloed word deur die lewering van nie-gerusstellingsdienste aan gerusstellingskliënte.
- 82,3% van finansiële ingeligte mense in Suid-Afrika wat meen dat die ouditeur minder objektief is wanneer nie-gerusstellingsdienste aan gerusstellingskliënte gelewer word, het min of geen vertroue nie in die ouditeursverslag.
- In Kanada (1988) en in Engeland (1989) dui empiriese navorsing daarop dat nagenoeg 50% en 30% onderskeidelik van die gemeenskap meen dat die lewering van nie-gerusstellingsdienste aan gerusstellingskliënte daartoe lei dat die ouditeur minder objektief is.

Gevolgtrekking

Uit die voorafgaande is dit duidelik dat die lewering van nie-gerusstellingsdienste aan gerusstellingskliënte die *onafhanklikheid* of die *siening van die onafhanklikheid* van die ouditeur aantast. Die Professionele Gedragskodes verwag van ouditeure om onafhanklik in wese en voorkoms te wees. Die ouditeursprofessie moet só optree dat hulle aan die gemeenskap bewys dat hulle onafhanklik is.

Ten spyte daarvan dat die gemeenskap meen dat daar 'n botsing van belange by die lewering van nie-gerusstellingsdienste aan gerusstellingskliënte is en dat die onafhanklikheid en die siening van die onafhanklikheid van ouditeure daardeur geraak word, word die lewering van nie-gerusstellingsdienste aan gerusstellingskliënte deur die reguleerders van die ouditeursprofessie toegelaat. Die reguleerders het voor die druk van die partye wat gereguleer word, geswig deur die lewering van nie-gerusstellingsdienste toe te laat. Die reguleerders blyk derhalwe vasgevang te wees deur die partye wat reguleer word.

Afgesien van empiriese bewyse is die siening van die gemeenskap die norm waarvolgens die onafhanklikheid van die ouditeursprofessie beoordeel moet word. Die maatstaf behoort te wees: indien die gemeenskap meen dat 'n sekere diens die ouditeur se onafhanklikheid in die gedrang bring, behoort die diens verbied te word.

Na aanleiding van die onlangse korporatiewe mislukkings kan die ouditeursprofessie nie bekostig om die siening van die gemeenskap te verontagsaam nie want die ouditeursprofessie is afhanklik van die vertroue van die gemeenskap ten einde sy voortbestaan te regverdig. Die lewering van nie-gerusstellingsdienste aan gerusstellingskliënte lei daartoe dat daar 'n botsing van belange kan wees en dat die ouditeursprofessie nie as onafhanklik gesien word nie en behoort derhalwe nie deur die reguleerders toegelaat te word nie.

Die gevolgtrekking kan gemaak word dat die gemeenskap slegs gedien kan word indien nie-gerusstellingsdienste, veral dié dienste wat van die tradisionele funksies van die bestuur vervang, slegs aan nie-gerusstellingskliënte gelewer word.

Na aanleiding van die ondersoek van die knelpunte rondom die ouditeursprofessie rakende die lewering van nie-gerusstellingsdienste aan gerusstellingskliënte kan die volgende gevolgtrekking oor die regulering van die professie gemaak word:

Dit blyk dat die reguleerders van die ouditeursprofessie nie werklik *onafhanklik* is van die partye wat reguleer word nie omdat die belange van die partye wat gereguleer word, eerder as die openbare belang, nagestreef word. Die *prosesse en prosedures* van die reguleerders wat vir die stel van standaarde oor onafhanklikheid verantwoordelik is - spesifiek die lewering van nie-gerusstellingsdienste aan gerusstellingskliënte - blyk onvoldoende te wees omdat dit onder meer geen voorsiening maak vir deelname deur die gemeenskap nie.

2.2.3 Die langdurige verbintenis met dieselfde gerusstellingskliënt

In die geval van die ouditeursprofessie is langdurige verbintenis met dieselfde gerusstellingskliënte nie 'n te rare verskynsel nie. Equitable en Ernst & Young se verbintenis bestaan byvoorbeeld al meer as 100 jaar (Hinks 2002:17).

Ouditeure moet nou met hulle kliënte saamwerk om 'n begrip van hulle bedrywighede te verkry en dit te beoordeel. Maar hoe nouer en hoe langer hulle met hulle kliënte saamwerk, hoe groter is die risiko dat persoonlike verhoudings ontwikkel wat hulle onafhanklikheid kan beïnvloed. Die volgende steun dit:

In die geval van WorldCom is daar beskuldigings dat die ouditeure te nou betrokke by hulle kliënt was en derhalwe het hulle misleidende finansiële verslagdoening en swak korporatiewe bestuur oorgesien (SAICA 2003e).

Tussen 1990 en 1999 het 47 maatskappye in Amerika hulle finansiële jaarstate heruitgereik as gevolg van wesenlike rekeningkundige aanpassings. In 2000 was daar meer as 150. Baie van die aanpassings het voorgekom wanneer daar 'n verandering van ouditeure was, wat 'n duidelike bewys was van die “gemoedelikheid” wat tussen bestuur en die vorige ouditeure bestaan het (SAICA 2003e).

Hewitt, die *UK Trade and Industry Secretary*, is van mening dat daar “... a much too cosy relationship between finance officers or chief executives and their auditors” bestaan (SAICA 2003c).

Ouditeure wat aan aandeelhouers verslag doen, het 'n plig om onafhanklik van hulle kliënte te wees ten einde kredietwaardigheid aan hulle verslagdoening te verleen. Ouditeure moet daarop bedag wees om nie onwettige praktyke en onreëlmatighede oor te sien nie. Hulle

behoort nooit in 'n posisie te wees waar hulle toegewings maak of voor die druk van bestuur swig om twyfelagtige of misleidende finansiële verslagdoening te aanvaar nie (SAICA 2003e).

'n Langdurige verbintenis met 'n kliënt kan daartoe lei dat die ouditeur die belange van die kliënt voor die openbare belang stel omdat die ouditeur en die kliënt te familiêr word en omdat die ouditeur afhanklik raak van die inkomste wat deur die kliënt gegenereer word.

Oor die jare was daar verskeie versoeke dat 'n stelsel wat ouditeure verplig om te verwissel, ingestel moet word om die onafhanklikheid van ouditeure en die siening van hulle onafhanklikheid te verbeter. Desnieteenstaande het die reguleerders in die meeste lande daarin geslaag om sulke versoeke teë te staan (SAICA 2003e). Ná Enron was daar opnuut versoeke dat ouditeure moet verwissel. Sommige beweer dat die hele skandaal voorkom kon word indien die ouditeursfirma van tyd tot tyd verwissel het. Die Minister van Finansies van Suid-Afrika het op 8 Mei 2002 in sy toespraak aan die lede van die SAIGR gesê dat dit nie 'n vraag is of die verwisseling van ouditeursfirmas ingestel behoort te word nie, maar hoe dikwels firmas behoort te verwissel (SAICA 2003e). Die Minister het selfs die aanbeveling van die Ministeriële Paneel wat die *Draft Accountancy Profession Bill, 2001* vir die ouditeursprofessie hersien het, naamlik dat slegs die ouditvennote moet verwissel, verwerp (Msiza [red] 2004a).

Daar blyk dus heelwat argumente onderskeidelik *teen* en *ten gunste* van die verpligte verwisseling van ouditeure te wees.

Argumente ten gunste van die verpligte verwisseling van ouditeure

Daar is heelwat argumente ten gunste van die verpligte verwisseling van ouditeure:

- Die eerste argument ten gunste van die verpligte verwisseling van ouditeure is dat dit sal bydra om die *gemeensamheid of familiariteit* met die kliënt en die siening daarvan *die hoof te bied*. Ouditeure raak as gevolg van hulle langdurige verbintenis met 'n kliënt te nou by die kliënt betrokke. Volgens Turner, voormalige SEC hoofrekenmeester, kan die noue betrokkenheid by 'n kliënt veroorsaak dat die missie van ouditeure vertroebel (Rankin 2001a). 'n Langdurige verbintenis met 'n kliënt kan daartoe lei dat die ouditeur die belange van die kliënt voor die openbare belang stel omdat die ouditeur en die kliënt te familiêr word. Die volgende verduideliking van 'n beskuldigde tydens die ondersoek na die Masterbond-maatskappygroep en Beleggersbeskerming in Suid-Afrika is 'n voorbeeld hiervan:

“Mr Chairman, I think one must understand that in auditing, you have a client relationship, a relationship that builds up over the years, and there are times when you must use your professional judgment as to whether or not you want to stick to the letter of the law and erode a relationship with a client, or alternatively you've got to look at the assurances that you're given, look at the sincerity and the client's assurances of what he's going to do, in order to be able to take a view on what you have to do” (Nel Commission 1997:Summary 26-27).

- Die tweede argument ten gunste van die verpligte verwisseling van ouditeure is dat dit sal meebring dat ouditeure *nie so afhanklik raak van die inkomste wat deur 'n kliënt gegenereer word nie* (SAICA 2003e). 'n Langdurige verbintenis met 'n kliënt kan daartoe lei dat die ouditeur die belange van die kliënt voor die openbare belang stel omdat die ouditeur finansiëel afhanklik van die kliënt raak.

Dié twee argumente ten gunste van die verpligte verwisseling van ouditeure handel daaroor dat dit tot die *onafhanklikheid* of die *siening van die onafhanklikheid* van die ouditeur *sal bydra*. Waksman (2002), 'n ouditeur, beaam ook dat verwisseling tot 'n ware onafhanklike ouditeursprofessie sal bydra.

- Dertens sal die verpligte verwisseling van ouditeure veroorsaak dat daar 'n *vars en skeptiese benadering* tot die lewering van die gerusstellingsdiens is. Iets wat noodsaaklik is as mens in ag neem dat PricewaterhouseCoopers in Mei 2004 vir R353,89 miljoen gedagvaar is weens beweerde nalatige ouditering van die Nasionale Aartappelkoöperasie van 1983 tot 1998 (De Bruin 2004:1).
- Vierdens sal die voortdurende verwisseling van ouditeure daartoe lei dat 'n ouditeur sal besef dat 'n *volgende ouditeur sy werk gaan hersien* (Tomanelli, 'n praktiserende ouditeur, 2002) - die beste vorm van praktykoorsigte. Andersens sou heel waarskynlik nie Enron se finansiële jaarstate goedgekeur het as hulle geweet het dat hulle as gevolg van die verpligte verwisseling van ouditeure nie die volgende jaar weer die gerusstellingsaanstelling sou hê nie. Verder kan die wete dat 'n kontrak in elk geval tot 'n einde gaan kom, volgens Silvers van die AFL-CIO ('n vakbondvereniging wat 13 miljoen werknemers verteenwoordig), veroorsaak dat 'n ouditeur *gewilliger sal wees om onreëlmatighede aan die kaak te stel* (Svaldi 2002).

Dié twee argumente ten gunste van die verpligte verwisseling van ouditeure handel daaroor dat dit die *gehalte van audits* of die *siening van die gehalte van audits sal verbeter*.

Argumente teen die verpligte verwisseling van ouditeure

Daar is verskeie argumente teen die verpligte verwisseling van ouditeure:

- Die eerste argument teen die verpligte verwisseling van ouditeure is dat dit daartoe kan bydra dat wesenlike foute en onreëlmatighede by 'n kliënt nie opgespoor word nie. Hoewel ouditeure tydens die beplanning van die gerusstellingsdiens kennis van die kliënt se bedrywighede verkry, neem dit ouditeure normaalweg *tussen twee en drie jaar om 'n deeglike begrip van 'n kliënt se bedrywighede te verkry*. Daar is altyd 'n verhoogde risiko vir die ouditeur in die eerste en tweede jaar nadat 'n nuwe ouditeur aangestel is wat nog nie 'n deeglike begrip van die onderneming het nie (Plaiستowe1992 in Gray & Manson 2000:594, SAICA 2003e). Volgens Lazar, 'n ouditeur, is die verpligte verwisseling van ouditeursfirmas nie sinvol nie omdat dit onder meer tot 'n nuwe leerperiode vir ouditeure lei (Local and regional firms ... 2002). Dit word deur verskeie ander ondersteun:
- Volgens Ezzelle, voorsitter van die AICPA, beaam akademiese studies dit dat daar 'n groter moontlikheid in die beginjare van 'n gerusstellingsaanstelling is dat ouditeure

iets by die lewering van 'n gerusstellingsaanstelling kan miskyk omdat hulle nie voldoende ondervinding met die kliënt se besigheid het nie (Tie 2002).

- Volgens Anderson, senior vise-president van die AICPA, sal 'n groter omset van ouditeure daartoe lei dat die risiko van foute, veral in die eerste jaar ná 'n omskakeling, vergroot (Svaldi 2002).
- In 1987 het die *National Commission on Fraudulent Financial Reporting* (Treadway Commission) in Amerika in sy finale verslag gemeld dat sy hersiening van bedrog-verwante gevalle dit aan die lig gebring het dat 'n aansienlike hoeveelheid van die betrokke maatskappye pas van ouditeure verander het. Hulle het aanbeveel dat daar tydens praktykoorsigte meer aandag geskenk moet word aan aanstellings waar veranderinge in ouditeure pas plaasgevind het (SAICA 2003e).
- Die tweede argument wil dit hê dat die verpligte verwisseling van ouditeure die *gehalte van gerusstellingsdienste kan laat afneem*. Die SAIGR (SAICA 2003e) is van mening dat die verpligte verwisseling van ouditeure eerder die probleem kan vererger as om 'n oplossing te bied indien al die argumente in aanmerking geneem word. Volgens hulle is daar goeie bewyse dat die verpligte verwisseling van ouditeure daartoe kan lei dat die gehalte van gerusstellingsdienste kan afneem. Volgens Hein, 'n ouditeur, is die moontlikheid dat die gehalte van gerusstellingsdienste in die geval van die verpligte verwisseling van ouditeure kan afneem, 'n groot bekommernis (Local and regional firms ... 2002).

Net soos wat die ouditeursprofessie aan die een kant (bogenoemde twee argumente) redeneer dat die verpligte verwisseling van ouditeure as gevolg van 'n *gebrek aan 'n deeglike begrip* van 'n kliënt se bedrywighede die gehalte van 'n audit kan verlaag, kan daar aan die ander kant aangevoer word dat die verpligte verwisseling van ouditeure veroorsaak dat daar enersyds 'n *vars en skeptiese benadering* tot die lewering van die gerusstellingsdiens is en andersyds dat 'n ouditeur sal besef dat 'n *volgende ouditeur sy werk gaan hersien* (sien die derde en vierde argumente ten gunste van die verpligte verwisseling van ouditeure hierbo) wat die gehalte van 'n audit kan verhoog.

Volgens Thompson, die nasionale direkteur verantwoordelik vir professionele standaarde van Grant Thornton LLP, kan die probleem van 'n gebrek aan 'n deeglike kennis en begrip van die kliënt se besigheid in 'n groot mate oorkom word. Hulle firma is van voorneme om 'n ondervragingsproses te gebruik om die oordrag van belangrike inligting van ouditeur tot ouditeur te bewerkstellig (Lorinc 2002).

ISA 315 (AASB 2005c) vereis dat ouditeure oor voldoende kennis van die besigheid van die kliënt moet beskik ten einde die risiko's van wesenlike wanvoorstelling van die finansiële jaarstate, hetsy as gevolg van bedrog of foute, te kan identifiseer en te beraam, en om bykomende auditprosedures te ontwerp en uit te voer, ongeag of nie-gerusstellingsdienste ook aan die kliënt gelewer word. Deur oor onvoldoende kennis van die besigheid van die kliënt te beskik, word daar nie aan die internasionale auditstandaarde voldoen nie.

- Derdens is die verpligte verwisseling van ouditeure volgens Politziner, 'n ouditeur, ook *nie tot voordeel van die kliënt nie* (Local and regional firms ... 2002).

'n Kliënt ontvang baie waarde van 'n ouditeursfirma wat gegrond is op kennis wat hulle oor jare verkry het. Die verpligte verwisseling dui daarop dat 'n gerusstellingsaanstelling slegs 'n “commodity” is, dat kliënte dit van enigiemand kan verkry en dat daar geen spesifieke waarde verkry word van die ouditeur se kennis van die stelsel en die kliënt se personeel wat oor jare opgedoen is nie (Local and regional firms ... 2002).

Verder kan die verpligte verwisseling van ouditeure baie tydrowend en ontwrigtend vir die kliënt wees (SAICA 2003e).

Die *aanvanklike koste*, as gevolg van verwisseling, is *hoër* as wat dit normaalweg is (Waksman 2002, SAICA 2003e). Die verwisseling van ouditeure kan die koste van die lewering van gerusstellingsdienste verhoog omdat dit ekstra tyd vereis om 'n begrip van die besigheid van 'n kliënt te verkry (SAICA 2003e). KPMG LLP het in 'n voorlegging aan die SEC gemeld dat die koste van 'n enkele verwisseling van 'n vennoot in die omgewing van VSA\$250 000 kan beloop. Volgens Lazar, 'n praktiserende ouditeur, is die verpligte verwisseling van ouditeursfirmas nie sinvol nie omdat dit onder meer baie kos (Local and regional firms ... 2002).

Die verkryging van voldoende kennis van die besigheid van die kliënt sal noodwendig met 'n toename in tyd en fooie gepaard gaan, maar dit is 'n onvermydelike koste van gerusstellingsdienste ten einde die nodige gerusstelling in die ouditeursverslag aan die aandeelhouers te verskaf. Volgens Van Wyk (2003:2) is dit 'n koste wat die SEC klaarblyklik die moeite werd ag om te betaal. Carmichael, hoofouditeur van die PCAOB, se opmerking is: “Tough - that's the cost of being a public company” (Sweeney 2002). *SEC Commissioner*, Glassman, het ook gewaarsku dat die verpligte verandering van ouditvennote elke vyf jaar die mededinging tussen ouditeursfirmas kan benadeel en gevolglik die koste van die lewering van gerusstellingsdienste vir maatskappye kan opjaag (Rankin 2002).

- Vierdens kan dit *moeilik wees om inkomende ouditeure met die nodige kennis* van die industrie of agtergrond oor 'n sekere kliënt *te vind*. Die gerusstellingsdienste van genoteerde maatskappye sal steeds deur dieselfde paar groot firmas op 'n verwisselingsbasis gelewer word (Waksman 2002). Volgens Mathews, 'n ouditeur, is die verpligte verwisseling van ouditeursfirmas nie sinvol nie omdat die moontlike aantal firmas, byvoorbeeld in die geval van finansiële instellings, so beperk is (Local and regional firms ... 2002).

Ouditeursfirmas investeer aansienlik in personeel te einde nis-kundigheid in 'n sekere industrie te verkry. Die langdurige verbintenis met 'n kliënt lei ook daartoe dat die personeel onskatbare kennis van die maatskappy opdoen. Die gevolg van verpligte verwisseling sal wees dat die nuwe firma sal poog om soveel vennote en sleutelpersoneel as moontlik van die vorige ouditeursfirma te lok te einde hulle kennis te benut. In die geval van verpligte verwisseling sal maatskappye steeds in staat wees om langtermyn-verhoudings op te bou met ouditpersoneel, ongeag die firma vir wie hulle werk (Evans 2002:17). Volgens Lerner, hoof van risikobestuur by KPMG, en Hughes, vennoot by

PricewaterhouseCoopers, kan die hoofdoel van verwisseling verrydel word deur personeel wat vrylik tussen firmas beweeg sodat die ouditeure van die gerusstellingskliënt die ondervinding en kennis behou (Perry 2002a:3).

Die probleem om inkomende ouditeure met die nodige kennis te vind, kan oorkom word deur byvoorbeeld net te vereis dat ouditvennote en senior personeel betrokke by 'n gerusstellingsaanstelling moet verwissel.

- In die vyfde plek word kommer ook uitgespreek oor die *behoud van die gehalte van 'n gerusstellingsaanstelling tot die einde van die periode*. Sleutelpersoneel wat besef dat hulle nie aan die einde van die tydperk werk gaan hê nie, kan die ouditspan in die finale fase van 'n ouditperiode verlaat. Die probleem kan veral in gespesialiseerde industrieë 'n invloed op die ouditrisiko hê (SAICA 2003e).

Hierdie argument hou nie regtig water nie, want die aandeelhouers stel die ouditeure jaarliks op die algemene jaarvergadering van die maatskappy aan. Die onsekerheid om die gerusstellingsdiens die volgende jaar te lewer, bestaan derhalwe jaarliks. Sien afdeling 2.2.4 waar die aanstelling en vergoeding van ouditeure as een van die knelpunte rondom die ouditeursprofessie bespreek word.

- In die sesde plek is die SAIGR van mening dat die verwisseling van ouditeure na 'n goeie idee klink, maar dit *spreek nie die werklike aangeleentheid aan nie*, naamlik “... of auditors blowing the whistle at the right time” (SAICA 2003e).
- Laastens *elimineer* die verwisseling van ouditeure *sommige van die faktore wat die onafhanklikheid van 'n ouditeur kan aantast, maar dit kan ook op ander wyses gedoen word*. Soos byvoorbeeld as ouditeure deur 'n onafhanklike ouditkomitee (sien afdeling 2.2.4) aangestel en vergoed word, want dan kan hulle in 'n beter posisie wees om hulle rol te vervul. Die SAIGR vra die vraag waarom moet die ouditeure, in die geval waar die aandeelhouers en die ouditkomitee tevrede is met die wyse waarop hulle hulle pligte uitvoer, verwissel en gevolglik die maatskappy aan onnodige risiko blootstel (SAICA 2003e). Volgens Wolf, 'n ouditeur, is verwisseling nie nodig waar ouditeursfirmas die professionele standaard volg en as die direksie en die ouditkomitee hulle take behoorlik uitvoer nie (Local and regional firms ... 2002). Volgens Davis, 'n vennoot by PricewaterhouseCoopers in Engeland, (2002c:12) sal die verpligte verwisseling meebring dat ouditeure voortdurend in 'n “selling mode” is wat die teenoorgestelde is van wat verlang word.

Die laaste twee argumente teen die verpligte verwisseling van ouditeure is in 'n mate geldig, maar dit regverdig steeds nie die langdurige verbintenis met dieselfde gerusstellingskliënt nie. Gesien in die lig van die kwynende vertroue in die ouditeursprofessie kan daar egter nie genoeg gedoen word om veral die onafhanklikheid en die siening van die onafhanklikheid van ouditeure te bevorder nie. Al is 'n onafhanklike ouditkomitee vir die aanstelling en vergoeding van ouditeure verantwoordelik, word die verwisseling van ouditeure gesien as een van die wyses wat daartoe sal bydra om die gemeensaamheid of familiariteit met die kliënt die hoof te bied en te sorg vir 'n vars en skeptiese benadering tot die gerusstellingsdiens. Die aanstelling en vergoeding van ouditeure word verder in afdeling 2.2.4 ondersoek.

Samevatting

Ouditeure moet ten nouste met hulle kliënte saamwerk om 'n begrip van hulle bedrywighede te verkry en dit te beoordeel. Maar hoe langer hulle met hulle kliënte saamwerk, hoe groter is die risiko dat persoonlike verhoudings ontwikkel wat hulle onafhanklikheid kan beïnvloed. 'n Langdurige verbintenis met 'n kliënt kan daartoe lei dat die ouditeur die belange van die kliënt voor die openbare belang stel omdat die ouditeur en die kliënt te familiêr word en omdat die ouditeur afhanklik raak van die inkomste wat deur die kliënt genereer word.

Die verpligte verwisseling van ouditeure word as een wyse gesien waardeur die onafhanklikheid van die ouditeursprofessie bevorder kan word.

Uit hierdie hoofstuk blyk heelwat argumente onderskeidelik teen en ten gunste van die verpligte verwisseling van ouditeure.

Die eerste twee argumente ten gunste van verpligte verwisseling handel daaroor dat dit tot die *onafhanklikheid* of die *siening van die onafhanklikheid* van die ouditeur *sal bydra* omdat daar voorkom word dat die ouditeur en 'n kliënt te familiêr word en dat die ouditeur finansiëel afhanklik raak van die inkomste wat deur die kliënt genereer word. Die siening bestaan dat verwisseling tot 'n ware onafhanklike ouditeursprofessie sal bydra.

Die volgende twee argumente ten gunste van die verpligte verwisseling van ouditeure handel daaroor dat dit die *gehalte van audits* of die *siening van die gehalte van audits sal verhoog* omdat dit 'n vars en skeptiese benadering tot die lewering van die gerusstellingsdiens meebring en omdat 'n ouditeur sal beseft dat 'n volgende ouditeur sy werk gaan hersien - die beste vorm van praktykoorsigte. Die wete dat 'n kontrak in elk geval tot 'n einde gaan kom, kan veroorsaak dat 'n ouditeur gewilliger is om onreëlmatighede aan die kaak te stel.

In teenstelling met die bogenoemde twee argumente ten gunste van die verpligte verwisseling van ouditeure - wat wil hê dat dit die *gehalte van audits* of die *siening van die gehalte van audits sal verhoog* - is die eerste argument van die ouditeursprofessie téén verpligte verwisseling dat dit die gehalte van 'n audit kan laat verswak weens 'n *gebrek aan 'n deeglike begrip* van 'n kliënt se bedrywighede. Die probleem van 'n gebrek aan kennis en begrip van die kliënt se besigheid deur die inkomende ouditeur kan egter oorkom word, onder meer deur 'n ondervragingsproses om die oordrag van kennis te bewerkstellig. Internasionale auditstandaarde vereis dat ouditeure oor voldoende kennis van die besigheid van die kliënt moet beskik om die risiko's van wesenlike wanvoorstelling van die finansiële jaarstate, hetsy as gevolg van bedrog of foute, te kan identifiseer en te beraam en om bykomende auditprosedures te ontwerp en uit te voer, ongeag of nie-gerusstellingsdienste ook aan die kliënt gelewer word. Deur oor onvoldoende kennis van die besigheid van die kliënt te beskik, word daar nie aan die internasionale auditstandaarde voldoen nie.

Die tweede argument teen die verpligte verwisseling van ouditeure handel daaroor dat dit *nie tot voordeel van die kliënt is nie* omdat 'n kliënt baie waarde van 'n ouditeursfirma ontvang uit hoofde van kennis wat hulle oor jare verkry het. Die verkryging van voldoende kennis van die besigheid sal noodwendig met 'n toename in tyd en fooie gepaard gaan. Dit is egter 'n onvermydelike koste van gerusstellingsdienste ten einde die nodige gerusstelling in die ouditeursverslag aan die aandeelhouers te verskaf. Die SEC in Amerika ag dit 'n koste wat die moeite werd is om te betaal.

Die derde argument wat teen die verpligte verwisseling van ouditeure aangevoer word, is dat dit 'n probleem kan wees om *inkomende ouditeure met die nodige kennis en agtergrond* te vind. 'n Moontlike oplossing is dalk dat net die auditvennote en senior personeel betrokke by 'n gerusstellingsaanstelling moet verwissel.

Die volgende argument handel oor die *behoud van die gehalte* van die lewering van 'n gerusstellingsdiens *tot die einde van 'n auditperiode*. Hierdie argument hou nie regtig water nie, want die aandeelhouders stel die ouditeure jaarliks op die algemene jaarvergadering van die maatskappy aan. Die onsekerheid om die gerusstellingsdiens die volgende jaar te lewer, bestaan derhalwe jaarliks.

Ten slotte is die argument van die ouditeursprofessie dat die verwisseling van ouditeure sommige van die faktore wat die onafhanklikheid van 'n ouditeur kan aantas, elimineer, maar dat dit ook *op ander wyses gedoen kan word*. Dit is in 'n mate geldig, maar dit regverdig steeds nie die langdurige verbintenis met dieselfde gerusstellingskliënt nie.

Gevolgtrekking

Uit die voorafgaande is dit duidelik dat 'n langdurige verbintenis met dieselfde gerusstellingskliënt die *onafhanklikheid* of die *siening van die onafhanklikheid* van die ouditeur aantas. Die ouditeur stel die belange van die kliënt voor die openbare belang omdat die ouditeur en die kliënt te familiêr word en omdat die ouditeur afhanklik raak van die inkomste wat die kliënt genereer.

Afgesien van empiriese bewyse is die siening van die gemeenskap die norm waarvolgens die onafhanklikheid van die ouditeursprofessie beoordeel moet word. Die maatstaf behoort te wees: indien die gemeenskap meen dat 'n sekere praktyk die ouditeur se onafhanklikheid in die gedrang bring, behoort die praktyk verbied te word.

Die verpligte verwisseling van ouditeure word as een wyse gesien waardeur die onafhanklikheid van die ouditeursprofessie bevorder kan word. Die ouditeursprofessie is egter nie ten gunste van die verpligte verwisseling van ouditeure nie. Dit is te verstane dat hulle hulle eie kliëntebasis beskerm.

Volgens die ouditeursprofessie kan die verpligte verwisseling van ouditeure as gevolg van 'n gebrek aan 'n deeglike begrip van 'n kliënt se bedrywighede daartoe lei dat die gehalte van 'n audit kan afneem. Aan die ander kant kan die gehalte van 'n audit toeneem omdat verwisseling 'n vars en skeptiese benadering tot die lewering van gerusstellingsdienste meebring en omdat 'n ouditeur sal besef dat 'n volgende ouditeur sy werk gaan hersien (wat die beste vorm van praktykoorsigte is). Die gehalte van 'n gerusstellingsdiens hang grootliks af van 'n balans tussen 'n vars benadering en die kennis en insig van 'n maatskappy wat deur ondervinding opgedoen word. Internasionale auditstandaarde vereis dat ouditeure oor voldoende kennis van die besigheid van die kliënt moet beskik om die risiko's van wesenlike wanvoorstelling van die finansiële jaarstate, hetsy as gevolg van bedrog of foute, te kan identifiseer en te beraam en om bykomende auditprosedures te ontwerp en uit te voer. Dit sal noodwendig met 'n toename in fooie gepaard gaan, maar in die openbare belang is dit 'n koste wat die moeite werd is om te betaal.

Ten spyte daarvan dat die gemeenskap meen dat 'n langdurige verbintenis met dieselfde gerusstellingskliënt tot 'n botsing van belange lei en dat die onafhanklikheid en die siening van die onafhanklikheid van ouditeure daardeur geraak word, word ouditeure nie verplig om te verwissel nie. Langdurige verbintenisse met dieselfde gerusstellingskliënte word deur die reguleerders van die ouditeursprofessie toegelaat.

Na aanleiding van die aantal korporatiewe mislukkings en die behoefte aan die onafhanklikheid van 'n ouditeur blyk die verpligte verwisseling van ouditeure in die beste belang van die gemeenskap te wees en derhalwe ook op die langtermyn in die beste belang van die ouditeursprofessie omdat dit die onafhanklikheid en die siening van die onafhanklikheid van die ouditeursprofessie verbeter.

Die gevolgtrekking kan gemaak word dat die gemeenskap slegs gedien sal word indien ouditeure verplig word om te verwissel. In die bepaling van hoe dikwels verwisseling moet plaasvind en of net die ouditvennote en senior personeel betrokke by 'n gerusstellingsaanstelling of die hele ouditeursfirma moet verwissel, moet al die faktore wat die gehalte van 'n audit beïnvloed in aanmerking geneem word asook die beskikbaarheid van inkomende ouditeure met die nodige kennis en agtergrond.

Na aanleiding van die ondersoek van die knelpunte rondom die ouditeursprofessie rakende die langdurige verbintenis met dieselfde gerusstellingskliënt, kan die volgende gevolgtrekking oor die regulering van die ouditeursprofessie gemaak word:

Dit blyk dat die reguleerders van die ouditeursprofessie nie werklik *onafhanklik* is van die partye wat gereguleer word nie omdat die belange van die partye wat gereguleer word, eerder as die openbare belang, nagestreef word. Die *prosesse en prosedures* van die reguleerders wat vir die stel van standaarde oor onafhanklikheid verantwoordelik is, spesifiek die verwisseling van ouditeure, blyk onvoldoende te wees omdat dit onder meer geen voorsiening maak vir deelname deur die gemeenskap nie.

2.2.4 Die aanstelling en vergoeding van ouditeure

Aanstelling

In Suid-Afrika word ouditeure op die algemene jaarvergadering deur die aandeelhouders aangestel. In die meeste gevalle word die aanstelling grootliks deur die bestuur beïnvloed en die aandeelhouders bekragtig net die aanbeveling. Dit is ook meestal wêreldwyd die geval (SAICA 2003c). Dié praktyk lei daartoe dat die ouditeure nie as onafhanklik van die bestuur gesien word nie. Die siening word deur die volgende aanhaling in die *Sunday Times* (More statements on ... 2002/3:4) gesteun:

“The reputation of the auditing profession has never been worse. ... So the only way to win back the confidence of the public would be for the JSE Securities Exchange to appoint a public company's auditors. Better still, the JSE should form its own firm of auditing 'untouchables' and send them in to perform a proper examination of the company's accounts, without fear of favour”.

Vergoeding

Die vergoeding wat ouditeure ontvang, word deur die bestuur van die gerusstellingskliënt en die ouditeure bepaal. In die lig daarvan dat die ouditeur deur die maatskappy betaal word, het Gloeck (1993) bevind dat 57,3% van finansiële ingeligte mense en 49% van ouditeure in openbare praktyk van mening is dat die ouditeur sterk deur die bestuur beïnvloed word (in die afwesigheid van die woord *sterk* kon die persentasie waarskynlik heelwat hoër gewees het) (Gloeck 1993:258, 261 & 389). Die wyse waarop die auditfooi bepaal en betaal word, bring derhalwe die onafhanklikheid van die ouditeur in gedrang. Die meeste aandeelhouders sien die ouditeur nie as onafhanklik van die bestuur nie omdat die bestuur die ouditeur betaal. Een van die respondente in die empiriese ondersoek deur Gloeck (1993:260) het die algemene gevoel rakende die onafhanklikheid van die ouditeur van die bestuur soos volg opgesom: “The auditor may be 'a watchdog rather than a bloodhound', but the profession short sells the public and shareholders, in my view, by allowing itself to become management lapdogs”.

Volgens ondersoeke in Amerika (1984), Kanada (1988) en Engeland (1989) is onderskeidelik 39%, 31% en 44% van die gemeenskap van mening dat die ouditeur sterk deur die bestuur beïnvloed word (Gloeck 1993:264 & 349) wat daarop dui dat die probleem die ergste in Suid-Afrika is.

Gloeck (1993) het ook bevind dat meer as 'n derde van finansiële ingeligte mense van mening is dat die ouditeur aan diegene binne (in diens van) die onderneming verslag doen (Gloeck 1993:282) wat 'n verdere aanduiding is van die siening oor die gebrek aan onafhanklikheid van die ouditeur.

Winsgewindheid van gerusstellingsdienste

Alle maatskappye word statutêr verplig om jaarliks geouditeer te word. Die ouditeursprofessie beskik oor die statutêre monopolie om die eksterne auditfunksie te verrig. Dit stel ouditeursfirmas in staat om miljoene rande aan auditfooi te verdien. Daar blyk egter grootliks twee faktore te wees wat druk plaas op die bepaling van die vergoeding vir gerusstellingsdienste, naamlik:

- *Mededinging* tussen ouditeure. Sedert die middel 1970's het die ouditeursprofessie wêreldwyd 'n aantal veranderinge ondergaan. Die opheffing van reëls wat mededingende praktyke verbied, was veral vir die onafhanklikheid van ouditeure van belang. Dit het gelei tot 'n toename in mededinging om kliënte, insluitende prysmededinging. Prysmededinging het tot 'n verlaging in die winsmarges van gerusstellingsdienste gelei (Walker 1999, Hayes 2002).

In die laaste aantal jare het maatskappye hulle gerusstellingsdienste op tender uitgesit omdat dit 'n doeltreffende manier is om gerusstellingsfooi te beheer. Dit het daartoe gelei dat meer druk op gerusstellingsfooi geplaas is. In baie gevalle, waar 'n ouditeur tender om 'n gerusstellingsaanstelling te kry of te behou, word die fooi verlaag (SAICA 2003c). “In our country we have allowed our audit fee base to be eroded in a very competitive market... This has meant that firms rely on non-audit services to supplement their income” (Clulow 2002:3).

- “*Low-balling*”. Uit afdeling 2.2.2 het dit geblyk dat die ouditeursprofessie daarvan beskuldig word dat nie-winsgewende gerusstellingsfooie dikwels gehef word met die doel om kliënteverhoudings op te bou en dan later nie-gerusstellingsdienste te lewer. Dit word deur die akademici Rockness, Ivancevich en Keaveny (2001) bevestig. Volgens Willens, 'n finansiële ontleder by Lehman Brothers, tender ouditeure laag vir gerusstellingsdienste met die wete dat hulle die geld met die lewering van nie-gerusstellingsdienste sal verhaal (Sweeney 2002). Ten einde hulle inkomste te verhoog, gebruik ouditeure hulle gerusstellingsaanstellings as “loss leaders for selling more lucrative consulting work” (Kahn 2003).

Dit word deur Kretz ondersteun. Volgens hom maak hulle, as 'n plaaslike firma, en ander firmas van dieselfde grootte, tradisioneel hulle meeste geld uit die lewering van gerusstellingsdienste. Maar as hulle VSA\$50 000 vir die lewering van gerusstellingsdienste tender en 'n nasionale firma, wat die gerusstellingsaanstelling as 'n “loss leader” gebruik, tender VSA\$30 000, is daar feitlik geen kans dat hulle die aanstelling gaan kry nie (Banham 2003).

Verder word dit deur Mendlowitz, senior vennoot by Mendlowitz Weitsen LLP, beaam. Volgens hom word hulle uit die lewering van nie-gerusstellingsdienste aan publieke maatskappye uitgesluit omdat die nasionale ouditeursfirmas die gerusstellingsdiens “lowball” met die doel om meer winsgewende nie-gerusstellingsdienste te lewer (Banham 2003).

Dié praktyk lei daartoe dat die lewering van nie-gerusstellingsdienste gewoonlik meer winsgewend as die lewering van gerusstellingsdienste is, wat een van die redes is waarom ouditeure al meer daartoe neig om nie-gerusstellingsdienste aan hulle kliënte te lewer (sien afdeling 2.2.2). Die inkomste wat ouditeursfirmas wat eens uitsluitlik gerusstellingsdienste gelewer het, van gerusstellingsdienste ontvang, het tot een derde van hulle totale inkomste gedaal, terwyl inkomste uit nie-gerusstellingsdienste die helfte opmaak (Walker 1999, Hayes 2002).

Die verlaging of beperking van gerusstellingsfooie om watter rede ook al (in 'n poging om 'n tender te verseker, as gevolg van “low-balling”, omdat bestuur meer ingestel is om die koste te beperk), lei daartoe dat ouditeure by die lewering van 'n gerusstellingsdiens 'n kompromie tussen die koste van die gerusstellingsdiens en die omvang van die gerusstellingsdiens moet bewerkstellig. Dit kan tot 'n besnoeiing van die koste van die gerusstellingsdiens lei deurdat minder hulpbronne aan die gerusstellingsdiens toegedeel word met die gevolg dat die gerusstellingsdiens nie behoorlik gelewer word nie, wat nie in belang van óf die maatskappy óf die gemeenskap is nie.

Krus, 'n ouditeur, (2002) is van mening dat gerusstellingsdienste winsgewender gemaak moet word sodat ouditeure net op gerusstellingsdienste kan fokus sonder die nodigheid om nie-gerusstellingsdienste te lewer ten einde voort te bestaan en uit te brei. Die argument hou egter nie water nie, want dit is praktyke van die ouditeursprofessie self wat veroorsaak dat die lewering van gerusstellingsdienste minder winsgewend as die lewering van nie-gerusstellingsdienste is.

Volgens Kahn (2003) het die skandale oor die laaste paar jaar ironies genoeg 'n geleentheid aan ouditeure gebied. Maatskappye is nou bereid om vir hoëgehalte-gerusstellingsdienste te betaal. Dit kan ouditeure in staat stel om hulle twyfelagtige praktyke te staak en die vertroue van die gemeenskap terug te wen.

Soos reeds blyk uit die voorafgaande deel van hierdie hoofstuk word die ouditeursprofessie daarvan beskuldig dat hulle as gevolg van die lewering van nie-gerusstellingsdienste aan gerusstellingskliënte (sien afdeling 2.2.2) en langdurige verbintenisse met dieselfde gerusstellingskliënt (sien afdeling 2.2.3) te nou betrokke is by die bestuur van 'n kliënt. Volgens Krus (2002) het ouditeursfirmas ook bewys dat hulle nie self vir die vergoeding van ouditeure verantwoordelik kan wees nie. Daar is dus oproepe dat die ouditkomitee⁵ van die kliënt (SAICA 2003c) vir die aanstelling en vergoeding van ouditeure verantwoordelik moet wees.

Daar blyk heelwat argumente onderskeidelik *teen* en *ten gunste van* die aanstelling en vergoeding van ouditeure deur die ouditkomitee te wees.

Argumente ten gunste van die aanstelling en vergoeding van ouditeure deur die ouditkomitee

Daar blyk die volgende argumente ten gunste van die aanstelling en vergoeding van ouditeure deur die ouditkomitee:

- Die eerste argument is dat die ouditkomitee volgens Barker, 'n akademikus in Ierland, (2002) die *geloofwaardigheid van die ouditeure* verhoog. Die SAIGR (SAICA 2003c) beaam dit dat die onafhanklikheid van ouditeure bevorder word indien die ouditkomitee van die kliënt by die aanstellingsproses betrokke is en die vergoeding bepaal. Volgens Canning en Ogartaigh, akademici in Ierland, (2002a) en volgens die *Ramsay Report* (2001:70) steun navorsing die siening dat 'n behoorlik saamgestelde en doeltreffende ouditkomitee die siening van die onafhanklikheid van die ouditeur verhoog.

⁵ Die King-verslag oor korporatiewe beheer wat riglyne oor goeie korporatiewe beheer in die private sektor in Suid-Afrika bevat, beveel die instelling van 'n ouditkomitee vir alle maatskappye in die private sektor aan. Die riglyne geniet egter geen statutêre steun nie met die gevolg dat alle maatskappye in Suid-Afrika nie daaraan hoef te voldoen nie (ingevolge die JSE regulasies moet genoteerde maatskappye aan die King-verslag voldoen). Daarteenoor verplig die PFMA alle openbare instansies om 'n doeltreffende ouditkomitee in te stel.

'n Ouditkomitee bestaan uit 'n gekose aantal lede van die maatskappy se raad van direkteure. Dit bestaan meestal uit drie tot vyf of soms tot soveel as sewe direkteure wat nie by die bestuur van die maatskappy betrokke is nie (Arens, Elder & Beasley 2003:84).

Indien bestuur by die aanstellingsproses betrokke is, het hulle 'n té groot invloed op die proses (Lerner 2002:12) wat daartoe lei dat die ouditeure nie as onafhanklik van die bestuur, deur wie hulle eintlik aangestel is, gesien word nie. Volgens Lerner, hoof van risikobestuur by KPMG in die Verenigde Koninkryk en voorsitter van die etiekgroep van die ICAEW, (2002:12) word die probleem dat bestuur 'n té groot invloed op die aanstellingsproses uitoefen, oorkom indien die ouditkomitee ook betrokke is en die aandeelhouers uiteindelik vir die goedkeuring van die ouditeur verantwoordelik is. Die direkteure beskik oor 'n deeglike kennis van die maatskappy se besigheid, die risiko's wat betrokke is en wat van die ouditeure vereis word, en die ouditkomitees word spesifiek daarmee belas om te verseker dat die aanstellingsproses onbevooroordeeld plaasvind. Hewitt, die *United Kingdom Trade and Industry Secretary*, is van mening dat die ouditkomitee eerder die ouditeure namens die aandeelhouers moet aanstel (SAICA 2003c).

Die enigste probleem met hierdie argument is dat daar twyfel oor die onafhanklikheid en die siening van die onafhanklikheid van die ouditkomitee kan bestaan (sien die eerste argument teen die aanstelling en vergoeding van ouditeure deur die ouditkomitee).

- Die tweede argument ten gunste van die aanstelling en vergoeding van ouditeure deur die ouditkomitee is dat die ouditkomitee *nie alleen deur koste gedryf behoort te word nie*, soos wat dikwels met bestuur die geval is.

In afdeling 2.2.3 is gemeld dat dit ouditeure normaalweg tussen twee en drie jaar neem om 'n deeglike begrip van 'n kliënt se bedrywighede te verkry. In belang van die maatskappy en die gemeenskap moet die omvang van die gerusstellingsdiens gedurende dié tydperk nie beperk word nie, wat derhalwe tot verhoogde koste vir die maatskappy lei. Indien die bestuur oor die fooie moet besluit, kan hulle waarskynlik meer ingestel wees om die koste te beperk (SAICA 2003c). Die probleem sal ook net vererger indien die verwisseling van ouditeure verpligtend is (sien afdeling 2.2.3).

Volgens die SAIGR (SAICA 2003c) kan die feit dat 'n gerusstellingsaanstelling op tender gesit word, geen skade doen nie mits dit deur 'n ouditkomitee, wat nie deur koste alleen gedryf word nie, beheer word. Die ouditeur wat die beste waarde vir geld aan die maatskappy bied, moet aangestel word.

Argumente teen die aanstelling en vergoeding van ouditeure deur die ouditkomitee

Daar is heelwat argumente teen die aanstelling en vergoeding van ouditeure deur die ouditkomitee:

- Die vernaamste argument daarteen is dat daar *twyfel oor die onafhanklikheid en die siening van die onafhanklikheid* van die ouditkomitee kan bestaan omdat hulle steeds direkteure van die maatskappy is. Ten einde van waarde te wees, moet die ouditkomitee onafhanklik wees en as onafhanklik gesien word en moet hulle daadwerklik in die belang van die gemeenskap optree. Die onafhanklikheid van die ouditkomitee is belangrik sodat hulle oordeel nie deur hulle betrokkenheid by die bestuur of by die ouditeur beïnvloed word nie. Solank die ouditkomitee afhanklik is van die bestuur of die

ouditeure kan hulle volgens Carmichael, hoofouditeur van die PCAOB, nie behoorlik as 'n wagbond funksioneer nie (Sweeney 2002). Elson, 'n akademikus in Amerika, beaam ook dat die onafhanklikheid van 'n ouditkomitee van uiterste belang vir die sukses van die funksie is en dat dit nie net die botsing van belange verminder nie maar ook verseker dat die eksterne ouditeure 'n toevlug het indien hulle vrae en bekommernisse het (Sweeney & Vallario 2002). Ten spyte daarvan dat die King-verslag net aanbeveel dat 'n ouditkomitee vir alle maatskappye in die private sektor ingestel word (ingevolge die JSE regulasies moet genoteerde maatskappye aan die King-verslag voldoen), vereis die PFMA (artikel 77) dat die meerderheid van die lede en die voorsitter van die ouditkomitee van openbare instellings op geen wyse deel van die kliënt moet wees nie.

- 'n Verdere argument handel oor die *doeltreffendheid* van die ouditkomitee. Die doeltreffendheid van 'n ouditkomitee hang volgens Canning en Ogartaigh, akademici in Ierland, (2002a) grootliks af van sy lede. Ernst & Young is van mening dat maatskappye probleme kan ondervind om gekwalifiseerde finansiële kundiges wat op ouditkomitees kan dien, te lok en te behou, wat daartoe kan lei dat die doeltreffendheid van die ouditkomitee kan verwater (Van Wyk 2003:5).

'n Liggaam soos die ouditkomitee beskik nie oor die tyd, hulpbronne of besigheidsinsig waaroor die direkteure beskik nie, wat tot 'n afname in die gehalte van 'n gerusstellingsdiens kan lei. Só 'n liggaam verstaan nie die besigheid van die kliënt so goed dat die beste ouditeursfirma aangestel word nie. Volgens Jones, tegniese vennoot by Deloitte in Engeland, (2002b:8) sal aanstellings deur 'n onafhanklike liggaam op 'n meer simplistiese wyse gedoen word want om dit deeglik te doen, sal te tydrowend wees, en sal die aanstelling van 'n ouditeur op 'n oppervlakkige wyse lei tot die verlaging van die gehalte van 'n gerusstellingsdiens. Inligting oor die maatskappy se risiko's en ouditbehoefte is onontbeerlik vir die aanstellingsproses om behoorlik plaas te vind en maatskappye sal die bekendmaking daarvan as 'n skending van vertroulikheid beskou.

'n Moontlike oplossing is volgens Bart, 'n professor in besigheidstrategie en innovasie, dat direkteure formele prosedures of handleidings moet hê wat die oorsigfunksies van hulle ouditkomitees lei. Volgens hom moet alles nie meer ongesiens goedgekeur word nie (Lorinc 2002). Sodanige handleidings moet onder meer die ouditkomitee se verantwoordelikhede en die aard van hulle kwalifikasies bepaal (Lorinc 2002). Volgens Bart moet die handleiding en die ouditkomitee se self-evaluasie in die jaarverslag van die maatskappy gepubliseer word en 'n oorsigliggaam moet die mag hê om dit op 'n toetsgrondslag na te gaan ten einde te bepaal of daar aan die beginsels soos uiteengesit in die handleiding voldoen word (Lorinc 2002).

Ouditkomitees moet ook oor hulle eie onafhanklike adviseurs beskik ten einde werklik van waarde te wees. As dit nie die geval is nie, is hulle steeds uitgelewer aan die genade van diegene oor wie hulle moet waak (Carmichael in Sweeney 2002).

Ten einde te verseker dat die liggaam wat vir die aanstelling en vergoeding van ouditeure verantwoordelik is, doeltreffend funksioneer, moet dié liggaam oor die nodige hulpbronne en besigheidsinsig beskik.

- Die laaste argument is volgens Jones, tegniese vennoot by Deloitte in Engeland, (2002b:8) dat die aandeelhouers die maatskappy besit en vir die aanstelling van ouditeure moet stem. Daarom sal die aanstelling van ouditeure deur 'n onafhanklike liggaam 'n *ontneming van die aandeelhouers se reg* wees.

As in ag geneem word dat die aanstelling van ouditeure in die meeste gevalle grootliks deur die bestuur beïnvloed word en die aandeelhouers net die aanbeveling bekragtig, en die vergoeding wat ouditeure ontvang deur die bestuur van die gerusstellingskliënt en die ouditeure bepaal word, kan daar aanvaar word dat die aandeelhouers ten gunste daarvan sal wees dat 'n werklik onafhanklike liggaam wat in openbare belang optree, in teenstelling met die bestuur, vir die aanstelling en vergoeding van ouditeure verantwoordelik moet wees.

Daarenteen kan daar ook aangevoer word dat die aandeelhouers se reg in elk geval ingeperk word omrede elke maatskappy verplig is om ouditeure aan te stel.

Samevatting

Ouditeure word deur die aandeelhouers op die algemene jaarvergadering aangestel. In die meeste gevalle word die aanstelling grootliks deur die bestuur beïnvloed en die aandeelhouers bekragtig net die aanbeveling. Dié praktyk lei daartoe dat die ouditeure nie as onafhanklik van die bestuur gesien word nie.

Die vergoeding wat ouditeure ontvang, word deur die bestuur van die gerusstellingskliënt en die ouditeure bepaal. Die wyse waarop die gerusstellingsfooie bepaal en betaal word, bring derhalwe die onafhanklikheid van die ouditeur in gedrang. Die meeste aandeelhouers sien die ouditeur nie as onafhanklik van die bestuur nie omdat die bestuur die ouditeur betaal.

Alle maatskappye word statutêr verplig om jaarliks geouditeer te word. Die ouditeursprofessie beskik oor die statutêre monopolie om die eksterne ouditfunksie te verrig. Dit stel ouditeursfirmas in staat om miljoene rande aan gerusstellingsfooie te verdien. Daar blyk egter grootliks twee faktore te wees wat druk op die bepaling van die vergoeding vir gerusstellingsdienste plaas, naamlik mededinging tussen ouditeure en die heffing van nie-winsgewende gerusstellingsfooie met die doel om kliënteverhoudings op te bou en dan later nie-gerusstellingsdienste te lewer. Dié praktyk lei daartoe dat die lewering van gerusstellingsdienste gewoonlik minder winsgewend as die lewering van nie-gerusstellingsdienste is, wat een van die redes is wat die ouditeursprofessie aanvoer waarom ouditeure al hoe meer daartoe neig om nie-gerusstellingsdienste aan hulle kliënte te lewer.

Die verlaging of beperking van die gerusstellingsfooie, om watter rede ook al (in 'n poging om 'n tender te verseker, met die doel om kliënteverhoudings op te bou en dan later nie-gerusstellingsdienste te lewer, omdat bestuur meer ingestel is om die koste te beperk), lei daartoe dat ouditeure tydens die lewering van die gerusstellingsdiens 'n kompromie tussen die koste van die gerusstellingsdiens en die omvang van die gerusstellingsdiens moet bereik. Dit kan daartoe lei dat die koste van die gerusstellingsdiens besnoei word en dat minder hulpbronne aan die gerusstellingsdiens toegedeel word sodat die gerusstellingsdiens gevolglik nie behoorlik gelewer word nie, wat nie in belang van óf die maatskappy óf die gemeenskap is nie.

Die ouditeursprofessie word daarvan beskuldig dat hy as gevolg van die lewering van nie-gerusstellingsdienste aan gerusstellingskliënte (sien afdeling 2.2.2) en langdurige verbintenisse met dieselfde gerusstellingskliënt (sien afdeling 2.2.3) te nou betrokke raak by die bestuur van 'n kliënt. Verder het ouditeursfirmas ook bewys dat hulle nie self vir die vergoeding van ouditeure verantwoordelik kan wees nie. Daar is dus ooproepe dat die auditkomitee van die kliënt vir die aanstelling en vergoeding van ouditeure verantwoordelik moet wees.

Uit hierdie hoofstuk blyk heelwat argumente teen en ten gunste van die aanstelling en vergoeding van ouditeure deur die auditkomitee.

Die vernaamste argument ten gunste van die aanstelling en vergoeding van ouditeure deur die auditkomitee is dat dit die *geloofwaardigheid van die ouditeure verhoog* en gevolglik die onafhanklikheid en die siening van die onafhanklikheid van ouditeure sal bevorder.

Die tweede argument ten gunste daarvan is dat die auditkomitee *nie alleen deur koste gedryf behoort te word nie*, soos wat dikwels met bestuur die geval is. In die geval van die verwisseling van ouditeure is dit in belang van die maatskappy én die gemeenskap dat die omvang van die gerusstellingsdiens gedurende die eerste paar jaar ná 'n verwisseling nie beperk moet word nie, wat derhalwe tot verhoogde koste vir die maatskappy sal lei.

Die vernaamste argument teen die aanstelling en vergoeding van ouditeure deur die auditkomitee is dat daar *twyfel oor die onafhanklikheid en die siening van die onafhanklikheid van die auditkomitee kan bestaan* omdat hulle steeds direkteure van die maatskappy is. Ten einde van waarde te wees, moet die auditkomitee onafhanklik wees en as onafhanklik gesien word en moet hulle daadwerklik in die belang van die gemeenskap optree.

'n Verdere argument teen die aanstelling en vergoeding van ouditeure deur die auditkomitee handel oor die auditkomitee se *doeltreffendheid*, wat van sy lede afhang. Ten einde doeltreffend te wees, moet die lede van die auditkomitee oor die nodige kwalifikasies en vaardighede beskik en moet hulle hulle verantwoordelikhede en pligte nakom. Dit kan egter moeilik wees om kundiges te vind en te behou om op die auditkomitees te dien. 'n Liggaam soos die auditkomitee beskik dikwels nie oor die hulpbronne of besigheidsinsig waaroor die direkteure beskik nie, wat tot 'n afname in die gehalte van 'n gerusstellingsdiens kan lei.

Die laaste argument teen die aanstelling en vergoeding van ouditeure deur die auditkomitee is dat die aandeelhouers die maatskappy besit en daarom sal die aanstelling van ouditeure deur 'n onafhanklike liggaam 'n *ontneming van die aandeelhouers se reg* wees. As in ag geneem word dat die aanstelling van ouditeure in die meeste gevalle grootliks deur die bestuur beïnvloed word en die aandeelhouers net die aanbeveling bekragtig, en die vergoeding wat ouditeure ontvang deur die bestuur van die gerusstellingskliënt en die ouditeure bepaal word, kan daar aanvaar word dat die aandeelhouers ten gunste daarvan sal wees dat 'n werklik onafhanklike liggaam wat in openbare belang optree, in teenstelling met die bestuur, vir die aanstelling en vergoeding van ouditeure verantwoordelik moet wees.

Gevolgtrekking

Uit die voorafgaande is dit duidelik dat die wyse waarop die aanstelling van ouditeure geskied en die wyse waarop die vergoeding van ouditeure bepaal word, die *onafhanklikheid* of die *siening van die onafhanklikheid* van ouditeure aantas omdat dit grootliks deur die bestuur beïnvloed of bepaal word.

Afgesien van empiriese bewyse is die siening van die gemeenskap die norm waarvolgens die onafhanklikheid van die ouditeursprofessie beoordeel moet word. Die maatstaf behoort te wees: As die gemeenskap van mening is dat 'n sekere praktyk die ouditeur se onafhanklikheid in die gedrang bring, behoort die praktyk gestaak te word.

Die mening bestaan dat die ouditkomitee van die maatskappy vir die aanstelling en vergoeding van ouditeure verantwoordelik moet wees of by die aanstellingsproses betrokke moet wees vir ouditeure om onafhanklik van die bestuur te wees en om as onafhanklik van die bestuur gesien te word. Daar kan egter twyfel oor die onafhanklikheid en die siening van die onafhanklikheid van die ouditkomitee asook oor die doeltreffendheid daarvan bestaan omdat hulle steeds direkteure van die maatskappy is.

'n Moontlikheid is as 'n onafhanklike liggaam verantwoordelik is om te bepaal of die ouditkomitee hulle verantwoordelikhede nagekom het en of die ouditkomitee werklik onafhanklik van die bestuur en die ouditeur is. Die onafhanklike liggaam, en nie die direkteure nie, moet ook die samestelling, vaardighede en verantwoordelikhede van die ouditkomitee bepaal, of dit kan statutêr bepaal word.

Ten einde te verseker dat die aanstelling van ouditeure behoorlik geskied, moet daar voldoende hulpbronne wees om die aanstellingsproses behoorlik uit te voer. Basiese riglyne oor die vergoeding van ouditeure kan neergelê word sodat die kliënt en die ouditeur dit nie hoef te beding nie. Dan sal “lowballing” ook nie meer 'n probleem wees nie en dit sal nie meer vir ouditeursfirmas nodig wees om vir gerusstellingsdienste te tender nie. Daar kan dan ook spesifiek vir die verwisseling van ouditeure voorsiening gemaak word, byvoorbeeld deur nie die omvang van die gerusstellingsdiens gedurende die eerste paar jaar van 'n nuwe aanstelling te beperk nie.

Indien die ouditkomitee 'n statutêre plig het om ouditeure aan te stel en te vergoed, sal dit nie as 'n ontneming van die aandeelhouders se reg gesien kan word nie, hoewel hulle die eienaars van die maatskappy is.

Na aanleiding van die ondersoek van die knelpunte rondom die ouditeursprofessie rakende die aanstelling en vergoeding van ouditeure kan die volgende gevolgtrekking oor die regulering van die ouditeursprofessie gemaak word:

Die gemeenskap sal slegs gedien word indien ouditeure deur die ouditkomitee van die maatskappy aangestel en vergoed word.

2.2.5 Die indiensneming van voormalige gerusstellingspersoneel deur gerusstellingskliënte

Volgens Clulow (2002:5), 'n voormalige voorsitter van die SAIGR, lei die langtermyn-verhouding met 'n kliënt dikwels daartoe dat baie van die gerusstellingspersoneel oor die jare by die kliënt aansluit met die oog op beter vergoeding en om ondervinding op te doen. Baie van die finansiële en uitvoerende personeel en interne ouditeure van Enron was voormalige personeel van Andersen - wat die indiensneming van voormalige gerusstellingspersoneel deur gerusstellingskliënte opnuut onder die soeklig geplaas het (Cobb 2002, Thomas 2002). Die vloei van gerusstellingspersoneel en -vennote is algemeen (Haythornthwaite 2002, SAICA 2003f) en die Minister van Finansies het hierna verwys in sy toespraak by die SAIGR se jaarlikse dinee op 8 Mei 2002 (SAICA 2003f). Daar word na die indiensneming van voormalige gerusstellingspersoneel deur gerusstellingskliënte verwys as die “revolving door” beginsel wat tussen ouditeure en hulle kliënte bestaan (SAICA 2003f).

Die voortdurende vloei van ouditeure na die kliënt skep 'n omgewing waar die ouditeure as deel van die korporatiewe familie gesien word. Sulke intimiteit is nie bevorderlik vir ware onafhanklikheid nie (SAICA 2003f). Die siening van die onafhanklikheid van ouditeure word ook deur die indiensneming van voormalige gerusstellingspersoneel deur gerusstellingskliënte aangetas. Hoe kan ouditeure as onafhanklik gesien word wanneer 'n groot persentasie van die personeel in die rekeningkundige departement van 'n gerusstellingskliënt voormalige kollegas van die huidige ouditeure is? (Haythornthwaite 2002). Volgens Haythornthwaite (2002) kan die moontlikheid om deur 'n gerusstellingskliënt genader te word om 'n betrekking op te neem, tot 'n moontlike botsing van belange vir die ouditeur lei. Die volgende aanhaling beklemtoon die gevaar indien voormalige gerusstellingspersoneel deur gerusstellingskliënte in diens geneem word (Economist 7/2/02 in Clulow 2002:5):

“When gamekeepers turn poachers, they know very well which game to go for.”

Die instelling van 'n afkoelperiode van een of twee jaar, waartydens daar 'n verbod op die indiensneming van gerusstellingspersoneel deur 'n gerusstellingskliënt is, is 'n wyse waarop die onafhanklikheid van ouditeure beskerm kan word (Haythornthwaite 2002). 'n Afkoelperiode sal die groot ouditeursfirmas die meeste beïnvloed omdat gerusstellingsvennote by kleiner firmas (volgens Stewart, voorsitter van die tegniese komitee van die Londense professionele vereniging) selde by hulle gerusstellingskliënte gaan werk omdat klein maatskappye hulle dikwels nie kan bekostig nie (Haythornthwaite 2002).

Die afkoelperiode kan enersyds op sekere vlakke van gerusstellingspersoneel van toepassing wees. Volgens Chitty, 'n ouditeur en lid van die ICAEW, behoort die afkoelperiode op gerusstellingspersoneel op alle vlakke van toepassing te wees indien die totale integriteit van ouditeure verseker wil word. Chitty is, in die lig van die ongewildheid van 'n voorstel dat die afkoelperiode op gerusstellingspersoneel op al die vlakke van toepassing moet wees, van mening dat die afkoelperiode tot op die vlak van sleutelouditbestuurders van toepassing moet wees (Haythornthwaite 2002). Howkins, ook 'n ouditeur, meen dat selfs die toepassing van die afkoelperiode tot op bestuurdersvlak verregaande is en dat dit 'n nadelige invloed op die ouditeursprofessie sal hê. Volgens hom is daar drie stadiums wanneer personeel die ouditeursprofessie verlaat, naamlik onmiddellik nadat hulle gekwalifiseer het, nadat hulle 'n

paar jaar se bestuursondervinding opgedoen het en nadat die persoon 'n paar jaar as vennoot gepraktiseer het. Die voorstel dat die afkoelperiode tot op die bestuurdersvlak van toepassing moet wees, sal mense dwing om so gou moontlik nadat hulle gekwalifiseer het, die ouditeursprofessie te verlaat, met die gevolg dat swakker gehalte persone die sakewêreld betree (Haythornthwaite 2002). Volgens Focardi, van die werwingsagentskap TMP, sal die uitbreiding van die afkoelperiode ook die loopbaankeuses van minder senior ouditeure beperk. Dit sal selfs 'n invloed hê op die keuse van kliënte vir wie gerusstellingspersoneel wil gaan werk (Haythornthwaite 2002).

Andersyds kan die afkoelperiode op sekere poste by die gerusstellingskliënt van toepassing wees. Volgens die SAIGR is dit egter onbillik omdat aanstellings in die meeste poste nie die onafhanklikheid van ouditeure aantas nie (SAICA 2003f). Volgens die SAIGR is die instelling van 'n afkoelperiode nie doeltreffend nie omdat die omstandighede van maatskappy tot maatskappy kan verskil. Volgens hulle behoort die ouditkomitee die indiensneming van voormalige gerusstellingspersoneel in sleutelposte by gerusstellingskliënte goed te keur en hulle poste te monitor om enige moontlike invloed op onafhanklikheid vas te stel (SAICA 2003f). Dit sal die onafhanklikheid en die siening van die onafhanklikheid van ouditeure bevorder. Soos reeds gemeld in afdeling 2.2.4 kan daar twyfel oor die onafhanklikheid en die siening van die onafhanklikheid van die ouditkomitee bestaan omdat hulle steeds direkteure van die maatskappy is. Die doeltreffendheid van die ouditkomitee kan ook bevraagteken word.

Steward en Chitty is van mening dat daar steeds voldoende geleenthede sal wees vir ouditeure wat die sakewêreld wil betree, selfs al kan hulle nie by voormalige gerusstellingskliënte gaan werk nie. Volgens Reeves, van die RB in Engeland, moet 'n redelike afkoelperiode bepaal word wat nie die individu se loopbaan te veel beïnvloed nie maar wat steeds onafhanklikheid sal verseker. Steward bevestig dat daar niks verkeerd gevind kan word met die instelling van 'n afkoelperiode nie en dat dit ingestel moet word as dit die siening van die ouditeursprofessie deur die gemeenskap kan verbeter (Haythornthwaite 2002).

Samevatting

Baie van die finansiële en uitvoerende personeel en interne ouditeure van 'n gerusstellingskliënt is soms voormalige personeel van die ouditeur. Die vloei van gerusstellingspersoneel is algemeen in die ouditeursprofessie. Die onafhanklikheid en die siening van die onafhanklikheid van ouditeure word deur die indiensneming van voormalige gerusstellingspersoneel deur gerusstellingskliënte aangetas.

Die instelling van 'n afkoelperiode waartydens daar 'n verbod op die indiensneming van gerusstellingspersoneel deur 'n gerusstellingskliënt is, is 'n wyse waarop die onafhanklikheid van ouditeure beskerm kan word. Daar is egter nie eenstemmigheid oor tot op watter vlak van die gerusstellingspersoneel en op watter poste by gerusstellingskliënte die afkoelperiode van toepassing moet wees nie.

Volgens die SAIGR is die instelling van 'n afkoelperiode nie doeltreffend nie omdat die omstandighede van maatskappy tot maatskappy kan verskil. Volgens hulle moet die ouditkomitee die indiensneming van voormalige gerusstellingspersoneel in sleutelposte by gerusstellingskliënte goedkeur ten einde onafhanklikheid te bevorder. Daar kan egter twyfel oor die onafhanklikheid en die siening van die onafhanklikheid van die ouditkomitee bestaan omdat hulle steeds direkteure van die maatskappy is. Die doeltreffendheid van die ouditkomitee kan ook bevraagteken word.

Gevolgtrekking

Uit die voorafgaande is dit duidelik dat die *onafhanklikheid* en die *siening van die onafhanklikheid* van ouditeure deur die indiensneming van voormalige gerusstellingspersoneel deur gerusstellingskliënte aangetas word.

Afgesien van empiriese bewyse is die siening van die gemeenskap die norm waarvolgens die onafhanklikheid van die ouditeursprofessie beoordeel moet word. Die kriteria behoort te wees: as die gemeenskap van mening is dat 'n sekere praktyk die ouditeur se onafhanklikheid in die gedrang bring, behoort die praktyk gestaak te word.

Die instelling van 'n afkoelperiode waartydens daar 'n verbod op die indiensneming van gerusstellingspersoneel deur 'n gerusstellingskliënt geld, word as een wyse gesien waardeur die onafhanklikheid van die ouditeursprofessie bevorder kan word. Die ouditeursprofessie is egter nie ten gunste van die instel van 'n afkoelperiode nie. Volgens hulle moet die ouditkomitee die indiensneming van voormalige gerusstellingspersoneel in sleutelposte by gerusstellingskliënte goedkeur ten einde onafhanklikheid te bevorder. Daar kan egter twyfel oor die onafhanklikheid en die siening van die onafhanklikheid van die ouditkomitee bestaan omdat hulle steeds direkteure van die maatskappy is. Die doeltreffendheid van die ouditkomitee kan ook bevraagteken word.

Ten spyte daarvan dat die gemeenskap van mening is dat die indiensneming van voormalige gerusstellingspersoneel deur gerusstellingskliënte die onafhanklikheid van ouditeure aantast, is daar geen verbod op die indiensneming van voormalige gerusstellingspersoneel deur gerusstellingskliënte nie. Die afleiding kan dus gemaak word dat die reguleerder van die ouditeursprofessie nie die openbare belang in ag neem nie.

Die gevolgtrekking kan gemaak word dat die gemeenskap slegs gedien kan word indien daar 'n afkoelperiode ingestel word waartydens daar 'n verbod op die indiensneming van gerusstellingspersoneel deur gerusstellingskliënte geld. In die lig van die aantal korporatiewe mislukking en die behoefte aan die onafhanklikheid en die siening van die onafhanklikheid van die ouditeursprofessie behoort die afkoelperiode minstens tot op die bestuurdersvlak van die gerusstellingspersoneel van toepassing te wees asook op alle sleutel- en finansiële poste by gerusstellingskliënte.

Na aanleiding van die ondersoek van die knelpunte rondom die ouditeursprofessie rakende die indiensneming van voormalige gerusstellingspersoneel deur gerusstellingskliënte kan die volgende gevolgtrekking oor die regulering van die ouditeursprofessie gemaak word:

Dit blyk dat die reguleerders van die ouditeursprofessie nie werklik *onafhanklik* is van die partye wat reguleer word nie omdat die belange van die partye wat gereguleer word, eerder as die openbare belang, nagestreef word. Die *prosesse en prosedures* van die reguleerder wat vir die stel van standarde oor onafhanklikheid verantwoordelik is, spesifiek die indiensneming van voormalige gerusstellingspersoneel deur gerusstellingskliënte, blyk onvoldoende te wees omdat dit onder meer geen voorsiening vir deelname deur die gemeenskap maak nie.

2.3 Etiese en auditstandaarde

2.3.1 Inleiding

Behoorlike etiese en auditstandaarde (die stel en nakoming daarvan) is onontbeerlik vir die uitvoering van suksesvolle audits. Dit is in belang van die gemeenskap en die ouditeursprofessie dat etiese en auditstandaarde toepaslik moet wees. Die onlangse korporatiewe mislukkings wêreldwyd en veral in Amerika het tekortkominge in die etiese en auditstandaarde, veral met betrekking tot onafhanklikheid, uitgelig (sien afdeling 2.2).

2.3.2 Die stel van etiese en auditstandaarde

Daar blyk grootliks drie aspekte te wees wat die stel van etiese en auditstandaarde wesenlik beïnvloed:

- Eerstens, die etiese en auditstandaarde word grootliks deur die *ouditeursprofessie gestel*.

Volgens Scheutze, Sutton en Turner, almal voormalige SEC hoofrekenmeesters, lei inherente botsings tussen die ouditeursfirma se eie belange en die belange van die gemeenskap daartoe dat standarde die belange van ouditeure bevoordeel (Three voices, one message 2003). Volgens Carmichael, hoofouditeur van die PCAOB, (Fraser 2003:11) was dit in die verlede 'n geval dat liggame wat vir die stel van standarde verantwoordelik was, deur die ouditeursprofessie vasgevang was. Uit afdeling 2.2 het dit duidelik geword dat die reguleerders van die ouditeursprofessie voor die druk van diegene wat reguleer word, geswig het by die stel van standarde oor onafhanklikheid (sien afdeling 2.2.2, 2.2.3 en 2.2.5). Volgens Gloeck (2002/3a:15) weerspieël die auditstandaarde nie meer die behoeftes van die aandeelhouers nie, maar eerder wat ouditeure bereid is om te doen.

Volgens die SAIGR was dit uiters moeilik om ander belangegroep te interesseer om aan die standaardstellingsproses deel te neem (SAICA 2003j). Volgens Melancon (2002), president en uitvoerende hoof van die AICPA, het beleggers nie tradisioneel terugvoer verskaf oor die standarde wat deur die AICPA gestel is nie. Volgens hom kon en moes daar meer gedoen gewees het om terugvoer te kry. Nou behoort terugvoer vereis te word.

Volgens die AICPA is die ouditeursprofessie egter van mening dat standarde beter gestel kan word deur individue wat 'n diepgaande, onlangse en omvattende begrip van ouditering het (SEC and senate banking committee ... 2002).

Die proses waardeur etiese en ouditstandarde gestel word, is net so belangrik as die produk self. Die gemeenskap moet voldoende verteenwoordig wees en die agendas en notules van sulke vergaderings moet oop wees vir die gemeenskap.

- Tweedens, die standarde word in sommige gevalle as *reëls* gestel en nie as *beginsels* nie.

Volgens Davis, 'n vennoot by PricewaterhouseCoopers in Engeland, (2002a:16) is daar tans 'n gulde geleentheid om deursigtige beginsels pleks van reëls as standarde te stel. Die AASB van die OROR steun 'n beginselbenadering tot die stel van standarde omdat die aard van elke aanstelling verskillend is en derhalwe die uitoefening van professionele oordeel tydens die lewering van die gerusstellingsdiens vereis (SAICA 2003/03/27). Pitt, SEC-voorsitter, (Hughes 2002:16) stem ook saam dat “check-the-box mentality ... downplays judgements”. Volgens Wyman, president van ICAEW, (2003) moedig beginsels die nakoming van standarde aan, maar reëls moedig die nie-nakoming van standarde aan. Ward, 'n raadslid van die IFAC en vennoot by PricewaterhouseCoopers, (2002:12) ondersteun dié stelling.

- Derdens, die standarde geniet nie *statutêre steun* nie.

Die etiese en ouditstandarde word deur die professionele liggame gestel en derhalwe is dit nie in wetgewing vervat nie.

Die SAIGR is egter van mening dat dit nie gepas is om etiese en ouditstandarde in wetgewing te vervat nie. Volgens hulle moet wetgewing net 'n betroubare en kredietwaardige proses daarstel om duidelike standarde uit te reik. Die voordeel daarvan is dat standarde aangepas kan word sonder die langdurige proses om wetgewing te verander (SAICA 2003j).

Bogenoemde aspekte lei tot wesenlike tekortkominge in die stel van etiese en ouditstandarde.

2.3.3 Die nakoming van etiese en ouditstandarde

Die professionele gedragskodes en die internasionale ouditstandarde vereis dat die ouditeursprofessie onafhanklik in wese en voorkoms moet wees. Uit afdeling 2.2 blyk dit die ouditeursprofessie nie deur die gemeenskap as onafhanklik gesien word nie. Hieruit kan die afleiding gemaak word dat hulle nie aan die etiese en ouditstandarde van die ouditeursprofessie met betrekking tot die onafhanklikheidsaspek voldoen nie. Selfs 15% van ouditeure in openbare praktyk is van mening dat ouditeure in openbare praktyk nie streng aan die ouditstandarde voldoen nie (Gloeck 1993:446).

In 'n gesamentlike omsendbrief van die SAIGR en die OROR (SAICA & PAAB 1993) is die erns van swak ouditwerk in uitsonderlike gevalle sterk beklemtoon:

“There are instances of sub-standard attest work by practitioners. The public's knowledge of such instances, and the publicity which sometimes accompanies them, affects the public profile of the profession ... the harm they do to the image of the profession is out of all proportion to their numbers”.

Die ouditeursprofessie word daarvan beskuldig dat hy nie meer 'n professie is wat eties optree en sy sosiale verantwoordelikheid in openbare belang nakom nie, maar 'n besigheid wat ingestel is op die nakoming van eie belang. Dié siening word onder meer deur die volgende mense ondersteun:

Charles, voorsitter van die *Federal Parliament's Public Accounts Committee* in Australië (Davis 2002b:13), maak die volgende stelling: “There has been a change in the profession over time from an emphasis on professional ethics to a more **business-oriented focus**” [eie beklemtoning].

Tricker, 'n akademikus (2002:79), maak die volgende stelling: “The big accounting firms have become vast, international and concentrated ... They are major businesses, with products and market shares, business solutions and **profit performance** as watchwords” [eie beklemtoning]. Volgens hom word vennote beoordeel volgens die bedrag fooie wat hulle genereer. Vennote se salarisse, wat selde publiseer word, is soortgelyk aan dié van hulle “fat cat” kliënte.

Kayman, 'n voormalige Andersen-vennoot, het die aantying teen Andersen gemaak dat die hoofdoel van baie van die vennote was om geld te maak en dat hulle hulle integriteit en eerlikheid prysgegee het omdat hulle so **deur geld gedryf** is (Enron-related indictments ... 2003:9). Volgens Tricker, 'n akademikus (2002:79), sou ouditeure in die vyftiger en sestiger jare eerder 'n kliënt verloor het as om hulle integriteit prys te gee - wat volgens hom op 'n ware professie dui.

Grumet, 'n outeur van die *CPA Journal* (2002), is van mening dat die grondliggende rede vir baie van die ouditeursprofessie se probleme oor die laaste aantal jare saamgevat kan word as: “The trade-off between acting as a professional held to a public standard and performing as a businessperson out **for private gain** ... ” [eie beklemtoning].

Volgens Kahn, 'n outeur van *Fortune* (2003), kan die ouditeursprofessie net homself blameer vir die dilemma waarin hy is. Ouditeure se laks houding teenoor aggressiewe korporatiewe rekeningkunde en hulle besluit om hoërisiko-belastingstrategieë te bemark, het dieselfde oorsprong, naamlik **gierigheid** tesame met 'n sonderlinge minderwaardigheidskompleks. Ouditeure wou altyd meer as net bloot boontjietellers wees. Die groot firmas blyk selfs benadeel te voel oor hulle tradisionele rol as beskermers van die gemeenskap se vertroue in finansiële verslagdoening. Volgens hulle is daar meer aanloklikhede en geld elders.

Volgens Chenok, voormalige AICPA president en uitvoerende hoof (2003), word vrae gevra oor die ouditeursprofessie se bereidwilligheid om die belange van die gemeenskap voorop te stel - bo die belange van die kliënt of **eie belange**.

In die publikasie *Some questions about the governance of auditing firms* (ongedateer) haal Sikka, 'n akademikus in Engeland, verskeie internasionale voorbeelde aan wat die korrelasie tussen 'n gebrek aan onafhanklikheid en verdagte praktyke by gerusstellingskliënte aandui. Volgens hom moedige **kommersiële oorwegings** ouditeursfirmas aan om die stilswe te bewaar rakende kliënte wie se besigheidsmetodes verdag is (Basson 2004/5:7).

In die woorde van voormalige *Federal Reserve* voorsitter, Volcker, (More statements on ... 2002/3:16): “I've seen enough of its [the auditing profession's] marketing brochures, its compensation policies, its training approach and its **emphasis on revenue generation** to recognize the conflicts and distractions” [eie byvoeging en beklemtoning] en verder: “... the accountants had not done their jobs. Not only did they fail to make their findings known, they were accomplices in the deception” (More statements on ... 2002/3:16).

Levitt, voormalige voorsitter van die SEC in Amerika (Clulow 2002:5), is van mening dat “The industry ... has rarely focused on the public interest, only **its own parochial business concerns**” [eie beklemtoning].

In Suid-Afrika het die Nel-kommissie wat aangestel is om die sake van die Masterbond-maatskappye-groep en beleggersbeskerming in Suid-Afrika te ondersoek, die volgende uitlatings oor die ouditeursprofessie in Suid-Afrika gemaak:

“It unfortunately became apparent that with a few notable exceptions, some of the highly qualified accountants and auditors involved, displayed little sense of morality. They seemed to view their function to be to assist and protect the management of the companies as far as possible. Some auditors signed unqualified reports in respect of false or misleading financial statements thereby misleading shareholders and the Receiver of Revenue and assisting in the defrauding of the public. Material irregularities were not reported” (Nel Commission 1997:46).

“The saga of dishonest or inefficient auditors which further emerged during the course of the investigations conducted by die Commission **belied the generally perceived honesty, integrity, efficiency and independence of auditors**” [eie beklemtoning] (Nel Commission 1997:50).

Die aanklag teen die ouditeursprofessie kan soos volg opgesom word:

“There was a pervasive belief in those days [1950s and 1960s] that partners were members of a professional firm, and not engaged in business. ...Yet today, the term 'business' is used as often as 'firm' by our largest practice units. And ... the term 'accounting industry' ” [eie byvoeging] (Hines 1989:82).

“accounting is becoming a 'business' or an 'industry', that ... is deprofessionalising” (Zeff 1987 in Hines 1989:82).

2.3.4 Samevatting

Behoorlike etiese en ouditstandaarde (die stel en nakoming daarvan) is onontbeerlik vir die uitvoer van suksesvolle oudits. Die onlangse korporatiewe mislukkings wêreldwyd en veral in Amerika het tekortkominge in standaarde veral met betrekking tot onafhanklikheid uitgelig.

Daar blyk grootliks drie aspekte te wees wat tot wesenlike tekortkominge by die stel van etiese en ouditstandaarde lei.

Eerstens word die etiese en ouditstandaarde grootliks deur die *ouditeursprofessie gestel*. Inherente botsings tussen die ouditeursfirma se eie belange en die belange van die gemeenskap lei daartoe dat standaarde die belange van ouditeure bevoordeel omdat die liggame wat vir die stel van standaarde verantwoordelik is, deur die professie vasgevang is. Uit afdeling 2.2 het dit duidelik geword dat die reguleerders van die ouditeursprofessie voor die druk van diegene wat reguleer word, geswig het by die stel van standaarde oor onafhanklikheid. Volgens verteenwoordigers van die ouditeursprofessie was dit moeilik om ander belangegroepes te interesseer om aan die standaardstellingsproses deel te neem, maar selfs hulle besef dat dit in die toekoms vereis moet word sodat standaarde tot voordeel van die gemeenskap ontwikkel word en nie tot die voordeel van die ouditeursprofessie nie.

Die proses waardeur etiese en ouditstandaarde gestel word, is net so belangrik as die produk self. Die gemeenskap moet voldoende verteenwoordig wees en die agendas en notules van sodanige vergaderings moet oop wees vir die gemeenskap.

Tweedens word die standaarde in sommige gevalle as *reëls gestel* en nie as beginsels nie. Die verteenwoordigers van die openbare belang en die ouditeursprofessie steun dit dat deursigtige beginsels pleks van reëls as standaarde gestel moet word.

Derdens geniet die standaarde *nie statutêre steun nie*. Die verteenwoordigers van die ouditeursprofessie is egter nie ten gunste daarvan dat die standaarde statutêre steun moet geniet nie, maar wel die proses om standaarde te stel.

Die professionele gedragskodes en die internasionale ouditstandaarde vereis dat die ouditeursprofessie onafhanklik in wese en voorkoms moet wees. Uit afdeling 2.2 blyk dit dat die professie nie deur die gemeenskap as onafhanklik gesien word nie. Hieruit kan die afleiding gemaak word dat hulle nie aan die etiese en ouditstandaarde van die ouditeursprofessie met betrekking tot die onafhanklikheidsaspek voldoen nie. Selfs 15% van

ouditeure in openbare praktyk is van mening dat ouditeure in openbare praktyk nie streng aan die ouditstandaarde voldoen nie.

Die siening bestaan dat die ouditeursprofessie nie meer 'n professie is wat bo alles toegewyd is om in openbare belang op te tree nie, maar dat hulle deel van 'n industrie is wat op eie belang ingestel is.

2.3.5 *Gevolgtrekking*

Uit die voorafgaande blyk daar heelwat tekortkominge in die etiese en ouditstandaarde veral met betrekking tot onafhanklikheid te wees. Die siening bestaan dat die ouditeursprofessie nie eties optree nie en derhalwe nie hulle sosiale verantwoordelikheid nakom nie. Die openbare belang word nie voor eie belang gestel by die stel en nakoming van etiese en ouditstandaarde nie.

Ten einde hulle sosiale verantwoordelikheid teenoor die gemeenskap na te kom, moet die ouditeursprofessie oor behoorlike etiese en ouditstandaarde beskik. Na aanleiding van die aantal korporatiewe mislukkings en die behoefte aan die onafhanklikheid van ouditeure blyk dit dat strengere standaarde oor onafhanklikheid gestel moet word en dat die nakoming daarvan gemonitor moet word. Openbare vertroue in etiese en ouditstandaarde is belangriker as ooit tevore.

Daar kan nie verwag word dat die gemeenskap enige vertroue in 'n professie moet hê wat nie eties optree nie. Die gemeenskap moet by die proses en prosedures vir die stel van etiese en ouditstandaarde betrek word ten einde te verseker dat die openbare belang, en nie eie belang nie, vooropgestel word by die stel van standaarde. Die ouditeursprofessie moet egter ook by die prosesse en prosedures vir die stel van etiese en ouditstandaarde betrokke wees om te verseker dat die standaarde met die nodige begrip van ouditering gestel word. Ten einde die nakoming van standaarde te monitor en teen diegene wat oortree, op te tree, is dit belangrik dat die standaarde statutêre steun moet geniet en op 'n beginsel-grondslag geskryf word. Die monitering van die ouditeursprofessie om te verseker dat daar te alle tye volgens die hoogste etiese en ouditstandaarde opgetree word, word verder in afdeling 2.4 ondersoek.

Na aanleiding van die ondersoek van die knelpunte rondom die ouditeursprofessie rakende die etiese en ouditstandaarde kan die volgende gevolgtrekking oor die regulering van die professie gemaak word:

Dit blyk dat die reguleerders van die ouditeursprofessie wat vir die stel van die etiese en ouditstandaarde verantwoordelik is, nie werklik *onafhanklik* is van die partye wat gereuleer word nie omdat die belange van die partye wat gereuleer word, eerder as die openbare belang, nagestreef word by die stel van die etiese en ouditstandaarde. Die *prosesse en prosedures* van die reguleerders wat vir die stel van etiese en ouditstandaarde verantwoordelik is, blyk onvoldoende te wees omdat dit onder meer geen voorsiening maak vir deelname deur die gemeenskap nie.

2.4 Monitering en dissiplinerings

2.4.1 Inleiding

Die stel van hoëgehalte-etiese en -ouditstandaarde is op sigself nie voldoende nie. Standaard moet geïmplementeer en afgedwing word ten einde die gehalte van die ouditfunksie te verseker. Uit afdeling 2.2 is dit duidelik dat dit van die grootste belang is dat die standaard betreffende onafhanklikheid streng toegepas moet word en dat daar geen uitsonderings gemaak moet word nie. Alle standaard is betekenisloos indien dit nie afgedwing word nie. Gerding (2002) ondersteun dit: “More rules won't stop those CPAs willing to compromise integrity in the name of profit. Perhaps swift and harsh punishment would”.

In die geval waar 'n onderneming misluk, word die vinger dikwels eerste na die ouditeur gewys ongeag of dit 'n sakemislukking⁶ of 'n ouditmislukking⁷ is. Derhalwe moet daar in die geval van 'n ouditmislukking ernstig en in die openbaar teen die skuldiges opgetree word om die verskil tussen 'n sakemislukking en 'n ouditmislukking te beklemtoon.

Volgens Melancon (2002), president en uitvoerende beampte van die AICPA, is die kritiek teen die ouditeursprofessie deels die gevolg van inherente swakhede in die monitering en dissiplinerings van die professie. Die aspekte van kritiek teen die monitering en dissiplinerings van die professie sentreer grootliks rondom die gebrek aan voldoende optrede teen diegene wat oortree, praktykoorsigte, en die rekenpligtigheid en deursigtigheid van die monitering en dissiplinerings. Elkeen van die aspekte word vervolgens ondersoek.

2.4.2 Gebrek aan voldoende optrede teen diegene wat oortree

'n Ondersoek deur Gloeck (1993:429) het die handhawing van standaard deur die professionele liggame getoets. Hy het bevind dat 50,3% van die ouditeure in openbare praktyk van mening is dat die ouditstandaarde voldoende deur die professionele liggame afgedwing word (Gloeck 1993:429). Wêreldwyd word die ouditeursprofessie daarvan beskuldig dat hulle traag is of glad nie dissiplinêre aksies instel teen ouditeure wat oortree nie. Dit word ondersteun deur Turner, voormalige hoofrekenmeester van die SEC (Rankin 2001b), Harrison, hoofuitvoerende beampte van die ICAA in Australië (2002), en Luke (2002), 'n outeur by *The Atlanta Journal*. Dit word ook ondersteun deur 'n uitlating van Wittig, 'n ouditeur (2002): “What good is zero tolerance if nothing happens to those who don't adhere to it?” Die vermoë van professies om hulle self te dissiplineer ten einde die belange van die gemeenskap te beskerm, word volgens die *Ontario Securities Commission* bevraagteken (Berube 2002). Sels Treger, 'n ouditeur (2002), is terleurgesteld in die ouditeursprofessie se vermoë om homself te monitor en te dissiplineer.

⁶ 'n Sakemislukking vind plaas wanneer 'n onderneming as gevolg van ekonomiese of sake-omstandighede nie in staat is om sy lenings terug te betaal nie of nie aan die verwagtinge van sy beleggers voldoen nie (Arens et al 2003:109).

⁷ 'n Ouditmislukking vind plaas wanneer 'n ouditeur 'n foutiewe ouditmening uitreik omdat hy nie aan die vereistes van algemeen aanvaarde ouditstandaarde voldoen het nie (Arens et al 2003:109).

In Amerika hou die AICPA volgens Turner geen rekord van hoeveel dissiplinêre aksies jaarliks ingestel word nie en tree die AICPA selde op wanneer die SEC stappe doen teen ouditeure wat oortree (Rankin 2001b, Luke 2002). Dit word ondersteun deur 'n studie wat in 2001 deur *The Washington Post* uitgevoer is. Daar is bevind dat die AICPA oor 'n tydperk van elf jaar teen minder as een uit elke vyf ouditeure opgetree het wat deur die SEC vir onprofessionele optrede gedissiplineer is (Luke 2002). Hermanson, direkteur van die *Corporate Governance Centre* by die *Kennesaw State University*, stem saam. Hy het 200 finansiële bedrogsake wat daartoe gelei het dat die SEC opgetree het, ontleed. Die studie het bewys dat die ouditeure 'n ongekwalifiseerde ouditeursverslag in die laaste jaar van die bedrog uitgereik het (Luke 2002).

Volgens Goldwasser, 'n ouditeur in Amerika (2002), was daar, ondanks Andersen se aantal auditmislukkings oor die laaste drie jaar van hulle bestaan, geen aanduiding dat die AICPA dissiplinêre stappe teen hulle gedoen het nie. Daar is inderdaad feitlik geen sodanige dissiplinêre vervolging teen enige ouditeur werksaam by die Groot Vier ouditeursfirmas gedurende die laaste dekade nie, nieteenstaande die vlag van auditmislukkings en oortredings van onafhanklikheid. Turner, voormalige hoofrekenmeester van die SEC, beaam dit dat die self-dissiplinêre proses ouditeure by groot AICPA firmas bevoordeel en dat daar nie so streng teen hulle opgetree word nie (Rankin 2001b).

'n Ander aspek is die beperkte boetes wat deur die reguleerders opgelê word. Kritiek teen individuele dissiplinêre komitees, soos die ICAEW, handel onder meer oor die beperkte boetes wat aan lede opgelê word (Gray & Manson 2000:576). Volgens die *Report of the Review Group on Auditing* (Irish Government Publications 2000:17) is die strafmaatreëls wat vir wangedrag deur die professionele liggame in Ierland teen lede ingestel word, oor die algemeen baie lig en die maksimum boete wat opgelê kan word, is onvoldoende.

In Suid-Afrika is die strawwe wat vir oortredings opgelê word, ook nie van so 'n aard dat dit ander ouditeure sal ontmoedig om soortgelyke oortredings te begaan nie en derhalwe word die openbare belang nie vooropgestel nie. Die volgende voorbeeld dien as bewys:

Nadat die bevindinge van die Nel-kommissie (Nel Commission 1997), wat die Masterbond-maatskappyegroep en beleggersbeskerming in Suid-Afrika ondersoek het, bekend gemaak is, het die OROR, die statutêre reguleerder van die ouditeursprofessie in Suid-Afrika, 'n dissiplinêre ondersoek na die beskuldigde ouditeure geloot. Altesame ses ouditeure is skuldig bevind aan onbehoorlike gedrag. Die spesiale *ad hoc* dissiplinêre komitee van die OROR het een van die beskuldigde ouditeure, mnr Liebenberg, aan tien gevalle van onbehoorlike gedrag skuldig bevind (Gloeck 2002/3b:22-24). 'n Boete van R10 000 is opgelê asook 'n verbod op praktykvoering vir 'n tydperk van twee jaar, wat opgeskort is vir 'n tydperk van drie jaar op voorwaarde dat hy nie skuldig bevind word aan sekere oortredings van die dissiplinêre reëls nie. Die naam van die skuldige, maar nie die naam van sy firma nie, die oortredings waaraan hy skuldig bevind is en die strawwe wat opgelê is, is in die OROR se tydskrif *Maneo* gepubliseer. Verder is R50 000 as bydrae tot die koste van die ondersoek gehef. Ter verdediging van die strafmaatreëls wat deur die dissiplinêre komitee opgelê is, is die volgende voorgehou (Gloeck 2002/3b:24):

“In considering an appropriate sentence regarding the offences of which the accused was found guilty, the Committee had to take into account the seriousness of the improper conduct. The Committee also gave due consideration to the time that had elapsed, and took into account the age and personal situation of the accused”.

Daar blyk grootliks drie aspekte te wees wat die optrede teen ouditeure wat oortree, wesenlik beïnvloed.

- Eerstens, die *mag* wat aan die reguleerder verleen word. Volgens Walsh, uitvoerende hoof van die ICAI (Canning & Ogartaigh 2002b), is die gebrek aan statutêre mag die oorsaak dat hulle soms nie 'n volledige en deeglike ondersoek kan doen nie. Volgens Wendell, 'n outeur van die *SEC Accounting Report* (2002), was die POB in Amerika nooit baie doeltreffend nie omdat hy nie die nodige mag gehad het om die ouditeursfirmas wat hulle praktykoorsigte gefaal het, te straf nie (hoewel feitlik geen firma ooit gefaal het nie). Levitt, voormalige voorsitter van die SEC, beaam dit want volgens hom was die probleem met die POB in Amerika “its lack of regulatory teeth”(Carlino 2002).

In Suid-Afrika is ouditeure wat by die OROR geregistreer is, onderhewig aan die regulering en die dissiplinêre prosesse van die OROR. Die magte van die OROR, insluitende die mag om inligting en getuies te dagvaar, is statutêr in die Wet vervat (SAICA 2003i). Die Wet verleen aansienlike mag aan die OROR maar dit is slegs op geregistreerde ouditeure wat oortree van toepassing. Daar is geen ooreenstemmende wetgewing wat op nie-ouditeure (byvoorbeeld mense wat slegs by die SAIGR geregistreer is) van toepassing is nie, wat 'n groot tekortkoming is, gesien in die lig van die onlangse korporatiewe mislukkings. Net wetgewing kan die mag wat aan die OROR verleen is, uitbrei (SAICA 2003k).

Die SAIGR se mag is in hulle konstitusie en professionele gedragskode gesetel. Rekenmeesters wat net by die SAIGR geregistreer is, is slegs aan die dissiplinêre prosesse van die SAIGR onderhewig en rekenmeesters wat nie lid van 'n professionele liggaam is nie, is nie aan enige professionele gedragskode of dissiplinêre prosesse onderhewig nie. Die SAIGR het weinig mag om getuies en inligting te dagvaar en is derhalwe grootliks afhanklik van vrywillige bydraes van derde partye (SAICA 2003i). Hoewel daar in die laaste aantal jare verskeie geoktrooieerde rekenmeesters by korporatiewe mislukkings betrokke was, kan die SAIGR net stappe doen indien hulle voldoende bewyse het om 'n saak voor te berei. Koerantartikels is nie genoeg bewyse nie. Die mag om individue te dagvaar is beperk, wat die doeltreffendheid van hulle dissiplinêre proses nadelig beïnvloed. Dit lei daartoe dat die SAIGR dikwels vir sy blykbare gebrek aan optrede kritiseer word, maar dit is vir die SAIGR moeilik om op te tree teen rekenmeesters, soos finansiële direkteure, finansiële bestuurders en rekenmeesters, wat nie by die SAIGR geregistreer is nie (SAICA 2003i).

In die geval waar iemand lid van beide die SAIGR en die OROR is, het dit in die verlede tot dubbele verhore gelei omdat sulke individue aan beide liggame se dissiplinêre prosesse onderhewig is. Die SAIGR moet wag totdat die ondersoek asook enige dissiplinêre of ander regsaksie deur die statutêre liggaam voltooi is voordat hulle proses

kan begin (SAICA 2003a). Volgens Advokaat Myburgh kan die proses nie eintlik binne die gegewe statutêre raamwerk bespoedig word nie. Volgens hom geniet ondersoek deur die Skerpioene of navrae ingevolge artikel 417 van die Maatskappywet voorkeur, en enige professionele ondersoek moet wag totdat sodanige prosesse afgehandel is (SAICA 2003i).

Ingevolge die huidige wetgewende stelsel, selfs al wil die OROR sekere sake versnel, is dit waarskynlik dat die beskuldigde sal probeer om 'n hofinterdik te verkry wat die verrigtinge sal vertraag totdat enige siviele sake afgehandel is, omdat bewyse wat tydens professionele verhore na vore gekom het, in siviele sake gebruik kan word (SAICA 2003i). Die huidige verhore van die SAIGR is oop vir die gemeenskap, wat daartoe lei dat moontlike gedingvoerders inligting kan verkry wat weer in siviele sake gebruik kan word (SAICA 2003i). Die SAIGR (SAICA 2003i) is van mening dat genoegsame beskerming in die proses ingebou moet word om beskuldigdes te beskerm teen die gebruik in siviele sake van bewyse wat tydens professionele verhore verkry is.

In Australië is die professionele liggame soos die ICAA se taak om die gedrag van lede te monitor en om te verseker dat die lede aan die etiese en professionele standaarde voldoen. Die ICAA kan iemand se lidmaatskap ophef maar slegs die statutêre reguleerders, die ASIC en die CALDB, kan dié persoon se registrasie as 'n ouditeur van maatskappye ophef (Harrison 2002). Indien 'n oortreder lid van beide die professionele liggame is, kan dit daartoe lei dat so 'n lid aan drie verskillende strawwe vir dieselfde oortreding onderwerp word (CPAA 2002c).

In onder andere Australië kan die ICAA 'n parallelle ondersoek loods na 'n aangeleentheid wat deur die ASIC ondersoek word, maar hulle magte is beperk. Die statutêre reguleerder het die mag om dokumente te versoek en getuies te ondervra. Die ICAA moet wag totdat die ondersoek asook enige dissiplinêre of ander regsaksie deur die statutêre liggaam voltooi is (ICAA 2003a).

- Tweedens, die *hulpbronne* waaroor die reguleerder beskik. Die beraming wat op die beskikbare hulpbronne gegrond is, is dat dit die JMU (wat gesamentlik deur die professionele liggame in Engeland, Skotland en Ierland gevorm is) meer as 50 jaar gaan neem om 'n moniteringsbesoek aan al die ouditeursfirmas te bring (Sikka et al in Gray & Manson 2000:577).

Volgens Sikka (in Gray & Manson 2000:576) is die meerderheid lede van die *Joint Disciplinary Scheme* (wat gesamentlik deur die professionele liggame in Engeland, Skotland en Ierland gevorm is) vennote by ouditeursfirmas wat by finansiële skandale betrokke was. Verdere kritiek is dat hulle nie oor voldoende hulpbronne beskik om skandale waarby groot ouditeursfirmas betrokke is, te ondersoek nie.

Volgens die huidige stelsel word vrywilligers in Suid-Afrika gebruik om sake te verhoor (SAICA 2003i).

- Derdens, die *finansiering* van die reguleerder wat vir die monitoring en dissiplinerende verantwoordelik is. Volgens Levitt, voormalige voorsitter van die SEC, kan die feit dat die POB in Amerika meer 'n morele verpligting as 'n toegewyde oorsigliggaam was, deels daaraan toegeskryf word dat dit deur die ouditeursprofessie gefinansier is (Carlino 2002).

Sharman, KPMG se voormalige internasionale voorsitter (Smith 2002b:3), is van mening dat dit nie meer gepas is dat die regulerende liggame gefinansier word deur die firmas wat hulle reguleer nie. Die regulerende liggame moet deur die regering gefinansier word om enige botsing van belange te vermy. Enigiemand wat vir iets betaal, het 'n mate van beheer daarvoor en volgens Sharman kan hulle weier om te betaal indien hulle nie hou van wat gedoen word nie (Smith 2002b:3). In 2000 het die AICPA se *SEC Practice Section* die ongekende stap gedoen om te dreig om die finansiering van die POB vir oorsigte oor die ouditeursfirmas se gehaltebeheerstelsels te staak. Dit het gelei tot die siening dat die POB nie finansiële onafhanklik van die ouditeursprofessie is nie (Accountancy Foundation 2002b).

Indien die finansieringshulpbronne wyd gebaseer is, word die moontlike invloed van enige groep verminder. Die beginsel van onafhanklike finansiering van die reguleerder (deur byvoorbeeld die regering) word ondersteun deur Reeves, hoof van die RB in Engeland (Smith 2002b:3), Land, voorsitter van Ernst & Young in Engeland (Corcoran 2002:15), en Llambias, voorsitter van die *Business Exchange* in Engeland (2002:12).

Volgens Rose, ACCA se uitvoerende hoof, (Smith 2002c:7) sal die openbare siening ook verbeter word indien die regering vir die finansiering van die reguleerder verantwoordelik is. Reeves, hoof van die RB in Engeland (Smith 2002b:3), beaam dit dat die siening van die onafhanklikheid van ouditeure daardeur verbeter sal word.

2.4.3 *Praktykoorsigte*

Die ouditeursprofessie maak van praktykoorsigte gebruik om te monitor of 'n ouditeursfirma aan die vereiste standaarde voldoen. Praktykoorsigte se doel is om die gehalte van onder meer gerusstellingsdienste wat deur ouditeure in openbare praktyk gelewer word, te bevorder (AICPA 2003c).

In Amerika word ouditeursfirmas elke drie jaar deur 'n ander firma hersien. In Suid-Afrika word elke ouditeur een keer in vyf jaar deur ouditeure met die nodige ondervinding hersien (Puttick & Van Esch 2003:102).

In Amerika was die vorige POB verantwoordelik vir toesig oor die praktykoorsigtestelsel terwyl verskillende groot firmas beurte gemaak het om mekaar te ondersoek (Abernethy 2002). Die POB is skerp gekritiseer omdat geen groot ouditeursfirma en slegs 'n handvol kleiner firmas in die laaste aantal jare, nadat hulle aan 'n oorsig onderwerp is, ongunstige verslae gekry het ten spyte van die aantal auditmislukkings (Carlino 2002). Andersens het hulle praktykoorsigte geslaag hoewel die probleme vir die firma net daarna begin het (Svaldi 2002).

Die volgende uitlatings is verdere bewys van die kritiek teen die praktykoorsigteproses van die ouditeursprofessie:

- Volgens Turner, voormalige hoofrekenmeester van die SEC, het die praktykoorsigteproses in 'n “back-slapping exercise” verander met die veronderstelling “You don't tell on me, and I won't tell on you” (Svaldi 2002).
- Volgens Scheutze, Sutton en Turner, voormalige SEC-hoofrekenmeesters, “The failure of peer reviews performed by one auditing firm for another to detect and remedy audit quality issues over the past twenty-five years has shown that this experiment in self-regulation does not work and should be ended” (Three voices, one message 2003).
- Volgens Pitt, SEC-voorsitter, moet die praktykoorsigstelsel nie so werk dat een ouditeursfirma deur 'n ander ouditeursfirma hersien word nie (Svaldi 2002). Volgens Scheutze, Sutton en Turner, voormalige SEC-hoofrekenmeesters, moet onafhanklike inspeksies gedoen word en nie inspeksies deur lede van die ouditeursprofessie nie (Three voices, one message 2003).

Aan die ander kant, in die geval waar een groot firma pleks van 'n onafhanklike liggaam 'n ander hersien, is een van die voordele dat 'n ander groot firma meer waarskynlik op hoogte is van die strukture en prosesse wat in die bedryf van 'n groot maatskappy geld, in teenstelling met mense wat deel is van 'n moniteringseenheid soos die JMU (Reeves, hoof van die RB in Engeland, 2002b).

2.4.4 Rekenpligtigheid en deursigtigheid van die monitering en dissiplinerings

Beskuldigings teen die ouditeursprofessie handel ook daarvoor dat die ouditeursprofessie *nie rekenskap doen* van hulle monitering en dissiplinerings aan die gemeenskap nie. Volgens Turner kan die gemeenskap derhalwe nie bepaal of die AICPA dissiplinêre stappe gedoen het teen 'n AICPA-lid wat deur die SEC of 'n ander liggaam gedissiplineer is nie. Daar is ook geen verantwoording aan die gemeenskap oor stappe wat die *Professional Ethics Executive Committee*, wat verantwoordelik is vir die dissiplinêre proses, gedoen het nie (Rankin 2001b).

Scheutze, Sutton en Turner, voormalige SEC-hoofrekenmeesters, ondersteun dit dat die nodige dissiplinêre optrede moet plaasvind teen ouditeure wat nie aan die vereiste professionele standaarde voldoen nie, en dat sodanige bevindinge en optrede dan so gou moontlik aan die gemeenskap bekend gemaak moet word (Three voices, one message 2003).

Volgens Harrison, uitvoerende hoof van die ICAA in Australië (2002), is daar ook voortdurend kritiek, selfs van ouditeure, weens 'n *gebrek aan deursigtigheid* van die ouditeursprofessie se dissiplinêre prosesse. Turner het reeds in 2001 die AICPA versoek om die rol van die gemeenskap in die ouditeursprofessie se self-dissiplinêre proses te vergroot en versoek dat die meerderheid van die lede van die *Professional Ethics Executive Committee* verteenwoordigers van die gemeenskap moet wees (Rankin 2001a, Rankin 2001b). Wood, direkteur van die *Division of Professional Licensure* wat die 36 rade in Massachusetts wat lisensies uitreik, reguleer, verwys na die lede van die gemeenskap wat lede van die regulerende liggaam is as “the conscience of the boards” (Mohl 2002). Volgens Hallett, 'n

ouditeur (2002), het die ouditeursprofessie die gemeenskap met geen alternatief gelaat anders as om hulle te polisieer nie.

'n Ondersoek deur Canning en O'Dwyer, akademici in Ierland (2001:725), na die dissiplinêre prosesse van die ICAI het aangetoon dat daar tekortkominge is wat betref die verantwoordbaarheid en deursigtigheid van die prosesse en dat daar nie regverdigheid en konsekwentheid is wat betref die strawwe wat aan oortreders opgelê word nie. Volgens Canning en O'Dwyer (2001:725) bevestig hulle navorsing die feit dat die dissiplinêre prosedures van die professionele liggame 'n “profession protection” in teenstelling met 'n “society protection” rol vervul, met die doel om die ouditeursprofessie teen inspeksie en beoordeling deur eksterne partye te beskerm.

By die regulering van professies is daar hedendaags die vereiste dat regulering oop en deursigtig moet geskied (Questions of regulation 2001). Dit word deur verskeie navorsers ondersteun:

Volgens Zea (2002:18) is die *buzzword* ná die val van Enron *deursigtigheid* as dit kom by self-regulering. Hague, president van die *Insolvency Practitioners Association* in Engeland, beklemtoon die belangrikheid van openlikheid en deursigtigheid (Zea 2002:18).

Damant, voormalige voorsitter van die professionele vereniging van finansiële ontleders en beleggingsbestuurders in Engeland en internasionaal (2002:1), stel dit so: “... to resist transparency harms society to a significant extent”.

Llambias, voorsitter van die *Business Exchange* in Engeland, (2002:12), steun dit ook: “In particular post-Enron we need a better regulated and more transparent profession”. Llambias (2002:12) gaan so ver as om te meld dat die verslae van die JMU rakende hulle oorsig van ouditeursfirmas openbaar gemaak moet word en op die internet beskikbaar moet wees.

Wyman, president van die ICAEW, (2003) meld dat “People are suspicious of what they cannot see. Secrecy is now viewed as implying there is something to hide rather than, as it once was, merely that it is a private rather than public matter”.

Unger, waarnemende voorsitter van die SEC in 2001, het die uitlating gemaak: “Sunlight is the best disinfectant” (Auditor independence problem may ... 2001).

Volgens die SAIGR (SAICA 2003i) moet die paneel wat vir die monitering en dissiplinerings verantwoordelik is, bestaan uit objektiewe mense met die nodige audit- en finansiële kundigheid en mense wat die openbare belang verteenwoordig. Dit sal egter tot 'n aansienlike toename in koste lei (SAICA 2003i). Die moniterings- en dissiplineringsprosesse

moet vinnig, doeltreffend en billik wees teenoor almal wat betrokke is. Pit, SEC-voorsitter, som die eienskappe van die ideale monitering en dissiplinêre stelsel soos volg op:

“... this system must at heart be a tough, no-nonsense, fully transparent disciplinary system, subject to independent leadership and governance. In addition, there must be regular monitoring ...” (SEC chairman speaks out ... 2002).

2.4.5 Samevatting

Die stel van hoëgehalte-etiese en -ouditstandaarde is op sigself nie voldoende nie. Standaarde is betekenisloos indien dit nie afgedwing word nie. Die kritiek teen die ouditeursprofessie is deels as gevolg van inherente swakhede in die monitering en dissiplinerings van die professie.

Die aspekte van kritiek teen die monitering en dissiplinerings van die ouditeursprofessie sentreer grootliks rondom die gebrek aan voldoende optrede teen diegene wat oortree, praktykoorsigte, en die rekenpligtigheid en deursigtigheid van die monitering en dissiplinerings.

Gebrek aan voldoende optrede teen diegene wat oortree

Empiriese navorsing dui daarop dat nagenoeg die helfte van die ouditeure in openbare praktyk in Suid-Afrika van mening is dat die ouditstandaarde nie voldoende deur die professionele liggame afgedwing word nie. Wêreldwyd word die ouditeursprofessie daarvan beskuldig dat hulle traag is of glad nie dissiplinêre aksies instel teen ouditeure wat oortree nie. Dit word deur empiriese bewyse ondersteun. Die vermoë van professies om hulle self te dissiplineer ten einde die belange van die gemeenskap te beskerm, word geblameer. Die strafmaatreëls wat vir wangedrag deur die professionele liggame ingestel word, is oor die algemeen baie lig en die maksimum boete wat opgelê word, is onvoldoende. Die siening bestaan ook dat die self-dissiplinêre prosesse ouditeure by die groot ouditeursfirmas bevoordeel.

Daar blyk grootliks drie aspekte te wees wat die optrede teen ouditeure wat oortree, wesenlik beïnvloed, naamlik die mag wat aan die reguleerder verleen word, die hulpbronne waaroor die reguleerder beskik, en die finansiering van die reguleerder wat vir die monitering en dissiplinerings verantwoordelik is. Die ouditeursprofessie is meestal vir die finansiering van die reguleerder verantwoordelik, wat tot die siening lei dat die reguleerder nie onafhanklik van die professie is nie.

Praktykoorsigte

Die ouditeursprofessie maak van praktykoorsigte gebruik ten einde te monitor of 'n ouditeursfirma aan die vereiste standaarde voldoen. Die praktykoorsigte word deur lede van die professie uitgevoer. Verteenwoordigers van die openbare belang, soos Turner, Scheutze, Sutton en Pitt, is dit eens dat die praktykoorsigtestelsel waar een firma 'n ander hersien, nie werk nie.

Rekenpligtigheid en deursigtigheid van die monitering en dissiplinerings

Beskuldigings teen die ouditeursprofessie handel daaroor dat die professie nie rekenskap van sy monitering en dissiplinerings aan die gemeenskap doen nie. Die gemeenskap kan derhalwe nie bepaal of dissiplinêre stappe teen 'n ouditeur gedoen is nie.

Daar is ook voortdurend kritiek weens 'n gebrek aan deursigtigheid van die ouditeursprofessie se dissiplinêre prosesse omdat daar nie eksterne verteenwoordiging in die prosesse is nie.

'n Onafhanklike ondersoek het aangetoon dat daar tekortkominge is wat betref die verantwoordbaarheid en deursigtigheid van die monitering en dissiplinerings en dat daar nie regverdigheid en konsekwentheid is wat betref die strawwe wat aan oortreders opgelê word nie. Navorsing steun dit dat die monitering en dissiplinerings van die ouditeursprofessie eie belang nastreef en nie die openbare belang nie.

Die verteenwoordigers van die openbare belang en die ouditeursprofessie steun die beginsel dat die monitering en dissiplinerings oop en deursigtig moet wees.

2.4.6 Gevolgtrekking

Uit die voorafgaande is dit duidelik dat die ouditeursprofessie daarvan beskuldig word dat hulle traag is of glad nie dissiplinêre optrede instel teen ouditeure wat oortree nie. In die geval waar strafmaatreëls wel vir wangedrag deur die professionele liggame ingestel word, is dit oor die algemeen onvoldoende.

Die siening bestaan ook dat die praktykoorsigtstelsel, waar een firma 'n ander hersien, nie werk nie. Verder kan die gemeenskap nie bepaal of dissiplinêre stappe teen 'n ouditeur gedoen is nie omdat die ouditeursprofessie nie rekenskap van hulle monitering en dissiplinerings aan die gemeenskap gee nie en die prosesse nie deursigtig is nie. Dit blyk dat die ouditeursprofessie hoofsaaklik net aan homself verslag doen.

Daar kan nie verwag word dat die gemeenskap enige vertroue in 'n professie moet hê wat nie voldoende teen oortreders optree nie. Ten einde hulle rol as die beskermers van die openbare belang te vervul, moet die reguleerders van die ouditeursprofessie voldoende dissiplinêre stappe doen teen alle ouditeure wat oortree, ongeag by watter firma hulle werksaam is.

Na aanleiding van die aantal korporatiewe mislukkings en die behoefte aan die onafhanklikheid van ouditeure blyk dit dat een liggaam wat oor die nodige statutêre mandaat beskik, vir die monitering (praktykoorsigte) en dissiplinerings van die ouditeursprofessie verantwoordelik moet wees. Dit sal tot groter konsekwentheid van optrede lei. Wetgewing behoort dus die mag en hulpbronne wat aan die statutêre reguleerder verleen word, uit te brei. 'n Ander belangrike aspek is dat die reguleerder nie deur diegene wat gereguleer word, gefinansier moet word nie sodat die onafhanklikheid en die siening van die onafhanklikheid van die reguleerder nie in die gedrang kom nie.

Verder blyk dit dat die reguleerders van die ouditeursprofessie rekenskap van hulle monitering en dissiplinerings aan die gemeenskap, na wie se belange hulle omsien, moet gee. Om geloofwaardigheid aan die moniterings- en dissiplineringsprosesse en derhalwe ook groter vertroue in die onafhanklikheid van die ouditeursprofessie te verleen, blyk dit dat die professie se dissiplinêre prosesse en prosedures deursigtiger en oper moet wees. Die insluiting van lede van die gemeenskap is een wyse wat tot groter deursigtigheid van die monitering en dissiplinerings sal lei. Dit sal ook verseker dat die openbare belang, nie eie belang nie, vooropgestel word by die monitering van die nakoming van standaarde en die dissiplinerings van oortreders.

Na aanleiding van die ondersoek van die knelpunte rondom die ouditeursprofessie rakende monitering en dissiplinerings kan die volgende gevolgtrekking oor die regulering van die ouditeursprofessie gemaak word:

Dit blyk dat die reguleerders van die ouditeursprofessie wat vir die monitering en dissiplinerings van die professie verantwoordelik is, nie werklik *onafhanklik* is van die partye wat gereguleer word nie omdat die belange van die partye wat gereguleer word, eerder as die openbare belang, nagestreef word en omdat diegene wat gereguleer word, vir die finansierings verantwoordelik is. Die mag en hulpbronne wat aan die reguleerders verleen word, blyk ook onvoldoende te wees. Die *prosesse en prosedures* van die reguleerders blyk nie deursigtig en openlik te wees nie omdat dit onder meer geen voorsiening maak vir deelname deur die gemeenskap nie. Daar word ook geen rekenskap van die monitering en dissiplinerings aan die gemeenskap gegee nie.

3 SAMEVATTING

Die hele finansiële verslagdoeningstelsel is op vertroue gebaseer. Die ouditeursprofessie is deur die gemeenskap daargestel om vertroue aan die finansiële inligting te verleen omdat hulle op dié inligting vertrou om beleggings- en ander besluite te neem. Die gemeenskap het 'n behoefte aan vertroue in die ouditeursprofessie. Die vertroue van die gemeenskap in die professie het met elke korporatiewe mislukking gekwyn.

Uit die rol van die ouditeursprofessie en die redes vir regulering het dit geblyk dat die ouditeursprofessie gereguleer moet word ten einde aan die behoeftes van die gemeenskap te voldoen en veral om die *vertroue* van die gemeenskap te regverdig. In hierdie hoofstuk is die knelpunte rondom die ouditeursprofessie wat die *vertroue* in die professie ondermyn, ondersoek sodat die regulering van die professie in Suid-Afrika teen dié agtergrond geëvalueer kan word.

Die siening bestaan dat self-regulering as gevolg van sy beperkinge nie in staat is om spoedig en doeltreffend te handel met aangeleenthede wat uit 'n gebrek aan vertroue deur die gemeenskap spruit nie. Derhalwe die noodsaaklikheid om die knelpunte rondom die ouditeursprofessie te ondersoek ten einde 'n beter begrip daarvan te verkry.

Die knelpunte rondom die ouditeursprofessie sentreer grootliks rondom die onafhanklikheid van ouditeure, die etiese en ouditstandaarde wat ouditeure moet nakom, en die monitering van die nakoming van die standaarde en die dissiplinerings in die geval van nie-nakoming.

Onafhanklikheid van ouditeure

Die vereiste dat die ouditeursprofessie onafhanklik moet wees, hou direk verband met die faktore wat aanleiding tot 'n audit gee. Ouditeure moet op 'n onafhanklike en objektiewe wyse gerusstelling aan die aandeelhouders verskaf. Onafhanklikheid is derhalwe sentraal in die uitvoering van die auditfunksie. Indien die ouditeursprofessie sy onafhanklikheid verloor, het sy dienste geen bestaansreg nie.

'n Ouditeur se onafhanklikheid is van fundamentele belang vir die gemeenskap en het 'n groot invloed op die siening van die gehalte en integriteit van die geouditeerde finansiële jaarstate. Die finansiële jaarstate bevat stellings van bestuur as deel van die nakoming van hulle verantwoordelikhede rakende rekenpligtigheid, wat meebring dat dit noodsaaklik is dat die ouditeure onafhanklik van die bestuur moet wees. Vir ouditeure om onafhanklik te wees, beteken dat hulle vry van bestuur moet wees en dat hulle derhalwe selfstandig en in eie reg optree. 'n Oudit deur 'n party wat onafhanklik is van die party wat die verantwoording moet doen, verhoog die integriteit van die verantwoordingsproses. Openbare vertroue in die geouditeerde finansiële jaarstate is afhanklik van die openbare siening van die ouditeur as 'n onafhanklike professionele persoon.

Wêreldwyd vereis die professionele gedragskodes van die onderskeie professionele liggame dat ouditeure onafhanklik moet wees en ook as onafhanklik gesien moet word.

Die knelpunte oor onafhanklikheid fokus grootliks op die lewering van nie-gerusstellingsdienste aan gerusstellingskliënte, langdurige verbintenis met dieselfde gerusstellingkliënt, aanstelling en vergoeding van ouditeure, en indiensneming van voormalige gerusstellingspersoneel deur gerusstellingkliënte.

Lewering van nie-gerusstellingsdienste aan gerusstellingskliënte

Ouditeure neig al hoe meer daartoe om nie-gerusstellingsdienste aan hulle gerusstellingskliënte te lewer.

Die sterkste argumente daarteen handel daarvoor dat 'n ouditeur in sulke omstandighede 'n mening oor sy eie werk uitspreek en dat hy sy onafhanklikheid en die siening van sy onafhanklikheid verloor omdat hy te familiêr met die bestuur word en finansiëel te afhanklik van die kliënt word. Dié argumente word gestaaf deur empiriese navorsing en deur gesaghebbende mense of verslae wat die openbare belang verteenwoordig.

Die ouditeursprofessie is ten gunste daarvan dat nie-gerusstellingsdienste aan gerusstellingskliënte gelewer word. Hulle argumenteer dat die gehalte van die gerusstellingsdienste wat gelewer word, verbeter omdat die ouditeur 'n beter begrip van die kliënt se werksaamhede het en omdat beter gekwalifiseerde personeel deur die ouditeursfirma getrek word. Verder word bykomende inkomste van die nie-gerusstellingsdienste verkry.

Langdurige verbintenis met dieselfde gerusstellingskliënt

'n Langdurige verbintenis met 'n gerusstellingskliënt kan daartoe lei dat die ouditeur die belange van die gerusstellingskliënt voor die openbare belang stel omdat die ouditeur en die kliënt te familiêr word en omdat die ouditeur afhanklik raak van die inkomste wat deur die kliënt gegeneer word. Die verpligte verwisseling van ouditeure word as een wyse gesien waarop dié probleem opgelos kan word.

Die sterkste argumente ten gunste van die verpligte verwisseling van ouditeure is dat dit tot die onafhanklikheid en die siening van die onafhanklikheid van ouditeure sal bydra omdat dit voorkom dat die ouditeur en die kliënt te familiêr word en dat die ouditeur nie te afhanklik raak van die inkomste wat deur die kliënt gegeneer word nie. Dié siening word nie net deur verteenwoordigers van die openbare belang ondersteun nie maar selfs deur verteenwoordigers van die ouditeursprofessie. Die verwisseling van ouditeure lei ook daartoe dat die gehalte of die siening van die gehalte van gerusstellingsdienste sal verbeter omdat dit veroorsaak dat daar 'n vars en skeptiese benadering tot die lewering van die gerusstellingsdiens is en die ouditeur sal besef dat 'n volgende ouditeur sy werk gaan hersien - die beste vorm van praktykoorsigte.

Die verteenwoordigers van die ouditeursprofessie is van mening dat die gehalte van gerusstellingsdienste in die geval van die verpligte verwisseling van ouditeure kan afneem omdat verwisseling tot 'n nuwe leerperiode vir ouditeure lei, wat ook tot 'n toename in fooie sal lei.

Aanstelling en vergoeding van ouditeure

In die meeste gevalle word die aanstelling van ouditeure grootliks deur die bestuur beïnvloed en die aandeelhouers bekragtig net die aanbeveling op die algemene jaarvergadering. Die vergoeding wat ouditeure ontvang, word deur die bestuur van die gerusstellingskliënt en die ouditeure bepaal. Dié praktyke lei daartoe dat die ouditeure nie as onafhanklik van die bestuur gesien word nie.

Die verlaging of beperking van die gerusstellingsfooie as gevolg van onder meer mededinging tussen ouditeure en “low-balling”, lei daartoe dat ouditeure tydens die lewering van 'n gerusstellingsdiens 'n kompromie tussen die koste van die gerusstellingsdiens en die omvang van die gerusstellingsdiens moet bereik. Dit kan veroorsaak dat die koste van die gerusstellingsdiens besnoei word en dat minder hulpbronne aan die gerusstellingsdiens toegeedeel word, wat nie in belang van óf die maatskappy óf die gemeenskap is nie.

Daar is pleidooie dat die ouditkomitee van die kliënt vir die aanstelling en vergoeding van ouditeure verantwoordelik moet wees. Die vernaamste argument ten gunste daarvan is dat dit die geloofwaardigheid van ouditeure sal bevorder. Die vernaamste argument daarteen is dat daar twyfel oor die onafhanklikheid en die siening van die onafhanklikheid van die ouditkomitee kan bestaan omdat hulle steeds direkteure van die maatskappy is. Ten einde van waarde te kan wees, moet die ouditkomitee onafhanklik wees en as onafhanklik gesien word en moet hulle daadwerklik in die belang van die gemeenskap optree.

Indiensneming van voormalige gerusstellingspersoneel deur gerusstellingskliënte

Die onafhanklikheid en die siening van die onafhanklikheid van ouditeure word deur die indiensneming van voormalige gerusstellingspersoneel deur gerusstellingskliënte aangetas.

Die instelling van 'n afkoelperiode waartydens daar 'n verbod op die indiensneming van gerusstellingspersoneel deur 'n gerusstellingskliënt rus, is 'n wyse waarop die onafhanklikheid van ouditeure bevestig kan word. Daar is egter verdeeldheid onder die verteenwoordigers van die ouditeursprofessie oor tot op watter vlak van die gerusstellingspersoneel en op watter poste by die gerusstellingskliënt die afkoelperiode van toepassing moet wees.

Die SAIGR is van mening dat die ouditkomitee die indiensneming van voormalige gerusstellingspersoneel moet goedkeur. Soos reeds genoem, kan daar egter twyfel oor die onafhanklikheid en die siening van die onafhanklikheid van die ouditkomitee self bestaan.

Etiese en ouditstandaarde

Behoorlike etiese en ouditstandaarde (die stel en nakoming daarvan) is onontbeerlik vir die uitvoering van suksesvolle oudits. Uit die bogenoemde blyk daar tekortkominge in die standaarde, veral met betrekking tot onafhanklikheid. Die aspekte wat tot wesenlike tekortkominge by die stel van etiese en ouditstandaarde lei, is:

- Die etiese en ouditstandaarde word grootliks deur die ouditeursprofessie gestel, wat daartoe lei dat die belange van die professie bevoordeel word. Selfs verteenwoordigers van die professie besef dat dit in die toekoms vereis moet word dat alle belanghebbendes aan die standaardstellingsproses moet deelneem.
- Die standaarde word in sommige gevalle as reëls gestel en nie as beginsels nie. Die verteenwoordigers van die openbare belang en die ouditeursprofessie steun dit dat deursigtige beginsels, pleks van reëls, as standaarde gestel moet word.
- Die standaarde geniet nie statutêre steun nie. Die verteenwoordigers van die ouditeursprofessie is egter nie ten gunste daarvan dat die standaarde statutêre steun moet hê nie, maar wel die proses om standaarde te stel.

Verder blyk dit dat die ouditeursprofessie nie die gestelde etiese en ouditstandaarde nakom nie. Die siening bestaan dat die professie nie een is wat boweal toegewyd is om in openbare belang op te tree nie, maar dat hulle deel is van 'n industrie wat op eie belang ingestel is.

Monitering en dissiplinerings

Die stel van hoëgehalte-etiese en -ouditstandaarde is op sigself nie voldoende nie. Standaarde is betekenisloos as dit nie afgedwing word nie.

Aspekte van kritiek teen die monitering en dissiplinerings van die ouditeursprofessie sentreer grootliks rondom die gebrek aan voldoende optrede teen diegene wat oortree, praktykoorsigte, en die rekenpligtigheid en deursigtigheid van die monitering en dissiplinerings.

Gebrek aan voldoende optrede teen diegene wat oortree

Die ouditeursprofessie word daarvan beskuldig dat hy traag is of glad nie dissiplinêr optree teen ouditeure wat oortree nie. Dit word deur empiriese bewyse ondersteun. Onafhanklike navorsing staaf dit dat die strafmaatreëls wat vir wangedrag deur die professionele liggame ingestel word, onvoldoende is. Die self-dissiplinêre proses bevoordeel ook ouditeure by die groot ouditeursfirmas.

Daar blyk grootliks drie aspekte te wees wat die optrede teen ouditeure wat oortree, wesenlik beïnvloed: die mag wat aan die reguleerder verleen word, die hulpbronne waaroor die reguleerder beskik, en die finansiering van die reguleerder wat vir die monitering en dissiplinering verantwoordelik is.

Praktykoorsigte

Die ouditeursprofessie maak van praktykoorsigte gebruik ten einde te monitor of 'n ouditeursfirma aan die vereiste standaarde voldoen. Die praktykoorsigproses word egter deur lede van die professie uitgevoer. Verteenwoordigers van die openbare belang is dit eens dat die praktykoorsigproses waar een firma 'n ander hersien, nie werk nie.

Rekenpligtigheid en deursigtigheid van die monitering en dissiplinering

Beskuldigings teen die ouditeursprofessie handel daarvoor dat die professie nie aan die gemeenskap rekenskap gee van hulle monitering en dissiplinering nie. Die gemeenskap kan derhalwe nie bepaal of dissiplinêre stappe teen 'n ouditeur gedoen is nie.

Daar is ook voortdurend kritiek weens 'n gebrek aan deursigtigheid van die ouditeursprofessie se dissiplinêre prosesse omdat daar nie eksterne verteenwoordiging in die prosesse is nie. Navorsing steun dit dat die monitering en dissiplinering van die professie eie belang nastreef en nie die openbare belang nie. Verteenwoordigers van die openbare belang en die ouditeursprofessie steun die beginsel dat die monitering en dissiplinering oop en deursigtig moet wees.

4 GEVOLGTREKKING

Uit hierdie hoofstuk blyk dit dat die ouditeursprofessie in 'n instrument van bestuur verander het ten einde die doelwitte van bestuur te bereik, terwyl weinig beskerming aan die aandeelhouers en die gemeenskap verleen word. Dit lei daartoe dat die wese van ouditering verander het. Die ouditeursprofessie word verbind met woorde soos *samewerking met bestuur, oneerlikheid, gebrek aan onafhanklikheid, tree nie in belang van die gemeenskap op nie*.

Dit blyk dat die oorsaak van baie van die knelpunte rondom die ouditeursprofessie wat die vertroue in die professie ondermyn, na die regulering van die professie teruggevoer kan word. Dit is ironies want regulering van die ouditeursprofessie is juis die meganisme waardeur die gemeenskap gerusstelling kan verkry dat die professie toepaslik beheer word en daarom vertrou kan word.

Die siening bestaan dat self-regulering as gevolg van sy beperkinge nie in staat is om spoedig en doeltreffend met aangeleenthede te handel wat uit 'n gebrek aan vertroue deur die gemeenskap spruit nie.

Onafhanklikheid

Uit dié hoofstuk is dit ook duidelik dat heelwat praktyke van die ouditeursprofessie die onafhanklikheid of die siening van die onafhanklikheid van die ouditeur aantas. Ten einde van waarde te wees, moet die professie onafhanklik wees en in die belang van die gemeenskap optree. Derhalwe sal vertroue en geloofwaardigheid aan die finansiële inligting verleen word. Die professionele gedragskodes verwag van ouditeure om onafhanklik in wese en voorkoms te wees. Die professie moet só optree dat hy aan die gemeenskap bewys dat hy onafhanklik is.

Ten spyte daarvan dat die gemeenskap meen dat daar 'n botsing van belange is en dat die onafhanklikheid en die siening van die onafhanklikheid van ouditeure daardeur geraak word, word sekere praktyke deur die reguleerders van die professie toegelaat. Die reguleerders het dus voor die druk van die partye wat gereguleer word, geswig. Die reguleerders blyk derhalwe vasgevang te wees deur die partye wat gereguleer word.

Afgesien van empiriese bewyse is die siening van die gemeenskap die norm waarvolgens die onafhanklikheid van die ouditeursprofessie beoordeel moet word. Die maatstaf behoort te wees: as die gemeenskap van mening is dat 'n sekere praktyk die ouditeur se onafhanklikheid in die gedrang bring, behoort die praktyk verbied te word.

Na aanleiding van die onlangse korporatiewe mislukkings kan die ouditeursprofessie nie bekostig om die siening van die gemeenskap te verontagsaam nie want die professie is afhanklik van die vertroue van die gemeenskap ten einde sy bestaan te regverdig. Die lewering van nie-gerusstellingsdienste aan gerusstellingskliënte, 'n langdurige verbintenis met dieselfde gerusstellingskliënt, die aanstelling en vergoeding van ouditeure grootliks deur die bestuur en die indiensneming van voormalige gerusstellingspersoneel deur gerusstellingskliënte lei daartoe dat daar 'n botsing van belange kan wees en dat die ouditeursprofessie nie as onafhanklik gesien word nie. Dit behoort derhalwe nie deur die reguleerder toegelaat te word nie. Die gemeenskap moet by die prosesse en prosedures van die opstel van die standaard betrokke wees ten einde te verseker dat die openbare belang, en nie eie belang nie, vooropgestel word by die stel van standaard.

Etiese en ouditstandaarde

Uit dié hoofstuk blyk dit dat die siening bestaan dat die ouditeursprofessie nie eties optree nie en derhalwe nie sy sosiale verantwoordelikheid nakom nie. Die openbare belang word nie voor eie belang gestel by die opstel van etiese en ouditstandaarde nie.

Daar blyk heelwat tekortkominge te wees wat betref standaard, veral met betrekking tot onafhanklikheid, omdat etiese en ouditstandaarde grootliks deur die ouditeursprofessie gestel word, die standaard as reëls gestel word en nie as beginsels nie, en omdat die standaard nie statutêre steun geniet nie.

Die afleiding kan dus gemaak word dat die reguleerder van die ouditeursprofessie, wat vir die stel van die etiese en auditstandaarde verantwoordelik is, nie onafhanklik is van die partye wat gereguleer word nie. Die belang van die partye wat gereguleer word, en nie die openbare belange nie, word nagestreef. Dit blyk dat self-regulering nie daarin kan slaag nie as gevolg van die feit dat die reguleerder vasgevang word deur diegene wat gereguleer word.

Daar kan nie verwag word dat die gemeenskap enige vertroue in 'n profesie moet hê wat nie eties optree nie. Ten einde hulle sosiale verantwoordelikheid teenoor die gemeenskap na te kom, moet die ouditeursprofessie oor behoorlike etiese en auditstandaarde beskik. Openbare vertroue in etiese en auditstandaarde is belangriker as ooit tevore.

Na aanleiding van die aantal korporatiewe mislukkinge en die behoefte aan die onafhanklikheid van ouditeure blyk dit dat strengere standaarde oor onafhanklikheid gestel moet word en dat die nakoming daarvan gemonitor moet word. Die liggame wat standaarde stel, moet behoorlik saamgestel wees en die vertroue van alle belanghebbendes geniet. Die gemeenskap moet by die prosesse en prosedures van die opstel van die standaarde betrokke wees om te verseker dat die openbare belang en nie eie belang nie, vooropgestel word by die stel van standaarde. Die profesie moet egter ook by dieselfde prosesse en prosedures betrokke wees om te verseker dat die standaarde met die nodige begrip van ouditering opgestel word. Ten einde die nakoming van standaarde te monitor en teen oortreders te kan optree, is dit belangrik dat die standaarde statutêre steun moet geniet en op 'n beginselgrondslag geskryf word.

Monitering en dissiplinerings

Uit die voorafgaande is dit duidelik dat die ouditeursprofessie daarvan beskuldig word dat hy traag is of glad nie dissiplinêr optree teen ouditeure wat oortree nie. In die geval waar strafmaatreëls wel vir wangedrag deur die professionele liggame ingestel word, is dit oor die algemeen onvoldoende en verder bevoordeel die self-dissiplinêre prosesse ouditeure by die groot ouditeursfirmas.

Die verteenwoordigers van die openbare belang is ook van mening dat die praktykoorsigproses, waar een firma 'n ander hersien, nie werk nie. Verder kan die gemeenskap nie bepaal of dissiplinêre stappe teen 'n ouditeur gedoen is nie omdat die profesie nie aan die gemeenskap rekenskap gee van sy monitering en dissiplinerings nie en omdat die prosesse nie deursigtig is nie. Dit blyk dat die ouditeursprofessie hoofsaaklik net aan homself verslag doen.

Die afleiding kan dus gemaak word dat die reguleerders van die ouditeursprofessie wat vir die monitering en dissiplinerings van die profesie verantwoordelik is, nie werklik onafhanklik is van die partye wat gereguleer word nie. Die belange van die ouditeursprofessie, nie die openbare belang nie, word nagestreef.

Daar kan nie verwag word dat die gemeenskap enige vertroue in 'n profesie moet hê wat nie teen oortreders optree nie. Ten einde hulle rol as die beskermers van die openbare belang te vervul, moet die reguleerders van die ouditeursprofessie voldoende dissiplinêre stappe doen teen alle ouditeure wat oortree, ongeag by watter firma hulle werk.

Na aanleiding van die aantal korporatiewe mislukkings en die behoefte aan die onafhanklikheid van ouditeure blyk dit dat een liggaam, wat oor die nodige statutêre mandaat beskik, vir die monitering (praktykoorsigte) en dissiplinerings van die ouditeursprofessie verantwoordelik moet wees. Dit sal tot meer konsekwente optrede lei. Wetgewing behoort dus die magte en hulpbronne wat aan die statutêre reguleerder verleen word, uit te brei. 'n Ander belangrike aspek is dat die reguleerder nie deur diegene wat geregleer word, gefinansier moet word nie sodat die onafhanklikheid en die siening van die onafhanklikheid van die reguleerder nie in die gedrang kom nie.

Van die grootste belang is ook dat die reëls oor onafhanklikheid streng toegepas moet word en dat daar geen uitsonderings gemaak moet word nie.

Verder blyk dit dat die reguleerders van die ouditeursprofessie rekenskap van hulle monitering en dissiplinerings aan die gemeenskap, na wie se belange hulle omsien, moet gee. Dit is nie net billik nie maar sal ook 'n aanduiding wees dat regulering in die belang van die gemeenskap plaasvind.

Om geloofwaardigheid aan die monitering en dissiplinerings te verleen, en sodoende ook groter vertroue in die onafhanklikheid van die ouditeursprofessie, blyk dit dat die profesie se dissiplinêre prosesse en prosedures deursigtiger en oper moet wees. Die verteenwoordigers van die openbare belang en die profesie steun die beginsel dat die monitering en dissiplinerings oop en deursigtig moet wees. Die insluiting van lede van die gemeenskap is een wyse wat tot groter deursigtigheid sal lei. Dit sal ook verseker dat die openbare belang en nie eie belang nie, vooropgestel word by die monitering van die nakoming van standaarde en die dissiplinerings van oortreders.

Na aanleiding van die ondersoek van die knelpunte rondom die ouditeursprofessie kan die volgende gevolgtrekking oor die regulering van die profesie gemaak word:

Dit blyk dat die reguleerders van die ouditeursprofessie nie werklik *onafhanklik* is van die partye wat geregleer word nie omdat die belange van die partye wat geregleer word, eerder as die openbare belang, nagestreef word. Dit blyk dat self-regulering nie daarin kan slaag nie om die openbare belang na te streef omdat die reguleerders deur diegene wat geregleer word, vasgevang word. Die *prosesse en prosedures* van die reguleerders wat vir die stel van etiese en auditstandaarde en vir die monitering en dissiplinerings verantwoordelik is, blyk onvoldoende te wees omdat dit onder meer geen voorsiening maak vir deelname deur die gemeenskap nie.

Uit die hoofstuk blyk dit dat die kernoorsaak van die knelpunte rondom die ouditeursprofessie na die **onafhanklikheid** en die **prosesse en prosedures** van die regulering van die professie teruggevoer kan word. Dit blyk dat 'n onafhanklike liggaam wat nie deur die partye wat gereguleer word, vasgevang word nie, vir die regulering van die ouditeursprofessie verantwoordelik moet wees; en dat die gemeenskap en ook die ouditeursprofessie beter gedien sal word indien -

- nie-gerusstellingsdienste, veral die dienste wat van die tradisionele funksies van die bestuur vervang, slegs aan nie-gerusstellingskliënte gelewer word;
- ouditeure (verkieslik die firma, maar andersins die betrokke vennote) verplig word om na 'n sekere aantal jare te verwissel;
- die ouditkomitee van die maatskappy, wat oor voldoende hulpbronne beskik, vir die aanstelling en vergoeding van ouditeure verantwoordelik is; en 'n werklik onafhanklike liggaam moet die riglyne of raamwerk stel wat die ouditkomitee by die aanstelling en vergoeding van ouditeure moet volg;
- 'n afkoelperiode ingestel word waartydens daar 'n verbod op die indiensneming van gerusstellingspersoneel deur 'n gerusstellingskliënt is (die afkoelperiode moet minstens tot op die bestuurdersvlak van die gerusstellingspersoneel van toepassing wees, asook op alle sleutel- en finansiële poste by die gerusstellingskliënt);
- die gemeenskap by die prosesse en prosedures vir die stel van die etiese en ouditstandaarde betrokke is, die standaard statutêre steun geniet en op 'n beginselgrondslag geskryf word; en
- een onafhanklike liggaam, wat oor die nodige statutêre mandaat en hulpbronne beskik en wat nie deur die ouditeursprofessie gefinansier word nie, vir die monitering en dissiplinerings van die professie verantwoordelik is, die prosesse meer deursigtig is, en rekenskap aan die gemeenskap gegee word.

Omdat oudit 'n internasionale verskynsel is, word die regulering van die ouditeursprofessie in sekere lande met wie historiese en professionele bande bestaan en waar die regulering van die professie ná die val van Enron reeds onder die vergrootglas geneem en veranderinge aangebring is, in die volgende hoofstuk ondersoek. Die doel is om te bepaal in watter mate die knelpunte deur die veranderde strukture van regulering in daardie lande verwyder word, sodat die voorgestelde regulering van die ouditeursprofessie in Suid-Afrika teen dié agtergrond geëvalueer kan word.

“In the past, the [auditing] profession has asked the public to rely on self-regulation to ensure its independence” [eie byvoeging]. “Quite frankly, this is nothing more than permitting the fox to guard the hen house” (Turner, voormalige hoofrekenmeester van die SEC, in Eakin & Hughes 2002:31).

“When foxes guard the hen house, chickens get eaten” (Frank 2002).

HOOFSTUK 5

REGULERING VAN DIE OUDITEURSPROFESSIE IN SEKERE LANDE

Om leesbaarheid te vergemaklik, word die volgende afkortings in afdeling 1 gebruik:

AICPA *American Institute of Certified Public Accountants*
SEC *Securities and Exchange Commission*

1 INLEIDING

Die aandeelhouders het 'n behoefte aan gerusstelling dat hulle op die finansiële jaarstate kan vertrou. Die rol van die ouditeursprofessie is om sodanige gerusstelling aan die aandeelhouders te verskaf. Verder verlang die gemeenskap gerusstelling dat hulle op die ouditeursprofessie kan vertrou. Die regulering van die ouditeursprofessie is 'n meganisme waardeur die gemeenskap gerusstelling kan verkry dat hulle op die ouditeursprofessie kan vertrou.

Uit die vorige hoofstuk blyk dit dat die kernoorsoke van die knelpunte rondom die ouditeursprofessie na die prosesse en prosedures van die regulering van die profesie teruggevoer kan word. Hoewel die self-regulerende raamwerk van die profesie periodiek bygewerk en verbeter is, het die mislukking van hoëprofiel-maatskappye, wat 'n hoogtepunt bereik het met die val van Enron, veroorsaak dat die doeltreffendheid van die self-regulering van die profesie en die doeltreffendheid van die audit as 'n instrument van sosiale beheer bevraagteken word. Die gemeenskap se vertroue is geskend. Barker (2002) bevestig dit dat die verlening van vertroue aan 'n groep professionele persone deur die gemeenskap die hartklop van enige profesie is. Die reeks finansiële skandale wêreldwyd het tot 'n *krisis* in die ouditeursprofessie gelei asook tot ernstige vrae oor die integriteit van die finansiële verslagdoeningstelsel en die gehalte en bruikbaarheid van inligting (Pit, SEC-voorsitter, in SEC chairman speaks out ... 2002, Stoneman, 'n prokureur, in Svaldi 2002).

“... the damage to the reputation of our financial reporting system and its critical guardians has been so severe that the investing public has lost confidence and now demands real reforms” (Three voices, one message 2003).

Volgens Churchill bestaan die Chinese ideogram vir *krisis* uit twee elemente wat onderskeidelik *gevaar* en *geleentheid* beteken (Barker 2002). Indien dit op die krisis in die ouditeursprofessie toegepas word:

Die *gevaar*: Die ouditeursprofessie het nie meer 'n bestaansreg nie.

Die *geleentheid*: Die ouditeursprofessie kan die vertroue van die gemeenskap herwin.

Volgens Castellano (2002) besef die ouditeursprofessie dat die self-regulerende proses verbeter moet word ten einde die vertroue in die professie te herstel. As die professie steeds die enigste verskaffers van gerusstellingsdienste aan die gemeenskap wil wees, moet hy wyses vind om die gemeenskap gerus te stel dat hy die verantwoordelikhede gaan nakom wat saam met die voorreg kom om die enigste verskaffers van gerusstellingsdienste te wees. Dit is duidelik dat 'n omvattende hersiening en modernisering van die ouditeursprofessie nodig is.

Volgens Bart, 'n ouditeur en professor in strategiese bestuur in Kanada, was Enron 'n wekroep aan ouditeure om hulle oorsprong as 'n professie te herontdek (Lorinc 2002). Ten einde die vertroue van die gemeenskap te herwin, is dit noodsaaklik dat die lede van die ouditeursprofessie aan die gemeenskap moet bewys dat hulle aan die eienskappe van 'n professie voldoen. Deur die nakoming van hulle sosiale verantwoordelikheid kan ouditeure die vertroue van die gemeenskap in die professie, wat met verloop van jare gekwyn het, herwin.

Die gemeenskap wil vertroue hê dat dienste van die hoogste standaard gelewer word deurdat ouditeure te alle tye bevoeg en onafhanklik is en professioneel optree. Die gemeenskap wil ook vertroue hê dat die nakoming van professionele standaard en optrede gemonitor word en oortreders gedissiplineer word. Die regulering van die ouditeursprofessie is 'n meganisme waardeur die gemeenskap geruststelling kan verkry dat die ouditeursprofessie toepaslik beheer word en daarom vertrou kan word (sien hoofstuk 3, afdeling 5). Soos blyk uit hoofstuk 2, die aard en wese van ouditering, tree ouditeure as agente vir die gemeenskap op. Uit die rol van die ouditeursprofessie is dit duidelik dat die ouditeursprofessie in nastrewing van die belange van die gemeenskap, oftewel in openbare belang, behoort op te tree. Die oorkoepelende aspek waarteen die regulering van die ouditeursprofessie gemeet moet word, is of regulering in openbare belang geskied.

Die krisis het daartoe gelei dat die ouditeursprofessie die *geleentheid* het om die strukture en prosesse van regulering na aanleiding van die knelpunte rondom die ouditeursprofessie, soos blyk uit hoofstuk 4, aan te pas sodat die professie in openbare belang kan optree en die vertroue van die gemeenskap kan herwin.

Uit die vorige hoofstuk blyk dit dat 'n onafhanklike liggaam wat nie vasgevang word deur die partye wat gereguleer word nie, vir die regulering van die ouditeursprofessie verantwoordelik moet wees. Ten einde die vertroue in die professie te herstel, moet die professie op so 'n wyse gereguleer word dat die openbare belang nagestreef word deur die onafhanklikheid en siening van onafhanklikheid van ouditeure te bevorder.

Ezzell, voorsitter van die AICPA, beklemtoon egter met die volgende uitlating die feit dat dit nie 'n maklike proses gaan wees om die vertroue van die gemeenskap in die ouditeursprofessie te herstel nie: “It's clear, however, that restoring investors' ... eroded confidence in auditors won't be a cakewalk” (Tie 2002).

Teen dié agtergrond word daar in hierdie hoofstuk ondersoek ingestel na die regulering van die ouditeursprofessie in sekere Engelssprekende lande met wie daar historiese en professionele bande bestaan, waar die regulering van die ouditeursprofessie onder die vergrootglas gekom het en die geleentheid aangegryp is om veranderinge in die struktuur van regulering aan te bring. Die regulering van die ouditeursprofessie in Ierland, Engeland, Amerika, Australië en Kanada word vervolgens ondersoek.

Daar word eerstens ondersoek ingestel na die regulering vóórdat veranderinge aangebring is (eertydse regulering) en tweedens na die regulering nádat veranderinge aangebring is in 'n poging om die vertroue van die gemeenskap te herwin (hedendaagse regulering). Daarna word daar aangedui in watter mate die hedendaagse regulering die faktore bevredig wat in 'n reguleringstelsel van belang is, soos in hoofstuk 3, afdeling 2.4 beskryf.

2 REGULERING VAN DIE OUDITEURSPROFESSIE IN IERLAND

Om leesbaarheid te vergemaklik, word die volgende afkortings in afdeling 2 gebruik:

ACCA	<i>Association of Chartered Certified Accountants</i>
APB	<i>Auditing Practices Board</i>
CIMA	<i>Chartered Institute of Management Accountants</i>
IAASA	<i>Irish Auditing and Accounting Supervisory Authority</i>
ICAEW	<i>Institute of Chartered Accountants in England and Wales</i>
ICAI	<i>Institute of Chartered Accountants in Ireland</i>
ICAS	<i>Institute of Chartered Accountants in Scotland</i>
ICPAI	<i>Institute of Certified Public Accountants in Ireland</i>
JDS	<i>Joint Disciplinary Scheme</i>
JMU	<i>Joint Monitoring Unit</i>
RGA	<i>Review Group on Auditing</i>
VK	Verenigde Koninkryk

2.1 Eertydse regulering

Die ouditeursprofessie in Ierland is vir jare hoofsaaklik deur professionele liggame waarvan die ICAI, die ACCA, die CIMA en die ICPAI die vier grootstes is, gereguleer. Die ICAI, wat op 14 Mei 1888 gestig is, is die oudste en grootste professionele liggaam in Ierland (ICAI 2002a, ICAI 2003a). Onafhanklike individue is lede van die professionele liggame se onderskeie komitees en die lede van die professionele liggame is vir die finansiering van dié liggame verantwoordelik (ICAI 2002b, ICAI 2003d). Die *Minister for Enterprise, Trade and Employment* het die professionele liggame erken en het toesig oor hulle gehou volgens die statutêre magte voorgeskryf in die Maatskappywet, 1990, artikels 191 en 192 (Irish Government Publications 2000:17).

Die JMU, wat uit voltydse onafhanklike inspekteurs bestaan, was verantwoordelik vir die monitering van ouditeure namens die ICAEW, die ICAS en die ICAI. Die JMU was verantwoordelik om jaarliks aan die *Department of Trade and Industry* in Engeland verslag te lewer oor hulle onafhanklike moniteringsaktiwiteite. Firms is jaarliks ondersoek na aanleiding van hulle grootte, 'n klagte deur die gemeenskap of 'n kliënt, willekeurige seleksie of 'n vorige besoek. Die 20 grootste ouditeursfirmas is jaarliks ondersoek. Die ACCA het sy eie moniteringseenheid gehad (Accountancy Foundation 2002b:15 &19, ICAI 2003d).

Klagtes van die gemeenskap of kliënte of die monitering deur die JMU het in sekere gevalle tot dissiplinêre optrede gelei. Gevalle wat in openbare belang was, is namens die ICAEW, die ICAS, die ICAI en die ACCA deur die JDS gehanteer. Onafhanklike ondersoeke is uitgevoer en dissiplinêre stappe is gedoen in gevalle waar daar nie aan standarde voldoen is nie (Accountancy Foundation 2002b:20).

Die ouditeursprofessie in Ierland was verder aan die openbare oorsig van die *Review Board* in Engeland onderhewig (ICAI 2003d).

2.2 Hedendaagse regulering

Ierland was die eerste land waar die bedrywighede van die ouditeursprofessie onder die soeklig geplaas is. Die regering van Ierland het in 2000 'n ondersoek-groep, die RGA, aangestel om sekere aspekte van die ouditeursprofessie, waaronder self-regulering van die professie, te ondersoek. Die verslag van die ondersoek-groep is in 2000 gepubliseer, getiteld *The Report of the Review Group on Auditing* (Irish Government Publications 2000:15). Met hierdie verslag het die self-regulering van die ouditeursprofessie opnuut onder die vergrootglas gekom.

Volgens die verslag van die RGA was 'n meer “demanding” en doeltreffender stelsel van regulering vir die ouditeursprofessie nodig indien die waarde van gerusstellingsdienste en die aansien van die ouditeursprofessie verbeter wou word. Verder was die RGA ook van mening dat beter rekenskap vereis word, eerstens tussen die regering en die professionele liggame aan wie wetgewing die verantwoordelikheid delegeer om toesig oor die professie te hou, en tweedens tussen die professionele liggame en die lede van die professie ten einde te verseker dat die lede aan die etiese en ouditstandaarde voldoen (Irish Government Publications 2000:16.). Die RGA beklemtoon egter die belangrikheid van 'n balans tussen die implementering van reëls oor onafhanklikheid en die regulering van ouditeure enersyds, en die behoud van Ierland se mededingende posisie andersyds (ICAI 2001a).

Die regering van Ierland het in Januarie 2001 besluit om die aanbevelings van die RGA te implementeer. Die ICAI het dié besluit verwelkom. Walsh, uitvoerende hoof van die ICAI, het dit ondersteun met sy stelling “The Review Group on Auditing has provided the profession and Government with the opportunity to move forward together on the issue of effective regulation. The ICAI looks forward to working with Government to improve public confidence through a strong, effective and transparent regulatory system” (ICAI 2001c).

In April 2001 is die IAASA gestig om die *Tánaiste* se departement wat vir die formulering van die wetgewing verantwoordelik is, te help met die opstel van wetgewing ten einde die verslag van die RGA ten uitvoer te bring (ICAI 2001a). Voorlopige wetgewing is in Februarie 2002 gepubliseer (Walsh 2003) en die finale *Companies (Auditing and Accounting) Bill, 2003* in Desember 2003 (ICAI 2003g). Walsh (2003) het die *Companies (Auditing & Accounting) Bill, 2003* beskryf as:

“... the most important piece of legislation affecting the accountancy profession to be introduced since the foundation of the State.”

Dié wetgewing plaas die IAASA op 'n statutêre grondslag en dra van die funksies wat met die professionele liggame verband hou, van die *Minister for Enterprise, Trade and Employment* af oor aan die IAASA (Accountancy Foundation 2002b:14, ICAI 2003h). Die IAASA se verantwoordelikheid sluit in: Toesig oor die erkende professionele liggame rakende die regulering en monitering van hulle lede (insluitende die verantwoordelikheid vir erkenning van die professionele liggame, die stel van die vereiste professionele kwalifikasies asook die bevoegdheid om, indien nodig, betrokke te raak by die ondersoek en dissiplinêre prosesse van die professionele liggame en die uitvoer van onafhanklike ondersoeke in gevalle van openbare belang), die bevordering van hoë-gehalte professionele standaarde in die

ouditeursprofessie en die lewering van advies aan die regering oor oudit en rekeningkundige aangeleenthede (Accountancy Foundation 2002b:14 & 18, ICAI 2003e, ICAI 2003h, Walsh 2003).

Die IAASA is onafhanklik van die ouditeursprofessie en verteenwoordigend van die vernaamste belanghebbende partye, en nie meer as twee van die liggame se 13 lede mag ouditeure wees nie. Die professionele liggame en die regering is verantwoordelik om die IAASA op 'n 60/40-grondslag te finansier (Accountancy Foundation 2002b:15, ICAI 2003h).

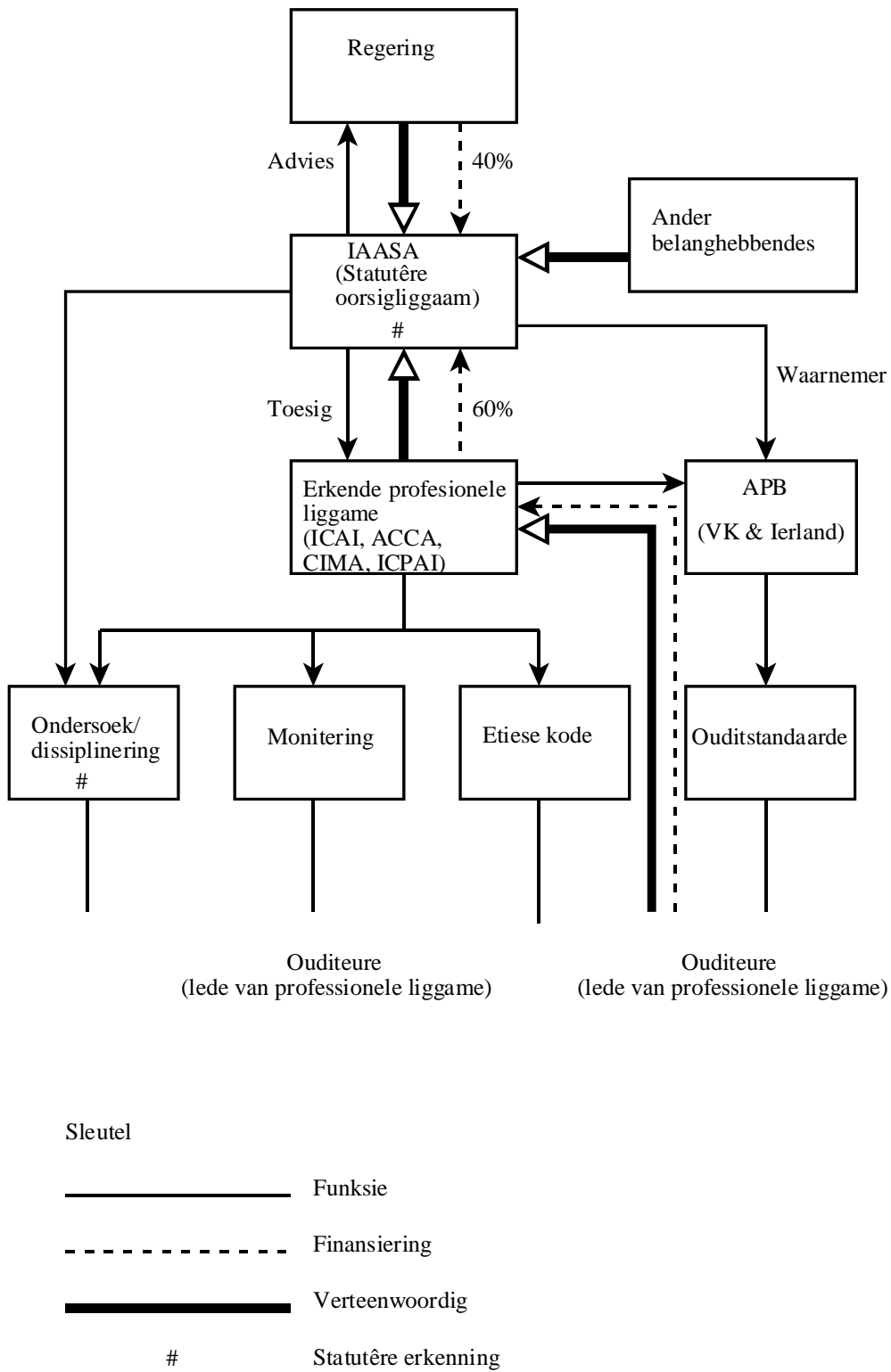
Die erkende professionele liggame se plig is om, onder toesig van die IAASA, steeds hulle lede te monitor, ondersoek en dissiplineer. Die IAASA beskik oor die mag om gevalle van beweerde wangedrag deur lede, in die belang van die gemeenskap, te ondersoek (Accountancy Foundation 2002b:15). Die wet verleen statutêre erkenning aan die dissiplinêre prosesse van die professionele liggame en derhalwe beskik dié liggame oor die nodige mag om ondersoek in te stel (ICAI 2002b).

Elke professionele liggame sal steeds vir sy eie etiese kode verantwoordelik wees, hoewel die IAASA vir oorsig oor die kodes verantwoordelik sal wees (voorheen die verantwoordelikheid van die *Minister for Enterprise, Trade and Employment*) (Accountancy Foundation 2002b:15).

Ouditstandaarde sal steeds deur die APB vir die VK en Ierland opgestel word en in Ierland deur die ICAI uitgevaardig word. Die IAASA (voorheen die regering) het waarnemer-status in die APB (Accountancy Foundation 2002b:15).

Die Wet magtig die IAASA om prosedures te formuleer om met klagtes te handel. Die regering het die IAASA versoek om die begrip *accountant* te definieer. Soos die wet tans staan, kan enigiemand homself as 'n rekenmeester beskryf en buite die jurisdiksie van die IAASA val (ICAI 2002b, ICAI 2003c, ICAI 2003g). Tans is dit voordelig vir diegene wat nie lid van een van die erkende professionele liggame is nie, want hulle is vry van die gehaltebeheer van die professionele liggame (voortdurende monitering, praktykoorsigte, voortdurende professionele ontwikkeling, formele onderrig, opleiding en eksamens) en nou is hulle ook vry van oorsig deur die statutêre oorsigliggame.

Sien figuur 5.1 vir 'n voorstelling van die hedendaagse regulering van die ouditeursprofessie in Ierland.

Figuur 5.1 Regulering van die ouditeursprofessie in Ierland

2.3 *Mate waarin aan die faktore wat in 'n reguleringstelsel van belang is, voldoen word*

Die faktore wat in 'n reguleringstelsel van belang is (mandaat, struktuur, onafhanklikheid, bevoegdheid, doeltreffendheid, rekenpligtigheid, en prosesse en prosedures), word soos volg deur die reguleringstelsel van die ouditeursprofessie in Ierland aan voldoen:

Mandaat

'n Oorsigliggaam (die IAASA) wat deur wetgewing daargestel is, is verantwoordelik vir oorsig oor die professionele liggame. Dié regulerende liggame beskik dus oor 'n statutêre mandaat. Die IAASA beskik ook oor statutêre mag om, indien nodig, betrokke te raak by die ondersoek en dissiplinêre prosesse van die professionele liggame en by die uitvoer van onafhanklike ondersoeke in gevalle van openbare belang. Die bestek van die mandaat wat aan dié reguleerder verleen word, is van so 'n aard dat dit eerstens verantwoordelik is vir oorsig oor die erkende professionele liggame (na onder) en tweedens vir die lewering van advies aan die regering oor audit en rekeningkundige aangeleenthede (na bo). Wetgewing maak egter net voorsiening vir toesig oor lede van die erkende professionele liggame terwyl daar geen melding is van individue wat hulle self as rekenmeesters ag, maar nie lede van een van die erkende professionele liggame is nie. Die etiese en auditstandaarde waaraan die lede van die ouditeursprofessie onderhewig is, is egter nie statutêr afdwingbaar nie en daar is verder geen statutêre plig dat die professionele liggame aan die statutêre oorsigliggaam verslag moet doen nie.

Die erkende professionele liggame beskik nie oor 'n statutêre mandaat nie. Die bestek van die mandaat van dié liggame behels dat hulle die gedrag en optrede van hulle lede moet monitor, ondersoek en, indien nodig, oortreders moet dissiplineer. Die regering verleen egter statutêre erkenning aan die dissiplinêre prosesse van die professionele liggame en derhalwe beskik hulle oor die nodige mag om ondersoek na beweerde oortredings in te stel. Dié liggame is ook vir die etiese kode van hulle lede verantwoordelik. Die etiese en auditstandaarde waaraan die lede onderhewig is, is egter nie statutêr afdwingbaar nie en daar is verder geen statutêre plig dat die lede van die professionele liggame aan dié liggame verslag moet doen nie.

Struktuur

Die struktuur van die oorsigliggaam is van so 'n aard dat verskeie belanghebbende partye daarin verteenwoordig word, wat nie net sal verseker dat die eksterne mening in ag geneem word nie, maar ook dat die gemeenskap gerusstelling verkry dat hulle belange in ag geneem word, wat op sy beurt weer die vertroue van die gemeenskap in die ouditeursprofessie sal verhoog. Die IAASA word deur die regering en die professionele liggame gefinansier, wat na alle verwagting behoort te verseker dat die liggame oor voldoende hulpbronne beskik om sy take uit te voer.

Die erkende professionele liggame het wel onafhanklike individue as lede van hulle onderskeie komitees, maar die meerderheid van die lede is steeds verteenwoordigend van die ouditeursprofessie. Die professionele liggame word deur hulle lede gefinansier wat daarop dui dat die liggame ook voldoende hulpbronne behoort te hê om hulle take uit te voer.

Onafhanklikheid

Die oorsigliggaam behoort onafhanklik van die ouditeursprofessie te wees en behoort ook as onafhanklik gesien te word, omdat verskeie belanghebbende partye in die struktuur van dié reguleerder verteenwoordig word, met 'n maksimum van twee van die 13 lede as ouditeure. Dié liggaam behoort dus as gevolg van sy samestelling nie aan die invloede van die regering of enige belangegroep onderhewig te wees nie en derhalwe behoort die openbare belang gedien te word. Die professionele liggame is net vir 60% van die finansiering van die reguleerder verantwoordelik, wat daartoe sal bydra dat die liggaam as onafhanklik gesien word.

Die erkende professionele liggame het wel onafhanklike individue as lede van hulle onderskeie komitees, maar die meerderheid van die lede is steeds verteenwoordigend van die ouditeursprofessie, wat daartoe kan lei dat hulle nie as onafhanklik van die partye wat gereguleer word, gesien word nie. Die professionele liggame word deur hulle lede gefinansier, wat tot verdere twyfel oor hulle onafhanklikheid kan lei.

Bevoegdheid

Die bevoegdheid van die oorsigliggaam kan 'n probleem oplewer omdat spesialiste (ouditeure) gereguleer word, en die wet vereis dat 'n maksimum van twee van die 13 lede van die IAASA ouditeure mag wees. Die funksies van die reguleerder vereis 'n hoë vlak van gespesialiseerde tegniese kennis van die gebied wat gereguleer word en die reguleerder kan dalk nie in staat wees om sy funksies behoorlik te vervul sonder voldoende kennis en ondervinding van dié gebied nie, hoewel daar voldoende bevoegdheid ten opsigte van die openbare belang behoort te wees.

Die erkende professionele liggame behoort geen probleem te hê wat betref bevoegdheid oor die gebied wat gereguleer word nie omdat die meerderheid van die lede van dié liggame deel van die ouditeursprofessie is en derhalwe oor spesialis-kennis behoort te beskik, maar bevoegdheid wat betref die openbare belang kan 'n probleem wees.

Doeltreffendheid

Die oorsigliggaam is 'n eksterne statutêre liggaam. Die liggaam behoort dus nie aan baie burokrasie onderhewig te wees nie, wat heel waarskynlik daartoe sal lei dat dié liggaam ekonomies doeltreffend funksioneer. Die liggaam behoort ook as gevolg van sy struktuur en samestelling sy sosiale verantwoordelikheid teenoor die gemeenskap (die beskerming van die openbare belang) te kan nakom. Die samestelling en struktuur van die liggaam behoort ook maklik by veranderinge te kan aanpas.

Die erkende professionele liggame behoort ook ekonomies doeltreffend te kan funksioneer omdat hulle direk skakel met die partye wat gereguleer word, maar weens hulle gebrek aan onafhanklikheid van die ouditeursprofessie kan hulle probleme ondervind om hulle sosiale verantwoordelikhede as beskermers van die openbare belang na te kom. Die samestelling en struktuur van dié liggame behoort ook maklik by veranderinge te kan aanpas.

Rekenpligtigheid

Daar is geen statutêre vereiste dat die oorsigliggaam aan die regering rekenskap moet gee oor die wyse waarop hy sy mandaat uitgevoer het ten einde vas te stel of die openbare belang vooropgestel is nie.

Daar is ook geen statutêre vereiste dat die erkende professionele liggame aan die oorsigliggaam rekskap moet gee oor die wyse waarop hulle hulle mandaat ten uitvoer gebring het nie. Die verslag van die RGA het egter gemeld dat die stigting van 'n oorsigliggaam voldoende is om die professionele liggame rekenpligtig te hou (Accountancy Foundation 2002b:15). Die oorsigliggaam beskik egter oor voldoende hulpbronne wat in die rekenpligtighedsproses gebruik kan word.

Prosesse en prosedures

Die oorsigliggaam is verantwoordelik vir toesig oor die erkende professionele liggame en beskik oor statutêre magte om, indien nodig, betrokke te raak by die ondersoek en dissiplinêre prosesse van die professionele liggame en die uitvoer van onafhanklike ondersoeke in gevalle van openbare belang. Die oorsigliggaam het waarnemer-status in die APB wat verantwoordelik is vir die stel van ouditstandaarde. Die verslag van die RGA het gemeld dat die stigting van 'n oorsigliggaam voldoende is om die stelsel deursigtig te maak (Accountancy Foundation 2002b:15).

Die erkende professionele liggame is verantwoordelik om die gedrag en optrede van hulle lede te monitor en, indien nodig, oortreders te dissiplineer. Die regering verleen statutêre erkenning aan die dissiplinêre prosesse van die professionele liggame en derhalwe beskik dié liggame oor die nodige mag om ondersoek na beweerde oortredings in te stel. Onafhanklike individue is lede van die professionele liggame se onderskeie komitees, hoewel die meerderheid van die lede steeds verteenwoordigend van die ouditeursprofessie is.

2.4 Gevolgtrekking

Dit blyk dat die ouditeursprofessie in Ierland, wat eens aan totale self-regulering onderhewig was, nou gereguleer word deur 'n *self-regulerende stelsel onderhewig aan statutêre oorsig* of, soos Walsh, hoofuitvoerende beampte van die ICAI, dit stel: “statutorily supervised self-regulation” (ICAI 2002b).

Die hedendaagse regulering van die ouditeursprofessie in Ierland spreek die knelpunte rondom die ouditeursprofessie, soos in hoofstuk 4 geïdentifiseer, soos volg aan:

Onafhanklikheid

Die statutêre oorsigliggaam, die IAASA, behoort tot die onafhanklikheid en die siening van die onafhanklikheid van die ouditeursprofessie by te dra omdat dié liggaam verteenwoordigend van verskeie belanghebbende partye is en nie net deur die professie gefinansier word nie. Dié liggaam behoort ook as gevolg van sy samestelling nie aan die invloed van die regering of enige belangegroep onderhewig te wees nie en derhalwe behoort die openbare belang gedien te word.

Etiese en ouditstandaarde

Die gemeenskap is steeds nie aktief betrokke by die stel van ouditstandaarde nie, maar die IAASA het waarnemer-status in die APB. Die IAASA is verder vir oorsig oor die etiese kodes van die professionele liggame verantwoordelik.

Monitering en dissiplinerings

Die monitering en dissiplinerings van die ouditeursprofessie behoort verbeter te word omdat die IAASA vir oorsig oor die professionele liggame verantwoordelik is en, indien nodig, betrokke kan raak by die ondersoek en dissiplinêre prosesse van die professionele liggame en vir die uitvoer van onafhanklike ondersoeke in gevalle van openbare belang. Statutêre erkenning word aan die dissiplinêre prosesse van die professionele liggame verleen en derhalwe beskik dié liggame oor die nodige mag om ondersoek in te stel.

Danksy die stigting van die statutêre oorsigliggaam wat verteenwoordigend van verskeie belanghebbende partye is (met ouditeure in die minderheid) en wat nie net deur die ouditeursprofessie gefinansier word nie, behoort die hedendaagse regulering van die professie in Ierland by te dra om die knelpunte rondom die professie uit die weg te ruim. Heelwat meer sal egter gedoen moet word om die vertroue in die professie te herwin en om die onafhanklikheid en die siening van die onafhanklikheid van die professie verder te verbeter, soos die verbod op die lewering van nie-gerusstellingsdienste aan gerusstellingskliënte, verpligte verwisseling, die instel van 'n afkoelperiode voordat voormalige gerusstellingspersoneel deur gerusstellingskliënte in diens geneem kan word, en die aanstelling en vergoeding van ouditeure deur die ouditkomitee. Die gemeenskap moet ook betrokke wees by die stel van etiese en ouditstandaarde en rekenskap moet aan die gemeenskap gegee word.

3 REGULERING VAN DIE OUDITEURSPROFESSIE IN ENGELAND

Om leesbaarheid te vergemaklik, word die volgende afkortings in afdeling 3 gebruik:

ACCA	<i>Association of Chartered Certified Accountants</i>
AF	<i>Accountancy Foundation</i>
APB	<i>Auditing Practices Board</i>
APC	<i>Auditing Practices Committee</i>
ASB	<i>Accounting Standards Board</i>
CCAB	<i>Consultative Committee of Accountancy Bodies</i>
CGAA	<i>Co-ordinating Group on Accounting and Auditing issues</i>
CIMA	<i>Chartered Institute of Management Accountants</i>
CIPFA	<i>Chartered Institute of Public Finance and Accountancy</i>
DTI	<i>Department of Trade and Industry</i>
ESB	<i>Ethics Standards Board</i>
FRC	<i>Financial Reporting Council</i>
FRRP	<i>Financial Reporting Review Panel</i>
ICAEW	<i>Institute of Chartered Accountants in England and Wales</i>
ICAI	<i>Institute of Chartered Accountants in Ireland</i>
ICAS	<i>Institute of Chartered Accountants in Scotland</i>
IDB	<i>Investigations and Discipline Board</i>
IU	Inspeksie-eenheid
JDS	<i>Joint Disciplinary Scheme</i>
JMU	<i>Joint Monitoring Unit</i>
POBA	<i>Professional Oversight Board for the Accountancy Profession</i>
RB	<i>Review Board</i>
RSB	<i>Recognised Supervisory Bodies</i>
VK	Verenigde Koninkryk

3.1 Eertydse regulering

In Engeland het die DTI oorkoepelende verantwoordelikheid gehad vir maatskappywetgewing, wat die regulering van ouditeure insluit. 'n Statutêre raamwerk het die oorsig en kwalifikasies van ouditeure asook die pligte en regte van ouditeure beheer hoewel die ander verantwoordelikhede aan die professionele liggame gedelegeer is (Accountancy Foundation 2002b, Davies 2002:22). Die ouditeursprofessie was self-regulerend van aard binne 'n statutêre raamwerk, waaronder die *Companies Act 1985* soos gewysig deur die *Companies Act 1989*, (Gray & Manson 2000:574).

Die Maatskappywet van 1985 het vereis dat alle geregistreerde maatskappye jaarliks geouditeer moet word. Die Maatskappywet van 1989 het die *Secretary of State* gemagtig om die ouditeursprofessie te reguleer, maar die self-regulerende status van die ouditeursprofessie is behou deurdat die grootste professionele liggame die titel RSB gekry het sodat die *Secretary of State* mag aan hulle kon deleger. Die RSB was verantwoordelik om 'n register van lede te hou, te verseker dat hulle lede behoorlik gekwalifiseer is en aan die etiese en ouditstandaarde voldoen, asook vir die monitering en dissiplinerings van hulle lede. Slegs lede van die RSB mag oudits uitgevoer het (Stevenson 2002:155-182).

In Engeland is daar 'n aantal professionele liggame wat die belange van die ouditeursprofessie behartig en wat as RSB erken word. Die ICAEW, wat die vernaamste professionele liggaam in die VK en die grootste in Europa is, is in 1880 gestig met die samevoeging van ses plaaslike verenigings in London, Liverpool, Manchester en Sheffield (Edwards 2003:58, ICAEW 2003).

Die APC is in 1973 as 'n komitee van die ICAEW gestig na aanleiding van kritiek teen die ouditeursprofessie (omdat die waarde van eiendomme baie gedaal en 'n aantal banke misluk het) (Gray & Manson 2000:574). Volgens Mitchell en Sikka (Gray & Manson 2000:575) is die tekortkominge van die APC in die laat 1980's al hoe meer deur die media blootgelê, wat daartoe gelei het dat die ouditeursprofessie besluit het om die APC te verbeter. Gevolglik is die APB in 1991 gestig.

Volgens Sikka (in Gray & Manson 2000:576) het 'n aantal finansiële skandale, voorgestelde veranderinge in die *Cross Report* in 1977 en die *Greenside Report* daartoe gelei dat die ouditeursprofessie (ICAEW, ICAS, ICAI en ACCA) die JDS in 1979 gestig het met die doel om die gedrag van die lede van die ouditeursprofessie te reguleer en oortreders te dissiplineer. Elke professionele liggaam het detail-prosedures vir die hantering van dissiplinêre gevalle, maar gevalle wat in openbare belang is, is deur die JDS hanteer (Accountancy Foundation 2002b).

Die JMU is gesamentlik deur die ICAEW, ICAS en die ICAI gevorm terwyl ACCA sy eie moniteringsmeganisme ingestel het om aan die vereistes van die Maatskappywet te voldoen (Gray & Manson 2000:577). Die JMU was verantwoordelik om die ouditeursfirmas wat lede is se nakoming van die auditstandaarde te monitor. Die ACCA het 'n soortgelyke stelsel gehad. Beide die JMU en die ACCA het jaarliks aan die DTI verslag gelewer oor hulle moniteringsaktiwiteite. Die JMU het op 'n jaargrondslag die 20 grootste ouditeursfirmas wat 95% van die publieke genoteerde maatskappye audit, geïnspekteer (Accountancy Foundation 2002b, Reeves 2002c:8).

Die FRC, 'n privaat liggaam, se rol was om goeie finansiële verslagdoening te bevorder en het as die oorkoepelende liggaam van sy twee uitvoerende liggame, die FRRP en die ASB, gedien. Die FRRP was verantwoordelik om die finansiële jaarstate van maatskappye te ondersoek om vas te stel of daar aan die rekeningkundige vereistes van die maatskappywet voldoen is. Die FRRP het oor die toepaslike statutêre mag beskik om op te tree. Die ASB is sedert 1990 vir die stel van rekeningkundige standaarde verantwoordelik (Accountancy Foundation 2002b).

In reaksie op korporatiewe en auditmislukkings soos BCCI, Maxwell en Polly Peck is die struktuur van self-regulering van die ouditeursprofessie in die VK in 2000 aangepas om te verseker dat die gemeenskap se belange beskerm word. Die regering het in samewerking met die professionele liggame die AF gestig ten einde die gemeenskap se vertroue in die ouditeursprofessie te verhoog ná die aantal korporatiewe mislukkings in die 1980's. Die rol van die AF was om die onafhanklikheid van die self-regulerende professionele liggame te beskerm en om te verseker dat die self-regulerende stelsel op 'n doeltreffende wyse verseker dat die gemeenskap se belange in aanmerking geneem word by onder meer die stel van standaarde en die nakoming van dissiplinêre verantwoordelikhede. Die AF was die sleutelkontak tussen die regering, die ouditeursprofessie en verskeie belanghebbendes. Die AF was verantwoordelik vir die nie-statutêre onafhanklike oorsig van die regulering van die

ses professionele liggame waaruit die CCAB bestaan: die CIMA, die CIPFA, die ICAEW, die ACCA, die ICAI en die ICAS (Irish Government Publications 2000:46-47, Accountancy Foundation 2002a, Borrie 2002:1, Reeves 2002a:22, Accountancy Foundation 2003).

Die meerderheid van die AF se lede was nie-ouditeure ten einde groter deursigtigheid te verleen (Questions of regulation 2001). Die lede van die AF het die siening van verskeie belanghebbendes verteenwoordig en nie slegs dié van die ouditeursprofessie nie (Borrie 2002:1). Die AF is deur die ses lede van die CCAB gefinansier (Accountancy Foundation 2002b).

Die AF was ook verantwoordelik vir oorsig oor die RB, wat sedert Maart 2001 in werking is, en die verwante liggame, die APB, die ESB en die IDB. Dié drie verwante liggame was vir die volgende funksies verantwoordelik (Accountancy Foundation 2002b):

- Die APB: Vir die stel van ouditstandaarde.
- Die ESB: Vir die ontwikkeling van etiese standaarde. Dié liggaam het gespesifiseer watter standaarde nodig is en watter aangeleenthede aangespreek moet word, terwyl die CCAB die standaarde opgestel het.
- Die IDB: Vir die ondersoek van gevalle in openbare belang, terwyl ander gevalle steeds deur die professionele liggame hanteer is. Dié liggaam het die funksie van die JDS oorgeneem. Dissiplinêre gevalle wat deur die professionele liggame verwys is, is ondersoek en toepaslik mee gehandel.

Die AF was verantwoordelik om die lede van die genoemde rade aan te stel en vir die finansiering van dié rade. Die meerderheid van die lede van die rade was nie-ouditeure. Die DTI het waarnemer-status in die APB en die ESB gehad (Accountancy Foundation 2002b).

Die RB was verantwoordelik om toesig te hou oor die stel van standaarde en die stelsels wat betref dissiplinêre en professionele gedrag en regulering van die professionele liggame. Die RB was verantwoordelik vir oorsig oor die regulerende funksies van die ses professionele liggame om te verseker dat hulle in belang van die gemeenskap optree. Die RB moes ook toesig hou oor die funksies van die drie verwante liggame (Questions of regulation 2001, Accountancy Foundation 2002b, Borrie 2002:1, Reeves 2002b, Review Board 2002).

3.2 Hedendaagse regulering

Die AF moes in 2005 hersien word, maar in reaksie op die korporatiewe mislukkings soos WorldCom en Enron is dit vervroeg en is die CGAA gestig om ondersoek in te stel. In Julie 2002 het die regering die tussentydse verslag van die CGAA bekend gestel (Accountancy Foundation 2002b).

Trade and Industry secretary Hewitt het in Oktober 2002 aangekondig dat die globale struktuur van regulering, insluitende self-regulering, in Engeland hersien moes word (Accountancy Foundation 2002a, Taylor & Collins 2002:13). Die ondersoek het onder meer behels:

- Watter regulerende funksies nodig is, wie dit moet uitvoer en hoe dit gefinansier moet word.
- Of die balans tussen professionele self-regulering en onafhanklike regulering reg is en of daar 'n statutêre grondslag vir regulering moet wees.

Aangeleenthede soos die volgende is ondersoek: Of die ouditeursprofessie steeds sy eie etiese standaard moet stel en of die professionele etiese standaard voldoende gerusstelling oor die onafhanklikheid van ouditeure verskaf, insluitende die beperkinge op die lewering van nie-gerusstellingsdienste, die verpligte verwisseling van ouditeure, asook die openbaarmaking van gerusstellings- en nie-gerusstellingsfooië; of die ouditeursprofessie steeds die optrede en gedrag van ouditeursfirmas moet monitor; en of daar strenger onafhanklike oorsig moet wees. Kommentaar is van alle belanghebbendes aangevra (Accountancy Foundation 2002a, Government catches Enronitis 2002:8, Hewitt 2002:8, Taylor & Collins 2002:13).

Die regering het in Januarie 2003 sy gevolgtrekkings oor die verslag van die CGAA en die regulerende struktuur van die ouditeursprofessie bekend gemaak. Die regering het aangekondig dat 'n regulerende liggaam wat uit verteenwoordigers van die regering en die gemeenskap bestaan, ingestel gaan word om die ouditeursprofessie wat voorheen op self-regulering staatgemaak het, te reguleer (Lymer 2003c, Lymer 2003n). Borrie, voorsitter van die AF, en Nicholson, voorsitter van die FRC, was van mening dat die regering daarin geslaag het om nie die ouditeursprofessie te oorreguleer nie en het opgemerk (Lymer 2003n): “We are confident that the proposals will provide the necessary degree of independent oversight in a cost-effective way. They also provide a clearer and more coherent framework from which everyone will benefit”.

Die DTI het besluit dat die verantwoordelikhede van die AF deur 'n uitgebreide FRC oorgeneem moet word wat volgens Hewitt (Grant, Evers & Hinks 2003:5) 'n “super watchdog for accountants” gaan wees. In Maart 2003 is Sir Bryan, voorsitter van die FRC, ook as die voorsitter van die AF aangestel - die eerste stap in die rigting om die rolle van die FRC en die AF te kombineer (Lymer 2003e, Lymer 2003l).

Die uitgebreide FRC se doel is om die ouditeursprofessie te versterk deur die verskaffing van 'n doeltreffende stelsel van regulering. Sy sleutelfunksies is onder meer die stel van rekeningkundige en auditstandaarde, die pro-aktiewe toepassing en monitering daarvan en toesig oor die self-regulerende professionele liggame (Lymer 2003e).

Die APB en die IDB wat voorheen onder die RB geressorteer het, en die FRRP en die ASB wat voorheen onder die FRC gestaan het, bly voortbestaan. Die APB is verantwoordelik vir die stel en toepassing van audit- en gerusstellingstandaarde asook vir die stel van etiese standaard wat betref die onafhanklikheid, objektiwiteit en integriteit van ouditeure. Die IDB is verantwoordelik om 'n doeltreffende en deursigtige ondersoek- en dissiplineringsstelsel te vestig om gevalle in openbare belang te hanteer (Evans 2003:50-51, Hewitt 2003:21, Lymer 2004c).

*n Nuwe liggaam, die POBA, het die RB vervang. Die doelstellings van dié liggaam is soos volg (Evans 2003:50-51, Hewitt 2003:21, Lymer 2004c):

- Om die statutêre funksies rakende oudit wat voorheen deur die *Secretary of State for Trade and Industry* verrig is, oor te neem. Die funksies sluit in die magtiging van professionele liggame as RSB en om 'n erkende professionele kwalifikasie aan te bied.
- Om 'n onafhanklike IU te stig en oor te waak sodat die professionele liggame nie meer vir die monitering van ouditeure van genoteerde maatskappye verantwoordelik is nie.
- Om te waak oor die regulerende werksaamhede van die professionele liggame, insluitende opleiding, standarde, professionele gedrag en dissipline.

Die lede van die FRC bestaan uit verteenwoordigers van die sake-, beleggers-, professionele- en ander gemeenskappe met 'n belang by korporatiewe verslagdoening en beheer (die maksimum aantal lede is 30 maar geen vaste verhouding word gespesifiseer nie). Die wye verteenwoordiging verseker dat die FRC onafhanklik van die regering en van enige individuele belang is (Lymer 2003n, Financial Reporting Council 2005b). Die finansiering van dié liggaam word in drie verdeel tussen die regering, die CCAB en beleggers - wat ooreenstem met die finansiering van die vorige FRC (Evans 2003:51).

Die ICAEW het ná die val van Enron van hulle reëls in Junie 2002 verander ten einde die onafhanklikheid van die ouditeursprofessie te bevorder (Haythornthwaite 2002, Perry 2002b:8, Lymer 2003m):

- Die hoofgerusstellingsvennoot en die ander sleutelvennote moet onderskeidelik ná vyf en sewe jaar verwissel.
- Gerusstellingsvennote is aan 'n tweejaar-afkoelperiode onderhewig voordat hulle by 'n gerusstellingskliënt as werknemer of direkteur mag werk.
- Geen implementering van finansiële inligtingstelsels en interne ouditdienste mag aan gerusstellingskliënte gelewer word nie.
- Geen bestuursfunksies mag verrig word nie en 'n ouditeur mag nie sy eie werk oudit nie.

Die regering het van die ICAEW se reëls aanvaar. Volgens Hewitt geld die volgende (Grant, Evers & Hinks 2003:5, Hewitt 2003:21, Lymer 2003m):

- Geen verdere verpligte verwisseling van ouditeure nie. Die ouditeursprofessie se reël dat hoofgerusstellingsvennote elke vyf jaar moet verwissel, is aanvaarbaar, en so ook dat daar 'n afkoelperiode van twee jaar vir vennote en senior personeel van die ouditeursfirma moet wees. Volgens Hewitt kan die doel van verpligte verwisseling beter bewerkstellig word deur die rol van die ouditkomitee uit te brei om vir die aanstelling van ouditeure verantwoordelik te wees.

- Geen beperking op die dienste wat ouditeursfirmas lewer nie. Volgens Hewitt is strenger standaarde, groter deursigtigheid en onafhanklike oorsig beter as 'n totale verbod op die lewering van nie-gerusstellingsdienste. Die APB het die bykomende verantwoordelikheid om standaarde vir onafhanklikheid, objektiwiteit en integriteit te stel.

'n Studie wat deur 'n onafhanklike marknavorsingsmaatskappy gedoen is, het aangetoon dat daar feitlik geen behoefte vir groter of strenger regulering van ouditering in die VK is nie. Op die vraag om areas te identifiseer waar daar 'n behoefte aan verbetering in VK geouditeerde inligting is, is verhoogde deursigtigheid en openbaarmaking en kwartaallikse verslagdoening aangedui. Slegs een Amerikaanse en vyf VK-fondsbestuurders uit die totaal van 250 het voorgestel dat gerusstellingsdienste en nie-gerusstellingsdienste in die VK geskei moet word. Slegs een Amerikaanse en drie VK-fondsbestuurders het aangedui dat ouditeure in die VK moet verwissel (Lymer 2003f). Ratcliffe, voorsitter van die *ICAEW's Audit and Assurance Faculty* het na aanleiding hiervan die volgende stelling gemaak: “The lack of demand among this group for major changes in UK auditing practice, or for greater regulation, provides backing for the measured approach to reform the Government has adopted. ... I believe the public interest is best served by considered improvements to the solid foundations laid in financial reporting and corporate governance over the last decade” (Lymer 2003f).

Volgens Hewitt gaan daar vorentoe 'n verdere hersiening wees van watter dienste deur ouditeure gelewer mag word (Hinks 2003:17).

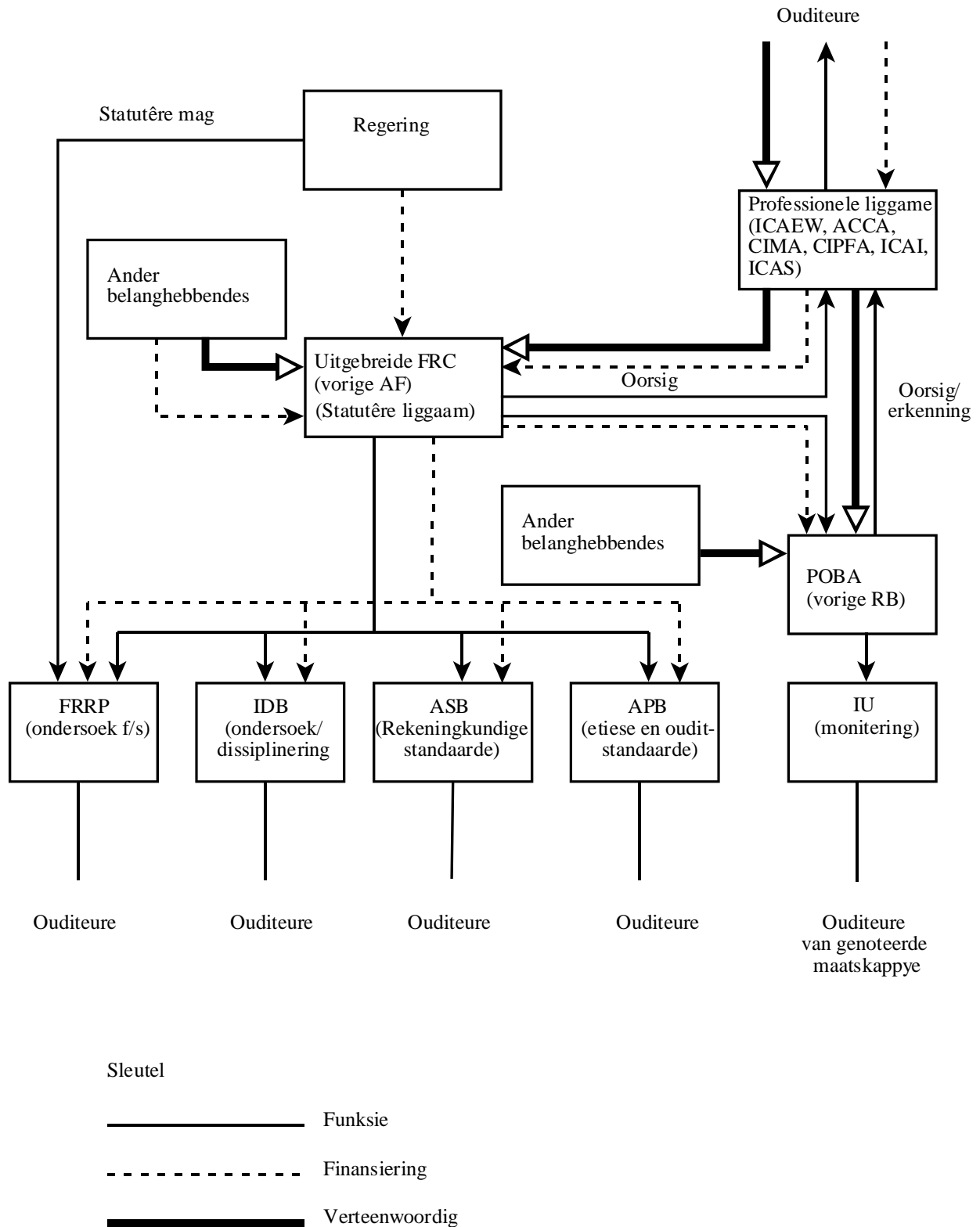
Die FRC het 'n hersiene *Combined Code* in Julie 2003 gepubliseer en dié kode het in November 2003 in werking getree. Die kode is positief ontvang. Deloitte (Dayasena 2003a:8) het die regering geloof vir sy besluit om weg te beweeg van 'n “Sarbanes-Oxley-style solution”. Buiten die kode self is daar toepaslike leiding en die aanbevelings in die verslae van Higgs (wat handel met korporatiewe beheer) en Smith (wat handel met auditkomitees) is ook daarin vervat (Lymer 2003o).

Die rol van auditkomitees is uitgebrei om die onafhanklikheid van ouditeure te benadruk (Lymer 2003g). Dit is na aanleiding van die voorstelle van die FRC se ondersoekgroep oor auditkomitees. Dit behels onder meer dat auditkomitees slegs uit nie-uitvoerende direkteure moet bestaan waarvan minstens een oor die nodige finansiële ondervinding en kwalifikasies moet beskik (Grant, Evers & Hinks 2003:5). Bykomende verantwoordelikhede word aan die auditkomitees gegee omdat auditkomitees 'n kritieke rol het om die verhouding tussen die maatskappy en die ouditeur te monitor en om te waak oor die onafhanklikheid en objektiwiteit van ouditeure (Lymer 2003j). Wyman, president van die ICAEW, (Lymer 2003m) verwelkom ook die rol van die auditkomitee as die primêre skakel tussen die ouditeur en die maatskappy en meld dat dit die onafhanklikheid van ouditeure sal beklemtoon.

Die APB het in November 2003 'n konsepstandaard oor die integriteit, objektiwiteit en onafhanklikheid van ouditeure uitgereik. Dié standaard is beginsel-gegrond en soos Illingworth, president van die ICAEW, dit stel: “avoid the sort of narrow tick box mentality which can lead to distortion and unintended consequences” (Lymer 2003i). Vanaf 2004 moet ouditeure aan die APB se etiese standaarde voldoen en nie meer aan dié van die professionele liggame nie (Lymer 2004b).

Die ICAEW, die ICAS en die ICAI doen jaarliks praktykoorsigte by die grootste ouditeursfirmas wat die meeste van die genoteerde maatskappye audit, en sedert die begin van 2003 doen hulle elke drie jaar pleks van die gebruikelike vyf jaar praktykoorsigte by die ouditeursfirmas wat die ander genoteerde maatskappye audit (Lymer 2004a).

Sien figuur 5.2 vir 'n voorstelling van die hedendaagse regulering van die ouditeursprofessie in Engeland.

Figuur 5.2 Regulering van die ouditeursprofessie in Engeland

3.3 *Mate waarin aan die faktore wat in 'n reguleringstelsel van belang is, voldoen word*

Die faktore wat in 'n reguleringstelsel van belang is (mandaat, struktuur, onafhanklikheid, bevoegdheid, doeltreffendheid, rekenpligtigheid, en prosesse en prosedures), word soos volg deur die reguleringstelsel van die ouditeursprofessie in Engeland aan voldoen:

Mandaat

Die uitgebreide FRC is deur die regering daargestel en beskik dus oor 'n statutêre mandaat. Die bestek van die mandaat wat aan dié reguleerder verleen word, is van so 'n aard dat dit eerstens verantwoordelik is vir toesig oor die professionele liggame en die POBA. Die FRC is ook verantwoordelik vir die FRRP, die ASB, die APB en die IDB. Die rekeningkundige, etiese en ouditstandaarde waaraan die ouditeursprofessie onderhewig is, is egter nie statutêr afdwingbaar nie. Daar is geen statutêre plig dat die professionele liggame aan die FRC verslag moet doen nie.

Die POBA, wat ook deur die regering gestig is, is verantwoordelik vir van die statutêre funksies rakende oudit wat voorheen deur die *Secretary of State for Trade and Industry* verrig is (soos die erkenning van die professionele liggame). Die POBA is ook verantwoordelik vir toesig oor die professionele liggame en vir die inspeksie-eenheid.

Die professionele liggame beskik nie oor 'n statutêre mandaat en statutêre magte nie. Die bestek van die mandaat van die professionele liggame behels dat hulle die gedrag en optrede van hulle lede moet monitor en, indien nodig, oortreders moet dissiplineer. Die statutêre reguleerders is vir toesig oor die professionele liggame verantwoordelik. Daar is egter geen statutêre plig dat die lede van die professionele liggame aan die onderskeie professionele liggame verslag moet doen nie.

Struktuur

Die struktuur van die FRC is van so 'n aard dat verskeie belanghebbende partye daarin verteenwoordig word, wat nie net sal verseker dat die eksterne mening in ag geneem word nie, maar ook dat die gemeenskap gerusstelling verkry dat hulle belange in ag geneem word. Die FRC word deur die professionele liggame, die regering en ander belanghebbendes gefinansier, wat na alle verwagting behoort te verseker dat dié liggaam oor voldoende hulpbronne beskik om sy take uit te voer.

Die struktuur van die POBA is sodanig dat verskeie belanghebbende partye daarin verteenwoordig word. Die POBA word deur die FRC gefinansier, wat behoort te verseker dat dié liggaam oor voldoende hulpbronne beskik om sy take uit te voer.

Die professionele liggame is verteenwoordigend van die ouditeursprofessie. Hulle word deur hulle lede gefinansier, wat daarop dui dat hulle ook oor voldoende hulpbronne behoort te beskik om hulle take uit te voer.

Onafhanklikheid

Die FRC behoort onafhanklik van die ouditeursprofessie te wees en behoort ook as onafhanklik gesien te word omdat verskeie belanghebbende partye in die struktuur van dié reguleerder verteenwoordig word. Die FRC word deur die professionele liggame, die

regering en ander belanghebbendes gefinansier, wat daartoe sal bydra dat die liggaam as onafhanklik gesien word.

Die POBA behoort onafhanklik van die ouditeursprofessie te wees en behoort ook as onafhanklik gesien te word, omdat verskeie belanghebbende partye in die struktuur van dié reguleerder verteenwoordig word. Die POBA word deur die FRC gefinansier, wat daartoe sal bydra dat die liggaam as onafhanklik gesien word.

Die professionele liggame is verteenwoordigend van die ouditeursprofessie, wat kan veroorsaak dat hulle nie gesien word as onafhanklik van die partye wat gereguleer word nie. Die professionele liggame word deur hulle lede gefinansier, wat tot verdere twyfel oor hulle onafhanklikheid kan lei.

Bevoegdheid

Die bevoegdheid van die FRC en die POBA behoort nie 'n probleem te wees nie omdat verskeie belanghebbende partye, insluitende ouditeure met spesialis-kennis van die gebied wat gereguleer word en ander belanghebbendes met bevoegdheid ten opsigte van die openbare belang, in die struktuur van dié liggame verteenwoordig word.

Die professionele liggame behoort ook geen probleem te hê met bevoegdheid ten opsigte van die gebied wat gereguleer word nie omdat hulle lede deel van die ouditeursprofessie is en derhalwe oor spesialis-kennis daarvan behoort te beskik, maar hulle beskik nie oor bevoegdheid wat die openbare belang betref nie.

Doeltreffendheid

Die FRC en die POBA is onafhanklike eksterne liggame. Dié liggame behoort dus nie aan baie burokrasie onderhewig te wees nie, wat heel waarskynlik daartoe sal lei dat hulle ekonomies doeltreffend funksioneer. Dié liggame behoort ook as gevolg van hulle struktuur en samestelling hulle sosiale verantwoordelikheid (as beskermers van die openbare belang) te kan nakom. Die samestelling en struktuur van dié liggame behoort ook maklik by veranderinge te kan aanpas.

Die professionele liggame behoort ook ekonomies doeltreffend te funksioneer omdat hulle direk met die partye wat gereguleer word, skakel, maar kan as gevolg van hulle gebrek aan onafhanklikheid van die ouditeursprofessie probleme ondervind om hulle sosiale verantwoordelikhede as beskermers van die openbare belang na te kom. Die samestelling en struktuur van die liggame behoort ook maklik by veranderinge te kan aanpas.

Rekenpligtigheid

Daar is geen statutêre vereiste dat die FRC aan die regering rekenskap moet gee oor die wyse waarop hy aan sy mandaat voldoen het om vas te stel of die openbare belang vooropgestel is nie.

Daar is ook geen statutêre vereiste dat die POBA of die professionele liggame aan die FRC rekenskap moet gee van die wyse waarop hulle hulle mandaat uitgevoer het nie. Dié liggaam beskik egter oor genoeg hulpbronne wat in die rekenpligtigheidsproses gebruik kan word.

Prosesse en prosedures

Die FRC is verantwoordelik vir oorsig oor, finansiering van en aanstel van die lede van die FRRP, wat maatskappye se finansiële jaarstate ondersoek, en die IDB, wat klagtes teen ouditeure ondersoek en oortreders dissiplineer. Verder is die FRC ook verantwoordelik vir toesig oor, finansiering van en aanstel van die lede van die ASB, wat die rekeningkundige standaard stel, en die APB, wat etiese en auditstandaarde, insluitende standaard oor onafhanklikheid, stel. Die regering verleen die nodige statutêre mag aan die FRRP.

Die POBA is verantwoordelik vir van die statutêre funksies rakende audit (wat voorheen deur die *Secretary of State for Trade and Industry* verrig is) soos die erkenning van die professionele liggame. Die POBA is ook verantwoordelik vir toesig oor die professionele liggame en die inspeksie-eenheid. Verskeie belanghebbendes word in die POBA verteenwoordig en die FRC is vir die finansiering verantwoordelik.

Die professionele liggame is verantwoordelik om die gedrag en optrede van hulle lede te monitor en, indien nodig, oortreders te dissiplineer. Die FRC en die POBA is verantwoordelik vir oorsig oor die professionele liggame.

3.4 Gevolgtrekking

Dit blyk dat die regulering van die ouditeursprofessie in Engeland, wat eens in 'n groot mate aan self-regulering onderhewig was (hoewel binne 'n statutêre raamwerk), nou gereguleer word deur 'n *gedeelde regulerende stelsel - self-regulering en statutêre regulering*.

Die hedendaagse regulering van die ouditeursprofessie in Engeland spreek die knelpunte rondom die ouditeursprofessie, soos in hoofstuk 4 geïdentifiseer, soos volg aan:

Onafhanklikheid

Die statutêre reguleerders, die FRC en die POBA, wat onder meer vir oorsig oor die professionele liggame verantwoordelik is, behoort tot die onafhanklikheid en die siening van die onafhanklikheid van die ouditeursprofessie by te dra omdat dié liggame verteenwoordigend van verskeie belanghebbende partye is en nie net deur die profesie gefinansier word nie.

Hoewel die ICAEW sy reëls in Junie 2002 verander het ten einde die onafhanklikheid van die ouditeursprofessie te bevorder, het die regering van die reëls (verpligte verwisseling ná vyf jaar en 'n afkoelperiode van twee jaar) aanvaar, maar nie die verbod op die lewering van sekere dienste nie (onder meer interne ouditdienste en bestuursfunksies). Volgens Hewitt gaan daar vorentoe 'n verdere hersiening wees van watter dienste deur ouditeure gelewer mag word, maar tans is daar geen beperking daarop nie. Die FRC het in die hersiene *Combined Code* wat in Julie 2003 uitgereik is, slegs die rol van auditkomitees uitgebrei om die onafhanklikheid van die ouditeursprofessie te benadruk (auditkomitees moet slegs uit nie-uitvoerende direkteure bestaan).

Etiese en auditstandaarde

Die etiese en auditstandaarde behoort verbeter te word omdat die FRC vir die APB, wat audit- en gerusstellingstandaarde stel, verantwoordelik is. Die FRC is ook verantwoordelik vir die finansiering en vir die aanstel van lede (waarvan die meerderheid nie-ouditeure is) van

die APB. Derhalwe behoort die standarde in die openbare belang te wees. Die professionele liggame is nie meer verantwoordelik vir die etiese kode van hulle lede nie. Die APB is ook verantwoordelik vir die stel van etiese standarde wat betref die onafhanklikheid, objektiwiteit en integriteit van ouditeure. Die APB het reeds in November 2003 'n beginselgegronde standaard oor die integriteit, objektiwiteit en onafhanklikheid van ouditeure uitgereik.

Monitering en dissiplinerings

Die monitering en dissiplinerings van die ouditeursprofessie behoort verbeter te word want hoewel die professionele liggame verantwoordelik is om die gedrag en optrede van hulle lede te monitor en oortreders te dissiplineer, is dit die funksie van die IDB om 'n doeltreffende en deursigtige ondersoek en dissiplineringsstelsel te vestig ten einde gevalle in openbare belang te hanteer, klagtes teen ouditeure te ondersoek en oortreders te dissiplineer. Die FRRP beskik oor die statutêre magte om sy funksie, naamlik die ondersoek van die finansiële jaarstate van maatskappye, te verrig. Die FRC is vir die IDB en die FRRP verantwoordelik. Die FRC is ook verantwoordelik vir die finansiering en vir die aanstel van lede (waarvan die meerderheid nie-ouditeure is) van die IDB en die FRRP. Derhalwe behoort die ondersoek en dissiplinerings van die professie meer deursigtig en in openbare belang te wees.

Verder is dit POBA se taak om 'n onafhanklike auditinspeksie-eenheid te stig en oor toesig te hou sodat die professionele liggame nie meer vir die monitering van ouditeure van genoteerde maatskappye verantwoordelik is nie. Die FRC is ook vir die finansiering van die POBA verantwoordelik en verskeie belanghebbendes word in die POBA verteenwoordig. Dit behoort daartoe by te dra dat die monitering van die ouditeursprofessie in openbare belang geskied.

Die hedendaagse regulering van die ouditeursprofessie in Engeland behoort as gevolg van die stigting van die statutêre liggame, wat verteenwoordigend van verskeie belanghebbende partye is en wat nie net deur die ouditeursprofessie gefinansier word nie, by te dra om die knelpunte rondom die ouditeursprofessie op te los. Heelwat meer kan egter gedoen word om die vertroue in die professie te herwin en om die onafhanklikheid en die siening van die onafhanklikheid van die professie verder te verbeter, soos die verbod op die lewering van nie-gerusstellingsdienste aan gerusstellingskliënte en die aanstelling en vergoeding van ouditeure deur die auditkomitee. Daar behoort ook rekenskap aan die gemeenskap gegee te word.

4 REGULERING VAN DIE OUDITEURSPROFESSIE IN AMERIKA

Om leesbaarheid te vergemaklik, word die volgende afkortings in afdeling 4 gebruik:

AICPA	<i>American Institute of Certified Public Accountants</i>
ASB	<i>Auditing Standards Board</i>
DR	Dissiplinêre raad
GAO	<i>US General Accounting Office</i>
GBR	Gehaltebeheerraad
ISB	<i>Independence Standards Board</i>
PCAOB	<i>Public Company Accounting Oversight Board</i>
POB	<i>Public Oversight Board</i>
SEC	<i>Securities and Exchange Commission</i>
SOX	<i>Sarbanes-Oxley Act</i>

4.1 Eertydse regulering

In Amerika was die AICPA, 'n nasionale professionele liggaam, jare lank grootliks vir die regulering van openbare ouditeure (Certified Public Accountants) verantwoordelik. Die AICPA en sy voorgangers dien die professie sedert 1887 (AICPA 2003a).

Die ouditeure van publieke maatskappye was ook onderhewig aan die regulering van die SEC, wat in 1934 deur die *Securities Exchange Act* daargestel is (Walker 1999).

In 1977 het die ouditeursprofessie die AICPA se *SEC Practice Section* gestig met die oog daarop om rekeningkundige en auditpraktyke te verbeter (Castellano 2002, Sridharan, Caines, McMillan & Summers 2002:281). In 1977 reeds is 'n POB gestig - 'n onafhanklike privaat liggaam wat die self-regulerende programme en aktiwiteite van die AICPA gemonitor en daarvoor verslag gedoen het. Dié liggaam het egter net in 'n adviserende hoedanigheid opgetree en het oor geen magte beskik om tussenbeide te tree nie. Praktykoorsigte (peer reviews) is ook ingestel om die eenvormige toepassing van die ouditeursprofessie se standaarde te verseker. Die AICPA se *SEC Practice Section* het die praktykoorsigte-programme geadminestreer en gehaltebeheerondersoeke gedoen (Irish Government Publications 2000:54, Castellano 2002, Nel Commission 2002:328, Peterson 2002:5, Sridharan *et al* 2002:281, Venuti, Holtzman & Basile 2002).

Sedert die ontstaan van die SEC in 1934 was die ASB verantwoordelik vir die stel van audit- en gehaltebeheerstandaarde (Miller & Pashkoff 2002). In 1997 het die SEC, die AICPA en van die grootste ouditeursfirmas ooreengekom om 'n onafhanklike privaat liggaam, die ISB, te stig wat verantwoordelik was om standaarde oor die onafhanklikheid van ouditeure te stel. Dié liggaam is deur die ouditeursprofessie gefinansier en het bestaan uit vier lede van die gemeenskap, waarvan een die voorsitter was, en vier lede van die ouditeursprofessie (drie uitvoerende hoofde van die groot ouditeursfirmas en die uitvoerende hoof van die AICPA) (Glazer & Jaenicke 2002).

4.2 Hedendaagse regulering

Die ondergang van Enron het die ouditeursprofessie in die grootste krisis sedert die 1970's gedompel (toe die *Penn Central Railroad* onder andere misluk het) (Luke 2002). Ná die val van Enron het die gemeenskap optrede geëis.

In 'n poging om beleggers gerus te stel en vertroue in finansiële verslaglewering te herstel, het Pitt, SEC-voorsitter, op 11 Desember 2001 in die *Wall Street Journal* vir gesamentlike optrede deur die openbare en private sektore gepleit. Van die sake wat hy bepleit het, was 'n doeltreffende en deursigtige stelsel van self-regulering vir die ouditeursprofessie, onderhewig aan die streng toesig van die SEC, en meer pro-aktiewe toesig deur auditkomitees wat 'n begrip van rekeningkundige beginsels en die toepassing daarvan het (Thomas 2002). Die ISB het in 2001 aangekondig dat hy nie verder gaan voortbestaan nie (Glazer & Jaenicke 2002). Die SEC en die ouditeursprofessie was van die eerstes wat op die Enron-krisis gereageer het, maar volgens Thomas (2002) is dit waarskynlik deur beleggers, krediteure, wetgewers en werknemers van Enron as “too little, too late” gesien.

In Junie 2002 het die SEC sy plan om die vertroue van beleggers te verstewig, aangekondig. Die AICPA het positief daarop reageer soos blyk uit die volgende (AICPA 2002b):

“The profession is committed to participating with the SEC, Congress and others to achieve needed reform”.

“The accounting profession is vigorously in support of pursuing the reform required to restore public trust in the US capital markets and financial reporting system”.

SEC-voorsitter Pitt het 'n model vir die regulering van ouditeure wat vir die audit van publieke maatskappye verantwoordelik is, voorgestel. Dit is vervat in die SOX. Volgens dié model is daar 'n verskuiwing van openbare oorsig na openbare deelname in die praktykoorsigte en dissiplinêre stelsels wat op ouditeure van publieke maatskappye van toepassing is. Die SOX het by implikasie die einde van die self-regulering van die ouditeursprofessie teweeg gebring. Castellano, voorsitter van die AICPA, en Melancon, president van die AICPA, se reaksie was (Castellano & Melancon 2002):

“While we believe that self-regulation has been effective in contributing to the ongoing issuance of reliable financial statements, the profession recognizes the need for improvements. For this reason, we have agreed to support these proposed changes ...”.

“... the AICPA is, above all, dedicated to taking whatever steps are necessary to restore public confidence in the capital market system and accounting profession”.

Met die doel om toekomstige skandale te voorkom en om die vertroue van die gemeenskap te herwin, het die SOX op 30 Julie 2002 in werking getree nadat dié wet met slegs drie teenstemme aanvaar is (D'Andrea 2003i).

Volgens Atkins, Kommissaris van die SEC (D'Andrea 2003i), was korporatiewe verantwoordelikheid vir die eerste keer in 70 jaar 'n belangrike politieke kwessie in Amerika. Volgens hom hou die SOX baie voordele vir korporatiewe beheer in en dit is ook die eerste keer dat die Amerikaanse federale regering met korporatiewe beheer inmeng. Voorheen het elke deelstaat self oor aspekte van korporatiewe beheer besluit.

Die SOX, wat net op publieke maatskappye van toepassing is, word beskryf as:

“a major reform package mandating the most far-reaching changes Congress has imposed on the business world since FDR's New Deal” (Miller & Pashkoff 2002).

“... the most major overhaul of federal securities regulation since the Securities Exchange Act of 1934” (Banham 2003).

“the most far-reaching legislation” wat die professie sedert die 1930's beïnvloed (AICPA-president, Melancon, in Miller-Segarra 2002).

“represents the most important securities legislation since the original federal securities laws of the 1930s” (Donaldson 2003).

“... effectively ended self-regulation of the accounting profession” (Wells 2003).

“This model sends a loud and clear message that the era of self-regulation of the accounting profession is over” (Pitt, SEC-voorsitter, in SEC and senate banking committee ... 2002).

“The Sarbanes-Oxley Act dramatically redefines ... the locus of professional self-regulation” (Bricker 2003).

“The Sarbanes-Oxley Act will, perhaps, have the single largest impact on the corporate world in the last 100 years” (D*Andrea 2003g).

Daar bestaan uiteenlopende menings oor die SOX. Soos blyk uit die volgende:

“Overall this is good news. We felt it could have been worse” was die reaksie van 'n senior vennoot by 'n groot ouditeursfirma (Carlino 2003).

Volgens 'n ondersoek wat deur PricewaterhouseCoopers in Mei 2003 uitgevoer is, word die Wet meestal as 'n positiewe stap in die regte rigting beskou (D*Andrea 2003h).

“Despite rough waters in the wake of billion-dollar accounting scandals, the SEC rulings implemented a series of Sarbanes-Oxley measures, but fell short of the harsh oversight many in the profession feared and many in the public sector and investor protection groups wanted” (Carlino 2003).

“At this point, I believe government/SEC oversight is needed to regain public confidence in audits. I'm not happy about it but I guess, as a group, we have failed to prove to the public that self-regulation works.” Dit is die mening van Mathews, 'n ouditeur (Local and regional firms ... 2002).

Volgens Chenok, AICPA-president en uitvoerende hoof 1980 - 1995, is daar altyd die gevare van oorreaksie en oorregulering. Hy is van mening dat die *Sarbanes-Oxley Act* moontlik 'n oorreaksie was (Rankin 2002, Chenok 2003).

Volgens die *Business Week Magazine* het duisende lede van die ouditeurs-professie, onder leiding van die AICPA, senators en kongresvertegenwoordigers gebombardeer met boodskappe wat hulle afkeer in die wet toon (Honest accounting 2002).

Volgens Van Wyk (2003:2) bestaan die mening dat Amerika oorreegeer het deur die instelling van wat genoem word die “draconian” Sarbanes-Oxley-wet van 2002 en gepaardgaande SEC-reëls. Die noodsaaklikheid van die wet is ondersteun deur 'n ondersoek in Julie 2002 wat aangetoon het dat 71% van beleggers meen dat rekeningkundige bedrog buitensporig is (Survey of Main Street Investors) en 82% van beleggers meen dat wette noodsaaklik is (Harris Poll).

Dié wet stel die PCAOB daar om professionele mense wat vir die audit van die finansiële jaarstate van publieke maatskappye verantwoordelik is, te reguleer. Met die stigting van die PCAOB is daar statutêr 'n stelsel van federale oorsig vir openbare ouditeure daargestel (Banham 2003). Die ouditeursprofessie het aangedui hulle steun die totstandkoming van die PCAOB wat vir die dissipline en gehaltebeheer van ouditeure van publieke maatskappye verantwoordelik is. Die AICPA het bevestig hulle steun die verskuiwing van openbare oorsig na openbare deelname (AICPA 2002a). Volgens Ezzell, voorsitter van die AICPA, wil die AICPA met die PCAOB saamwerk om die vertroue in die ouditeursprofessie te versterk (Ezzell 2002). Die wet meld dat dié raad nie 'n regeringsagentskap is nie, maar dat dit baie funksies van regeringsagentskappe verrig (Calcara 2002). Dié raad het die POB - wat nooit baie doeltreffend was nie omdat hy nie die nodige mag gehad het om die ouditeursfirmas te straf wat hulle praktykoorsigte gefaal het nie (hoewel feitlik geen firma ooit gefaal het nie) - opgevolg. Die POB het in Maart 2002 ontbind (Enron fallout; regulatory changes 2002, Thomas 2002, Wendell 2002). McDonough, voorsitter van die PCAOB, beskryf dié raad as 'n streng oorsigliggaam met die doel om die openbare belang te beskerm (Birth of a watchdog 2003).

Die PCAOB, wat sedert Januarie 2003 in werking is, se doel is om audits van publieke maatskappye te verbeter en om toekomstige skandale te voorkom (Johnson 2003). Die SOX het van die professionele werksaamhede van die AICPA na die PCAOB toe verskuif, wat meegebring het dat die AICPA van sy hoof funksies verloor het (Corcoran 2003a:18, Shafer & Owsen 2003). Die PCAOB is verantwoordelik vir (Knox 2002:1B, Miller & Pashkoff 2002, Peterson 2002:5, AICPA 2003d, Corcoran 2003a:18):

- Die registrasie van ouditeursfirmas wat audits van publieke maatskappye uitvoer;
- die uitreiking van standaarde of die aanvaarding van standaarde (insluitende die aanbring

van veranderinge soos nodig) wat deur ander liggame gestel is oor ouditering, gehaltebeheer, etiek, onafhanklikheid en ander standaarde wat oor die voorbereiding van gerusstellingsverslae handel (dié funksie is altyd deur die ASB uitgevoer);

- die hou van inspeksies, wat praktykoorsigte vervang, by geregistreerde ouditeursfirmas;
- die instel van ondersoeke en dissiplinêre prosesse; en
- die oplegging van toepaslike strawwe ten einde nakoming van die reëls en wette te verseker.

Alle ouditeursfirmas word verplig om by die PCAOB te registreer en ouditeure moet in die geval van ondersoeke en eksamens hulle samewerking gee (Bricker 2003). Wanneer 'n firma by die PCAOB registreer, moet inligting oor die firma, sy ouditeure en sy kliënte verskaf word, wat dan aan die gemeenskap beskikbaar gestel word. Volgens dié Wet moes alle firmas teen die einde van September 2003 geregistreer wees (USA - auditor registration system 2003:6).

Die PCAOB is gemagtig om reëls of standaarde oor die uitvoer van oudits te stel, hoewel die PCAOB verplig is om met die professionele liggaam te skakel (Bricker 2003). Volgens wetgewing kan dié raad die verantwoordelikheid self uitvoer of dit deleger. Die raad het egter gestem om die reëls vir die regulering van ouditeure self op te stel pleks daarvan om die verantwoordelikheid te deleger. Volgens Carmichael, hoofouditeur van die PCAOB, sal daar toegesien word dat verteenwoordigers van beleggers ook ingesluit word, wat nie voorheen die geval was nie. Die PCAOB moet jaarliks aan die SEC verslag doen oor hulle werksaamhede rakende die stel van standaarde (AICPA 2003d, Birth of a watchdog 2003).

Twee nuwe rade is verantwoordelik vir die monitering van gehaltebeheer en vir die dissiplinering van ouditeure van publieke maatskappye (Local and regional firms ... 2002, Miller & Pashkoff 2002):

– *n Gehaltebeheerraad

Dit bring mee dat een firma nie meer die gehaltebeheerondersoek van 'n ander firma sal doen nie. Permanente personeel sal gehaltebeheerondersoeke uitvoer onder toesig van dié raad wat hoofsaaklik uit lede van die gemeenskap bestaan. Die groot vraag is of die permanente personeel die tegniese kundigheid sal kan verkry om 'n groot verskeidenheid ingewikkelde industrieë, ingewikkelde tegniese rekeningkundige aangeleenthede en die toepassing van ouditstandaarde te hersien.

Ouditeure wat meer as 100 oudits per jaar uitvoer, word jaarliks en die ander ouditeure elke drie jaar geïnspekteer, terwyl 'n spesiale inspeksie enige tyd deur die SEC of die PCAOB aangevra kan word.

Die inspeksiestelsel verskil aansienlik van die vorige praktykoorsigstelsel. Indien die inspekteur enige oortredings van die wet, die PCAOB se reëls, toepaslike professionele standaarde of die firma se eie gehaltebeheerprosedures vind, kan dit die grondslag vir dissiplinêre optrede deur die raad vorm (Miller & Pashkoff 2002).

– *n Dissiplinêre raad

Dié raad, wat deur verteenwoordigers van die gemeenskap oorheers word, is by magte om enige optrede of praktyke wat teenstrydig met die wet is, te ondersoek. Dié raad is ook by magte om 'n aantal strafmaatreëls, soos 'n skorsing, terugtrekking van 'n registrasie, sensuur en boetes op te lê. Sulke optrede sal gewoonlik vertroulik wees, maar enige dissiplinêre sanksies tesame met 'n verklaring van dié raad sal openbaar word nadat die proses afgehandel is (Miller & Pashkoff 2002).

Ondersoeke gaan nie uitgestel word totdat moontlike regsgedinge afgehandel is nie, maar sal dadelik begin. Die proses van ondersoek en dissiplinering sal deursigtig wees. Die uitslag van 'n oorsig sal onmiddellik beskikbaar wees. Die proses het tande - firmas kan hulle reg om oudits van publieke maatskappye uit te voer, verloor (die AICPA het nie oor dié mag beskik nie) (Melancon on state of ... 2002).

Die lede van die PCAOB word deur die SEC aangestel ná oorlegpleging met die sekretaris van die *Department of Treasury* en die voorsitter van die *Federal Reserve Board* en bestaan uit vyf voltydse lede van wie twee ouditeure moet wees; die ander drie mag nie ouditeure wees of gewees het nie. Die voorsitter kan een van die ouditeure wees, maar hy mag dan nie vir die vyf jaar wat die aanstelling voorafgaan, in 'n oudithoedanigheid praktiseer het nie (AICPA 2002b, AICPA 2003d, Priest 2003d).

Die SOX magtig die PCAOB om sy bedryfsuitgawes van ouditeursfirmas en publieke maatskappye te verhaal. Die PCAOB moet jaarliks 'n begroting opstel wat deur die SEC goedgekeur moet word. Die beraamde koste van die administrasie van ouditeure se registrasie word dan van die ouditeursfirmas, wat 'n jaarlikse fooi moet betaal, verhaal en die res van die uitgawes van die PCAOB word van die publieke maatskappye verhaal. Ouditeure word nie toegelaat om 'n ongekwalifiseerde ouditeursverslag oor 'n maatskappy se finansiële jaarstate uit te reik nie tensy hulle ook verklaar dat die maatskappy geen uitstaande verpligtinge in dié verband het nie (USA - proposed funding rules 2003:6).

Die SOX gee aan die SEC toesig- en toepassingsmagte oor die PCAOB (Bricker 2003) en die SEC is verantwoordelik om toesig te hou oor die bedrywighede van die PCAOB (Johnson 2003, Shafer & Owsen 2003).

Dié wet het vereis dat die SEC teen 26 Januarie 2003 reëls ingestel moes hê wat uitvoering gee aan die vereistes van die wet (SEC rules & actions ... 2003). Die SEC se onafhanklikheidsreëls, *Strengthening Auditor Independence*, is middel Desember 2002 uitgereik om uiting te gee aan die mandaat wat deur die SOX daargestel is (implementering van Opskrif II van dié wet), (D'Andrea 2003e, Rankin 2003). Die SEC was van mening dat die nuwe reëls die nodige beskerming aan verbruikers verleen sonder dat dit die ouditeursprofessie aan onnodige toesig onderwerp (Carlino 2003). Volgens D*Andrea (2003e) was dit 'n groot stap om duidelikheid oor die onafhanklikheid van ouditeure te verleen. Ernst & Young is van mening dat die SEC se reëls die regte balans daarstel in die bereiking van die wet se vérreikende vereistes. Die SEC se reëls is in baie opsigte strenger as die vereistes van die wet (D*Andrea 2003e). Volgens die SEC word die onafhanklikheid van ouditeure volgens die SOX deur die volgende drie beginsels onderlê (Rankin 2003):

- Ouditeure moenie hulle eie werk audit nie.
- Ouditeure moenie bestuursfunksies verrig nie.
- Ouditeure moenie as 'n voorspraak (advocate) vir kliënte optree nie.

Dié reëls beïnvloed die aard en omvang van die dienste wat ouditeure aan hulle kliënte kan lewer aansienlik. Die reëls brei ook die verantwoordelikhede en funksies van ouditkomitees uit. Soos deur die SOX vereis, het die SEC reëls opgestel wat (Wendall 2003):

- die omstandighede bepaal wanneer 'n ouditeur wat nie-gerusstellingsdienste aan 'n gerusstellingskliënt lewer, se onafhanklikheid aangetas word;
- die omstandighede bepaal wanneer die ouditkomitee van 'n kliënt gerusstellings- en nie-gerusstellingsdienste wat deur 'n ouditeur gelewer word, moet goedkeur;
- 'n verbod op vennote plaas om vir meer as vyf agtereenvolgende jare gerusstellingsdienste aan 'n kliënt te lewer. Daar word slegs vereis dat die twee hoofvennote elke vyf jaar moet verwissel, terwyl vennote wat 'n wesenslike rol by die audit van 'n kliënt speel, ná sewe jaar moet verwissel. Die SEC het firmas met minder as vyf gerusstellingskliënte en met minder as tien vennote van dié vereiste vrygestel (SEC rules & actions ... 2003); en
- 'n verbod op 'n firma plaas om 'n kliënt se finansiële jaarstate te audit indien sekere lede van die kliënt se bestuur vir die jaar wat die gerusstellingsperiode onmiddellik voorafgegaan het, lede van die gerusstellingspan was. Die aanvanklike afkoelperiode van een jaar voordat 'n ouditeur by 'n voormalige gerusstellingskliënt kan gaan werk, is gewysig. 'n Ouditeur kan nou onmiddellik by 'n voormalige gerusstellingskliënt gaan werk solank hy nie vir die voorbereiding van die finansiële openbaarmaking van die kliënt verantwoordelik is nie (SEC rules & actions ... 2003).

Die SOX het nege nie-gerusstellingsdienste gelys wat 'n ouditeur se onafhanklikheid aantast, en die SEC het geen veranderinge aan die lys aangebring nie. Die nie-gerusstellingsdienste is bloot gedefinieer (Wendell 2003). Ouditeure word verbied om die volgende nie-gerusstellingsdienste aan hulle gerusstellingskliënte te lewer (SEC rules & actions ... 2003, Wendell 2003):

- Boekhouding- of ander dienste wat met die rekeningkundige rekords of die finansiële jaarstate van 'n kliënt verband hou.
- Die ontwerp en implementering van finansiële inligtingstelsels. Ouditeure word verbied om enige dienste wat met die kliënt se inligtingstelsel verband hou, te lewer tensy dit redelik is om te aanvaar dat die resultate van sodanige dienste nie aan 'n audit onderhewig sal wees nie.
- Waardasiedienste of die uitspraak van 'n mening oor die redelikheid van 'n teenprestasie. Ouditeure word verbied om 'n mening oor die toereikendheid van 'n teenprestasie in 'n transaksie uit te spreek tensy dit redelik is om te aanvaar dat die resultate van sodanige dienste nie aan 'n audit onderhewig sal wees nie.
- Interne ouditdienste. Dié verbod is om te verhoed dat ouditeure hulle eie werk audit. Ouditeure mag egter aanbevelings ter verbetering van die interne beheer aan hulle gerusstellingskliënte doen.

- Bestuursfunksies of menslike hulpbrondienste. Ouditeure word verbied om tydelik of permanent as 'n beampte of werknemer van 'n kliënt op te tree en om enige bestuursfunksies soos besluitneming, toesighouding of die aanstelling van personeel uit te voer.
- Ander dienste wat verbied word, is: aktuariële dienste, makelaars- of beleggingsadviesdienste, regsdiens, kundige dienste wat nie met die gerusstellingsdiens verband hou nie.

In Januarie 2003 het die SEC besluit dat ouditeure wel as ouditeure en belastingkonsultante kan optree, maar die PCAOB het die bevoegdheid om die praktyk te staak. Die waarnemende voorsitter van die PCAOB, Niemeier, en Carmichael, hoofouditeur van die PCAOB, het na aanleiding van versoeke uit verskeie oorde om ouditeure te verbied om belastingdienste te lewer, besluit om ondersoek in te stel of ouditeure wel toegelaat moet word om dié twee funksies uit te voer (Birth of a watchdog 2003, Kahn 2003).

Ouditeursfirmas kan nie-gerusstellingsdienste, buiten dié dienste wat spesifiek verbied word, aan publieke maatskappy lewer mits die kliënt se ouditkomitee die dienste vooraf goedkeur en dit in die periodieke verslae aan beleggers geopenbaar word. Die onus is nou op die kliënt se ouditkomitee om te bepaal watter belastingdienste gelewer mag word (SEC rules & actions ... 2003). Die SEC het ouditkomitees se opdrag gegee om belastingdienste wat deur die maatskappy se ouditeure gelewer word, streng te beoordeel (Kahn 2003). Nie-gerusstellingsdienste kan steeds aan kliënte gelewer word mits hulle nie publieke maatskappy is nie.

Die fokusarea van die reëls oor onafhanklikheid is die belangrikheid van die oorsigrol van die ouditkomitees. Die finale reëls erken die kritieke rol wat deur ouditkomitees in die finansiële verslageloweringproses gespeel word en die besondere rol van ouditkomitees om die onafhanklikheid van ouditeure te verseker (D'Andrea 2003e).

Die SOX het aansienlike verantwoordelikhede vir die oudit vanaf bestuur na die ouditkomitee verskuif. 'n Maatskappy se ouditkomitee is verantwoordelik vir toesig oor die eksterne ouditeure en is die enigste liggaam wat fooie en voorwaardes vir gerusstellingsdienste sowel as vir wesentlike nie-gerusstellingsaanstellings kan goedkeur (Sweeney & Vallario 2002). Dié wet vereis dat minstens een lid van die maatskappy se ouditkomitee 'n finansiële kundige moet wees (AICPA comments on ... 2003).

In April 2003 het die SEC sy laaste reël om artikel 301 van die SOX te implementeer, uitgereik. Dié reël vereis dat daar aan die vereistes wat aan ouditkomitees gestel word, voldoen moet word voordat 'n maatskappy genoteer kan word (Priest 2003k). Die vereistes rakende ouditkomitees is die volgende:

- Elke lid van die ouditkomitee moet onafhanklik wees ooreenkomstig die volgende kriteria:
 - 'n Ouditkomiteelid word verbied om enige vergoeding van die maatskappy of enige filiaal van die maatskappy, anders as in die lid se hoedanigheid as 'n lid van die direksie of enige direksiekomitee, te ontvang.

- 'n Ouditkomiteelid mag nie 'n geaffilieerde persoon van die maatskappy of enige filiaal van die maatskappy wees nie, behalwe in sy hoedanigheid as lid van die direksie of enige direksiekomitee.
- Die ouditkomitee is direk verantwoordelik vir die aanstelling, vergoeding en oorsig van die werk van die aangestelde ouditeursfirma, en die ouditeursfirma moet direk aan die ouditkomitee verslag doen (wat dit beklemtoon dat die ouditeur aan die aandeelhouders verslag doen en nie aan bestuur nie).
- Die ouditkomitee moet prosedures vir die ontvangs en hantering van klagtes rakende rekeningkundige en ouditaangeleenthede daarstel, insluitende prosedures vir die vertroulikheid en anonimiteit van werknemers wat verdagte rekeningkundige en ouditaangeleenthede aanmeld.
- Die ouditkomitee moet oor die nodige mag beskik om onafhanklike kundigheid en advies te verkry wat noodsaaklik is om hulle pligte uit te voer.
- Die maatskappy moet genoegsame fondse aan die ouditkomitee verskaf.

Die SEC vereis ook dat publieke maatskappye moet openbaar hoeveel hulle jaarliks vir gerusstellings- en nie-gerusstellingsdienste onderskeidelik betaal (Carlino 2003).

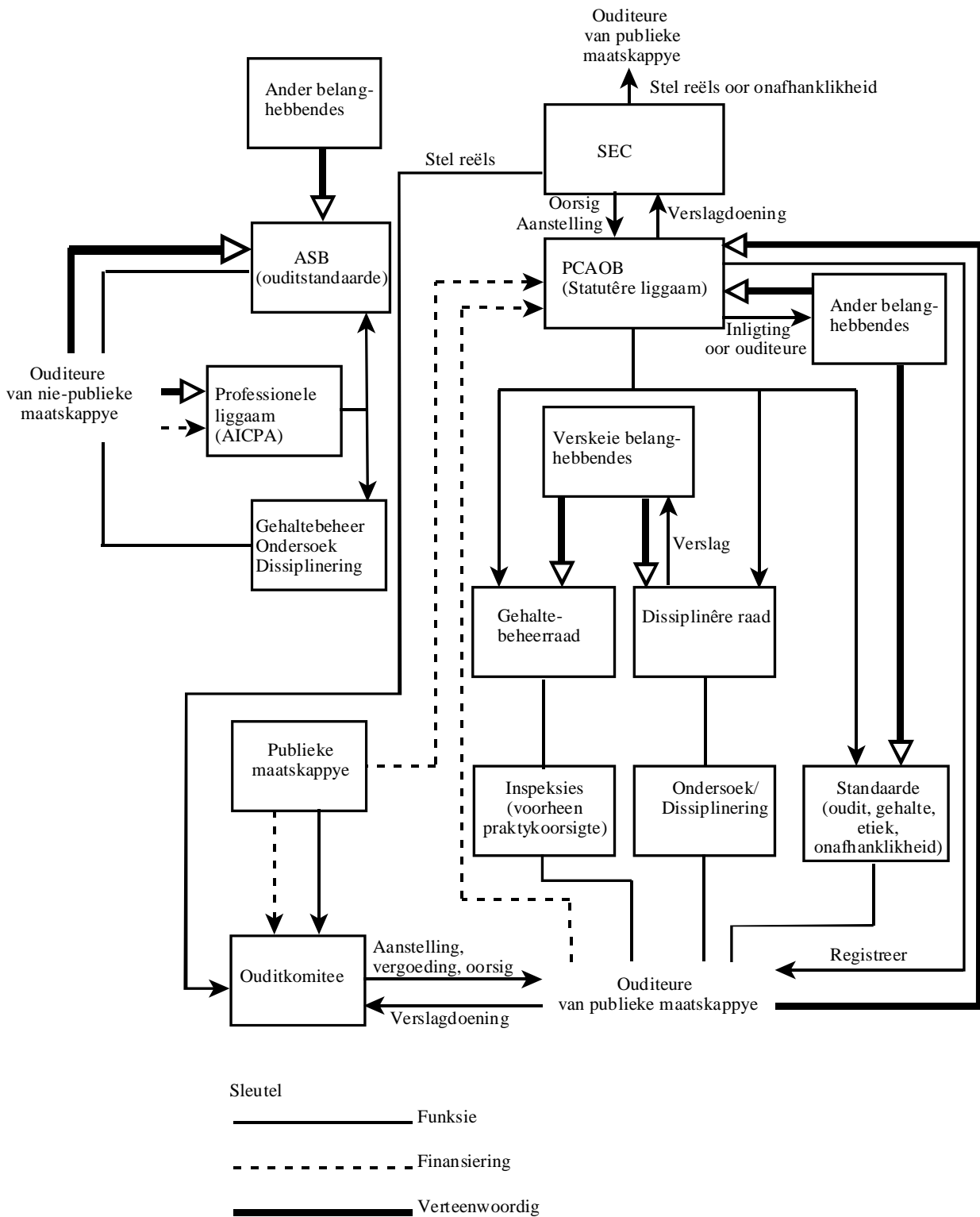
Die SOX spreek ook die verpligte verwisseling van ouditeursfirmas aan en bepaal dat verdere navorsing oor verpligte verwisseling gedoen moet word. Die GAO het in Desember 2003 hulle verslag: *Public Accounting Firms - required study on the potential effects of mandatory audit firm rotation* vrygestel. Die GAO was van mening dat, hoewel dit moeilik is om die moontlike voordele van die verpligte verwisseling van ouditeure te kwantifiseer, dit bykomende koste sal meebring. Hulle gevolgtrekking was dat die verpligte verwisseling van ouditeure waarskynlik nie die doeltreffendste wyse is om die onafhanklikheid van ouditeure en die gehalte van oudits te bevorder nie vanweë die bykomende koste, die verlies aan kennis van die kliënt waaroor die vorige ouditeure beskik en die hervormings rakende die ouditeursprofessie wat geïmplementeer word (Lymer 2003h).

Die AICPA is steeds vir die regulering van ouditeure van nie-publieke maatskappye verantwoordelik.

Curry, *Public Ethics Executive Committee*-voorsitter, het dit beklemtoon dat die AICPA steeds 'n rol speel om die vertroue van die gemeenskap in die ouditeursprofessie te verhoog. "Our enforcement process was established to discipline our members and to enhance our reputation and stature as a body. ... The responsibility to regulate CPAs falls to many. We do feel that in our role, we can improve our process so that our members can continue to say they belong to an organization that holds them to the highest professional standards and integrity, and is intolerant of those who break the rules" (Lymer 2003b).

Die AICPA is steeds verantwoordelik vir die stel van ouditstandaarde, uitvoer van praktykoorsigte en die dissiplinerings van ouditeure van nie-publieke maatskappye (House passes bill to ... 2002, Melancon 2002). Die AICPA het in Oktober 2003 besluit dat die 19 lede van die ASB, wat ouditstandaarde vir nie-publieke maatskappye stel, verteenwoordigers van die gebruikers van die finansiële jaarstate, die regulerende liggame en die gemeenskap gaan insluit (Priest 2003b).

Sien figuur 5.3 vir 'n voorstelling van die hedendaagse regulering van die ouditeursprofessie in Amerika.

Figuur 5.3 Regulering van die ouditeursprofessie in Amerika

4.3 *Mate waarin aan die faktore wat in 'n reguleringstelsel van belang is, voldoen word*

Die faktore wat in 'n reguleringstelsel van belang is (mandaat, struktuur, onafhanklikheid, bevoegdheid, doeltreffendheid, rekenpligtigheid, en prosesse en prosedures), word soos volg deur die reguleringstelsel van die ouditeursprofessie in Amerika aan voldoen:

Mandaat

*n Statutêre liggaam, die PCAOB, wat deur wetgewing daargestel is, is verantwoordelik vir die regulering van die ouditeure van publieke maatskappye. Dié regulerende liggaam beskik dus oor 'n statutêre mandaat. Die bestek van die mandaat wat aan dié reguleerder verleen word, is van so 'n aard dat hy eerstens verantwoordelik is vir die registrasie van ouditeure van publieke maatskappye, die stel van standarde, gehaltebeheer en dissiplinerende (na onder) en tweedens vir verslaglewering aan die SEC oor die uitvoering van sy mandaat (na bo) en vir die beskikbaarstelling van inligting oor die geregistreerde ouditeure aan die gemeenskap. Die etiese en auditstandaarde waaraan die lede van die ouditeursprofessie onderhewig is, is dus statutêr afdwingbaar.

Die SEC, ook 'n statutêre liggaam, is vir toesig oor die PCAOB verantwoordelik. Volgens wetgewing moet die SEC ook reëls oor onafhanklikheid (insluitende oor auditkomitees) stel.

Wetgewing maak egter net voorsiening vir die regulering van ouditeure van publieke maatskappye. Ouditeure van nie-publieke maatskappye word steeds deur die professionele liggaam, die AICPA, gereguleer. Dié reguleerder beskik nie oor 'n statutêre mandaat nie. Die bestek van die mandaat van die professionele liggaam behels dat hy verantwoordelik is vir die stel van standarde, uitvoer van gehaltebeheer en dissiplinerende. Dié liggaam is ook vir die etiese kode van sy lede verantwoordelik. Daar is geen statutêre verpligting dat die lede van die professionele liggaam aan dié liggaam verslag moet doen nie.

Struktuur

Die struktuur van die PCAOB is sodanig dat verskeie belanghebbende partye daarin verteenwoordig word wat nie net sal verseker dat die eksterne mening in ag geneem word nie, maar ook dat die gemeenskap gerusstelling verkry dat hulle belange in ag geneem word, wat op sy beurt weer die vertroue van die gemeenskap in die ouditeursprofessie sal verhoog. Die PCAOB word deur die publieke maatskappye en die ouditeure van die publieke maatskappye gefinansier, wat na verwagting behoort te verseker dat die liggaam oor genoeg hulpbronne beskik om sy take uit te voer.

Die professionele liggaam het wel ander belanghebbendes as lede, maar die meerderheid van die lede is steeds verteenwoordigend van die ouditeursprofessie. Die professionele liggaam word deur sy lede gefinansier, wat daarop dui dat dié liggaam ook oor voldoende hulpbronne behoort te beskik ten einde sy take uit te voer.

Onafhanklikheid

Die PCAOB behoort onafhanklik van die ouditeursprofessie te wees en behoort ook as onafhanklik gesien te word omdat verskeie belanghebbende partye in die struktuur van dié reguleerder verteenwoordig word, met 'n maksimum van twee ouditeure uit die vyf lede. Dié reguleerder word nie net deur die ouditeure van die publieke maatskappye gefinansier nie

maar ook deur die publieke maatskappye, wat daartoe sal bydra dat die liggaam as onafhanklik gesien word.

Die professionele liggaam het wel ander belanghebbendes as lede, maar die meerderheid van die lede is steeds verteenwoordigend van die ouditeursprofessie, wat kan meebring dat die liggaam nie as onafhanklik van die partye wat geregleer word, gesien word nie. Die professionele liggaam word deur sy lede gefinansier wat tot verdere twyfel oor sy onafhanklikheid kan lei.

Bevoegdheid

Die bevoegdheid van die PCAOB wat betref die gebied wat geregleer word, behoort nie 'n probleem te wees nie omdat die wet vereis dat twee van die vyf lede ouditeure moet wees. Die funksies van dié reguleerder vereis 'n hoë vlak van gespesialiseerde tegniese kennis van die gebied wat geregleer word en die reguleerder behoort in staat te wees om sy funksies behoorlik te vervul. Die PCAOB behoort ook oor die nodige bevoegdheid omtrent die openbare belang te beskik omdat net twee van die vyf lede ouditeure is.

Die professionele liggaam behoort nie 'n probleem te hê met bevoegdheid ten opsigte van die gebied wat geregleer word nie omdat die meerderheid van die lede van dié liggaam deel van die ouditeursprofessie is en derhalwe oor spesialis-kennis behoort te beskik, maar beskik waarskynlik nie oor die nodige bevoegdheid wat die openbare belang betref nie.

Doeltreffendheid

Die PCAOB is 'n statutêre eksterne liggaam. Dié liggaam behoort dus nie aan baie burokrasie onderhewig te wees nie, wat heel waarskynlik daartoe sal lei dat dié liggaam ekonomies doeltreffend funksioneer. Dié liggaam behoort ook as gevolg van sy struktuur en samestelling sy sosiale verantwoordelikheid teenoor die gemeenskap (as beskermers van die openbare belang) te kan nakom. Die samestelling en struktuur van die liggaam behoort ook maklik by veranderinge te kan aanpas.

Die professionele liggaam behoort ook ekonomies doeltreffend te kan funksioneer omdat hy direk met die partye wat geregleer word, skakel maar kan probleme ondervind om sy sosiale verantwoordelikheid as beskermers van die openbare belang na te kom. Die samestelling en struktuur van dié liggaam behoort ook maklik by veranderinge te kan aanpas.

Rekenpligtigheid

Daar word statutêr vereis dat die PCAOB aan die SEC rekenskap moet gee oor die wyse waarop hy sy mandaat ten uitvoer gebring het.

Daar is geen statutêre vereiste dat die professionele liggaam aan die PCAOB rekenskap moet gee oor die wyse waarop hy sy mandaat uitgevoer het nie. Die PCAOB beskik egter oor genoeg hulpbronne wat in die rekenpligtighedsproses gebruik kan word.

Prosesse en prosedures

Die PCAOB is verantwoordelik vir die regulering van die ouditeure van publieke maatskappye en beskik oor statutêre magte om standarde te stel, inspeksies uit te voer, beweerde wangedrag van lede te ondersoek en oortreders te dissiplineer. Die Gehaltebeheerraad en die Dissiplinêre Raad behoort onafhanklik van die ouditeursprofessie te wees en behoort ook as onafhanklik gesien te word omdat verskeie belanghebbende partye in

die struktuur van dié liggame verteenwoordig word. Verteenwoordigers van verskeie belanghebbendes is ook by die stel van standarde betrokke.

Die SEC is volgens wetgewing verantwoordelik vir die stel van reëls oor onafhanklikheid (insluitende oor ouditkomitees). Dié reëls bepaal dat die ouditkomitee van 'n publieke maatskappy verantwoordelik is vir die aanstelling, vergoeding en oorsig van die ouditeure van die maatskappy en dat die ouditeure aan die ouditkomitee verslag moet doen.

Die professionele liggaam is verantwoordelik vir die stel van standarde vir sy lede, om die gedrag en optrede van sy lede te monitor en oortreders te dissipliner. Verskeie belanghebbendes is lede van die professionele liggaam hoewel die meerderheid van die lede steeds verteenwoordigend van die ouditeursprofessie is.

4.4 Gevolgtrekking

Dit blyk dat die ouditeursprofessie in Amerika wat eens grootliks aan self-regulering onderhewig was, nou deur 'n *statutêre liggaam en self-regulering ('n gedeelde regulerende stelsel)* gereguleer word.

Die hedendaagse regulering van die ouditeursprofessie in Amerika spreek die knelpunte rondom die ouditeursprofessie, soos in hoofstuk 4 geïdentifiseer, soos volg aan:

Onafhanklikheid

Die statutêre reguleerder, die PCAOB, wat vir die regulering van die ouditeure van publieke maatskappye verantwoordelik is, behoort tot die onafhanklikheid en die siening van die onafhanklikheid van die ouditeursprofessie by te dra omdat dié liggaam verteenwoordigend van verskeie belanghebbende partye is en nie net deur die ouditeursprofessie gefinansier word nie. Dié reguleerder is vir die registrasie van ouditeure van publieke maatskappye verantwoordelik. Volgens wetgewing moet die PCAOB aan die SEC verslag doen oor die uitvoer van sy mandaat en moet hy inligting oor die geregistreerde ouditeure aan die gemeenskap beskikbaar stel. Die reëls van die SEC oor onafhanklikheid bevat ook spesifieke maatreëls om die onafhanklikheid van ouditeure te bevorder (soos verpligte verwisseling van gerusstellingsvennote ná vyf jaar en sekere nie-gerusstellingsdienste wat nie aan gerusstellingskliënte gelewer mag word nie). Volgens dié reëls word daar ook vereis dat die ouditkomitee van 'n publieke maatskappy verantwoordelik is vir die aanstelling, vergoeding en oorsig van die ouditeure van die maatskappy en dat die ouditeure aan die ouditkomitee verslag moet doen.

Etiese en auditstandaarde

Die PCAOB is verantwoordelik vir die stel van standarde oor audit, gehaltebeheer en etiek. Die auditstandaarde geniet dus statutêre steun. Verteenwoordigers van verskeie belanghebbendes is ook by die stel van standarde betrokke.

Monitering en dissipliner

Hoewel die professionele liggaam vir die gehaltebeheer en dissipliner van sy lede verantwoordelik is, is die PCAOB vir die gehaltebeheer en dissipliner van die ouditeure van publieke maatskappye verantwoordelik. Die Gehaltebeheerraad en die Dissiplinêre Raad van die PCAOB behoort onafhanklik van die ouditeursprofessie te wees en behoort ook as

onafhanklik gesien te word omdat verskeie belanghebbende partye in die struktuur van dié liggame verteenwoordig word.

Danksy die stigting van die statutêre liggaam wat verteenwoordigend van verskeie belanghebbende partye is en wat nie net deur die ouditeursprofessie finansier word nie, behoort die hedendaagse regulering van die ouditeursprofessie in Amerika mee te help om die knelpunte rondom die ouditeursprofessie te verminder en sodoende die vertroue in die ouditeursprofessie te verbeter. Hoewel ouditeure verbied word om sekere nie-gerusstellingsdienste aan hulle gerusstellingskliënte te lewer, die hoofvennote elke vyf jaar moet verwissel, die auditkomitee (in die geval van 'n publieke maatskappy) vir die aanstelling en vergoeding van ouditeure verantwoordelik is, en die statutêre reguleerder aan die SEC verslag moet doen oor die uitvoer van sy mandaat, kan heelwat meer gedoen word om die vertroue in die professie te herstel en om die onafhanklikheid en die siening van die onafhanklikheid van die professie verder te verbeter. Byvoorbeeld die instel van 'n afkoelperiode voordat gerusstellingspersoneel deur gerusstellingskliënte in diens geneem mag word.

5 REGULERING VAN DIE OUDITEURSPROFESSIE IN AUSTRALIË

Om leesbaarheid te vergemaklik, word die volgende afkortings in afdeling 5 gebruik:

AASB	<i>Australian Accounting Standards Board</i>
ASIC	<i>Australian Securities & Investments Commission</i>
ASX	<i>Australian Stock Exchange</i>
AUASB	<i>Australian Auditing and Assurance Standards Board</i>
CALDB	<i>Companies Auditors & Liquidators Disciplinary Board</i>
CPAA	<i>Certified Practising Accountants in Australia</i>
FRC	<i>Financial Reporting Council</i>
ICAA	<i>Institute of Chartered Accountants in Australia</i>
MOU	<i>Memorandum of Understanding</i>

5.1 Eertydse regulering

Die regulering van die ouditeursprofessie in Australië is jare lank grootliks deur die professionele liggame (die CPAA en die ICAA, wat in 1928 gestig is) behartig (CPAA 2002b). Die professionele liggame se taak is om die gedrag van hulle lede te monitor en om te verseker dat die lede aan hulle etiese en professionele standaarde voldoen (Harrison 2002).

Ouditeure van publieke maatskappye is ook aan die regulering van die ASX en statutêre liggame soos die ASIC en die CALDB onderhewig (CPAA 2002b). Ouditeure van publieke maatskappye moet die toepaslike eksamens van die regering slaag en moet aan die reëls voldoen wat die regering vir ouditeure van publieke maatskappye stel, en waar 'n ouditeur dié reëls oortree, is hy onderhewig aan die dissiplinêre prosesse van die ASIC en die CALDB (Harrison 2002).

Die onafhanklikheid van ouditeure word statutêr gereguleer deur die vereistes vervat in die *Corporations Act (2001)*, en professioneel deur die *Joint Code of Conduct* van die CPAA en die ICAA (Costello & Campbell 2002).

5.2 Hedendaagse regulering

Die val van hoëprofiel-maatskappye in die eerste helfte van 2001 in Australië en ontwikkelinge op die gebied van regulering het gelei tot die hersiening van die regulering van die ouditeursprofessie wat betref onafhanklikheid. Professor Ramsay, van die *University of Melbourne*, is die taak opgelê om die toereikendheid van die vereistes wat betref die onafhanklikheid van ouditeure te ondersoek en aanbevelings te maak. Dié ondersoek het uitgeloop op die publikasie van die *Ramsay Report* in Oktober 2001 (CPAA 2002c, Hayes 2002).

Die regering (Australian Department of the Treasury) het in Junie 2002 aangekondig dat ouditregulering en korporatiewe openbaarmaking in Australië tydens 'n volgende fase van die *Corporate Law Economic Reform Program* hersien gaan word. Australië se grootste professionele liggaam, die CPAA, het te kenne gegee dat hy dié aankondiging verwelkom (Accountancy Foundation 2002b:15, CPAA 2002b).

Die twee professionele liggame, die CPAA en die ICAA, het in September 2002 as gashere opgetree vir 'n forum om die pad vir die ouditeursprofessie en die handel vorentoe te bepaal ten einde die gemeenskap se vertroue in Australië se kapitaalmarkte te verbeter. Die forum is deur verteenwoordigers van die regering, die sakegemeenskap, professionele liggame en reguleerders soos die ASX bygewoon. Die drie hoofaspekte wat behandel is, was: “public oversight, public accountability and corporate reporting”. Harris, uitvoerende hoof van die ICAA, se mening oor dié poging was: “The Forum reflects a collective effort to ensure Australia's corporate reporting environment remains at the forefront of best practice” (CPAA 2002d, ICAA 2003b).

Costello, die tesourier, het die voorlopige *Corporate Law Economic Reform Program (Audit Reform & Corporate Disclosure) Bill*, bekend as CLERP 9, in Oktober 2003 vir kommentaar bekend gestel (Priest 2003g). Malmo, kommunikasiebestuurder van die CPAA (2002c), het dit beskryf as:

“... one of the most important and comprehensive legislative reform programs to hit Australian capital markets since the Corporations Act was revised in 1989”.

Dié wet sluit aanbevelings in van onder andere die *Ramsay Report* (Independence of Australian Company Auditors), die verslag van die *HIH Royal Commission* en die *Joint Committee of Public Accounts and Audit* (Report 391 Review of independent auditing by registered company auditors) (Priest 2003g). CLERP 9 se implementeringsdatum was Julie 2004 (Priest 2004b). Costello was van mening dat dié wet die oorkoepelende regulerende raamwerk vir ouditeure aansienlik sal verbeter. Die professionele liggame het CLERP 9 positief ontvang soos blyk uit die volgende:

“[CLERP 9] will provide a sound basis to pursue opportunities for stronger public accountability in financial reporting in Australia” [eie byvoeging] (CPAA 2002a).

“[CLERP 9 is a] thoughtful and considered response” [eie byvoeging] van die regering om openbare vertroue in die finansiële markte te bevorder (ICAA 2002c).

Volgens die CPAA stem dié wetgewing grootliks ooreen met die siening van die ouditeursprofessie en die breër gemeenskap. Dit stem ook grootliks ooreen met die gedagterigting van die dokument getiteld *The Financial Reporting Framework - the way forward*, wat CPAA in April 2002 uitgereik het (CPAA 2002a).

CLERP 9 het die FRC, 'n statutêre liggaam wat jare lank verantwoordelik was vir toesig oor die stel van rekeningkundige standaarde deur die AASB, se rol uitgebrei om ook toesig oor die stel van auditstandaarde in te sluit (Accountancy Foundation 2002b:15,16 & 38). Die AUASB, voorheen onder toesig van die *Australian Accounting Research Foundation* en nou die FRC, is herstruktureer met 'n voorsitter wat deur die regering aangestel word. Volgens dié wetgewing geniet auditstandaarde wat deur die AUASB gestel word, net soos rekeningkundige standaarde, statutêre steun (Malmo 2002).

Die FRC is ook verantwoordelik vir toesig oor en monitering van alle aspekte betreffende die onafhanklikheid van ouditeure en vir die monitering en beoordeling van die ondersoek en dissiplinêre prosesse en prosedures van die professionele liggame, maar speel nie 'n direkte rol by die dissiplinering van ouditeure nie. Die FRC moet aan die minister verslag doen oor die aard en toereikendheid van die stelsels en prosesse van ouditeure waardeur nakoming van die onafhanklikheidsvereistes verseker word en van die professionele liggame waardeur gehaltebeheeroorsigte uitgevoer word (Accountancy Foundation 2002b:15-16, Priest 2003g).

Die lede van die FRC word deur die tesourier aangestel en sluit verteenwoordigers in van die sakewêreld, professionele liggame, regering en regulerende liggame (geen vaste verhouding word gespesifiseer nie). Die lede word enersyds aangestel na aanleiding van nominasies deur die sleutel-belangegroeppe en andersyds onafhanklik van die belangegroeppe. Die FRC word deur die regering, die ouditeursprofessie en die sakewêreld gefinansier (Accountancy Foundation 2002b:15,16&38, Financial Reporting Council 2005a).

Nadat kommer deur onder andere Harrington, uitvoerende vennoot by Pricewaterhouse-Coopers, oor die “excessively prescriptive rules” in CLERP 9 uitgespreek is, het die regering die voorgestelde reëls oor onafhanklikheid gewysig. Die reëls berus nou op 'n beginselgrondslag in teenstelling met die voorskriftelike benadering van die eerste konsepwetgewing (Priest 2003e, Priest 2003i). Volgens Harrington “... the legislation contains the right balance of meeting the need for increased accountability of the auditing profession without being too prescriptive” (Priest 2003j).

Die regering ondersteun die toepassing van Professionele Standaard F1 oor professionele onafhanklikheid wat deel is van die *Joint Code of Professional Conduct* van die ICAA en die CPAA en wat bepaal dat indien die lewering van 'n nie-gerusstellingsdiens aan 'n gerusstellingskliënt tot 'n bedreiging vir onafhanklikheid lei, sodanige diens gestaak moet word (Costello & Campbell 2002). Benewens die algemene vereistes dat ouditeure onafhanklik moet wees, bevat dié wet ook die volgende maatreëls om die onafhanklikheid en die siening van die onafhanklikheid van ouditeure te bevorder (Costello & Campbell 2002, Priest 2003g, Rice 2003):

- Ouditeure moet 'n jaarlikse verklaring dat hulle hulle onafhanklikheid gehandhaaf het, aan die direkteure gee.
- Beperkinge op die aanstelling van voormalige ouditeure deur die gerusstellingskliënt - 'n afkoelperiode van twee jaar is van toepassing op gerusstellingsvennote en professionele personeel wat direk by die lewering van die gerusstellingsdiens aan die kliënt betrokke was.
- Die verpligte verwisseling van die hoofgerusstellingsvennoot en die vennoot wat verantwoordelik was vir die hersiening van die gerusstellingsdiens ná vyf agtereenvolgende jaar, met 'n afkoelperiode van twee jaar voordat enigeen wat 'n aansienlike rol by die lewering van die gerusstellingsdiens gespeel het, weer deel van die gerusstellingspan mag wees.

- Publieke maatskappye moet in hulle jaarverslag die fooie verstrek wat vir nie-gerusstellingsdienste betaal is tesame met 'n beskrywing van die dienste wat gelewer is, sowel as 'n verklaring dat die ouditkomitee tevrede is dat die lewering van die nie-gerusstellingsdienste nie die ouditeur se onafhanklikheid aangetas het nie.

Volgens die wetgewing moet diegene wat as ouditeure van maatskappye wil registreer, aan sekere bevoegdheidsstandaarde voldoen, onderneem om aan 'n aanvaarbare professionele etiese kode te voldoen, en 'n spesialis-ouditkursus voltooi het. Die wetgewing bepaal dat (Costello & Campbell 2002):

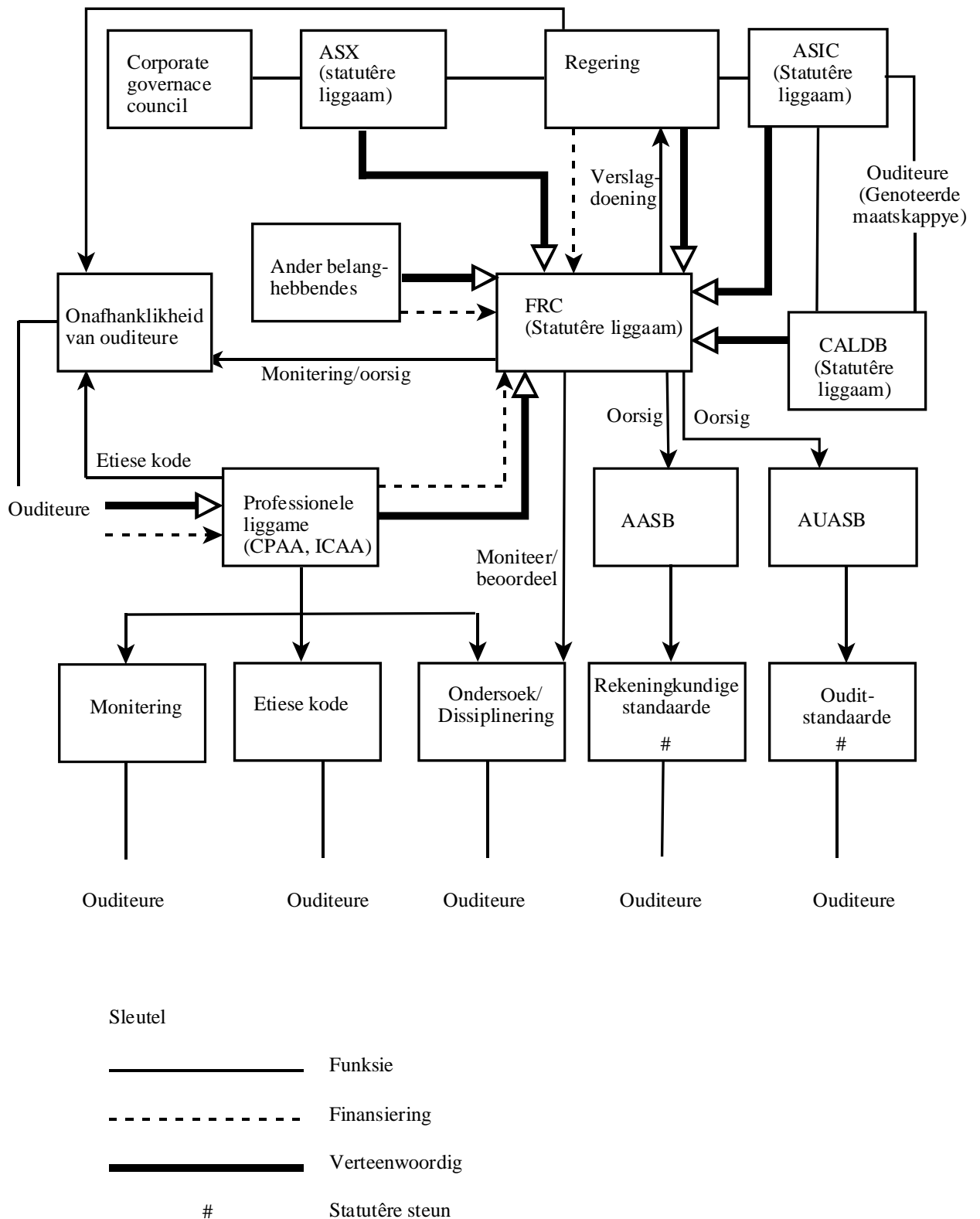
- die ASIC die toereikendheid van boetes moet monitor en die nodige aanbevelings moet maak;
- die meerderheid van die lede van die CALDB oor die nodige vaardighede moet beskik en nie deel van die ouditeursprofessie moet wees nie; en
- die CALDB inligting wat hulle tydens dissiplinêre verhore verkry het, aan die ondersoek- en dissiplinêre komitees van die ICAA en die CPAA kan verskaf.

Volgens die *ASX Corporate Governance Guidelines* word daar vereis dat genoteerde maatskappye 'n onafhanklike ouditkomitee, wat slegs uit nie-uitvoerende direkteure bestaan, moet aanstel. Daar word vereis dat al die lede van die ouditkomitee finansiël geletterd moet wees en minstens een lid moet oor finansiële ondervinding beskik. Die riglyne moedig ook die raad van direkteure van maatskappye aan om hulle samestelling, grootte en toegewydheid te hersien en om te verseker dat die raad 'n groot onafhanklike element bevat. Die riglyne beveel aan dat die meerderheid van die direkteure onafhanklik moet wees en vereis van maatskappye om die rol en verantwoordelikheid van raadslede en bestuur te openbaar (Priest 2003c). Die *ASX Corporate Governance Council* moet die standaarde vir ouditkomitees ontwikkel (Costello & Campbell 2002).

Die professionele liggame is steeds verantwoordelik vir die monitering en dissiplinering van hulle lede, en ook vir die etiese standaarde van die ouditeursprofessie (Accountancy Foundation 2002b:16&19).

In Julie 2004 het die CPAA en die FRC 'n MOU geteken - die eerste keer dat die CPAA 'n MOU met 'n oorsigliggaam aangegaan het. Die MOU bepaal dat die FRC toesig sal hou oor die CPAA se gehaltebeheerprosesse sover dit onafhanklikheid raak. Ingevolge die MOU sal die CPAA besonderhede van sy gehaltebeheeroorsigprosesse en resultate van die oorsigte wat ten opsigte van onafhanklikheid uitgevoer is, asook inligting oor CPAA se dissiplinêre prosesse, bekend stel. Volgens Levy, CPAA-president, is dit 'n positiewe stap ten einde 'n meer deursigtige oorsigstelsel vir die ouditeursprofessie daar te stel (Priest 2004b). Dit skep 'n bykomende vlak van toesig oor die gehaltebeheerprosesse van dié professionele liggaam.

Sien figuur 5.4 vir 'n voorstelling van die hedendaagse regulering van die ouditeursprofessie in Australië.

Figuur 5.4 Regulering van die ouditeursprofessie in Australië

5.3 *Mate waarin aan die faktore wat in 'n reguleringstelsel van belang is, voldoen word*

Die faktore wat in 'n reguleringstelsel van belang is (mandaat, struktuur, onafhanklikheid, bevoegdheid, doeltreffendheid, rekenpligtigheid, en prosesse en prosedures), word soos volg deur die reguleringstelsel van die ouditeursprofessie in Australië aan voldoen:

Mandaat

Die FRC is deur wetgewing daargestel en beskik dus oor 'n statutêre mandaat. Die bestek van die mandaat is van so 'n aard dat hy verantwoordelik is vir toesig oor die AASB en die AUASB, monitering en beoordeling van die dissiplinêre prosesse van die professionele liggame en toesig oor en monitering van die onafhanklikheid van ouditeure. Afgesien van die reëls wat die regering deur wetgewing stel om die onafhanklikheid van ouditeure te bevorder, is die etiese standaarde waaraan die ouditeursprofessie onderhewig is, nie statutêr afdwingbaar nie hoewel die ouditstandaarde statutêre steun geniet. Daar is geen statutêre plig dat die professionele liggame aan die FRC verslag moet doen nie.

Die professionele liggame beskik nie oor 'n statutêre mandaat en statutêre mag nie. Die bestek van die mandaat van die professionele liggame behels dat hulle die gedrag en optrede van hulle lede moet monitor en oortreders moet dissiplineer. Individue wat hulle self as rekenmeesters ag, maar nie lede van een van die professionele liggame is nie, is nie onderhewig aan die monitering en dissiplinering van die professionele liggame nie. Die statutêre reguleerder moniteer en beoordeel egter die dissiplinêre prosesse van die professionele liggame. Dié liggame is ook vir die etiese kode van hulle lede verantwoordelik. Die ouditeure van maatskappye moet statutêr onderneem om aan 'n aanvaarbare professionele etiese kode (tipies dié van die professionele liggame) te voldoen. Die ouditstandaarde waaraan die lede onderhewig is, is statutêr afdwingbaar. Daar is egter geen statutêre plig dat die lede van die professionele liggame aan die onderskeie professionele liggame verslag moet doen nie.

Struktuur

Die struktuur van die FRC is sodanig dat verskeie belanghebbende partye daarin verteenwoordig word wat nie net sal verseker dat die eksterne mening in ag geneem word nie, maar ook dat die gemeenskap gerusstelling verkry dat hulle belange in ag geneem word. Die FRC word deur die regering, die sakegemeenskap en die professionele liggame gefinansier, wat na verwagting sal verseker dat die liggaam oor voldoende hulpbronne beskik om sy take uit te voer.

Die professionele liggame se lede is verteenwoordigend van die ouditeursprofessie. Die professionele liggame word deur hulle lede gefinansier, wat daarop dui dat die liggame ook oor voldoende hulpbronne behoort te beskik om hulle take te kan uitvoer.

Onafhanklikheid

Die FRC behoort onafhanklik van die ouditeursprofessie te wees en behoort ook as onafhanklik gesien te word omdat verskeie belanghebbende partye in die struktuur van dié reguleerder verteenwoordig word. Die FRC word deur die regering, die professionele liggame en die sakegemeenskap gefinansier, wat daartoe sal bydra dat die liggaam as onafhanklik gesien word.

Die professionele liggame se lede is verteenwoordigend van die ouditeursprofessie, wat daartoe kan lei dat hulle nie as onafhanklik van die partye wat gereuleer word, gesien word nie. Die professionele liggame word deur hulle lede gefinansier, wat tot verdere twyfel oor hulle onafhanklikheid kan lei.

Bevoegdheid

Die bevoegdheid van die FRC behoort nie 'n probleem te wees nie omdat verskeie belanghebbende partye in die struktuur van die FRC verteenwoordig word, insluitende ouditeure wat oor spesialis-kennis van die gebied wat gereuleer word, behoort te beskik, en ander belanghebbendes wat oor bevoegdheid betreffende die openbare belang behoort te beskik.

Die professionele liggame behoort ook geen probleem te hê met bevoegdheid ten opsigte van die gebied wat gereuleer word nie omdat hulle lede deel van die ouditeursprofessie is en derhalwe oor spesialis-kennis behoort te beskik, maar beskik waarskynlik nie oor die nodige bevoegdheid wat betref die openbare belang nie.

Doeltreffendheid

Die FRC is 'n onafhanklike eksterne liggaam. Die liggaam behoort dus nie aan baie burokrasie onderhewig te wees nie, wat heel waarskynlik daartoe sal lei dat die liggaam ekonomies doeltreffend funksioneer. Die liggaam behoort ook as gevolg van sy struktuur en samestelling sy sosiale verantwoordelikheid (as beskermers van die openbare belang) te kan nakom. Die samestelling en struktuur van die liggaam behoort ook maklik by veranderinge te kan aanpas.

Die professionele liggame behoort ook doeltreffend te kan funksioneer omdat hulle direk met die partye wat gereuleer word, skakel maar weens die feit dat hulle nie onafhanklik van die partye wat gereuleer word is nie, kan hulle probleme ondervind om hulle sosiale verantwoordelikheid as beskermers van die openbare belang na te kom. Die samestelling en struktuur van die liggame behoort ook maklik by veranderinge te kan aanpas.

Rekenpligtigheid

Die FRC moet aan die regering verslag doen oor die aard en toereikendheid van die stelsels en prosesse van ouditeure waardeur nakoming van die onafhanklikheidsvereistes verseker word, en van die professionele liggame waardeur gehaltebeheeroorsigte uitgevoer word.

Daar is geen statutêre vereiste dat die professionele liggame aan die FRC rekenskap moet gee oor die wyse waarop hulle hulle mandaat ten uitvoer gebring het nie. Die statutêre reguleerder beskik egter oor voldoende hulpbronne wat in die rekenpligtigheidsproses gebruik kan word.

Prosesse en prosedures

Die FRC is verantwoordelik vir die monitering en beoordeling van die dissiplinêre prosesse van die professionele liggame en vir toesig oor en monitering van die onafhanklikheid van ouditeure. Verder is die FRC ook verantwoordelik vir toesig oor die AASB, wat rekeningkundige standaarde stel, en die AUASB, wat auditstandaarde stel. Die regering verleen statutêre steun aan die rekeningkundige en auditstandaarde wat deur die AASB en die AUASB gestel word. Wetgewing stel die reëls wat betref die onafhanklikheid van ouditeure

(buiten die reëls vervat in die etiese kode van die professionele liggame) wat egter kan veroorsaak dat dié reëls nie vinnig by veranderende omstandighede kan aanpas nie.

Die professionele liggame is verantwoordelik om die gedrag en optrede van hulle lede te monitor en oortreders te dissiplineer. Die FRC is verantwoordelik om die dissiplinêre prosesse van die professionele liggame te monitor en te beoordeel. Die lede van die professionele liggame is egter verteenwoordigend van die ouditeursprofessie. Die CALDB kan inligting wat hy tydens dissiplinêre verhore verkry het, aan die ondersoek- en dissiplinêre komitees van die ICAA en die CPAA verskaf.

Nota

Buiten die regulering deur die FRC en die professionele liggame is ouditeure van genoteerde maatskappye ook aan die regulering van die ASIC en die CALDB onderhewig. Die ASIC en die CALDB is deur wetgewing daargestel en beskik dus oor 'n statutêre mandaat. Die bestek van die mandaat wat aan dié reguleerders verleen word, is die dissiplinerings van ouditeure van genoteerde maatskappye wat die reëls wat die regering stel, oortree. Die ASIC moet ook die toereikendheid van boetes monitor en die nodige aanbevelings maak.

5.4 Gevolgtrekking

Dit blyk dat die regulering van die ouditeursprofessie in Australië wat eens grootliks aan self-regulering onderhewig was, nou deur 'n *gedeelde regulerende stelsel* geregleer word.

Die hedendaagse regulering van die ouditeursprofessie in Australië spreek die knelpunte rondom die ouditeursprofessie, soos in hoofstuk 4 geïdentifiseer, soos volg aan:

Onafhanklikheid

Die statutêre reguleerder, die FRC, behoort tot die onafhanklikheid en die siening van die onafhanklikheid van die ouditeursprofessie by te dra omdat dié liggaam verteenwoordigend van verskeie belanghebbende partye is en nie net deur die ouditeursprofessie gefinansier word nie. Die FRC is ook verantwoordelik vir die oorsig en monitering van die onafhanklikheid van ouditeure. Volgens wetgewing moet die FRC aan die minister verslag doen oor die onafhanklikheid en gehaltebeheer soos dit op die ouditeursprofessie van toepassing is. Die wetgewing (CLERP 9) bevat ook spesifieke reëls om die onafhanklikheid van ouditeure te bevorder. Dit sluit in: verpligte verwisseling van vennote ná vyf jaar, 'n afkoelperiode van twee jaar, 'n jaarlikse verklaring deur ouditeure dat hulle hulle onafhanklikheid gehandhaaf het, publieke maatskappye moet in hulle jaarlikse verslag die foie meld wat vir nie-gerusstellingsdienste betaal is en 'n beskrywing gee van die dienste wat gelewer is, sowel as 'n verklaring dat die auditkomitee tevrede is dat die lewering van nie-gerusstellingsdienste aan gerusstellingskliënte nie die ouditeur se onafhanklikheid aangetas het nie. Volgens die *ASX Corporate Governance Guidelines* word daar vereis dat genoteerde maatskappye 'n auditkomitee moet aanstel wat heeltemal uit nie-uitvoerende direkteure bestaan.

Etiese en ouditstandaarde

Die etiese en ouditstandaarde van die ouditeursprofessie behoort te verbeter omdat die FRC verantwoordelik is vir oorsig oor die AUASB, wat vir die stel van ouditstandaarde verantwoordelik is. Verder geniet die ouditstandaarde statutêre steun en die voorsitter van

die AUASB word deur die regering aangestel. Hoewel die professionele liggame steeds vir die etiese kode van hulle lede verantwoordelik is, word daar statutêr bepaal dat die ouditeure van genoteerde maatskappye aan 'n aanvaarbare etiese kode moet voldoen. Buiten die reëls vervat in die etiese kode van die professionele liggame, stel die regering deur wetgewing (CLERP 9) spesifieke reëls wat op beginsels gegrond is, om die onafhanklikheid van ouditeure te bevorder.

Monitering en dissiplinerings

Hoewel die professionele liggame steeds vir die monitering en dissiplinerings van hulle lede verantwoordelik is, is die FRC vir die monitering en beoordeling van die dissiplinêre prosesse van die professionele liggame verantwoordelik. Die ASIC en die CALDB, wat deur wetgewing daargestel word en dus oor 'n statutêre mandaat beskik, is vir die dissiplinerings van ouditeure van genoteerde maatskappye verantwoordelik. Die wetgewing bepaal dat die ASIC die toereikendheid van boetes wat aan ouditeure van genoteerde maatskappye opgelê word, moet monitor en die nodige aanbevelings moet maak. Die meerderheid lede van die CALDB is nie-ouditeure. Verder bepaal die wetgewing dat die CALDB inligting wat hulle tydens dissiplinêre verhore verkry het, aan die ondersoek- en dissiplinêre komitees van die ICAA en die CPAA kan verskaf. Die FRC moet aan die regering verslag doen oor die aard en toereikendheid van die stelsels en prosesse van ouditeure waardeur nakoming van die onafhanklikheidsvereistes verseker word, en van die professionele liggame waardeur gehaltebeheeroorsigte uitgevoer word.

Danksy die stigting van die statutêre liggaam, die FRC, wat verteenwoordigend van verskeie belanghebbende partye is en wat nie net deur die ouditeursprofessie gefinansier word nie, behoort die hedendaagse regulering van die ouditeursprofessie in Australië by te dra om die knelpunte rondom die ouditeursprofessie uit die weg te ruim. Die onafhanklikheid en die siening van die onafhanklikheid van die ouditeursprofessie behoort verbeter te word omdat die FRC vir die oorsig en monitering van die onafhanklikheid van ouditeure verantwoordelik is en die regering reëls oor die onafhanklikheid van ouditeure stel. Heelwat meer kan egter gedoen word om die vertrouwe in die professie te herstel. Die lewering van nie-gerusstellingsdienste aan gerusstellingskliënte word steeds toegelaat, hoewel publieke maatskappye in hulle jaarverslag die fooie wat vir nie-gerusstellingsdienste betaal is en 'n beskrywing van die dienste wat gelewer is, moet meld sowel as 'n verklaring dat die auditkomitee tevrede is dat die lewering van nie-gerusstellingsdienste nie die ouditeur se onafhanklikheid aangetas het nie. Die auditkomitee is nie vir die aanstelling en vergoeding van ouditeure verantwoordelik nie. Hoewel daar verslag aan die regering gedoen word oor die nakoming van die onafhanklikheidsvereistes, behoort daar ook aan die gemeenskap rekenskap gegee word.

6 REGULERING VAN DIE OUDITEURSPROFESSIE IN KANADA

Om leesbaarheid te vergemaklik, word die volgende afkortings in afdeling 6 gebruik:

AASB	<i>Audit and Assurance Standards Board</i>
AASOC	<i>Auditing and Assurance Oversight Council</i>
CICA	<i>Canadian Institute of Chartered Accountants</i>
CPAB	<i>Canadian Public Accountability Board</i>
IFAC	<i>International Federation of Accountants</i>
NIU	<i>National Inspections Unit</i>
PIIC	<i>Public Interest and Integrity Committee</i>
SEC	<i>Securities and Exchange Commission</i>

6.1 Eertydse regulering

Die regulering van die ouditeursprofessie in Kanada was jare lank die uitsluitlike verantwoordelikheid van die CICA wat in 1902 as die *Dominion Association of Chartered Accountants* gestig is (CICA 2004).

6.2 Hedendaagse regulering

Voor die val van Enron het die CICA reeds te kenne gegee dat hulle met ander organisasies wil saamwerk om die gemeenskap se vertroue in die ouditeursprofessie en in die hele finansiële stelsel te versterk. Die val van Enron het die proses verhaas en het daartoe gelei dat die *Canadian Securities Administrators*, die *Office of the Superintendent of Financial Institutions* en die professionele liggaam gesamentlik in Julie 2002 oor 'n stelsel van onafhanklike openbare oorsig vir ouditeure van publieke maatskappye ooreengekom het om die vertroue van beleggers te verhoog. Dié stelsel het in Oktober 2002 in werking getree (Accountancy Foundation 2002b:14, CICA 2003d).

Eerstens is die CPAB as deel van die stelsel gestig. Die mandaat van die CPAB is om hoëgehalte- onafhanklike ouditering van publieke maatskappye in Kanada te bevorder (D'Andrea 2003c). Die CPAB is verantwoordelik vir toesig oor die beplanning, implementering en toepassing van onafhanklike inspeksies van ouditeure van publieke maatskappye. Verder is die CPAB ook verantwoordelik vir toesig oor die onafhanklikheidsreëls en die gehaltebeheermaatreëls vir ouditeure van genoteerde maatskappye. Ten einde deursigtig te wees moet die CPAB jaarliks aan die gemeenskap verslag doen oor sy werksaamhede en die resultate wat behaal is (Accountancy Foundation 2002b:14&38, CICA 2002b).

In Junie 2003 het die *Canadian Securities Administrators* 'n reël voorgestel waardeur daar van ouditeure van publieke maatskappye vereis word om, wanneer hulle 'n ouditeursverslag uitreik, "participants in good standing with the CPAB" te wees. Hoewel die CPAB as 'n vrywillige liggaam ontstaan het, gaan daar vereis word dat ouditeure van publieke maatskappye deur die CPAB goedgekeur moet wees (Accountancy Foundation 2002b:38, D'Andrea 2003b). Alle ouditeursfirmas wat publieke maatskappye audit, moes voor einde Februarie 2004 by die CPAB registreer. Die CPAB gaan self, deur hulle NIU, inspeksies by

die elf grootste ouditeursfirmas doen terwyl inspeksies by die ander ouditeursfirmas deur inspekteurs van die provinsiale liggame namens die CPAB gedoen sal word (Accountancy Foundation 2002b:14, D'Andrea 2003b).

Die ouditeursfirmas wat lede van die CPAB is en 'n kontraktuele ooreenkoms met die CPAB het, sal vir die finansiering van die CPAB en die inspeksies verantwoordelik wees. Sewe van die elf stemgeregtigde lede van die CPAB mag nie lede van die ouditeursprofessie wees nie (Accountancy Foundation 2002b:14).

Tweedens is 'n onafhanklike openbare liggaam, die AASOC, as deel van die stelsel in Oktober 2002 gestig met die doel om vertroue in Kanada se publieke maatskappye en kapitaalmarkte te herstel deur die verbetering van die beheerproses soos wat dit op audit- en gerusstellingsstandaarde in Kanada van toepassing is (CICA 2003d, CICA 2003f). Die voorsitter en die meerderheid van die lede van die AASOC is nie deel van die ouditeursprofessie nie (CICA 2003c).

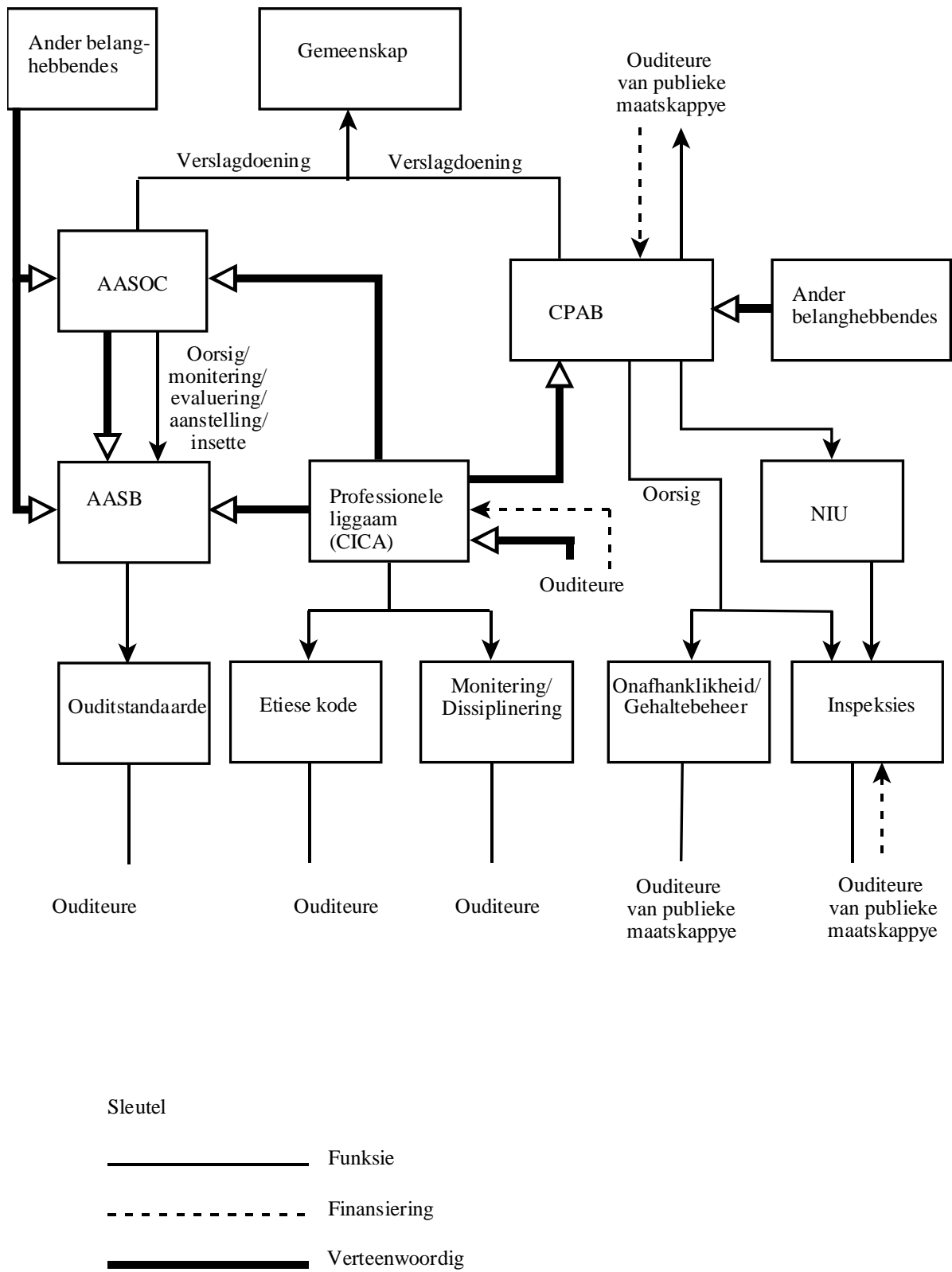
Die AASOC is verantwoordelik vir oorsig oor die werksaamhede van die *Assurance Standards Board* wat in September 2003 sy naam verander het na die AASB. Dit sluit in monitering en evaluering van die AASB se optrede, die nakoming van sy verantwoordelikhede, en die gebruik en toereikendheid van sy hulpbronne. Die doel van die AASOC is om te verseker dat audit- en gerusstellingstandaarde duidelik en deursigtig is en dat die standaardstellingsproses oop en onafhanklik is. Die AASOC doen minstens jaarliks aan die gemeenskap verslag oor sy eie werksaamhede en dié van die AASB, en 'n opsomming van sy vergaderings is op die web beskikbaar. Die meerderheid van die lede van die AASB is nie deel van die ouditeursprofessie nie en bestaan uit gesiene leiers in die sakegemeenskap en reguleerders, insluitende gebruikers van finansiële jaarstate, opstellers van finansiële jaarstate en ouditeure wat gerusstelling oor finansiële jaarstate verskaf, wat die AASB met die stel van audit- en gerusstellingstandaarde help. Die AASOC is ook verantwoordelik om die lede van die AASB aan te stel en om insette oor strategiese aangeleenthede te lewer. Die AASOC het insette van alle belanghebbende partye soos beleggers en ander gebruikers van finansiële inligting versoek. Die vergaderings van die AASOC is volgens die oordeel van die voorsitter oop vir die gemeenskap (CICA 2002c, CICA 2003a, CICA 2003c, D*Andrea 2003d).

Derdens het die PIIC van die CICA in Oktober 2002 'n beginsels-gegronde standaard oor onafhanklikheid as deel van die stelsel uitgereik. Dié standaard stem grotendeels ooreen met die hersiene standaard van die IFAC en met die reëls van die SEC in Amerika en het in Januarie 2004 in werking getree (CICA 2002a, D*Andrea 2003j). Dié standaard oor onafhanklikheid bevat die volgende (CICA 2003b):

- 'n Verbod op sekere nie-gerusstellingsdienste aan gerusstellingskliënte: Boekhouding, waardasiedienste, aktuariële dienste, interne ouditdienste, ontwerp en implementering van finansiële inligtingstelsels, menslike hulpbrondienste, korporatiewe finansieringsdienste, regsdiens en sekere ander kundige dienste.
- 'n Vereiste dat die hoofgerusstellingsvennoot ná vyf jaar moet verwissel.

- 'n Verbod op ouditeure wat deel van 'n gerusstellingspan was, om vir 'n tydperk van een jaar in 'n rekeningkundige hoedanigheid by die gerusstellingskliënt te werk.
- 'n Vereiste dat enige dienste van ouditeure vooraf deur die kliënt se auditkomitee goedgekeur moet word.

Sien figuur 5.5 vir 'n voorstelling van die hedendaagse regulering van die ouditeursprofessie in Kanada.

Figuur 5.5 Regulering van die ouditeursprofessie in Kanada

6.3 *Mate waarin aan die faktore wat in 'n reguleringstelsel van belang is, voldoen word*

Die faktore wat in 'n reguleringstelsel van belang is (mandaat, struktuur, onafhanklikheid, bevoegdheid, doeltreffendheid, rekenpligtigheid, en prosesse en prosedures), word soos volg deur die reguleringstelsel van die ouditeursprofessie in Kanada aan voldoen:

Mandaat

*n Oorsigliggaam, die CPAB, wat deur die *Canadian Securities Administrators*, die *Office of the Superintendent of Financial Institutions* en die professionele liggaam daargestel is, is verantwoordelik vir toesig oor die beplanning, implementering en toepassing van onafhanklike inspeksies van ouditeure van publieke maatskappye en vir toesig oor die onafhanklikheidsreëls en gehaltebeheermaatreëls vir ouditeure van genoteerde maatskappye. Hoewel dié liggaam as 'n vrywillige liggaam gestig is, word daar vereis dat ouditeure van publieke maatskappye deur dié liggaam goedgekeur moet wees. Dié regulerende liggaam moet jaarliks aan die gemeenskap verslag doen oor sy werksaamhede. Die mandaat van dié oorsigliggaam maak egter net vir ouditeure van publieke maatskappye voorsiening. Die etiese en auditstandaarde waaraan die ouditeursprofessie onderhewig is, is nie statutêr afdwingbaar nie en daar is verder geen statutêre plig dat die professionele liggaam aan die reguleerder verslag moet doen nie.

*n Onafhanklike openbare liggaam, die AASOC, is verantwoordelik vir toesig oor (insluitende monitering en evaluering van) die werksaamhede van die AASB asook om die lede van die AASB aan te stel en insette oor strategiese aangeleenthede te lewer. Dié regulerende liggaam moet ook aan die gemeenskap verslag doen. Die auditstandaarde waaraan die ouditeursprofessie onderhewig is, is egter nie statutêr afdwingbaar nie en daar is verder geen statutêre plig dat die professionele liggaam aan die reguleerder verslag moet doen nie.

Die professionele liggaam beskik nie oor 'n statutêre mandaat en statutêre magte nie. Die bestek van die mandaat van die professionele liggaam behels dat dié liggaam die gedrag en optrede van sy lede monitor, ondersoek en oortreders dissiplineer. Dié liggaam is ook vir die etiese kode van sy lede verantwoordelik. Die etiese en auditstandaarde waaraan die lede onderhewig is, is egter nie statutêr afdwingbaar nie en daar is verder geen statutêre plig dat die lede van die professionele liggaam aan die liggaam verslag moet doen nie.

Struktuur

Die struktuur van die CPAB is van so 'n aard dat verskeie belanghebbende partye daarin verteenwoordig word wat nie net sal verseker dat die eksterne mening in ag geneem word nie, maar ook dat die gemeenskap gerusstelling verkry dat hulle belange in ag geneem word, wat op sy beurt weer die vertroue van die gemeenskap in die ouditeursprofessie sal verhoog. Die CPAB en die inspeksies wat uitgevoer word, word deur die ouditeure van publieke maatskappye gefinansier, wat na verwagting sal verseker dat die liggaam oor voldoende hulpbronne beskik om sy take uit te voer.

Die struktuur van die AASOC is sodanig dat verskeie belanghebbende partye daarin verteenwoordig word.

Die professionele liggaam is verteenwoordigend van die ouditeursprofessie. Die liggaam word deur sy lede gefinansier, wat daarop dui dat dié liggaam ook oor voldoende hulpbronne behoort te beskik om sy take uit te voer.

Onafhanklikheid

Die CPAB behoort onafhanklik van die ouditeursprofessie te wees en behoort ook as onafhanklik gesien te word omdat verskeie belanghebbende partye in die struktuur van dié reguleerder verteenwoordig word, met die meerderheid nie-ouditeure as lede (sewe van die elf lede). Dié reguleerder asook die inspeksies wat uitgevoer word, word egter net deur die ouditeure van publieke maatskappye gefinansier, wat kan meebring dat dié liggaam nie as onafhanklik van die ouditeursprofessie gesien word nie.

Die AASOC behoort onafhanklik van die ouditeursprofessie te wees en behoort ook as onafhanklik gesien te word omdat verskeie belanghebbende partye in die struktuur van dié reguleerder verteenwoordig word, met die meerderheid nie-ouditeure as lede.

Dié professionele liggaam is verteenwoordigend van die ouditeursprofessie, wat kan veroorsaak dat die liggaam nie as onafhanklik van die partye wat geregleer word, gesien word nie. Die professionele liggaam word deur sy lede gefinansier, wat tot verdere twyfel oor sy onafhanklikheid kan lei.

Bevoegdheid

Die bevoegdheid van die CPAB en die AASOC behoort nie 'n probleem te wees nie omdat ouditeure wat oor die nodige kennis ten opsigte van die gebied wat geregleer word behoort te beskik, in die struktuur van dié liggame verteenwoordig word. Die meerderheid van die lede is ander belanghebbendes wat die nodige bevoegdheid behoort te hê ten opsigte van die openbare belang.

Die professionele liggaam behoort geen probleem te hê wat betref bevoegdheid ten opsigte van die gebied wat geregleer word nie omdat die meerderheid van die lede deel van die ouditeursprofessie is en derhalwe oor spesialis-kennis behoort te beskik, maar kan dalk nie oor die nodige bevoegdheid beskik wat betref die openbare belang nie.

Doeltreffendheid

Die CPAB en die AASOC is eksterne liggame en behoort daarom nie aan baie burokrasie onderhewig te wees nie, wat heel waarskynlik daartoe sal lei dat hulle ekonomies doeltreffend funksioneer. Dié liggame behoort ook as gevolg van hulle struktuur hulle sosiale verantwoordelikheid (as beskermers van die openbare belang) te kan nakom. Die samestelling en struktuur van dié liggame behoort ook maklik by veranderinge te kan aanpas.

Die professionele liggaam behoort ook ekonomies doeltreffend te funksioneer omdat die liggaam direk met die partye wat geregleer word, skakel maar weens sy gebrek aan onafhanklikheid van die partye wat geregleer word, kan hy probleme ondervind om sy sosiale verantwoordelikheid as beskermers van die openbare belang na te kom. Die samestelling en struktuur van dié liggaam behoort ook maklik by veranderinge te kan aanpas.

Rekenpligtigheid

Daar word vereis, hoewel nie statutêr nie, dat die CPAB en die AASOC aan die gemeenskap rekenskap moet gee oor die wyse waarop hulle hulle mandaat ten uitvoer gebring het.

Daar is geen vereiste dat die professionele liggaam aan die oorsigliggaam rekenskap moet gee van die wyse waarop hy sy mandaat ten uitvoer gebring het nie.

Prosesse en prosedures

Die CPAB is verantwoordelik vir toesig oor die beplanning, implementering en toepassing van onafhanklike inspeksies van ouditeure van publieke maatskappye en vir toesig oor die onafhanklikheidsreëls en gehaltebeheermaatreëls vir ouditeure van genoteerde maatskappye. Die CPAB doen self, deur hulle NIU, inspeksies by die elf grootste firmas terwyl inspeksies by die ander firmas deur inspekteurs van die provinsiale liggame namens die CPAB gedoen word. Dié liggaam doen jaarliks aan die gemeenskap verslag van sy werksaamhede en die resultate wat behaal is, ten einde deursigtig te wees.

Die AASOC is verantwoordelik vir toesig oor (insluitende monitering en evaluering van) die werksaamhede van die AASB, om die lede van die AASB aan te stel en om insette oor strategiese aangeleenthede te lewer. Die doel van die AASOC is om te verseker dat die audit- en geruststellingstandaarde duidelik en deursigtig is en dat die standaardstellingsproses oop en onafhanklik is. Derhalwe het die AASOC insette van alle belanghebbende partye soos beleggers en ander gebruikers van finansiële inligting versoek. Dié liggaam doen jaarliks aan die gemeenskap verslag oor sy eie werksaamhede en dié van die AASB ten einde deursigtig te wees. Die vergaderings van die AASOC is volgens die oordeel van die voorsitter oop vir die gemeenskap en 'n opsomming van die vergaderings is ook vryelik op die web beskikbaar.

Die professionele liggaam is verantwoordelik om die gedrag en optrede van sy lede te monitor en, indien nodig, oortreders te dissipliner. Die professionele liggaam is slegs verteenwoordigend van die ouditeursprofessie.

6.4 Gevolgtrekking

Dit blyk dat die regulering van die ouditeursprofessie in Kanada wat eens aan totale self-regulering onderhewig was, nou deur 'n *gedeelde regulerende stelsel - self-regulering en statutêre oorsig vir ouditeure van publieke maatskappye* - gereguleer word.

Die hedendaagse regulering van die ouditeursprofessie in Kanada spreek dus die knelpunte rondom die ouditeursprofessie, soos in hoofstuk 4 geïdentifiseer, soos volg aan:

Onafhanklikheid

Die oorsigliggaam, die CPAB, behoort tot die onafhanklikheid en die siening van die onafhanklikheid van die ouditeursprofessie by te dra omdat dié liggaam verteenwoordigend is van verskeie belanghebbende partye, met die ouditeure in die minderheid. Dié liggaam behoort ook as gevolg van sy samestelling nie aan die invloed van die regering of enige belangegroep onderhewig te wees nie en derhalwe behoort die openbare belang gedien te word. Die CPAB is verantwoordelik vir toesig oor die onafhanklikheid en gehaltebeheer van ouditeure van publieke maatskappye. Die CPAB word egter net deur die ouditeure van publieke maatskappye gefinansier, wat 'n negatiewe invloed op die siening van sy onafhanklikheid kan hê.

Die standaard oor onafhanklikheid wat die ICAI in Oktober 2002 uitgereik het, bevat spesifieke maatreëls soos verpligte verwisseling van vennote ná vyf jaar, 'n afkoelperiode van een jaar, die verbod op sekere nie-gerusstellingsdienste aan gerusstellingskliënte en die vooraf goedkeuring van dienste deur die ouditkomitee, om die onafhanklikheid van ouditeure te bevorder.

Etiese en ouditstandaarde

Die AASOC, 'n openbare liggaam, is verantwoordelik vir toesig oor, insluitende monitering en evaluering van, die aktiwiteite van die AASB wat vir die stel van ouditstandaarde verantwoordelik is. Verskeie belanghebbendes word in die AASOC en die AASB verteenwoordig, hoewel die ouditstandaarde nie statutêre steun geniet nie. Die doel van die AASOC is om te verseker dat oudit- en gerusstellingstandaarde duidelik en deursigtig is en dat die standaardstellingsproses oop en onafhanklik is. Derhalwe doen die AASOC jaarliks aan die gemeenskap verslag oor sy eie en die AASB se werksaamhede. Die professionele liggaam is steeds vir die etiese kode van sy lede verantwoordelik, maar die CPAB is verantwoordelik vir toesig oor die onafhanklikheid en gehaltebeheer van ouditeure van publieke maatskappye.

Die standaard oor onafhanklikheid wat die ICAI in Oktober 2002 uitgereik het, is op beginsels gegrond.

Monitering en dissiplinerings

Hoewel die professionele liggaam steeds vir die monitering en dissiplinerings van sy lede verantwoordelik is, is die CPAB verantwoordelik vir toesig oor die onafhanklikheid en gehaltebeheer van ouditeure van publieke maatskappye en om onafhanklike inspeksies van die ouditeure van publieke maatskappye uit te voer. Die CPAB asook die inspeksies wat uitgevoer word, word egter deur die ouditeure van publieke maatskappye gefinansier. Die CPAB doen jaarliks aan die gemeenskap verslag oor sy werksaamhede en die resultate wat behaal is.

Danksy die stigting van die oorsigliggaam en die openbare liggaam, wat verteenwoordigend van verskeie belanghebbende partye is, behoort die hedendaagse regulering van die ouditeursprofessie in Kanada dus mee te help om die knelpunte rondom die ouditeursprofessie uit te stryk. Heelwat meer kan egter gedoen word om die vertroue in die ouditeursprofessie te verhoog en om die onafhanklikheid en die siening van die onafhanklikheid van die professie verder te verbeter. Die ouditkomitee is nie vir die aanstelling en vergoeding van ouditeure verantwoordelik nie en die etiese en ouditstandaarde geniet nie statutêre steun nie. Hoewel die CPAB vir toesig oor die onafhanklike inspeksies verantwoordelik is, is dit slegs op die ouditeure van publieke maatskappye van toepassing en die inspeksies word deur die ouditeure van publieke maatskappye gefinansier.

7 SAMEVATTING

Die ouditeursprofessie is veronderstel om, wat integriteit en waarheid betref, die rotsvaste instansie te wees wat aan die gemeenskap (gebruikers van die finansiële jaarstate) die onafhanklike gerusstelling moet verskaf dat die inligting in die finansiële jaarstate redelik weergegee is, in ooreenstemming met aanvaarbare praktyke. Die korporatiewe mislukking het daartoe gelei dat die tekortkominge van die self-regulerende stelsel van die ouditeursprofessie beklemtoon is en dat die gemeenskap sy vertroue in die professie as beskermers van die belange van die gemeenskap verloor het. Ná die val van Enron het die gemeenskap optrede geëis. Die krisis het veroorsaak dat die ouditeursprofessie aan die een kant blootgestel is aan die gevaar om nie meer 'n bestaansreg te hê nie. Aan die ander kant het die professie die geleentheid om die vertroue van die gemeenskap te probeer herwin. Dit was duidelik dat daar wetgewing nodig is om 'n einde aan die skandale te probeer bring. Die eerste reaksie was die uitvaardiging van die *Sarbanes-Oxley Act* in Amerika, wat by implikasie die einde van self-regulering van die ouditeursprofessie teweeg gebring het.

Teen dié agtergrond is daar in hierdie hoofstuk ondersoek ingestel na die regulering van die ouditeursprofessie in sekere Engelssprekende lande met wie daar historiese en professionele bande bestaan en waar die geleentheid aangegryp is om veranderinge aan die regulering van die professie aan te bring in 'n poging om die vertroue van die gemeenskap te herwin. Die regulering van die professie in Ierland, Engeland, Amerika, Australië en Kanada is ondersoek aan die hand van die faktore wat in 'n reguleringstelsel van belang is.

Tabel 5.1 illustreer die veranderde strukture vir die regulering van die ouditeursprofessie in die lande wat ondersoek is, wat behoort by te dra om die knelpunte rondom die ouditeursprofessie te verminder en sodoende die vertroue van die gemeenskap in die professie te verhoog.

Tabel 5.2, 5.3 en 5.4 dui aan in watter mate die veranderde regulering van die ouditeursprofessie in die onderskeie lande wat ondersoek is, dié knelpunte rondom die ouditeursprofessie aanspreek wat oor die onafhanklikheid, die etiese en auditstandaarde, en die monitering en dissiplinering van ouditeure handel.

Die regulering van die ouditeursprofessie in Suid-Afrika word in die volgende hoofstuk ondersoek.

Tabel 5.1 Veranderde strukture vir die regulering van die ouditeursprofessie

	Ierland	Engeland	Amerika	Australië	Kanada
Tipe regulering en statutêre liggaam	Self-regulering onderhewig aan oorsig deur 'n statutêre liggaam (IAASA)	Gedeelde regulerende stelsel - self-regulering en statutêre regulering (FRC)	Self-regulering (ouditeure van nie-publieke maatskappye) en statutêre regulering (PCAOB) (ouditeure van publieke maatskappye) onderhewig aan oorsig deur die SEC	Gedeelde regulerende stelsel - self-regulering en statutêre regulering (FRC)	Gedeelde regulerende stelsel - self-regulering en statutêre oorsig (CPAB) (ouditeure van publieke maatskappye)
Struktuur van die statutêre liggaam	Verskeie belanghebbendes (maksimum 2 van die 13 lede kan ouditeure wees)	Verskeie belanghebbendes (maksimum 30 lede wat verteenwoordigers is van sake-, beleggers-, professionele en ander gemeenskappe met 'n belang by korporatiewe verslagdoening en beheer)	Verskeie belanghebbendes (twee lede moet ouditeure wees en drie mag nie)	Verskeie belanghebbendes (lede word aangestel na aanleiding van nominasies deur sleutelbelangegroeppe en onafhanklik van die belangegroeppe en is verteenwoordigers van die sakewêreld, professionele liggame, regerings- en regulerende liggame)	Verskeie belanghebbendes (maksimum vier van die elf lede mag ouditeure wees)
Finansiering van die statutêre liggaam	Regering en ouditeursprofessie	Regering, ouditeursprofessie en ander belanghebbendes	Publieke maatskappye en ouditeure van publieke maatskappye	Regering, ouditeursprofessie en ander belanghebbendes	Ouditeure van publieke maatskappye
Rekenskap van die statutêre liggaam	Geen	Geen	Aan die SEC; inligting oor ouditeure aan gemeenskap	Aan regering oor nakoming van onafhanklikheidsvereistes en gehaltebeheeroorsigte	Aan die gemeenskap

Tabel 5.2 Mate waarin die veranderde regulering van die ouditeursprofessie die knelpunte rondom onafhanklikheid aanspreek

	Ierland	Engeland	Amerika	Australië	Kanada
Verbod op nie-gerusstellingsdienste aan gerusstellingskliënte	Geen verbod	Geen verbod	Verbod op sekere dienste en by publieke maatskappye moet ouditkomitee nie-gerusstellingsdienste goedkeur	Geen verbod maar ouditkomitee monitor lewering van nie-gerusstellingsdienste	Verbod op sekere dienste en vooraf goedkeuring van dienste deur ouditkomitee
Verpligte verwisseling van ouditeure	Geen	Hoofgerusstellingsvennote ná vyf jaar	Gerusstellingsvennote ná vyf jaar	Gerusstellingsvennote ná vyf jaar	Gerusstellingsvennote ná vyf jaar
Aanstelling en vergoeding deur die ouditkomitee	Nee	Nee	Ja	Nee	Nee
Afkoelperiode voordat ouditeure by gerusstellingskliënte mag gaan werk	Geen	Twee jaar	Geen	Twee jaar	Een jaar
Bykomende maatreëls wat met die onafhanklikheid van ouditeure handel	Geen	POBA, 'n statutêre liggaam, is verantwoordelik vir erkenning van en toesig oor professionele liggame	Ouditeure moet aan ouditkomitee verslag doen	Jaarlikse verklaring deur ouditeure oor handhawing van onafhanklikheid; publieke maatskappye moet jaarliks fooie vir nie-gerusstellingsdienste, beskrywing van dienste en verklaring van ouditkomitee gee; FRC is verantwoordelik vir oorsig en monitering van onafhanklikheid van ouditeure	CPAB is verantwoordelik vir oorsig oor die onafhanklikheid van ouditeure van publieke maatskappye

Tabel 5.3 Mate waarin die veranderde regulering van die ouditeursprofessie die knelpunte rondom etiese en ouditstandaarde aanspreek

	Ierland	Engeland	Amerika	Australië	Kanada
Verskeie belanghebbendes betrokke	Nee	Ja	Ja	Nee	Ja
Statutêre steun van standaarde	Nee	Nee	Ja	Ja	Nee
Standaarde beginsel-gegrond	Nee	Ja	Nee	Ja	Ja
Bykomende maatreëls wat met die etiese en ouditstandaarde van ouditeure handel	Die IAASA het waarnemer-status in die APB	Geen	SEC stel ook reëls oor onafhanklikheid	Benewens etiese kode van ouditeurs-professie stel regering reëls oor onafhanklikheid; ouditeure van maatskappye moet onderneem om aan 'n etiese kode te voldoen	AASOC doen aan gemeenskap verslag oor etiese en AASB se werksaamhede; vergaderings is oop en opsomming op web beskikbaar

Tabel 5.4 Mate waarin die veranderde regulering van die ouditeursprofessie die knelpunte rondom monitering en dissiplinerings aanspreek

	Ierland	Engeland	Amerika	Australië	Kanada
Onafhanklike liggaam	IAASA het statutêre mag om betrokke te raak by ondersoek en dissiplinêre prosesse en kan onafhanklike ondersoeke in openbare belang uitvoer	FRRP ondersoek maatskappye se finansiële jaarstate; IDB ondersoek klagtes en dissiplineer oortreders; POBA doen deur inspeksie-eenheid monitering van ouditeure van genoteerde maatskappye	GBR is verantwoordelik vir inspeksies en DR is verantwoordelik vir ondersoek en dissiplinerings van ouditeure van publieke maatskappye	FRC is verantwoordelik vir monitering/beoordeling van ondersoek en dissiplinêre prosesse; ASIC en CALDB is verantwoordelik vir dissiplinerings van ouditeure van genoteerde maatskappye; ASIC monitor toereikendheid van boetes	CPAB is verantwoordelik vir onafhanklike inspeksies van ouditeure van publieke maatskappye
Deursigtigheid van monitering en dissiplinerings	Verskeie belanghebbendes nie betrokke nie	FRRP en IDB - FRC hou toesig oor, finansiering van en aanstelling van lede; POBA - verskeie belanghebbendes word verteenwoordig en FRC doen finansiering	GBR en DR - verskeie belanghebbendes word verteenwoordig	FRC - verskeie belanghebbendes word verteenwoordig; CALDB - meerderheid lede is nie-ouditeure	CPAB - verskeie belanghebbendes word verteenwoordig; doen self deur inspeksie-eenheid inspeksies by 11 grootste firmas
Rekenskap oor monitering en dissiplinerings	Geen	Geen	PCAOB doen aan SEC verslag	FRC doen aan regering verslag oor gehaltebeheeroorsigte	CPAB doen aan gemeenskap verslag
Bykomende maatreëls wat met die monitering en dissiplinerings van ouditeure handel	Statutêre erkenning aan dissiplinêre prosesse	FRRP beskik oor statutêre mag	Geen	ASIC en CALDB beskik oor statutêre mandate	Geen

8 GEVOLGTREKKING

Ierland

Danksy die stigting van die statutêre oorsigliggaam, die IAASA, wat verteenwoordigend van verskeie belanghebbende partye is en wat nie net deur die ouditeursprofessie gefinansier word nie, behoort die hedendaagse regulering van die ouditeursprofessie in Ierland by te dra om die knelpunte rondom die professie op te los. Heelwat meer sal egter gedoen moet word om die vertroue in die professie te herstel en om die onafhanklikheid en die siening van die onafhanklikheid van die professie verder te verbeter, soos die verbod op die lewering van nie-gerusstellingsdienste aan gerusstellingskliënte, verpligte verwisseling, die instel van 'n afkoelperiode voordat gerusstellingspersoneel deur gerusstellingskliënte in diens geneem mag word, en die aanstelling en vergoeding van ouditeure deur die auditkomitee. Die gemeenskap moet ook aktief by die stel van etiese en auditstandaarde betrokke wees en rekenskap moet aan die gemeenskap gegee word.

Engeland

Danksy die stigting van die statutêre liggame, die FRC en die POBA, wat verteenwoordigend van verskeie belanghebbende partye is en wat nie net deur die ouditeursprofessie gefinansier word nie, behoort die hedendaagse regulering van die professie in Engeland by te dra om die knelpunte rondom die professie te verwyder. Heelwat meer kan egter gedoen word om die vertroue in die professie te herwin en om die onafhanklikheid en die siening van die onafhanklikheid van die professie verder te verbeter, soos die verbod op die lewering van nie-gerusstellingsdienste aan gerusstellingskliënte en die aanstelling en vergoeding van ouditeure deur die auditkomitee. Daar behoort ook rekenskap aan die gemeenskap gegee te word.

Amerika

Danksy die stigting van die statutêre liggaam, die PCAOB, wat verteenwoordigend van verskeie belanghebbende partye is en wat nie net deur die ouditeursprofessie gefinansier word nie, behoort die hedendaagse regulering van die professie in Amerika by te dra om die knelpunte rondom die ouditeursprofessie op te los en sodoende die vertroue in die ouditeursprofessie te verhoog. Hoewel ouditeure verbied word om sekere nie-gerusstellingsdienste aan hulle gerusstellingskliënte te lewer, die hoofvennote elke vyf jaar moet verwissel, die auditkomitee vir die aanstelling en vergoeding van ouditeure verantwoordelik is (in die geval van 'n publieke maatskappy), en die statutêre reguleerder aan die SEC verslag moet doen oor die uitvoering van sy mandaat, kan meer gedoen word om die vertroue in die professie te herwin en om die onafhanklikheid en die siening van die onafhanklikheid van die professie verder te verbeter soos die instel van 'n afkoelperiode voordat gerusstellingspersoneel deur gerusstellingskliënte in diens geneem mag word.

Australië

Danksy die stigting van die statutêre liggaam, die FRC, wat verteenwoordigend van verskeie belanghebbende partye is en wat nie net deur die ouditeursprofessie gefinansier word nie, behoort die hedendaagse regulering van die ouditeursprofessie in Australië by te dra om die knelpunte rondom die professie uit die weg te ruim. Die onafhanklikheid en die siening van die onafhanklikheid van die professie behoort te verbeter omdat die FRC vir die oorsig en monitering van die onafhanklikheid van ouditeure verantwoordelik is en die regering reëls oor die onafhanklikheid van ouditeure stel. Heelwat meer kan egter gedoen word om die vertroue in die professie te verhoog. Die lewering van nie-gerusstellingsdienste aan gerusstellingskliënte word steeds toegelaat hoewel publieke maatskappye in hulle jaarverslag

die fooie wat vir nie-gerusstellingsdienste betaal is en 'n beskrywing van die dienste wat gelewer is, moet meld, sowel as 'n verklaring dat die ouditkomitee tevrede is dat die lewering van nie-gerusstellingsdienste nie die ouditeur se onafhanklikheid aangetas het nie. Die ouditkomitee is ook nie vir die aanstelling en vergoeding van ouditeure verantwoordelik nie. Hoewel daar verslag aan die regering gedoen word oor die nakoming van die onafhanklikheidsvereistes, behoort daar ook aan die gemeenskap rekenskap gegee word.

Kanada

Danksy die stigting van die oorsigliggaam, die CPAB, en die openbare liggaam, die AASOC, wat verteenwoordigend van verskeie belanghebbende partye is, behoort die hedendaagse regulering van die ouditeursprofessie in Kanada by te dra om die knelpunte rondom die professie te verwyder. Heelwat meer kan egter gedoen word om die vertroue in die professie te verhoog en om die onafhanklikheid en die siening van die onafhanklikheid van die professie verder te verbeter soos die aanstelling en vergoeding van ouditeure deur die ouditkomitee. Hoewel die CPAB vir die toesig oor die onafhanklike inspeksies verantwoordelik is, is dit slegs op die ouditeure van publieke maatskappye van toepassing en inspeksies word deur die ouditeure van publieke maatskappye gefinansier.

Omdat oudit 'n internasionale verskynsel is, word die regulering van die ouditeursprofessie in hierdie Engelssprekende lande met wie daar historiese en professionele bande bestaan en waar die regulering van die professie ná die val van Enron onder die vergrootglas geneem en veranderinge aangebring is, as grondslag gebruik om die regulering van die ouditeursprofessie in Suid-Afrika te meet en om 'n normatiewe raamwerk vir die regulering van die professie voor te stel.

“Regulation, ... is a living thing. It cannot be locked off into any permanent formula. It must change as the economic system in which it operates changes. The good, sound, practical regulation of one decade may not necessarily be the good, sound, practical regulation of another ...” (Welch 1961 in Phillips 1969:691).

HOOFTUK 6

REGULERING VAN DIE OUDITEURSPROFESSIE IN SUID-AFRIKA

Om leesbaarheid te vergemaklik, word die volgende afkortings in hoofstuk 6 gebruik:

AASB	<i>Auditing and Assurance Standards Board</i>
ACCA	<i>Association of Chartered Certified Accountants</i>
Adjunk-minister	Adjunk-minister van Finansies
APB	<i>Accountancy Profession Bill</i>
CFA	<i>Institute of Commercial and Financial Accountants Southern Africa</i>
CIMA	<i>Chartered Institute of Management Accountants</i>
CPASA	<i>Institute of Certified Public Accountants of South Africa</i>
DAPB	<i>Draft Accountancy Profession Bill, 2001</i>
DAUPB	<i>Draft Auditing Profession Bill, 2004</i>
FAESA	<i>Future of Accounting Education in South Africa</i>
IAASB	<i>International Auditing and Assurance Standards Board</i>
IFAC	<i>International Federation of Accountants</i>
IRBA	<i>Independent Regulatory Board for Auditors</i>
IRC	<i>Interim Representative Council of Accountants</i>
King-verslag	King-verslag oor korporatiewe beheer in Suid-Afrika, 2002
Maatskappywet	Maatskappywet (Wet 61 van 1973 (soos gewysig))
Minister	Minister van Finansies
NACF	<i>National Accountancy Consultative Forum</i>
OROR	Openbare Rekenmeesters- en Ouditeursraad
OSK	Ouditstandaardekomitee
OSR	Ouditstandaarderaad
PAAB	<i>Public Accountants' and Auditors' Board</i>
Paneel	Ministeriële paneel
PFMA	<i>Public Finance Management Act (Wet 1 van 1999)</i>
RBA	<i>Regulatory Board of Auditors</i>
RCA	<i>Representative Council of Accountants</i>
SAICA	<i>South African Institute of Chartered Accountants</i>
SAIGA	<i>South African Institute of Government Auditors</i>
SAIGR	Suid-Afrikaanse Instituut van Geoktrooieerde Rekenmeesters
SAQA	<i>South African Qualifications Authority</i>
SBA	<i>Standard-Setting Board for Auditing</i>
SBE	<i>Standard-Setting Board for Auditor Ethics</i>
SEC	<i>Securities and Exchange Commission</i>
Wet	Wet op Openbare Rekenmeesters en Ouditeurs (Wet 80 van 1991 (soos gewysig))

1 INLEIDING

In hoofstuk 5 is gemeld dat die krisis in die ouditeursprofessie daartoe gelei het dat die professie die geleentheid het om die strukture en prosesse van regulering na aanleiding van die knelpunte rondom die professie (sien hoofstuk 4) aan te pas sodat die professie in openbare belang optree en die vertroue van die gemeenskap herwin. Die struktuur van die regulering van die ouditeursprofessie kan egter net aangepas of verander word indien die aard en omvang van die gebreke van die reguleringsproses en -struktuur bekend is.

Teen dié agtergrond is daar in die vorige hoofstuk ondersoek ingestel na die regulering van die ouditeursprofessie in sekere Engelssprekende lande met wie daar historiese en professionele bande bestaan en waar die regulering van die ouditeursprofessie onder die vergrootglas gekom en die geleentheid aangegryp is om veranderinge aan te bring. (Die regulering van die ouditeursprofessie in Ierland, Engeland, Amerika, Australië en Kanada is ondersoek.) Die regulering van die ouditeursprofessie in Suid-Afrika word vervolgens in hierdie hoofstuk ondersoek.

Daar word eerstens ondersoek ingestel na die regulering vóórdat veranderinge voorgestel is (hedendaagse regulering) en tweedens na die veranderde regulering, wat 'n poging is om die vertroue van die gemeenskap te herwin (voorgestelde regulering).

Vervolgens word die voorgestelde regulering van die ouditeursprofessie in Suid-Afrika evalueer.

- In die eerste plek word daar aangedui in watter mate die voorgestelde regulering die knelpunte rondom die ouditeursprofessie, soos in hoofstuk 4 beskryf, oplos met verwysing na Suid-Afrikaanse navorsingsverslae, die kommentaar wat op die voorgestelde wet gelewer is, die aanbevelings van die Paneel, en kommentaar op dié aanbevelings.
- In die tweede plek word daar aangedui in watter mate die voorgestelde regulering voldoen aan die faktore wat in 'n reguleringstelsel van belang is, soos in hoofstuk 3, afdeling 2.4 beskryf.

2 HEDENDAAGSE REGULERING

In Suid-Afrika het die ouditeursprofessie 'n groot mate van seggenskap oor die verrigting van die auditfunksie. “This ability to influence the practice of auditing is usually encapsulated in terms of the auditing profession being self-regulated” (Gray & Manson 2000:73).

Dit is egter nie die geval dat die owerheid dit heeltemal aan die ouditeursprofessie oorlaat om alle aspekte van die regulering van die professie te bepaal nie, maar sekere bevoegdhede rakende regulering word aan die professie gedelegeer. Die raamwerk waarbinne regulering plaasvind, word deur die owerheid bepaal. Die raamwerk sluit die Wet op Openbare Rekenmeesters en Ouditeurs en die Maatskappywet in. Sodanige wette deleger baie aspekte van die regulering van die ouditeursprofessie aan die OROR. Die ouditeursprofessie is grootliks aan self-regulering onderhewig omdat die regering nie sy magte wat in die Wet

vervat is, uitoefen om toesig oor die professie uit te oefen nie (National Treasury 2004h, section C, term of reference 1, par 1.11-1.12). Die ouditeursprofessie word met ander woorde statutêr en professioneel geregleer.

Statutêre regulering

Die statutêre regulering van die ouditeursprofessie geskied hoofsaaklik deur die Wet. Die Wet maak voorsiening vir die instelling van die OROR en die delegering van magte en pligte aan die OROR.

Die Wet vereis dat almal wat die eksterne auditfunksie verrig, by die OROR geregistreer moet wees (artikel 14) - met ander woorde, alle ouditeure moet lede van die OROR wees. Toegang tot die OROR word beheer deurdat vereistes gestel word waaraan voldoen moet word voordat 'n persoon geregistreer kan word (artikel 15). Net diegene wat by die OROR geregistreer is, kan die titel *Geregistreeerde Rekenmeester en Ouditeur (GRO)* gebruik (artikel 15). Die wet bepaal ook sekere ontoelaatbare gedrag van ouditeure (artikel 20 & 27).

Verder is die ouditeursprofessie ook onderhewig aan enige wet wat van toepassing is op die spesifieke regsposisie wat geouditeer word. Die mees algemene is die Maatskappywet. Die Maatskappywet (artikel 269 & 270) vereis dat alle maatskappye jaarliks 'n ouditeur moet aanstel en dat die ouditeur 'n ouditeursverslag, wat deel van die finansiële jaarstate uitmaak, moet uitreik (artikel 286 & 301). Die Maatskappywet bepaal ook dat slegs diegene wat ingevolge die Wet kwalifiseer, as ouditeure aangestel mag word (artikel 275). Die Maatskappywet reguleer die aanstelling, ontslag en bedanking, regte, pligte en vergoeding van ouditeure van maatskappye.

Professionele regulering

In Suid-Afrika is die OROR die hoof regulerende liggaam. Die OROR is 'n statutêre liggaam omdat dit deur 'n wetlike struktuur (die Wet) daargestel word, maar is onafhanklik van die owerheid en is vertrouwd met die ouditeursprofessie omrede dit meestal uit lede van die professie bestaan (artikel 3). Die OROR bestaan uit 16 lede van wie nege ouditeure, twee akademici (ook ouditeure), en vyf regeringsamptenare soos die Ouditeur-Generaal en die Kommissaris van die Suid-Afrikaanse Reserwebank is (National Treasury 2004h, section C, term of reference 1, par 1.12). Al die aanstellings word deur die minister gedoen maar hoofsaaklik na aanleiding van nominasies deur die ouditeursprofessie. Hoewel die OROR 'n statutêre liggaam is en nie-uitvoerende regeringsvertegenwoordigers het, is dit in wese 'n vorm van self-regulering omdat die beleid van die OROR grootliks deur ouditeure voorgeskryf word en die regering 'n beperkte rol speel (SAICA 2003g).

Die optrede van die ouditeursprofessie word ook nog deur reëls beheer wat die OROR self stel, soos die professionele gedragskode, die dissiplinêre reëls en die auditstandaarde. Die SAIGR het ook sy eie professionele gedragskode (SAIGR 2002b).

Die OSR, wat verantwoordelik is vir die stel van auditstandaarde, is ingevolge die Wet (artikel 10(1)) in 2001 as 'n komitee van die OROR gestig. Die doel van die OSR is “to develop and maintain in the public interest auditing pronouncements ensuring the greatest possible consistency between South African auditing pronouncements and pronouncements of the International Auditing and Assurance Standards Board”. Die OSK was tot 2001 'n

staande komitee van die SAIGR, maar is nou die werkskomitee van die OSR. Alle standarde wat deur die OSK opgestel word, word deur die OSR vir uitreiking goedgekeur (Agulhas 2002b:26). Die OSR se vergaderings is sedert 2003 oop vir die gemeenskap (De Beer [red] 2003:24). In 2004 is die OSR en die OSK saamgevoeg om die AASB te vorm (SAICA 2004). 'n *Consultative Advisory Group* is gevorm om die OROR se strukture vir die stel van ouditstandaarde in ooreenstemming met dié van die IFAC te bring. Die OROR aanvaar sedert die begin van 2005 die standarde wat deur die IAASB van die IFAC uitgereik word. Die etiese en ouditstandaarde van die ouditeursprofessie, in teenstelling met die Maatskappywet en die Wet, is nie wetlik afdwingbaar nie omdat dit nie deur die owerheid opgestel of goedgekeur word nie.

Die OROR monitor die optrede van lede om te verseker dat die ouditeure aan sekere standarde voldoen deur byvoorbeeld gereelde inspeksies (praktykoorsigte) uit te voer (artikel 22A). Dié funksie is sedert 1994 deur die SAIGR uitgevoer, maar sedert 2000 word dit deur die OROR gedoen (Corcoran 2003b:17). Die oogmerk van die OROR is om elke praktisyn een keer in vyf jaar te besoek.

Die OROR is ook verantwoordelik vir die ondersoek van beweerde oortredings, die verhoor van gevalle van beweerde wangedrag en die oplegging van strafmaatreëls in die geval van wangedrag (artikel 13, 23 & 27). Verder moet die OROR jaarliks aan die minister verslag doen oor die OROR se sake en werksaamhede gedurende die jaar (artikel 9).

Opsommend kan daar gesê word dat self-regulering in die geval van die ouditeursprofessie soos volg plaasvind:

- In die vorm van 'n kombinasie van self-regulering in 'n private en in 'n openbare hoedanigheid (die owerheid stel die wetlike struktuur daar waarbinne self-regulering plaasvind).
- Die OROR (self-reguleerder) is nie vir die hele proses van regulering verantwoordelik nie (die owerheid stel van die reëls op en keur van die reëls goed).
- Al die reëls en standarde is nie wetlik afdwingbaar nie (van die reëls en standarde word nie deur die owerheid goedgekeur nie).
- Self-regulering is van toepassing op almal wat die eksterne ouditfunksie uitvoer (registrasie is verpligtend).

Uit die bogenoemde is dit duidelik dat die OROR 'n self-reguleerder is wat deur 'n wetlike struktuur daargestel is, en dat die ouditeursprofessie dus binne die raamwerk van 'n wetlike struktuur self-regulerend van aard is - wat geklassifiseer kan word as gedelegeerde self-regulering.

Kritiek teen die OROR, soos blyk uit hoofstuk 4, beklemtoon die klaarblyklike gebrek aan onafhanklikheid van die ouditeursprofessie. Dit is grootliks daaraan te wyte dat die professie ten volle vir die finansiering van die OROR verantwoordelik is en die meerderheid van die lede van die OROR lede van die professie is. Die ouditeursprofessie is verantwoordelik om die lede van die OROR te nomineer en omdat daar geen vergoeding verdien word nie, word diegene wat nie hulle dienste gratis kan aanbied nie, van lidmaatskap uitgesluit (National

Treasury 2004h, section C, term of reference 1, par 1.13). Die rol van die regeringsverteenvoerders is nie duidelik nie en daar is nie omvattende openbare toesig oor die OROR se bedrywighede nie. Dit lei tot die openbare siening van self-regulering in eie belang met min klem op die openbare belang (National Treasury 2004h, section C, term of reference 1, par 1.14).

3 VOORGESTELDE REGULERING

In 1993 het Gloeck¹ bevind dat net meer as die helfte van die ouditeure in openbare praktyk tevrede is met die wyse waarop die beheerliggaam (OROR) sy verantwoordelikhede nakom. Hoewel nie alle funksies wat deur die beheerliggaam verrig word, ondersoek is nie, het die resultate 'n duidelike tendens aangedui (Gloeck 1993:451).

Die regulering van die ouditeursprofessie in Suid-Afrika is vir die eerste keer werklik onder die vergrootglas geneem toe die Nel-kommissie (Nel Commission 1997:83 & 2002:chapter 18) die sake van die Masterbond-maatskappyegroep en beleggersbeskerming in Suid-Afrika ondersoek het. Enron was die “wake-up call” vir die ouditeursprofessie in Amerika, maar volgens Koornhof: “SA got its wake-up call with Masterbond” (Mabotja 2002:10). Die volgende was een van die Nel-kommissie se gevolgtrekkings: “self-regulation ... is perceived by die public, by regulators and even by governments as nothing more than self-interests” (Nel Commission 2002:344).

In 1998 is die regulering van die ouditeursprofessie ook deur Gloeck en De Jager (1998) ondersoek wat uitgeloop het op die publikasie van hulle navorsingsverslag, *Seeking a brighter future for auditing in South Africa*.

Sedertdien het die regulering van die ouditeursprofessie in Suid-Afrika dikwels onder die loep gekom. 'n Ondersoek van die eksterne ouditeursprofessie deur 'n onafhanklike en geloofwaardige liggaam is baie relevant ten einde te bepaal of regulering in openbare belang plaasvind.

Selfs die ouditeursprofessie het verskeie pogings tot die herstrukturering van die professie aangewend. In 1990 het die OROR 'n projek, FAESA, van stapel gestuur na die kundigheid wat in Suid-Afrika benodig word en die onderrig en opleiding wat vereis word. Die bedoeling was in daardie stadium om alle rekenmeesters en ouditeure in een wet te huisves. Die FAESA-verslag is in 1994 vrygestel met vërreikende voorstelle om die rekenmeesters- en ouditeursprofessies te herstrukturer. In 1995 is 'n IRC as 'n eerste stap in die herstrukturering gestig. Die IRC het uit verteenwoordigers van al die professionele liggame en ander

¹ In 1993 het Gloeck 'n omvattende empiriese ondersoek in Suid-Afrika uitgevoer. Meer as 4 000 vraelyste is aan ouditeure in openbare praktyk gestuur en 'n respons van meer as 32% is behaal. Sover vasgestel kan word, is geen ander navorsing van dié omvang in Suid-Afrika uitgevoer nie.

belanghebbendes in die private en openbare sektore bestaan. Die IRC se opdrag was om die voorstelle in die FAESA-verslag te oorweeg en om wetgewing op grond daarvan voor te berei. Ná 'n konsultasieproses is die APB in 1997 vrygestel. Dié wetgewing het twee liggame, die RCA en die RBA, voorgestel. Dit was die eerste poging tot nuwe wetgewing (National Treasury 2004b, PAAB, Part 1, par B).

Die NACF is in 1998 gestig om die konsultasieproses rakende die APB onder leiding van die adjunk-minister wat oor die proses moes waak, te fasiliteer. Vyf komitees met voorsitters wat deur die adjunk-minister aangestel is, is gestig om die volgende aspekte te debatteer: Regulering, Dissiplinerings, Etiek, Onderrig en opleiding, en Gelykheid (National Treasury 2004b, PAAB, Part 1, par B).

Op 4 Oktober 1998 is die gemeenskap deur middel van 'n advertensie in 'n nasionale Sondagkoerant uitgenooi en aangemoedig om kommentaar te lewer en deel te neem aan die debat oor die toekoms van die ouditeursprofessie in Suid-Afrika. Dié geleentheid wat die gemeenskap in staat gestel het om aan die belangrike debat oor die toekoms van die ouditeursprofessie deel te hê, is verwelkom. Die mees welkome aspek van die NACF het geblyk die erkenning te wees dat die ouditeursprofessie in die belang van die gemeenskap bestaan en dat die rol en funksie van die ouditeursprofessie nie deur ouditeure nie maar deur die gemeenskap bepaal word (De Jager 1998:1).

Die NACF se koördineringskomitee het 'n nuwe konsepwet, die DAPB, voorberei. Die DAPB het wesenlik van die APB verskil hoewel dit steeds die regulering van rekenmeesters en ouditeure gedek het (National Treasury 2004b, PAAB, Part 1, par B). Die DAPB is in April 2001 aan die minister voorgelê (National Treasury 2004a, Scheepers, par 2.1, National Treasury 2004d). Die DAPB het 'n RCA en 'n RBA voorgestel. Die behoefte aan 'n liggaam wat openbare toesig uitoefen, is nie behandel nie. Derhalwe sou die *de facto* self-regulerende stelsel net so bly behalwe dat die RBA, wat die OROR sou opvolg, 'n groot aantal regeringsvertegenwoordigers sou insluit, maar hulle sou steeds in 'n nie-uitvoerende hoedanigheid optree en die nuwe liggaam sou steeds hoofsaaklik deur die ouditeursprofessie bedryf word (SAICA 2003g). Dit was die tweede poging tot nuwe wetgewing. Sedertdien was die OROR nie meer by die proses vir die stel van wetgewing betrokke nie (National Treasury 2004b, PAAB, Part 1, par B).

Sedert die bekendstelling van die DAPB het die vertroue in die globale finansiële markte aansienlik gedaal as gevolg van korporatiewe skandale soos die val van Enron. Veral Amerika en Engeland het gereageer deur die regulerende raamwerk van ouditeure aan te pas (sien hoofstuk 5). In Suid-Afrika is die finale verslag van die Nel-kommissie ook uitgebring. In die lig hiervan het die minister gemeld dat hy nie van mening is dat die konsep-wetgewing “goes far enough to address the inherent problems in the system” (SAICA 2001:2). As 'n tussentydse maatregel is die DAPB teruggetrek.

Die minister (deur wie die OROR aan die parlement verslag doen), het die kalklig op die ouditeursprofessie in Suid-Afrika geplaas toe hy gedurende sy 2002-begrotingsrede kritiek teen die professie uitgespreek het. Hy het gemeld dat bewyse verlang word dat die professie teen oortreders optree “... to show the public the licence to audit is worth something” (Steyn 2002). Hy het ook “... collective action to reinstate the profile and trust that the profession deserves” (Manuel 2002), versoek.

Die minister het ook in sy toespraak by die SAIGR-dinee op 8 Mei 2002 in Kaapstad verskeie aangeleenthede uitgelig, waaronder die botsing van belange in die geval van die lewering van gerusstellings- en nie-gerusstellingsdienste: “These are huge issues that demand a considered but urgent response which must produce revised legislation and a new institution capable of dealing with procedures, ethics and action. We can and must tackle these matters from a fresh perspective. There can be no sacred cows” (More statements on ... 2002/3:6). Hy het die ouditeursprofessie uitgedaag om oplossings vir die vraagstukke te vind. Die Departement van Finansies het daarna 'n gesamentlike taakgroep met die SAIGR en die OROR gevorm om die wetgewing wat ouditeure reguleer, te hersien (SAICA 2003l).

In Desember 2002 het die minister die paneel wat die DAPB moes hersien, aangestel. Die paneel het bestaan uit 17 lede van finansiële regulerende liggame, insluitende verteenwoordigers van die *South African National Treasury*, die *Financial Services Board*, die JSE Sekuriteitebeurs en verteenwoordigers van die OROR, die SAIGR, die ACCA en die *National Association of Black Accountants*. Die doel van die paneel was om die voortgesette integriteit van die finansiële markte te bevorder deur die doeltreffende regulering van ouditeure en rekenmeesters (Agulhas 2002c:21, Kolitz 2003). Die nege aspekte wat deur die paneel aangespreek moes word, is (Corcoran 2003b:16):

- Die toepaslikheid van die struktuur van die regulerende raamwerk vir ouditeure en rekenmeesters, in die lig van internasionale ontwikkelinge en die debat rondom self-regulering, wat deur die DAPB in die vooruitsig gestel is.
- Die wenslikheid om die gerusstellings- en nie-gerusstellingsfunksies binne 'n firma te skei.
- Die instelling van beperkinge op die termyn van die aanstelling van ouditeure en die verwisseling van ouditeure.
- 'n Stelsel van rekenpligtigheid tussen 'n ouditeur en sy kliënte wat die aspek van fooie en die verwantskap tussen 'n ouditeur en die direkteure van 'n kliënt behandel.
- 'n Toepaslike stel aanspreeklikhede en dissiplinêre prosedures vir ouditeure wat versuim om toepaslik oor die ware finansiële stand van 'n entiteit verslag te doen.
- 'n Toepaslike stel aanspreeklikhede en dissiplinêre prosedures vir die uitvoerende bestuur van maatskappye wat versuim om toepaslik oor die ware finansiële stand van 'n entiteit aan die ouditeure verslag te doen.
- Die bruikbaarheid en toepaslikheid van rekeningkundige standaarde en openbaarmakings-reëls en die moontlikheid van die implementering van 'n stelsel van “huidige openbaarmaking”.
- Die moontlikheid en toepaslikheid van die insluiting van die regulering van interne audit, auditkomitees en hulle verwantskappe met eksterne ouditeure in die wetgewende raamwerk.
- Die inter-verwantskappe tussen die DAPB, die *Financial Reporting Bill* en die Maatskappywet.

Die paneel het 45 voorleggings van belanghebbendes ontvang. Die meeste van die respondente is egter lede van die ouditeursprofessie en het derhalwe uit die perspektief van die professie kommentaar gelewer. In Oktober 2003 is die verslag van die paneel vrygestel (National Treasury 2004g, PAAB). Ná 'n lang tydperk van onsekerheid vandat die minister vroeg in 2002 besluit het om in die lig van die reeks korporatiewe mislukkings, internasionaal en nasionaal, die DAPB terug te trek en te hersien, was die uitreiking van die paneel se verslag oor die DAPB - 18 maande nadat die DAPB deur die NACF uitgereik is - welkome nuus. Die verslag is 'n dokument van 152 bladsye wat uit vier dele bestaan en wat elkeen van die nege punte in die verwysingsraamwerk behandel. Daarna het die minister kommentaar op die verslag van die paneel aangevra. Die sluitingsdatum vir kommentaar was November 2003 en 22 respondente het kommentaar gelewer.

Uit die kommentaar wat op die verslag van die paneel ontvang is, blyk twee algemene tekortkominge ten opsigte van die samestelling van die paneel en die metodologie van die hersiening (National Treasury 2004g):

Samestelling van die paneel: Volgens die verslag van die paneel is sy lede deur die minister aangestel en was hulle verteenwoordigend van verskeie belanghebbendes, maar net twee van die 17 lede was ouditeure (National Treasury 2004h, section A, par 1.5). Al vier respondente wat 'n duidelike mening oor die samestelling van die paneel uitgespreek het, het hulle kommer oor die onafhanklikheid van die paneel uitgespreek omdat nadere ondersoek getoon het dat meer as 70% van die lede van die paneel by die SAIGR geregistreer is (CIMA, CFA, SAIGA, University of Pretoria).

Metodologie van die hersiening: Drie van die respondente het spesifiek hulle kommer oor die metodologie van die hersiening uitgespreek in die lig daarvan dat die navorsingsverslae van Wits, wat meermale die mening van die paneel gesteun het, nie vir openbare insae beskikbaar was nie (CFA, SAIGA, University of Pretoria).

Die bogenoemde tekortkominge kon inderdaad 'n invloed op die aanbevelings van die paneel gehad het. Dit is onaanvaarbaar dat meer as 70% van die lede van die paneel met die ouditeursprofessie verbind kan word omdat hulle 'n morele verantwoordelikheid kon hê om die belange van die professie te verdedig. Verder is dit onaanvaarbaar dat sulke belangrike dokumente, wat in openbare belang is, nie oop en deursigtig is nie.

Ten spyte van sy moontlike bevooroordeeldheid het die paneel beaam dat die onafhanklike ouditfunksie gedurende die laaste paar jaar in Suid-Afrika ernstig bevreagteken is en dat dit 'n hoogtepunt met die aantal plaaslike korporatiewe mislukkings bereik het (National Treasury 2004h, section C, term of reference 9, par 1.1). Die paneel het tot die volgende gevolgtrekking gekom:

“... it has become clear that the existing structure of the PAAB and the powers at its disposal require an overhaul” (section C, term of reference 1, par 1.4).

Die behoefte om veranderinge aan die regulering van die ouditeursprofessie in Suid-Afrika aan te bring, is ook deur die SAIGR, die grootste professionele liggaam, uitgespreek. Aan die begin van 2003 het die SAIGR 'n reeks besprekingsdokumente uitgereik met die doel om sy lede in te lig en om die menings van sy lede te verkry oor bepaalde aangeleenthede wat die ouditeursprofessie in die gesig staar. Kommentaar wat van lede ontvang is, is gebruik om die SAIGR se siening van sleutel-aangeleenthede te vorm wat tydens verskeie debatte in die taakgroep van die Departement van Finansies gebruik is (SAICA 2003l). Die SAIGR het die volgende uitlatings gemaak:

- “The current legislation governing auditors is out of date and out of line with international trends. If South African capital markets are to remain competitive, South Africa needs to improve governance and regulation supporting the markets” (SAICA 2003b).
- “Self-regulation is no longer appropriate in South Africa” (SAICA 2003g). Solank regulering slegs in die hande van ouditeure is, sal die persepsie van self-beskerming en eie belang bly voortbestaan (SAICA 2003g).
- In 'n persverklaring het Schoole gemeld dat Suid-Afrika 'n nuwe stelsel vir die regulering van die ouditeursprofessie nodig het “... one that combines the technical expertise of the profession with strong regulatory powers being accorded to the public sector” (Schoole 2003a). Die SAIGR het voorgestel dat 'n openbare/private vennootskap gevorm moet word waarin die vaardighede en kundigheid van beide die ouditeursprofessie en die regering saamgevoeg word (SAICA 2003g).

Gedurende die laaste paar dekades het heelwat beleggers hulle geld of hulle werk verloor omdat die stelsel wat veronderstel is om beleggers te beskerm, misluk het. Volgens Agulhas, voormalige direkteur van ouditstandaarde by die OROR (2002a:3), toon 'n ondersoek na die wetgewing en regulerende stelsels in Suid-Afrika wat veronderstel is om beleggers te beskerm, 'n gebrek aan professionele integriteit en onafhanklikheid aan die kant van sommige ouditeure. Hy het dit duidelik gestel dat die ouditeursprofessie aanvaar dat veranderinge aangebring moet word om die vertroue in die ouditfunksie, wat oor die jare skade gely het, te herstel.

Die DAPB en ander toepaslike wetgewing wat deur die ondersoek geraak is, is daarna deur die Nasionale Tesourie hersien (Gloeck 2004b, Wort in Msiza [red] 2004a, Visser 2004:1). Dit het gelei tot die DAUPB wat in November 2004 deur die parlement goedgekeur en vir openbare kommentaar vrygestel is (National Treasury 2004f, SAICA 2004/12/02). Dit is die derde poging tot nuwe wetgewing en verskil wesenlik van die vorige twee pogings.

Die sluitingsdatum vir kommentaar was Februarie 2005 en kommentaar is van 33 respondente ontvang (National Treasury 2004b). Die meeste van die respondente is egter lede van die ouditeursprofessie en het derhalwe uit die perspektief van die professie kommentaar gelewer.

Draft Auditing Profession Bill, 2004 (National Treasury 2004e)

Ooreenkomstig die aanbeveling van die paneel (National Treasury 2004h, executive summary, par 4.) en die meerderheid van die respondente wat kommentaar op die verslag van die paneel gelewer het² (National Treasury 2004g) en wat 'n duidelike mening hieroor uitgespreek het, is die naam van die wet verander om aan te dui dat dit net op die ouditeursprofessie van toepassing is (sien verder die bespreking van mandaat in afdeling 5). Die fokus het heel gepas, as gevolg van die val van Enron en ander korporatiewe skandale, van *rekenmeesters en ouditeure* na *ouditeure* verskuif.

Die wet stel eerstens die IRBA daar om die ouditeursprofessie te reguleer. Tweedens stel dit die SBE, wat etiese standaarde stel, en die SBA, wat ouditstandaarde stel, daar. Die regering, verteenwoordig deur die Nasionale Tesourie, is vir toesig oor die IRBA verantwoordelik (artikel 46).

Nie meer as 40% van die lede van die IRBA mag ouditeure wees nie en die lede word vir 'n maksimum tydperk van drie jaar deur die minister aangestel. Die minister kan 'n lid van Tesourie as 'n bykomende lid aanstel (artikel 3(1)-(2), (4) & 35). Die IRBA word gefinansier deur die registrasiefooi wat ouditeure betaal (artikel 43). Die IRBA is onder meer vir die volgende verantwoordelik (artikel 4, 7 & 24):

- Beskerming van die openbare belang
- Toesig oor die SBE en die SBA
- Stel van standaarde oor kwalifikasies
- Dissiplinêre optrede
- Registrasie van ouditeure
- Akkreditasie van professionele liggame
- Praktykoorsigte

Die wet bepaal dat die IRBA 'n dissiplinêre tribunaal (met as president iemand met ondervinding as 'n regter, en met 'n gelyke aantal ouditeure en ander belanghebbendes as lede), 'n ondersoekkomitee en 'n dissiplinêre komitee moet stig ten einde hulle dissiplinêre verantwoordelikhede na te kom (artikel 25). Die ondersoekkomitee moet klagtes ondersoek en indien dit geregverdig is, moet die resultaat van die ondersoek na die president van die dissiplinêre tribunaal verwys word. Indien die president van die dissiplinêre tribunaal bevind dat die gedrag openbare vertroue in die ouditeursprofessie beïnvloed, moet dit na die dissiplinêre tribunaal vir verhoor verwys word, anders moet dit deur die dissiplinêre komitee verhoor word (artikel 27 & 28). Die IRBA moet die naam van die persoon wat skuldig

² Van die tien respondente wat 'n duidelike mening uitgespreek het oor of die struktuur met die ouditeurs- én die rekenmeestersprofessies moet handel, was drie ten gunste daarvan (CIMA, CFA, Nkonki). Daarenteen was sewe ten gunste daarvan dat die regulerende struktuur net met die ouditeursprofessie moet handel (ACCA, SAIGR, Deloitte, PricewaterhouseCoopers, KPMG, Boland Belangegroep, Sasol).

bevind is, die naam van sy firma en die besonderhede van die strafmaatreëls wat opgelê is in minstens een nasionale koerant bekend maak (artikel 31).

Die IRBA moet drie maande ná jaareinde aan die minister verslag doen wat weer aan die parlement verslag doen. Sodanige verslagdoening sluit die volgende in: Afskrifte van die IRBA se finansiële jaarstate, 'n oorsig van sy werksaamhede, en in watter mate die IRBA, sy komitees en die toepaslike rade die doelwitte bereik het wat in die wet vervat is. Elke kwartaal moet die IRBA ook verslag doen oor sy finansies, bedrywighede, en dissiplinêre vervolgings (artikel 47).

Die SBE en die SBA moet aan die IRBA rekenskap gee (artikel 2). Die IRBA is verantwoordelik vir die aanstelling van die lede (wat vir 'n maksimum tydperk van drie jaar aangestel word) en die finansiering van die SBE en die SBA (artikel 35 & 44). Die SBE en die SBA se lede moet 50% ouditeure en 50% ander belanghebbendes wees (artikel 14 & 17).

Ten einde 'n holistiese benadering te volg, noodsaak die DAUPB sekere veranderinge aan die Maatskappywet (grootliks aan afdeling 1 (Toepassing van Wet) en Hoofstuk X (Ouditeure)). Sedert die instelling van die 1926 Maatskappywet was daar nog net een omvattende hersiening van dié wet. Dit het in 1963 begin en het tot die Maatskappywet van 1973 gelei (Gloeck 2004a). Die Departement van Handel en Nywerheid het in 2004 'n beleidsdokument vrygestel oor die benadering wat gevolg gaan word om die Maatskappywet te hersien en oor die raamwerk vir omvattende tegniese konsultasies. Die gemeenskap is genooi om kommentaar te lewer (Gloeck 2004a).

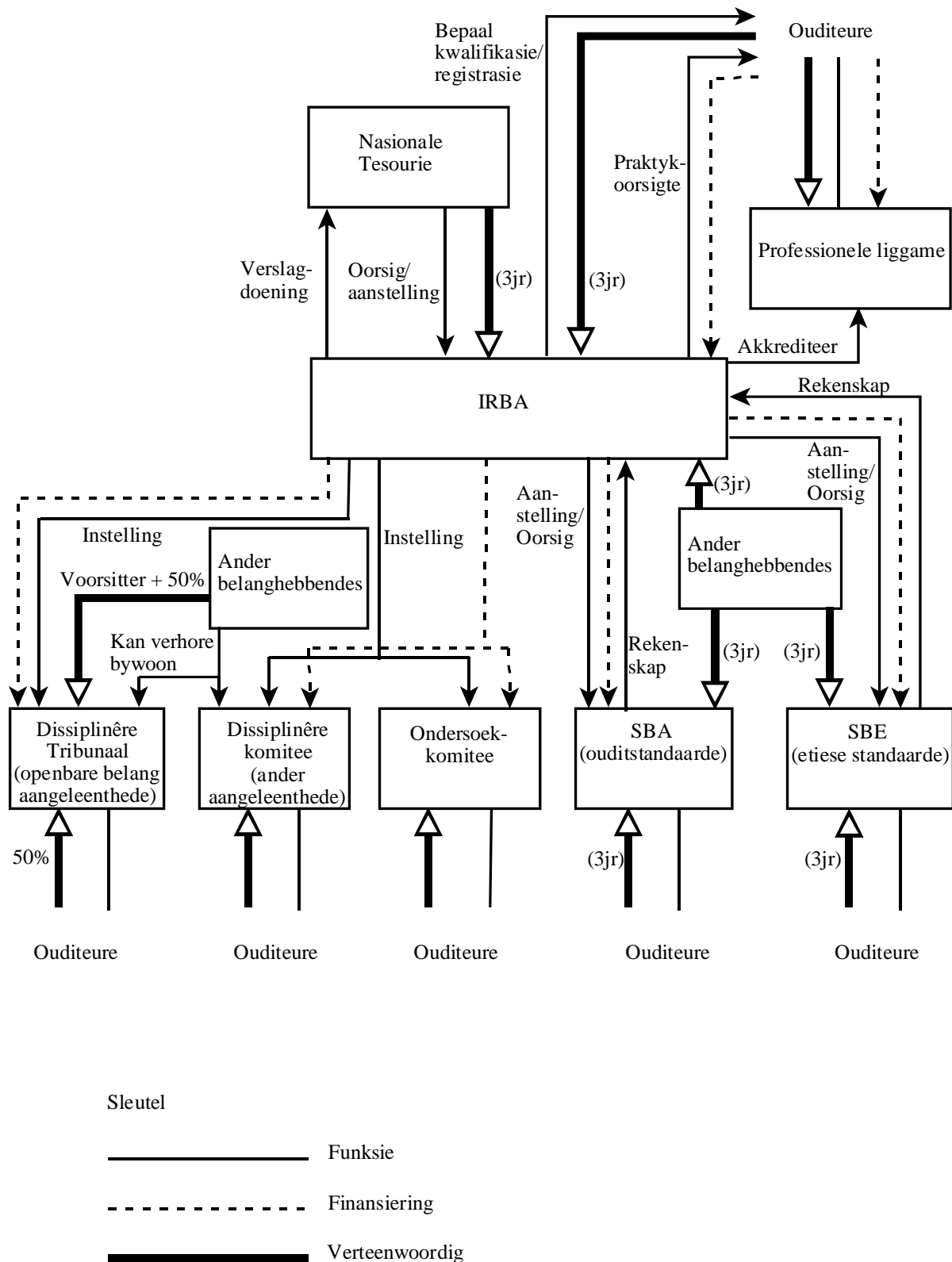
Die volgende voorstelle is na aanleiding van die DAUPB ten opsigte van die Maatskappywet aan die Minister van Handel en Nywerheid voorgelê (National Treasury 2004c):

- Niemand kan as ouditeur aangestel word nie tensy hy/sy ingevolge die Wet 'n geregistreerde ouditeur is.
- Die direkteure van openbarebelang-maatskappye³ moet vir elke finansiële jaar 'n ouditkomitee aanstel wat uit drie nie-uitvoerende direkteure bestaan.

³ *n Openbarebelang-maatskappy is *n maatskappy wat nie *n *limited purpose* maatskappy is nie. *n *Limited purpose* maatskappy is *n private maatskappy wat nie: (a) deposito's of lenings van die gemeenskap aanvaar nie; (b) sy aandele aan die gemeenskap aanbied nie; (c) as die houermaatskappy vir *n openbarebelang-maatskappy optree nie; (d) *n filiaal of geassosieerde is van, of *n gesamentlike onderneming het met, *n openbarebelang-maatskappy wat deur eenparige toestemming van sy lede gemagtig is om as *n *limited purpose* maatskappy vir doeleindes van die Maatskappywet op te tree, met die voorbehoud dat sodanige toestemming jaarliks vir die opeenvolgende finansiële jaar verleen word, nie.

- Die ouditkomitee moet die volgende funksies verrig:
 - 'n Onafhanklike ouditeur vir aanstelling nomineer (indien die maatskappy nie sodanige ouditeur aanstel nie, moet die ouditkomitee verklaar dat die voorgestelde ouditeur onafhanklik van die maatskappy is ten einde die ouditeur se aanstelling te bekragtig).
 - Die vergoeding van die ouditeur en die voorwaardes van die aanstelling bepaal.
 - Die aard en omvang van nie-gerusstellingsdienste wat deur die ouditeur gelewer kan word, bepaal.
 - 'n Verklaring in die finansiële jaarstate insluit dat die ouditeur onafhanklik van die maatskappy is.
- Die maatskappy is verantwoordelik vir die finansiering van die ouditkomitee.
- In die geval waar 'n firma as ouditeur aangestel is, moet 'n spesifieke individu aangestel word om die audit uit te voer.
- Dieselfde ouditeur mag nie vir meer as vier agtereenvolgende jare as die ouditeur van 'n openbarebelang-maatskappy optree nie. So 'n ouditeur is dan aan 'n afkoelperiode van twee jaar onderhewig.
- Die ouditeur word verbied om die volgende nie-gerusstellingsdienste aan 'n gerusstellingskliënt te lewer: boekhouding, rekeningkundige en interne ouditdienste. Die minister en die ouditkomitee kan verdere nie-gerusstellingsdienste wat nie aan 'n openbarebelang-maatskappy gelewer mag word nie, voorskryf.
- 'n Ouditeur mag nie gerusstellingsdienste aan 'n maatskappy lewer indien die ouditeur 'n finansiële belang by die maatskappy gedurende die tydperk van die finansiële jaarstate het, of gedurende die twee jaar wat aan die begin van die tydperk van die finansiële jaarstate eindig, gehad het nie.
- 'n Ouditeur wat wil bedank, moet aan die maatskappy en aan die registrateur 'n skriftelike verklaring verskaf dat hy nie bewus is van enige rapporteerbare onreëlmatigheid wat nie reeds aan die IRBA rapporteer is nie.
- 'n Ouditeur moet 'n vergadering van die direkteure bywoon ten einde oorweging te skenk aan aangeleenthede wat in die voorgestelde finansiële jaarstate van belang is.
- 'n Ouditeur moet ook die algemene jaarvergadering waar die finansiële jaarstate van die maatskappy oorweeg en goedgekeur word, bywoon.

Sien figuur 6.1 vir 'n voorstelling van die voorgestelde regulering van die ouditeursprofessie in Suid-Afrika.

Figuur 6.1 Voorgestelde regulering van die ouditeursprofessie in Suid-Afrika

4 MATE WAARIN DIE VOORGESTELDE REGULERING DIE KNELPUNTE RONDOM DIE OUDITEURSPROFESSIE AANSPREEK

Die knelpunte rondom die ouditeursprofessie, soos in hoofstuk 4 geïdentifiseer, sentreer grootliks rondom die onafhanklikheid van ouditeure, die etiese en ouditstandaarde wat ouditeure moet nakom, monitering van die nakoming van die standaarde, en dissiplinerings in die geval van nie-nakoming van die standaarde.

Dieselfde knelpunte as wat in hoofstuk 4 uitgewys is, is deur die paneel wat uit 12 geëksperteerde rekenmeesters (meer as 70% van die paneel se lede) bestaan het, geïdentifiseer (verwys in besonder na aspekte 1 - 5 van die 9 aspekte wat deur die paneel behandel moes word). Derhalwe kan die ouditeursprofessie nie meer die knelpunte en die ernstigheid daarvan ontken nie.

Volgens die *Better Regulation Task Force* in Engeland is een van die beginsels van behoorlike regulering “targeting” - wetgewing moet op die probleme (of knelpunte) fokus en die nuwe-effekte tot die minimum beperk (Dewing & Russell 2002:234).

Die mate waarin die knelpunte rondom die ouditeursprofessie aangespreek word, word nou as grondslag gebruik om die voorgestelde regulering vir die ouditeursprofessie in Suid-Afrika te meet. Die aanbevelings van Suid-Afrikaanse navorsingsverslae, die kommentaar op die voorgestelde regulering, die aanbevelings van die paneel en die kommentaar op dié aanbevelings word ook in ag geneem by die beoordeling. In die beoordeling word die tekortkominge van die aanbevelings van die paneel, in ag geneem en ook die feit dat die meeste van die respondente wat kommentaar op die voorgestelde regulering en op die aanbevelings van die paneel gelewer het, verteenwoordigend van die ouditeursprofessie is en derhalwe uit die perspektief van die ouditeursprofessie kommentaar gelewer het.

Die voorgestelde regulering van die ouditeursprofessie in Suid-Afrika spreek die knelpunte rondom die ouditeursprofessie soos volg aan:

4.1 Onafhanklikheid

Die DAUPB, insluitende voorgestelde veranderinge aan die Maatskappywet, spreek die onafhanklikheid van die ouditeursprofessie aan deur: Die instelling van 'n eksterne statutêre liggaam wat vir die regulering van die ouditeursprofessie verantwoordelik is; die instelling van ouditkomitees vir openbarebelang-maatskappye; en die beperking van sekere praktyke van die ouditeursprofessie. Elkeen van die aspekte word vervolgens ondersoek.

Eksterne statutêre liggaam

In hoofstuk 4 is daar tot die gevolgtrekking gekom dat 'n onafhanklike liggaam wat nie deur die partye wat reguleer word, vasgevang word nie, vir die regulering van die ouditeursprofessie verantwoordelik moet wees.

Mitchell (2002:14) beskryf onafhanklike regulering as: “... statutorily based and neither dependent on nor dominated by the industry regulated”.

Die instelling van 'n onafhanklike liggaam wat vir die regulering van die ouditeursprofessie verantwoordelik is, word ook deur verskeie verslae in Suid-Afrika ondersteun. Die volgende is voorbeelde:

- Die doktrale proefskrif getiteld *Die verwagtingsgaping ten opsigte van die ouditeursprofessie in die Republiek van Suid-Afrika* van Gloeck (1993). Gloeck (1993:505) het aanbeveel dat die instelling van 'n onafhanklike regulerende liggaam onafwendbaar is indien die beheerliggame nie daarin slaag om die nodige aanpassings te maak nie.
- Die verslae van die Nel-kommissie (Nel Commission 1997:83 & 2002:chapter 18) wat aangestel is om die sake van die Masterbond-maatskappyegroep en beleggersbeskerming in Suid-Afrika te ondersoek. Die Nel-kommissie (Nel Commission 2002:344) het aanbeveel dat 'n onafhanklike oorsigliggaam in Suid-Afrika ingestel word.
- 'n Navorsingsverslag getiteld *Seeking a brighter future for auditing in South Africa* wat deur Gloeck en De Jager (1998) uitgebring is. Die skrywers is van mening dat 'n liggaam bekend as die *Regulator of Assurance Providers* gestig moet word om diegene wat gerusstelling aan die gemeenskap verskaf, te reguleer (1998:10).

Land (in Gray & Manson 2000:595) beklemtoon ook die voordele van 'n onafhanklike regulerende liggaam met die volgende stelling:

“... the establishment of an independent auditing regulatory body would be a first step in countering the criticism of the present regulatory structures. Furthermore, if the regulatory body was independent of the profession, audit failures could no longer be blamed on inadequate regulation by the accounting bodies. A cynic might suggest that, rather than the accounting profession taking the full blame for audit failure, it would be, at least partially, attributed to the new independent body.”

Die DAPB het nie die behoefte aan 'n onafhanklike liggaam wat openbare oorsig uitoefen, beantwoord nie (National Treasury 2004d). Die RBA, wat die OROR sou opvolg, sou 'n groot aantal regeringsverteenwoordigers insluit, maar hulle sou steeds in 'n nie-uitvoerende hoedanigheid optree en die nuwe liggaam sou steeds hoofsaaklik deur die ouditeursprofessie bedryf word (SAICA 2003g).

Selfs die SAIGR, as verteenwoordiger van die ouditeursprofessie, het in 2003 die volgende uitlating gemaak: “Self-regulation is no longer appropriate in South Africa” (SAICA 2003g). Solank regulering slegs in die hande van ouditeure is, sal die persepsie van self-beskerming en eie belang bly voortbestaan. Derhalwe het die SAIGR voorgestel dat daar in Suid-Afrika 'n openbare/private vennootskap gevorm moet word waarin die vaardighede en kundigheid van die ouditeursprofessie en die regering saamgevoeg word (SAICA 2003g). Hulle het voorgestel dat die OROR in die proses gebruik word en dat toesig deur 'n raad wat uit verteenwoordigers van die ouditeursprofessie, die regering en ander belanghebbendes bestaan, uitgeoefen word (SAICA 2003h).

Die paneel het ook gemeld dat die vertroue van die gemeenskap nie verdien word deur 'n liggaam wat uit diegene wat gereguleer word, bestaan nie, en aanbeveel dat 'n nuwe regulerende liggaam met 'n openbarebelang-perspektief en -fokus, wat verteenwoordigend is van verskeie belanghebbende partye (met die ouditeure in die minderheid), deur die minister ingestel moet word (National Treasury 2004h, section B, term of reference 1, par 1.15). Die paneel het aanbeveel dat die regering die nodige finansiering moet verskaf omdat die liggaam in openbare belang optree.

Al ses respondente wat kommentaar op die verslag van die paneel gelewer het (National Treasury 2004g) en wat 'n duidelike mening oor die onafhanklikheid van die reguleerder uitgespreek het, was ten gunste van 'n onafhanklike regulerende liggaam (ACCA, CIMA, SAICA, Deloitte, KPMG, Boland Belangegroep). Al vyf respondente wat kommentaar op die verslag van die paneel gelewer het en wat 'n duidelike mening oor die lede van die reguleerder uitgespreek het, was ten gunste daarvan dat die minderheid lede van die onafhanklike regulerende liggaam ouditeure moet wees (ACCA, SAICA, PricewaterhouseCoopers, Boland Belangegroep, Sasol).

Die feit dat ouditeure die minderheid van die lede is en dat die regering vir die finansiering verantwoordelik is, is belangrik om die siening van self-regulering deur die ouditeursprofessie te bevorder. Die aktiewe deelname van die regering en ander belanghebbendes in die beheer van die regulerende liggaam is noodsaaklik.

Volgens die voorgestelde regulering van die ouditeursprofessie in Suid-Afrika in die DAUPB word 'n eksterne statutêre liggaam, die IRBA, gestig wat vir die regulering van die ouditeursprofessie verantwoordelik is. Verskeie belanghebbende partye word in die struktuur van dié reguleerder verteenwoordig met 'n maksimum van 40% ouditeure, in teenstelling met die OROR waar die meerderheid van die lede deel van die ouditeursprofessie is.

Indien aangeneem word dat die lede wat deel van die ouditeursprofessie is, hoofsaaklik die belange van die ouditeursprofessie en nie noodwendig die belange van die gemeenskap nie sal voorstaan, en die res van die lede wat verskeie belange verteenwoordig, verskeie belange sal voorstaan, kan dit tot die siening lei dat die reguleerder nie onafhanklik van die ouditeursprofessie is nie. In teenstelling met die geval waar die lede wat deel van die ouditeursprofessie kan wees 40% is en die res van die lede hoofsaaklik die belange van 'n homogene groep verteenwoordig, is die 40% in hierdie geval 'n blok in vergelyking met die ander lede wat 'n verskeidenheid belangegroepes verteenwoordig. Hoewel die meerderheid van die lede van die IRBA nie ouditeure kan wees nie, kan dié liggaam steeds nie as onafhanklik gesien word nie. Die IRBA kan vanweë sy samestelling inderdaad deur die ouditeursprofessie beheer word, met die gevolg dat die openbare belang moontlik nie gedien word nie.

Volgens die DAUPB word die lede van die IRBA deur die minister aangestel vir 'n maksimum tydperk van drie jaar, wat in 'n mate tot die onafhanklikheid en die siening van die onafhanklikheid van die regulering van die ouditeursprofessie behoort by te dra.

Die volgende kommentaar/opmerkings is deur van die respondente op die voorgestelde regulering gelewer (National Treasury 2004b):

- Die minimum aantal ouditeure wat lede van die IRBA is, word nie gespesifiseer nie (Moores Rowland, Grant Thornton, KPMG, Ernst & Young, PricewaterhouseCoopers). Dit kan 'n nadelige invloed op die bevoegheid van die IRBA hê (sien verdere bespreking van bevoegheid in afdeling 5).
- Daar is nie duidelikheid of die ouditeure wat lede van die IRBA is, verteenwoordigers van die geakkrediteerde professionele liggame is en of hulle deur die professionele liggame genomineer word nie. Die aanbeveling word gemaak dat die geakkrediteerde professionele liggame geregistreerde ouditeure as lede van die IRBA moet nomineer (SAICA, Deloitte).
- Die SBA en die SBE moet elkeen deur een lid in die IRBA verteenwoordig word (Moores Rowland). Dit sal beter rekenskap tussen die SBA en die SBE aan die een kant en die IRBA aan die ander kant in die hand werk (sien bespreking oor rekenpligtigheid in afdeling 5).

Volgens die DAUPB word die IRBA net deur die ouditeursprofessie gefinansier deur middel van registrasiefooie en praktykoorsigfooie wat gehef word. Dit is ook die geval met die OROR, wat ten volle deur die ouditeursprofessie gefinansier word. Dit is strydig met die beginsel van gedeelde finansiering (omdat die liggaam in openbare belang funksioneer) wat deur die paneel voorgestel is, spesifiek om die siening van self-regulering te verander (National Treasury 2004h, section B, term of reference 1, par 1.7, 1.15.5) en wat deur die minister in sy reaksie op die verslag van die paneel aanvaar is. Die minister het volgens die mediavrstelling op 24 Maart 2004 gesê (National Treasury 2004b, PAAB, part 1, par C):

“The Government of South Africa is committed to ensuring that the new authority would be *entirely independent* of the profession. Funding for such an authority would be sourced from the profession, relevant entities and the *fiscus*” [eie beklemtoning].

Sommige respondente het in hulle kommentaar op die voorgestelde regulering (National Treasury 2004b) die mening uitgespreek dat onder andere derde partye soos die regering, maatskappye en die JSE Sekuriteitebeurs vir die finansiering van die IRBA verantwoordelik moet wees ten einde die onafhanklikheid van die reguleerder te verseker en in ooreenstemming met internasionale neigings te wees (Conradie, Grant Thornton, SAICA, Sizwe, KPMG, Deloitte, Ernst & Young, PricewaterhouseCoopers).

Gevolgtrekking

'n Onafhanklike struktuur vir die regulering van die ouditeursprofessie is van die allergrootste belang omdat dit met moeilike aangeleenthede soos die onafhanklikheid van ouditeure op 'n objektiewe en onbevooroordeelde wyse moet handel. Die voorgestelde regulering van die professie volgens die DAUPB behoort in 'n mate tot die onafhanklikheid en die siening van die onafhanklikheid van die professie by te dra omdat die statutêre regulerende liggaam verteenwoordigend van verskeie belanghebbende partye is en die lede deur die minister

aangestel word. Die statutêre liggaam kan egter as gevolg van sy samestelling aan die invloed van die ouditeursprofessie onderhewig wees omdat 40% van die lede ouditeure kan wees terwyl die res van die lede 'n verskeidenheid belangegroepes verteenwoordig.

Die feit dat die liggaam slegs deur die ouditeursprofessie gefinansier word, kan verder daartoe bydra dat dié liggaam nie as onafhanklik gesien word nie omdat diegene wat gereguleer word, vir die finansiering verantwoordelik is. Dit kan tot 'n botsing van belange lei met die moontlike gevolg dat die openbare belang nie gedien word nie. Die hoofdoelwit van die IRBA is om die openbare belang te beskerm; daarom is dit billik dat die regering ook vir die finansiering of vir 'n gedeelte van die finansiering van die IRBA verantwoordelik moet wees.

Ouditkomitees

In hoofstuk 4 is daar tot die gevolgtrekking gekom dat daar twyfel oor die onafhanklikheid en die siening van die onafhanklikheid van 'n ouditkomitee kan bestaan omdat die lede van die ouditkomitee steeds direkteure van die maatskappy is. Om van waarde te kan wees, moet die ouditkomitee onafhanklik wees en as onafhanklik gesien word en daadwerklik in die belang van die gemeenskap optree.

Die DAPB het nie die behoefte aan ouditkomitees beantwoord nie (National Treasury 2004d).

Die paneel het aanbeveel dat alle genoteerde maatskappye en ander toepaslike entiteite ouditkomitees wat uitsluitlik uit nie-uitvoerende direkteure bestaan, moet instel wat onder meer vir die onafhanklikheid van ouditeure verantwoordelik is en wat formeel in die finansiële jaarstate verslag lewer oor hulle werksaamhede (National Treasury 2004h, section B, term of reference 4, par 4.23). Al tien respondente wat 'n duidelike mening oor die instelling van 'n ouditkomitee uitgespreek het (National Treasury 2004g) was ten gunste daarvan (ACCA, SAICA, Banking Council, KPMG, Ernst & Young, Deloitte, PricewaterhouseCoopers, Boland Belangegroep, Cape Society, Sasol). Vier van die respondente het egter spesifiek gemeld dat dit net op genoteerde en openbarebelangmaatskappye van 'n aansienlike grootte van toepassing moet wees (ACCA, Deloitte, KPMG, Boland Belangegroep). KPMG het gewys op die moeite wat klein maatskappye sal ondervind om drie nie-uitvoerende direkteure te kry.

Volgens die paneel speel die meeste ouditkomitees 'n doeltreffende rol in die bevordering van korporatiewe beheer by Suid-Afrikaanse maatskappye, maar daar is voorbeelde waar hulle besonder ondoeltreffend was (National Treasury 2004h, section C, term of reference 8, par 1.11.1). Die paneel wys verder op die tekortkominge van ouditkomitees (National Treasury 2004h, section B, term of reference 4):

“Realistically and practically it [the audit committee] provides no more than a moral check on management” [eie byvoeging] (par 4.9).

“... it is important that the strength, scope and responsibility of the audit committee not be overstated” (par 4.9).

“It is also noted that an audit committee would typically meet only a few times per year and each meeting would last only a few hours” (par 4.12).

“... in virtually all of the high profile corporate scandals and collapses, an audit committee was in place” (par 4.8).

Ten spyte van bogenoemde was dit die siening van die paneel dat die verpligte instelling van 'n ouditkomitee van waarde is omdat dit die onafhanklikheid van ouditeure beklemtoon en help om die openbare vertroue in ouditeure te herstel. Dit sal ook die regte globale siening van die Suid-Afrikaanse korporatiewe sake-omgewing weerspieël (National Treasury 2004h, section B, term of reference 4, par 4.13).

In sy kommentaar op die aanbevelings van die paneel (National Treasury 2004g) het een van die respondentente (Nkonki, terms of reference 2, 3 & 4) gemeld dat sekere ouditkomitees uiters goed funksioneer, maar dat die meerderheid maar gemiddeld tot swak funksioneer. In uiterste gevalle “rubber stamp” hulle net die besluite van die bestuur. Nog 'n respondent (Cape Society, par 3.) het hulle kommer oor die wisselende gehalte van ouditkomitees uitgespreek. Hulle is van mening dat daar steeds gevalle voorkom waar die aanstelling van nie-uitvoerende direkteure grootliks afhanklik is van die goedkeuring van 'n dominante hoof of voorsitter. Die gevolg is dat die nie-uitvoerende direkteure meen hulle is iets aan dié persoon verskuldig en derhalwe is hulle geneig om nie heeltemal onafhanklik op te tree as dit tot 'n konfrontasie kan lei nie.

Die haalbaarheid van die aanbeveling van die paneel dat al die lede van die ouditkomitee nie-uitvoerende direkteure moet wees, is ook deur van die respondente bevraagteken (National Treasury 2004g). Die aanbeveling is dat die *meerderheid* van die lede van die ouditkomitee, soos deur die King-verslag⁴ vereis, nie-uitvoerende direkteure moet wees (CIMA, PricewaterhouseCoopers). Een van die redes is dat Suid-Afrika nie oor genoeg direkteure beskik om in al die ouditkomitees te dien nie. Gevolglik word direkteure in te veel ouditkomitees aangestel met die gevolg dat hulle nie voldoende tyd aan elke ouditkomitee spandeer nie. 'n Ander rede is die betreklik lae vergoeding wat ter sprake is (Nkonki, Deloitte, SAIGA). Die paneel het ook gewys op die beperkte vaardighede en beskikbaarheid van mense wat in die ouditkomitees in Suid-Afrika kan dien.

Verdere kommentaar van die respondente oor die verpligte instelling van ouditkomitees is die volgende (National Treasury 2004g):

- Die pligte van die ouditkomitee moet in wetgewing vervat word (PricewaterhouseCoopers, terms of reference 4).

⁴ Die King-verslag oor Korporatiewe Beheer is in 1994 uitgereik en is in 2002 hersien. Dit geniet egter nie statutêre steun nie, alhoewel genoteerde maatskappye ingevolge die JSE regulasies aan die King-verslag moet voldoen (Corcoran 2003b:16).

- Die samestelling en kwalifikasies van die ouditkomitee moet in die finansiële jaarstate openbaar word (Martin Peasnall, terms of reference 4).
- Riglyne moet aan die ouditkomitees verskaf word (Martin Peasnall, terms of reference 4, Cape Society, par 3).
- Wetgewing moet bepaal dat die lede van die ouditkomitee professioneel gekwalifiseerde rekenmeesters en lede van 'n professionele organisasie moet wees en derhalwe deur 'n etiese kode beheer word (CIMA par 2.2.4).

Die SAIGR (SAICA 2003c) meld ook dat die samestelling en onafhanklikheid van die ouditkomitee in wetgewing vervat moet word.

Tans word 'n ouditkomitee nie deur die Maatskappywet as 'n vereiste gestel nie, hoewel ander wetgewing, soos die Bankwet en die PFMA, 'n ouditkomitee vereis. Die JSE Sekuriteitebeurs vereis ook dat genoteerde maatskappye 'n ouditkomitee moet hê en dat die aanbevelings van die King-verslag nagekom moet word (National Treasury 2004h, section C, term of reference 4, par 3.8). Die King-verslag beveel aan dat die direkteure 'n ouditkomitee moet aanstel waarvan die meerderheid nie-uitvoerende direkteure is. Verder word daar aanbeveel dat die ouditkomitee vir die volgende take verantwoordelik moet wees (King-verslag 2002:141):

- Nagaan van die omvang en resultate van die audit en die koste-doeltreffendheid daarvan.
- 'n Ondersoek na die onafhanklikheid van die auditeur.
- 'n Ondersoek na die aard en omvang van nie-gerusstellingsdienste ten einde waarde-vir-geld en onafhanklikheid te verseker.
- Oorweeg van die verwisseling-beleid van auditeure en die nodigheid dat die gerusstellingsvennoot en senior gerusstellingspersoneel moet verander.
- Doen van 'n aanbeveling oor die aanstelling van die auditeur aan die direkteure.

Die voorgestelde regulering van die auditeursprofessie in Suid-Afrika volgens die DAUPB behandel nie die instelling van ouditkomitees nie. Die voorgestelde veranderinge aan die Maatskappywet behels onder meer dat die direkteure van openbarebelang-maatskappye 'n ouditkomitee moet aanstel wat uit drie nie-uitvoerende direkteure bestaan. Die ouditkomitee moet onder meer 'n verklaring in die finansiële jaarstate insluit dat die auditeur onafhanklik van die maatskappy is. Die werklike onafhanklikheid van die lede van die ouditkomitee word bevraagteken omdat die lede steeds direkteure van die maatskappy is, hoewel in 'n nie-uitvoerende hoedanigheid.

Volgens die voorgestelde regulering is daar geen beperking op die tydperk wat enigiemand lid van die ouditkomitee mag wees om te verseker dat lede nie te nou met die bestuur saamwerk nie. Daar word ook geen voorsiening voor gemaak dat lede van die ouditkomitee wat nie hulle verantwoordelikhede nakom nie, aan sekere strawwe onderhewig is nie.

Die volgende kommentaar rakende ouditkomitees is op die voorgestelde regulering gelewer (National Treasury 2004b):

- Die vereistes van ouditkomitees moet duidelik uitgespel word, anders sal die groter klem op onafhanklikheid van geen waarde wees nie (Conradie).
- Daar kan probleme wees om genoeg nie-uitvoerende direkteure te vind (Ernst & Young).

Gevolgtrekking

Twyfel bestaan oor die werklike waarde van ouditkomitees omdat direkteure, uitvoerend of nie-uitvoerend, steeds direkteure met dieselfde verantwoordelikhede en aanspreeklikhede ingevolge die Maatskappywet is. Selfs die paneel het gemeld dat daar in die geval van die meeste ouditmislukkings 'n ouditkomitee bestaan het - vir die beskerming van die openbare belang is 'n ouditkomitee dus nie van veel waarde nie. Afgesien van die bedenkinge oor die werklike onafhanklikheid van die ouditkomitee (omdat die lede direkteure van die maatskappy is), word die praktiese uitvoerbaarheid van die instelling van 'n ouditkomitee deur openbarebelang-maatskappye in Suid-Afrika wat uit drie nie-uitvoerende direkteure bestaan, ook bevraagteken. Kommer bestaan derhalwe omdat die voorstelle vir die regulering van die ouditeursprofessie tot 'n groot mate afhanklik is van 'n *onafhanklike* en *doeltreffende* ouditkomitee.

Ten spyte van die tekortkominge van ouditkomitees behoort die instelling van ouditkomitees tog in 'n mate tot die onafhanklikheid en die siening van die onafhanklikheid van die ouditeursprofessie by te dra.

Verdere aspekte wat in die geval van ouditkomitees van belang is:

- Die kundigheid van 'n ouditkomitee is net so belangrik as die onafhanklikheid daarvan.
- Daar moet behoorlike optrede teen ouditkomitees wees wat nie hulle pligte behoorlik uitvoer nie.
- Riglyne of 'n raamwerk wat die ouditkomitee moet volg tydens die neem van besluite oor onder meer die lewering van nie-gerusstellingsdienste aan gerusstellingskliënte en die aanstelling en vergoeding van ouditeure, moet gestel word.

Praktyke van die ouditeursprofessie

In teenstelling met die OROR, wat in sy missie stel dat hy onder meer verantwoordelik is om *ouditeure* te *beskerm* en te ondersteun wat hulle pligte met omsigtigheid, ter goeder trou en sonder vrees uitvoer (OROR 2004 korporatiewe missie), meld die DAUPB dat die primêre verantwoordelikheid van die ouditeursprofessie die *beskerming en bevordering van die openbare belang is* (National Treasury 2004e). Desondanks verbied of beperk die DAUPB geen van die praktyke van die ouditeursprofessie wat die onafhanklikheid of die siening van die onafhanklikheid van die professie aantas, soos in hoofstuk 4 geïdentifiseer, nie. Die voorgestelde wysigings aan die Maatskappywet handel egter met sekere van die praktyke van

die ouditeursprofessie wat die onafhanklikheid of die siening van die onafhanklikheid van die professie aantas. Die DAUPB plaas wel 'n verbod op die uitvoer van 'n audit deur 'n ouditeur wat gedurende die huidige jaar of die vorige twee jaar 'n direkte of indirekte finansiële belang in 'n maatskappy het of gehad het.

Die DAUPB en die voorgestelde wysigings aan die Maatskappywet handel soos volg met die praktyke van die ouditeursprofessie wat die onafhanklikheid van die professie aantas:

Lewering van nie-gerusstellingsdienste aan gerusstellingskliënte

In hoofstuk 4 is daar tot die gevolgtrekking gekom dat die gemeenskap en ook die ouditeursprofessie beter gedien sal word indien nie-gerusstellingsdienste, veral die dienste wat van die tradisionele funksies van die bestuur vervang, slegs aan nie-gerusstellingskliënte gelewer word. Die lewering van nie-gerusstellingsdienste aan 'n gerusstellingskliënt moenie tot 'n botsing van belange lei nie en moenie daartoe lei dat 'n ouditeur sy eie werk oudit of bestuursbesluite neem nie.

Die DAPB het geen beperkings op die lewering van nie-gerusstellingsdienste aan gerusstellingskliënte geplaas nie (National Treasury 2004d).

Uit hoofstuk 4 het dit geblyk dat die ouditeursprofessie nie ten gunste van die instel van 'n beperking op die lewering van nie-gerusstellingsdienste is nie. Die lewering van nie-gerusstellingsdienste aan gerusstellingskliënte is verder in Suid-Afrika soos volg behandel:

- Die SAIGR, as 'n verteenwoordiger van die ouditeursprofessie, het gemeld dat hy meen dat 'n totale verbod op die lewering van nie-gerusstellingsdienste aan gerusstellingskliënte onbillik is omdat die lewering van sommige nie-gerusstellingsdienste nie die onafhanklikheid van 'n ouditeur aantas nie. Die SAIGR beveel aan dat beperkinge op die lewering van nie-gerusstellingsdienste aan gerusstellingskliënte opgelê moet word, maar nie 'n totale verbod op die lewering van nie-gerusstellingsdienste nie. Die SAIGR ondersteun 'n beginsel-benadering wat die auditkomitees die mag gee om oor onafhanklikheid te besluit binne die omvang van riglyne wat deur 'n etiese raad, wat verteenwoordigend van verskeie belanghebbendes is, vasgestel word. Die etiese raad moet streng riglyne vasstel oor watter nie-gerusstellingsdienste beperk moet word en in watter omstandighede dit toelaatbaar is. Die SAIGR stel voor dat die auditkomitee, soos in Amerika, die aanstelling moet goedkeur omdat die omstandighede van maatskappy tot maatskappy kan verskil (SAICA 2003d).
- In sy begrotingstoespraak in 2002 het die minister na die onafhanklikheid van ouditeure en die botsing van belange as gevolg van die onvoldoende skeiding tussen gerusstellings- en nie-gerusstellingsdienste verwys as van die sleutelaspekte wat hersien moet word (National Treasury 2004h, section A, par 1.). Die minister het ook in sy toespraak by die SAIGR-dinee op 8 Mei 2002 in Kaapstad die botsing van belange tussen die lewering van gerusstellings- en nie-gerusstellingsdienste uitgelig (More statements on ... 2002/3:6).
- Die King-verslag (2002:139) bepaal dat waar die ouditeure nie-gerusstellingsdienste aan 'n gerusstellingskliënt lewer, die auditkomitee die aard en omvang van sulke dienste moet nagaan in 'n poging om die behoud van objektiwiteit en waarde-vir-geld te balanseer.

- Die kantoor van die Ouditeur-Generaal verbied private ouditeursfirmas om nie-gerusstellingsdienste aan hulle gerusstellingskliënte in die openbare sektor te lewer (Clulow 2002:3).
- Volgens die reëls van die JSE Sekeruteitebeurs is die ouditkomitee van 'n maatskappy verantwoordelik vir goedkeuring van die lewering van nie-gerusstellingsdienste deur die maatskappy se ouditeure (Jones 2002a:22).
- Afgesien van die bepalings van die PFMA wat bepaal dat ouditeure nie die interne ouditfunksie mag uitvoer nie, en die Maatskappywet wat bepaal dat die ouditeure van 'n publieke maatskappy nie ook die sekretaris of boekhouer van die maatskappy mag wees nie (artikel 275), is daar geen beperkings op die aard en omvang van nie-gerusstellingsdienste wat deur 'n ouditeur gelewer mag word nie. Tot op hede is daar geen statutêre vereiste dat ouditeure hulle gerusstellings- en nie-gerusstellingsfunksies moet skei nie. Die Maatskappywet verbied nie die lewering van sekere nie-gerusstellingsdienste deur ouditeure nie (artikel 283(1)). In die finansiële jaarstate moet daar egter 'n onderskeid getref word tussen vergoeding vir gerusstellings- en ander gespesifiseerde dienste (artikel 283(2)).

Die paneel het bevestig dat die siening bestaan dat die lewering van nie-gerusstellingsdienste aan gerusstellingskliënte die klem van die statutêre oudit wegneem en dat dit tot die moontlike botsing van belange lei (National Treasury 2004h, section C, term of reference 2, par 1.4). Volgens die paneel is die onderliggende kommer dat die lewering van nie-gerusstellingsdienste aan 'n gerusstellingskliënt geag kan word die onafhanklikheid van 'n ouditeur aan te tas, veral in die geval waar aansienlike fooie van nie-gerusstellingsdienste ontvang word (section B, term of reference 2, par 2.2). Die paneel het verder op die gevaar van die lewering van nie-gerusstellingsdienste aan gerusstellingskliënte gewys:

“The underlying concern is that the provision of non-audit services to an audit client could be perceived as impairing the independence of an auditor” (section B, term of reference 2, par 2.2).

“It is considered undesirable for any auditor to perform non-audit services which results in a position where auditors may be auditing their own work” (section B, term of reference 2, par 2.7).

“... it is manifest that such a position (compromising audit independence) is created, which is unacceptable” (section B, term of reference 2, par 2.8).

Ten spyte van bogenoemde was die paneel van mening dat dit nie prakties is om 'n statutêre beperking op die lewering van nie-gerusstellingsdienste te plaas nie (section B, term of reference 2, par 2.9). Die paneel het aanbeveel dat die aard en omvang van nie-gerusstellingsdienste wat deur 'n ouditeur gelewer word, vooraf deur die ouditkomitee bepaal moet word en dat die ouditkomitee die parameters moet stel vir nie-gerusstellingsdienste wat deur ouditeure gelewer kan word (section B, term of reference 2, par 2.10).

Een van die twee sake wat die meeste aandag geniet het tydens die openbare kommentaar oor die voorgestelde regulering van die ouditeursprofessie in Suid-Afrika was watter dienste aangebied mag word. Al vyf die respondente wat kommentaar op die verslag van die paneel

gelewer het (National Treasury 2004g) en wat 'n duidelike mening oor die beperking van sekere dienste uitgespreek het, het saamgestem dat sekere dienste wat deur ouditeure gelewer word, beperk moet word (CFA, Ernst & Young, Peasnell, Cape Society, Sasol). Volgens een van die respondente (Cape Society, par 6.) is die beginsel vervat in die IFAC se etiese kode, naamlik dat 'n ouditeur nie sy eie werk kan audit nie, so fundamenteel dat daar 'n totale verbod op eksterne ouditeure geplaas moet word om interne audit- en inligtingstechnologiesdienste te lewer.

Vyftig persent van die respondente wat 'n duidelike mening uitgespreek het oor wie die parameters moet stel waarbinne die auditkomitee sy besluite moet neem, was van mening dat wetgewing, of 'n etiese raad of die IFAC se etiese kode, die parameters rakende die lewering van nie-gerusstellingsdienste moet stel (SAICA, KPMG, Ernst & Young, Cape Society). Die ander helfte was van mening dat die auditkomitee die parameters moet stel en die lewering van die dienste moet goedkeur (Deloitte, PricewaterhouseCoopers, CIMA, Boland Belangegroep). Een van die respondente (Mike van Wyk, par E) het gemeld dat dit moeilik vir die auditkomitee is om ferm teen die bestuur op te tree wat betref nie-gerusstellingsdienste, want die bestuur speel 'n groot rol in die aanstelling van die lede van die auditkomitee.

Volgens een van die respondente (Cape Society, par 6.) behoort daar 'n plafon op die persentasie wat nie-gerusstellingsfooie van die totale fooie is, geplaas te word. Hulle stel voor ongeveer 50% van die gerusstellingsfooie.

Die minister het nie die aanbeveling van die paneel dat geen minimum statutêre beperking op die lewering van nie-gerusstellingsdienste geplaas word, aanvaar nie (Gloeck 2004b, Wort in Msiza [red] 2004a).

Die voorgestelde regulering van die ouditeursprofessie in Suid-Afrika volgens die DAUPB plaas geen beperking op die lewering van nie-gerusstellingsdienste aan gerusstellingskliënte nie. Die voorgestelde veranderinge aan die Maatskappywet behels onder meer dat ouditeure verbied word om die volgende nie-gerusstellingsdienste aan gerusstellingskliënte wat openbare belang maatskappye is, te lewer: Boekhouding, rekeningkundige en interne auditdienste. Die minister en die auditkomitee kan verdere nie-gerusstellingsdienste voorskryf wat nie aan 'n openbarebelang-maatskappy gelewer mag word nie. Verder moet die auditkomitee die aard en omvang van nie-gerusstellingsdienste wat deur die ouditeur gelewer kan word, bepaal.

Twee van die respondente wat kommentaar op die DAUPB gelewer het (National Treasury 2004b), is egter van mening dat ware onafhanklikheid van ouditeure slegs bereik kan word indien wetgewing verbied dat ouditeure nie-gerusstellingsdienste aan gerusstellingskliënte kan lewer, ongeag die tipe onderneming (CPASA, Groepe).

Gevolgtrekking

Die voorgestelde regulering behoort in 'n mate tot die onafhanklikheid en die siening van die onafhanklikheid van die ouditeursprofessie by te dra omdat daar 'n verbod op die lewering van sekere nie-gerusstellingsdienste aan gerusstellingskliënte is. In die lig van die gebrek aan vertroue in die ouditeursprofessie is die omvang van die dienste wat verbied word, egter nie

voldoende nie want die lewering van nie-gerusstellingsdienste aan gerusstellingskliënte moet nie tot 'n botsing van belange lei nie en moet nie daartoe lei dat 'n ouditeur sy eie werk audit of bestuursbesluite neem nie.

Volgens die voorgestelde regulering moet die ouditkomitee die lewering van nie-gerusstellingsdienste wat nie verbied word nie, goedkeur, maar daar is nie duidelikheid oor die riglyne of raamwerk wat die ouditkomitee moet volg en oor wie die parameters rakende die lewering van nie-gerusstellingsdienste moet stel nie. In die lig van die gebrek aan vertroue in die ouditeursprofessie blyk dit dat 'n werklik onafhanklike liggaam vir die goedkeuring van die lewering van nie-gerusstellingsdienste aan gerusstellingskliënte (indien dit wel toegelaat word) verantwoordelik moet wees, of minstens die riglyne of raamwerk moet bepaal wat die ouditkomitee by die goedkeuring van die lewering van nie-gerusstellingsdienste aan gerusstellingskliënte moet volg.

Indien die ouditeursprofessie toegelaat word om wel sekere nie-gerusstellingsdienste aan gerusstellingskliënte te lewer, behoort daar verder 'n plafon geplaas te word op die persentasie wat nie-gerusstellingsfooie van die totale fooie uitmaak.

Indien die vertroue in die ouditeursprofessie nie herstel word nie, blyk 'n totale verbod op die lewering van nie-gerusstellingsdienste aan gerusstellingskliënte onafwendbaar te wees. Dit is in ooreenstemming met die openbare sektor in Suid-Afrika waar die lewering van nie-gerusstellingsdienste aan gerusstellingskliënte verbied word.

Langdurige verbintenis met dieselfde gerusstellingskliënt

In hoofstuk 4 is daar tot die gevolgtrekking gekom dat die gemeenskap en ook die ouditeursprofessie beter gedien sal word indien ouditeure verplig word om te verwissel. 'n Langdurige verhouding lei daartoe dat die ouditeur se onafhanklikheid aangetas word omdat die ouditeur te familiêr en te simpatiek met die belange van die kliënt word en die ouditeur en die bestuur kan ook te familiêr word. Die siening bestaan dat die verwisseling van ouditeure tot 'n vars benadering tot die entiteit se sake en finansiële verslagdoening lei. Die paneel het ook beaam dat die siening bestaan dat 'n langdurige verbintenis met dieselfde gerusstellingskliënt die onafhanklikheid van 'n ouditeur kan aantas (National Treasury 2004h, section B, term of reference 3, par 3.3).

Die DAPB het nie die verwisseling van ouditeure aangeraak nie (National Treasury 2004d).

Uit hoofstuk 4 het dit geblyk dat die ouditeursprofessie nie ten gunste van die verwisseling van ouditeure is nie. Die verwisseling van ouditeure is verder in Suid-Afrika soos volg aangespreek:

- In sy toespraak op 8 Mei 2002 het die minister versoek dat 'n stelsel van verwisseling van ouditeursfirmas ingestel moet word en verder gemeld “... [it is] not a question of whether or not firm rotation should be introduced but rather how often firm rotation should occur” [eie byvoeging] (SAICA 2003e).
- Die King-verslag (2002:139) stel dit dat die ouditkomitee die verwisselingsbeleid ten opsigte van ouditeure moet oorweeg en dan moet bepaal of dit nodig is om aan te beveel dat die aanstellingsvennoot moet verwissel as gevolg van 'n langdurige verhouding.

- Die meeste internasionale firmas het 'n beleid om vennote te verwissel, gewoonlik elke sewe jaar. Dit blyk egter dat daar nie altyd by die maatreël gehou word nie (SAICA 2003e).

Die paneel was van mening dat daar nie 'n statutêre beperking op die tydperk van die aanstelling van ouditeure geplaas moet word nie of dat die verwisseling van ouditeure statutêr vereis moet word nie omdat die hulpbronne in Suid-Afrika te beperk is. (Die argument hou nie steek nie omdat daar nie werklik meer ouditeure nodig is nie.) Die oorweging van die onafhanklikheid van ouditeure deur die ouditkomitee behoort die langdurige verbintenis met 'n spesifieke ouditeursfirma en die tydperk wat 'n spesifieke vennoot of gerusstellingspan by die gerusstellingsdiens betrokke kan wees, in te sluit (National Treasury 2004h, section B, term of reference 3, par 3.4-3.6). Volgens die paneel sal dit tot gevolg hê dat toepaslike beperkings op gerusstellingsvennote en senior personeel wat by die gerusstellingsdiens betrokke is, geplaas word - verkieslik nie meer as vyf jaar nie of, indien nodig, 'n beperking op die ouditeursfirma self (National Treasury 2004h, section B, term of reference 3, par 3.7).

Volgens die paneel sal die verwisseling van ouditeure ook die moontlikheid vergroot dat wesenlike wanvoorstellings nie opgespoor word nie omdat die nuwe ouditeure nie oor die nodige ondervinding en kennis met betrekking tot die ouditrisiko's van die onderneming beskik nie (National Treasury 2004h, section B, term of reference 3, par 3.5). Aan die ander kant is die argument dat 'n vars ondersoek van 'n kliënt juis die moontlikheid vergroot dat wesenlike wanvoorstellings opgespoor word en dat dit gevolglik tot beter oudits lei (sien hoofstuk 4 afdeling 2.2.3).

Een van die twee kwessies wat die meeste aandag geniet het tydens die openbare kommentaar oor die voorgestelde regulering van die ouditeursprofessie in Suid-Afrika was die verwisseling van ouditeure. Die meeste ouditeursfirmas was teen die verwisseling van ouditeure gekant en het aangevoer dat 'n deeglike audit net gedoen kan word indien die onderneming goed verstaan word. Dit kan lank duur om die kundigheid op te bou en gereelde verwisseling sal beteken dat baie tyd bestee moet word om dit by elke nuwe ouditspan weer op te bou. Dit sal daartoe lei dat gerusstellingsfooie die hoogte inskiet omdat uurtariewe gevra word. Die aandeelhouers sal uiteindelik hiervoor moet betaal, hoewel Meyer, van die Suid-Afrikaanse Aandeelhouersvereniging, van mening was dat dit die beleggers gerus sal stel dat die verhouding tussen die ouditeure en die maatskappy nie te intiem word nie (Wasserman 2003:15).

Volgens Loubser, uitvoerende hoof van die JSE Sekureiteitebeurs, lei die verpligte verwisseling van ouditeure tot die ontneming van die aandeelhouers, wat die eienaars van die maatskappy is, se reg (National Treasury 2004a, JSE Securities Exchange, par 3.). Aan die ander kant kan daar aangevoer word dat die aandeelhouers se reg in elk geval ingeperk word omrede elke maatskappy verplig is om ouditeure aan te stel. As in ag geneem word dat die aanstelling van ouditeure in die meeste gevalle grootliks deur die bestuur beïnvloed word en die aandeelhouers net die aanbeveling bekragtig, en die vergoeding wat ouditeure ontvang deur die bestuur van die gerusstellingskliënt en die ouditeure bepaal word, kan daar aanvaar word dat die aandeelhouers ten gunste daarvan sal wees dat 'n werklik onafhanklike liggaam wat in openbare belang optree, in teenstelling met die bestuur, vir die aanstelling en vergoeding van ouditeure verantwoordelik moet wees.

Al ses die respondente wat kommentaar op die verslag van die paneel gelewer het (National Treasury 2004g) en wat 'n duidelike mening oor die verwisseling van ouditeursfirmas uitgespreek het, was nie ten gunste daarvan nie (ACCA, SAICA, Banking Council, Ernst & Young, Deloitte, PricewaterhouseCoopers). Daarteenoor was vyf van die ses respondente wat 'n duidelike mening oor die verwisseling van gerusstellingsvennote uitgespreek het, ten gunste daarvan (ACCA, SAICA, KPMG, PricewaterhouseCoopers, Cape Society). Slegs een respondent was sterk gekant teen die verwisseling van gerusstellingsvennote (Banking Council).

Drie van die sewe respondente wat 'n duidelike mening uitgespreek het oor die stel van 'n raamwerk rakende verwisseling wat die ouditkomitee moet volg, was van mening dat die regulerende liggaam leiding moet verskaf of 'n raamwerk moet stel wat die ouditkomitee moet volg ten opsigte van die verwisseling van ouditeure (KPMG, Ernst & Young, Deloitte). Terwyl die ander vier respondente ten gunste daarvan was dat die ouditkomitee oor die verwisseling van ouditeure moet besluit (SAICA, CIMA, PricewaterhouseCoopers, Boland Belangegroep).

Volgens Clulow (2002:5), voormalige voorsitter van die SAIGR, is die verwisseling van die vennoot wat vir die aanstelling verantwoordelik is, nie voldoende nie en los dit nie die probleem op nie. Volgens hom het dit oor jare uit die werksoplyings wat hy as deel van die SAIGR se dissiplinêre proses hersien het, geblyk dat besluite wat die grootste risiko inhou, deur 'n span - waaronder die senior vennoot, die tegniese vennoot en die aanstellingsvennoot in samewerking met die kliënt - geneem word. Al word die aanstellingsvennoot dus verwissel, bly die ander vennote dieselfde en dit is in baie gevalle hulle langtermyn-verhouding met die kliënt wat die optrede van die ouditeursfirma bepaal.

Die minister het nie die aanbeveling van die paneel dat daar geen statutêre vereiste is dat ouditeure moet verwissel, aanvaar nie. Hy het vereis dat verdere ondersoek na internasionale neigings gedoen moet word (Gloeck 2004b, Wort in Msiza [red] 2004a).

Die voorgestelde regulering van die ouditeursprofessie in Suid-Afrika volgens die DAUPB behandel nie die verwisseling van ouditeure nie. Die voorgestelde wysigings aan die Maatskappywet behels onder meer dat dieselfde ouditeur nie vir meer as vier agtereenvolgende jare as die ouditeur van 'n openbarebelang-maatskappy mag optree nie. So 'n ouditeur is dan aan 'n afkoelperiode van twee jaar onderhewig.

Heelwat respondente wat kommentaar op die voorgestelde regulering gelewer het (National Treasury 2004b), was van mening dat die vierjaar-tydperk nie toepaslik is nie omdat dit onder meer die doeltreffendheid van die gerusstellingsfunksie sal verwater (Brait, BDO Spencer Steward, De Beers, Paris, ACCA, JD Group, SAICA, KPMG, Deloitte, Ernst & Young, PricewaterhouseCoopers). Een van die respondente (Deloitte) het aanbeveel dat wetgewing net die breë raamwerk daarstel en dat die IRBA detail-riglyne bepaal. Die ouditkomitee kan dan sodanige raamwerk gebruik in sy besluit oor die verwisseling van ouditeure vir 'n spesifieke entiteit. Sommige respondente (National Treasury 2004b) was ook van mening dat daar nie in wetgewing met verwisseling gehandel moet word nie, maar dat die SBE die vereistes moet bepaal (Brait, JD Group, Deloitte). Daarenteen was sommige respondente wel ten gunste van die verwisseling van ouditeursfirmas (Paris, Groepe, Sizwe, ABASA).

Gevolgtrekking

Die voorgestelde regulering behoort in 'n mate tot die onafhanklikheid en die siening van die onafhanklikheid van die ouditeursprofessie by te dra omdat ouditeure verplig word om ná vier jaar te verwissel. Die verpligte verwisseling van gerusstellingsvennote sal noodgedwonge tot bykomende aanvanklike koste lei. Die nadeel van die gebrek aan onafhanklikheid van ouditeure is egter veel groter as die praktiese probleme wat met die verwisseling van ouditeure gepaard gaan. In die lig van die gebrek aan vertroue in die ouditeursprofessie moet die beperking minstens op die aanstellingsvennoot van toepassing wees en op ander vennote wat 'n wesenlike rol by die aanstelling speel, soos die tegniese vennoot en enige senior vennote. Duidelikheid moet egter verkry word oor watter vennote almal moet verwissel.

In die geval van veral genoteerde maatskappye is die verwisseling van die gerusstellingsvennote waarskynlik nie voldoende om die onafhanklikheid van die gerusstellingsfunksie te verseker nie. Hoewel 'n nuwe gerusstellingsvennoot van dieselfde firma 'n vars benadering tot die gerusstellingsdiens behoort te hê, is dit onwaarskynlik dat vorige wandade blootgelê sal word of verbeterde “whistle blowing” aan die gemeenskap sal geskied omdat dit steeds dieselfde regsenteit se aanspreeklikheid en aansien is wat aan risiko blootgestel is. Derhalwe, om vertroue in die ouditeursprofessie te verbeter, is dit noodsaaklik dat die verwisseling van ouditeursfirmas in die geval van veral genoteerde maatskappye verpligtend gemaak moet word, met die voorbehoud dat die auditpersoneel nie met die verwisseling van ouditeursfirmas na die ouditeursfirma wat as ouditeure gaan optree, mag oorskuif nie.

Ten einde die tekort aan spesialis-vaardighede in sekere sektore soos die bankwese, versekeringswese en mynwese uit die weg te ruim, kan die reëls oor verwisseling voorsiening maak dat vennote by die audits van die filiale van entiteite in openbare belang betrokke kan raak ter voorbereiding tot hulle rol as aanstellingsvennoot van die hoofentiteit later. Die gebruik van gesamentlike audits kan ook verder ondersoek word.

Aanstelling en vergoeding van ouditeure

In hoofstuk 4 is daar tot die gevolgtrekking gekom dat die gemeenskap en ook die ouditeursprofessie beter gedien sal word indien die auditkomitee van die maatskappy, wat oor voldoende hulpbronne beskik, vir die aanstelling en vergoeding van ouditeure verantwoordelik is.

Die DAPB het nie die aanstelling en vergoeding van ouditeure behandel nie (National Treasury 2004d).

Die paneel het in sy opsomming gemeld dat daar 'n moontlike botsing van belange bestaan omdat die aanstelling van ouditeure prakties deur die direkteure beheer word, ten spyte daarvan dat die werklike kliënt die aandeelhouers is met wie die ouditeure dikwels geen direkte kontak het nie. Volgens die paneel is dit 'n belangrike oorweging wat baie van hulle aanbevelings onderlê (National Treasury 2004h, executive summary, par 2). Die onderliggende kommer is volgens die paneel dat die onafhanklikheid van 'n ouditeur aangetas word deurdat bestuur eintlik die aanstelling en vergoeding van 'n ouditeur beheer (National Treasury 2004h, section B, term of reference 4, par 4.1.1).

Die SAIGR (SAICA 2003c), as 'n verteenwoordiger van die ouditeursprofessie, het aanbeveel dat die ouditkomitee van die kliënt vir die aanstelling en vergoeding van ouditeure verantwoordelik moet wees. Die paneel het dié aanbeveling van die SAIGR gesteun (National Treasury 2004h, section B, term of reference 4, par 4.23).

Vier van die vyf respondente wat kommentaar op die verslag van die paneel gelewer het (National Treasury 2004g) en wat 'n duidelike mening oor die aanstelling en vergoeding van ouditeure uitgespreek het, was ten gunste daarvan dat die ouditkomitee vir die aanstelling en vergoeding van ouditeure verantwoordelik moet wees (SAICA, KPMG, Boland Belangegroep, Cape Society). Daarteenoor was een respondent van mening dat die ouditkomitee net die aanstelling van ouditeure op die algemene jaarvergadering moet aanbeveel sodat die aandeelhouers die kans het om so 'n aanstelling te veto (CIMA).

Twee van die respondente het daarop gewys dat die gerusstellingsfooie in werklikheid steeds deur die bestuur voor die ouditkomiteevergadering bepaal sal word omdat die gerusstellingsfooie vooraf uit professionele hoflikheid of in 'n poging om 'n redelike begroting daar te stel, in detail met bestuur bespreek word. Hoewel die ouditkomitee vir die aanstelling en vergoeding van ouditeure verantwoordelik is, kan die ouditkomitee die fooie goedkeur sonder detail-besprekings, veral in die geval waar die bestuur en die ouditeur tevrede is, wat die ouditkomitee in werklikheid met weinig mag laat. Die ouditkomitee “rubber stamp” net die besluite van die bestuur (Cape Society, par 3., Sizwe Ntsaluba VSP, term of reference 4).

Die voorgestelde regulering van die ouditeursprofessie in Suid-Afrika volgens die DAUPB behandel nie die aanstelling en vergoeding van ouditeure nie. Die voorgestelde veranderinge aan die Maatskappywet behels onder meer dat die ouditkomitee 'n onafhanklike ouditeur vir aanstelling moet nomineer (indien die maatskappy nie sodanige ouditeur aanstel nie, moet die ouditkomitee verklaar dat die voorgestelde ouditeur onafhanklik van die maatskappy is ten einde die ouditeur se aanstelling te bekragtig) en die vergoeding van die ouditeur en die voorwaardes van die aanstelling moet bepaal.

Sommige respondente wat kommentaar op die voorgestelde regulering gelewer het (National Treasury 2004b), was van mening dat die aandeelhouers vir die aanstelling van die ouditeur verantwoordelik moet wees (KPMG, Rossouw) en dat die omvang van die ouditeur se verantwoordelikhede/aanstelling in die finansiële jaarstate uiteengesit moet word omdat die ouditeur uiteindelik aan die aandeelhouers rekenskap en verantwoording moet doen (Rossouw).

Die voorgestelde veranderinge aan die Maatskappywet is nie duidelik oor wie die nominasie van die ouditkomitee rakende die aanstelling van 'n ouditeur ter syde kan stel nie. Twee van die respondente (Sizwe, Deloitte) het aanbeveel dat slegs die aandeelhouers oor sodanige mag kan beskik (National Treasury 2004b). Indien die direkteure oor sodanige mag beskik, is die geval presies dieselfde as wat dit tans is.

Gevolgtrekking

Die voorgestelde veranderinge aan die Maatskappywet wat bepaal dat die ouditkomitee 'n ouditeur vir aanstelling moet nomineer en die vergoeding van die ouditeur moet bepaal, behoort in 'n mate tot die onafhanklikheid en die siening van die onafhanklikheid van die ouditeursprofessie by te dra. Daar is egter nie duidelikheid oor wie die riglyne of raamwerk wat die ouditkomitee moet volg, gaan stel nie of wie die nominasie van die ouditkomitee rakende die aanstelling van 'n ouditeur ter syde kan stel nie.

In die lig van die gebrek aan vertroue in die ouditeursprofessie blyk dit noodsaaklik te wees dat 'n werklik onafhanklike liggaam die riglyne of raamwerk moet stel wat die ouditkomitee by die aanstelling en vergoeding van ouditeure moet volg. Derhalwe sal dit nie meer vir die kliënt en die ouditeur nodig wees om die vergoeding te beding nie, met die gevolg dat “low-balling” nie meer 'n probleem sal wees nie en dat dit nie meer vir ouditeursfirmas nodig sal wees om vir gerusstellingsdienste te tender nie. Daar kan dan spesifiek vir die verwisseling van ouditeure voorsiening gemaak word, byvoorbeeld deur nie die omvang van die gerusstellingsdiens gedurende die eerste paar jaar van 'n nuwe aanstelling te beperk nie.

Indiensneming van voormalige gerusstellingspersoneel deur gerusstellingskliënte

In hoofstuk 4 is daar tot die gevolgtrekking gekom dat die gemeenskap en ook die ouditeursprofessie beter gedien sal word indien 'n afkoelperiode ingestel word waartydens daar 'n verbod op die indiensneming van gerusstellingspersoneel deur 'n gerusstellingskliënt is (die afkoelperiode moet minstens tot op die bestuurdersvlak van die gerusstellingspersoneel asook op alle sleutel- en finansiële poste by die gerusstellingskliënt van toepassing wees).

Uit hoofstuk 4 het dit geblyk dat die ouditeursprofessie nie ten gunste van die instel van 'n afkoelperiode is nie. Volgens hulle moet die ouditkomitee die indiensneming van voormalige gerusstellingspersoneel in sleutelposte by gerusstellingskliënte goedkeur ten einde onafhanklikheid te bevorder. Die SAIGR, as 'n verteenwoordiger van die ouditeursprofessie, het in 2003 die siening van die ouditeursprofessie beklemtoon toe hy gemeld het dat 'n verbod op die indiensneming van gerusstellingspersoneel deur gerusstellingskliënte onbillik is omdat sulke aanstellings in die meeste gevalle waarskynlik nie die onafhanklikheid van 'n ouditeur aantast nie en dit ook nie ingevolge die Suid-Afrikaanse Grondwet aanvaarbaar is nie (SAICA 2003f).

Die DAPB en die paneel het nie die indiensneming van gerusstellingspersoneel deur gerusstellingskliënte behandel nie (National Treasury 2004d, National Treasury 2004h). Een van die respondente wat kommentaar op die verslag van die paneel gelewer het, het egter gemeld dat daar beperkinge (byvoorbeeld 'n sekere tydsbeperking) op gerusstellingsvennote moet wees om aanstellings soos finansiële direkteur by hulle kliënte te aanvaar (National Treasury 2004g, Cape Society, par 6.).

Die DAUPB vereis ook nie dat daar 'n afkoelperiode moet wees voordat voormalige gerusstellingspersoneel by gerusstellingskliënte kan gaan werk nie.

Gevolgtrekking

Die DAUPB stel geen afkoelperiode voordat voormalige gerusstellingspersoneel deur gerusstellingskliënte in diens geneem mag word nie en vereis ook nie dat die indiënsneming van voormalige gerusstellingspersoneel in sleutelposte by gerusstellingskliënte goedgekeur moet word nie. Hoewel dit met die siening van die paneel ooreenstem, sal dit nie tot die onafhanklikheid en die siening van die onafhanklikheid van die ouditeursprofessie bydra nie. In die lig van die gebrek aan vertroue in die ouditeursprofessie is die instelling van 'n afkoelperiode (wat minstens tot op die bestuurdersvlak van die gerusstellingspersoneel van toepassing is asook op alle sleutel- en finansiële poste by die gerusstellingskliënt) waartydens daar 'n verbod op die indiënsneming van gerusstellingspersoneel deur 'n gerusstellingskliënt is, noodsaaklik.

4.2 Etiese en ouditstandaarde

In hoofstuk 4 is daar tot die gevolgtrekking gekom dat die gemeenskap en ook die ouditeursprofessie beter gedien sal word indien die gemeenskap by die prosesse en prosedures vir die stel van die etiese en ouditstandaarde betrokke is, die standaard statutêre steun geniet en op 'n beginsel-grondslag geskryf word.

Die DAPB het gemeld dat onafhanklike liggame wat uit ouditeure en ander belanghebbendes bestaan, vir die etiese en ouditstandaarde verantwoordelik moet wees (National Treasury 2004d, SAICA 2003j).

Die paneel het nie spesifiek die stel van etiese en ouditstandaarde behandel nie, maar het wel gemeld dat 'n regulerende raamwerk vir ouditeure aansienlike kundigheid vereis, spesifiek by die stel van standaarde. Diegene wat gereguleer word, beskik gewoonlik oor sodanige kundigheid en nie die regering of die onafhanklike lede van die reguleerder nie (National Treasury 2004h, section C, term of reference 1, par 4.7).

Die DAUPB (National Treasury 2004e) stel die SBE, wat etiese standaarde stel, en die SBA, wat ouditstandaarde stel, daar. Verder bepaal dit dat die SBE en die SBA se lede 50% ouditeure en 50% ander belanghebbendes moet wees. Een van die respondente (Stobie) het in sy kommentaar op die DAUPB gemeld dat te veel mag aan die ouditeursprofessie gegee word omdat 50% van die lede deel van die ouditeursprofessie is (National Treasury 2004b). Die SAIGR is ook van mening dat minder as 50% van die lede van die SBE ouditeure moet wees ten einde die onafhanklikheid van die liggaam te verbeter.

In die DAUPB is daar geen aanduiding dat die standaard statutêre steun geniet nie. Die DAUPB bevat ook geen riglyne oor die stel van etiese en ouditstandaarde nie (National Treasury 2004b, SAICA). Derhalwe kan die gemeenskap nie beweer dat daar by die stel van etiese en ouditstandaarde nie aan die riglyne voldoen is nie, omdat daar nie riglyne is nie.

Sekere etiese standaarde is op reëls gegrond, soos watter dienste nie aan openbarebelangmaatskappye gelewer mag word nie en hoe dikwels ouditeure moet verwissel (hoewel dit in die voorgestelde veranderinge aan die Maatskappywet vervat is en nie in die DAUPB nie). Daarteenoor is sekere etiese standaarde beginsel-gegrond, byvoorbeeld dat die ouditkomitee

die aard en omvang van nie-gerusstellingsdienste wat deur die ouditeur gelewer kan word, moet bepaal. 'n Beginsel-gegronde benadering tot die stel van standarde is voordeliger omdat die aard van elke aanstelling verskillend is en derhalwe word die uitoefening van professionele oordeel tydens die uitvoer van 'n audit vereis (Agulhas 2003).

Daar is egter heelwat onduidelikhede in die DAUPB:

- In ooreenstemming met die aanbeveling van die paneel, bepaal die DAUPB dat ouditeure vals voorstellings of wesenlike nie-openbaarmakings deur die bestuur aan die regulerende liggaam moet rapporteer (artikel 22). Heelwat respondente (National Treasury 2004b) het hulle kommer uitgespreek oor die toepassing van hierdie artikel omdat daar direk aan die IRBA verslag gedoen word sonder om dit eers met bestuur op te volg, en verder moet die ouditeur meld of dit na alle waarskynlikheid binne 30 dae reggestel sal word terwyl daar nog geen kontak met bestuur was nie (Sizwe, SAICA, Ernst & Young, PricewaterhouseCoopers). Volgens een van die respondente (KPMG) sal dit tot gevolg hê dat die ouditeur by elke aanstelling 'n regsconsultant moet aanstel. Verder is daar ook onduidelikheid oor die bepaling van die wesenlikheid van die aangeleentheid. Van die respondente (Deloitte, Ernst & Young, PricewaterhouseCoopers) was van mening dat die aangeleentheid wesenlik met betrekking tot die finansiële inligting van die entiteit moet wees.
- Die DAUPB plaas 'n verbod op die uitvoer van 'n audit deur 'n ouditeur wat gedurende die huidige jaar en die vorige twee jaar 'n direkte of indirekte finansiële belang in 'n maatskappy het of gehad het. Daar is egter nie duidelikheid oor die wesenlikheid van die finansiële belang nie. Dit is baie wyd gestel en daar word nie voorsiening voor gemaak dat die ouditeur voor die aanvaarding van sy aanstelling as ouditeur van die finansiële belang ontslae kon raak nie. Daar is ook nie duidelikheid of sodanige beperking mense insluit wat aan die ouditeur of die ouditeursfirma verwant is nie.
- Die gepastheid daarvan om onafhanklikheid in wetgewing te behandel, pleks van in (byvoorbeeld) 'n etiese kode/standaarde, word ook deur sommige respondente bevraagteken (ACCA, Deloitte, Ernst & Young, PricewaterhouseCoopers) (National Treasury 2004b).
- Daar word net met een bedreiging vir onafhanklikheid in die DAUPB gehandel, naamlik die verbod op die uitvoer van 'n audit deur 'n ouditeur wat 'n direkte of indirekte finansiële belang by 'n maatskappy het of gehad het, terwyl daar met die ander bedreigings vir onafhanklikheid in die voorgestelde wysigings aan die Maatskappywet gehandel word.

Gevolgtrekking

Die voorgestelde wetgewing rakende die stel van etiese en auditstandaarde behoort in 'n mate tot die onafhanklikheid en die siening van die onafhanklikheid van die ouditeursprofessie by te dra omdat die IRBA verantwoordelik is vir die instelling en finansiering van twee statutêre liggame, die SBE en die SBA, wat onderskeidelik vir die stel van etiese en auditstandaarde verantwoordelik is. Die IRBA is ook verantwoordelik vir die aanstelling van die lede van die

SBE en die SBA, en nie meer as die helfte van die lede mag ouditeure wees nie. Dit sal verseker dat daar bevoegde ouditeure aangestel word met die nodige kennis van die gebied wat gereguleer word. Die onafhanklikheid van die liggaam kan egter bevraagteken word omdat te veel mag aan die ouditeursprofessie gegee word. Die meerderheid van die lede moet nie-ouditeure wees wat die integriteit van die standaardstellingsproses toets om te verseker dat die standaarde in openbare belang is. Op hulle beurt moet die SBE en die SBA aan die IRBA verslag doen oor die volvoering van hulle mandaat.

Die etiese en ouditstandaarde is beginsel-gegrond, afgesien van sekere etiese standaarde wat reëls-gegrond is, soos watter dienste nie gelever mag word nie en hoe dikwels ouditeure moet verwissel. In die lig van die gebrek aan vertroue in die ouditeursprofessie is dit gepas dat sekere optrede pertinent verbied word. Uit afdeling 4.1 is dit duidelik dat daar spesifiek ten opsigte van onafhanklikheid steeds tekortkominge in die etiese en ouditstandaarde bestaan, byvoorbeeld die omvang van die nie-gerusstellingsdienste wat nie aan gerusstellingskliënte gelever mag word nie en die instelling van 'n afkoelperiode waartydens daar 'n verbod op die indiensneming van gerusstellingspersoneel deur 'n gerusstellingskliënt is.

Die DAUPB stel 'n breë raamwerk daar maar daar is nie duidelikheid oor wie die detail-riglyne wat onder meer die ouditkomitee moet volg, gaan stel nie. Aan die ander kant behoort wetgewing net 'n betroubare proses daar te stel ten einde duidelike standaarde te stel en 'n kode moet met etiese en ouditstandaarde handel. Dié benadering is meer buigbaar omdat standaarde aangepas kan word sonder om deur die proses te gaan om wetgewing te verander.

Ten einde die nakoming van standaarde te monitor en teen oortreders op te tree, is dit belangrik dat die standaarde statutêre steun geniet, wat nie die geval is nie.

4.3 Monitering en dissiplinerings

In hoofstuk 4 is daar tot die gevolgtrekking gekom dat die gemeenskap en ook die ouditeursprofessie beter gedien sal word as een onafhanklike liggaam wat oor die nodige statutêre mandaat en hulpbronne beskik en wat nie deur die professie gefinansier word nie, vir die monitering en dissiplinerings van die ouditeursprofessie verantwoordelik is, die prosesse meer deursigtig is en rekenskap aan die gemeenskap gegee word.

Die belangrikheid van 'n onafhanklike liggaam wat vir die monitering en dissiplinerings van die ouditeursprofessie verantwoordelik is, word deur die volgende uitlating van Land (1995:92) beklemtoon:

“The fundamental difference will be that if regulation of the auditing profession is transferred to a truly independent regulating body, then monitoring standards, and the investigation and disciplinary action surrounding alleged audit failure, will be wholly transparent and unequivocally independent of the profession. While the possibility of regulatory failure will inevitably remain, responsibility for such failure will be, and will be seen to be, outside the accountancy profession's domain.”

Die DAPB het bepaal dat die RBA een of meer dissiplinêre komitees moet instel wat vir die monitering en dissiplinering van die ouditeursprofessie verantwoordelik is (artikel 17) en dat die RBA vir praktykoorsigte verantwoordelik is (artikel 19) (National Treasury 2004d).

Die minister het die kasklig op die ouditeursprofessie in Suid-Afrika geplaas toe hy gedurende sy 2002-begrotingsrede gemeld het dat bewyse verlang word dat die professie teen oortreders optree. Hy het die stelling gemaak dat daar te min dissiplinêre optrede deur die ouditeursprofessie is en bygevoeg: "... auditors should lose their professional licences for gross transgressions" (Steyn 2002).

Volgens Loubser, uitvoerende hoof van die JSE Sekuriteitebeurs, is die sukses van self-regulering afhanklik van die regulerende liggaam se vermoë en doeltreffendheid om toepaslike stappe teen sy lede te neem. Volgens hom is die huidige magte wat aan die OROR verleen word, onvoldoende wat betref dissiplinering en is dit een van die gebiede wat aangespreek moet word indien die beeld van die ouditeursprofessie verbeter wil word (National Treasury 2004a, JSE Securities Exchange).

Die paneel het die volgende kritiek teen die monitering en dissiplinering van die ouditeursprofessie uitgespreek (National Treasury 2004h):

- Die professionele dissiplinêre liggaam word nie as onafhanklik en as 'n beskermmer van die openbare belang gesien nie (section B, par 5.1.2).
- Daar is 'n gebrek aan spoedige optrede teen ouditeure wat oortree en die proses is nie deursigtig nie (section B par 5.1.1).
- Die OROR het nie die mag om die verskaffing van bewyse gedurende sy ondersoekproses af te dwing nie, wat die wyse en spoed waarop daar met aangeleenthede gehandel word, beïnvloed (section B, par 5.1.4.).
- Slegs individuele ouditeure kan aanspreeklikheid vir wangedrag opdoen want die ouditeursfirmas is nie geregistreer as praktisyns nie en daarom kan ouditeursfirmas nie strawwe soos boetes of 'n skorsing opgelê word nie (section B, par 5.6).

Derhalwe het die paneel die volgende aanbeveel (section B, par 5.17):

- Verpligte registrasie van ouditeursfirmas en individuele ouditeure en dat firmas aan dieselfde dissiplinêre prosedures as individue onderhewig moet wees.
- Indien ouditeure doelbewus of roekeloos oor die finansiële jaarstate verslag doen, behoort dit 'n statutêre oortreding te wees en die nodige boetes en strawwe moet voorgeskryf word.
- Voldoende finansiering moet van die regering verkry word.

- 'n Afgetrede regter moet as voorsitter van die dissiplinêre komitee optree. Die lede moet uit 'n gelyke getal ouditeure en nie-ouditeure bestaan, maar die beslissende stem van die voorsitter moet daarvoor sorg dat dit nie deur ouditeure oorheers word nie. Die voorsitter moet bepaal watter klagtes die dissiplinêre komitee moet ondersoek en watter die professionele liggaam moet ondersoek.
- 'n Verbod op die gebruik van die bevindinge van die dissiplinêre komitee in toekomstige regsdinge teen ouditeure.
- Verpligte skorsing sonder die moontlikheid om weer toegelaat te word in die geval van ouditeure wat skuldig bevind word aan bedrog of ander ernstige oneerlikheid, en in die geval van herhalende oortreders.

Al vyf respondente wat kommentaar op die verslag van die paneel gelewer het (National Treasury 2004g) en wat 'n duidelike mening uitgespreek het oor die summiere skrapping van herhalende oortreders, statutêre boetes en die magte van die dissiplinêre liggaam om te dagvaar, was ten gunste daarvan (CIMA, Deloitte, KPMG, PricewaterhouseCoopers, Boland Belangegroep).

Een van die respondente het daarop gewys dat dit wel in openbare belang is dat die name van ouditeure, hulle firma se naam en die strafmaatreëls wat opgelê is in die media bekend gemaak word, maar dat die uitspraak of bevinding nie in regsdinge teen 'n ouditeur gebruik moet word nie. Indien die bevinding en die besonderhede openbaar gemaak is, bestaan die moontlikheid egter dat dit toekomstige regsdinge kan beïnvloed (Sizwe Ntsaluba VSP, term of reference 5).

Die DAUPB (National Treasury 2004e) bepaal dat die IRBA verantwoordelik is vir die dissiplinêre aksies en praktykoorsigte van die ouditeursprofessie. Die IRBA is verantwoordelik vir die instelling en finansiering van 'n dissiplinêre tribunaal (iemand met ondervinding as 'n regter moet as president optree en die lede moet uit 'n gelyke aantal ouditeure en ander belanghebbendes bestaan), 'n ondersoekkomitee en 'n dissiplinêre komitee (slegs ouditeure word in die ondersoek- en die dissiplinêre komitee verteenwoordig) ten einde hulle dissiplinêre verantwoordelikhede na te kom (artikel 25). Die ondersoekkomitee moet klagtes ondersoek en as dit geregverdig is, moet die uitslag van die ondersoek na die president van die dissiplinêre tribunaal verwys word. As die president van die dissiplinêre tribunaal bevind dat die gedrag openbare vertroue in die ouditeursprofessie skend, moet dit na die dissiplinêre tribunaal vir verhoor verwys word, anders moet dit deur die dissiplinêre komitee verhoor word (artikel 27 & 28).

Een van die respondente (Follett-Smith) het aanbeveel dat 'n regsgeleerde in die ondersoek- en die dissiplinêre komitee moet dien terwyl twee van die respondente (BDO Spencer Steward, SAICA) aanbeveel het dat 'n onafhanklike persoon voorsitter van die dissiplinêre komitee moet wees ten einde die onafhanklikheid daarvan te verhoog. In 2004 was 'n regs kundige, volgens die aanbevelings van die Myburgh-kommissie, voorsitter van die dissiplinêre komitees van die OROR en volgens die OROR het dit die proses verbeter (National Treasury 2004b).

Verder bepaal die DAUPB die volgende (National Treasury 2004e):

- Waar beweerde onbehoorlike gedrag deur 'n ouditeur aan kriminele of siviele vervolging onderhewig is, sal die ondersoek na sulke beweerde gedrag nie hoef te wag totdat die kriminele of siviele vervolging afgehandel is nie (artikel 27(3)).
- Bewyse wat tydens 'n ondersoek of 'n verhoor verskaf is en bevindinge tydens 'n verhoor kan nie deur of teen 'n persoon wie se gedrag aan 'n ondersoek of verhoor onderwerp is, in toekomstige siviele of kriminele vervolgings in enige hof gebruik word nie, maar slegs in dissiplinêre vervolgings deur 'n professionele liggaam (artikel 29(2)).
- Die dissiplinêre liggaam is by magte om enige bewyse of getuienis af te dwing (artikel 30(2)).
- Die skuldiges moet tot die finansiering van die ondersoek en dissiplinering bydra (artikel 31(1)).
- Die IRBA moet die naam van die persoon wat skuldig bevind is, die naam van sy firma en die besonderhede van die strafmaatreëls wat opgelê is in minstens een nasionale koerant bekend maak (artikel 31(3)).
- Alle belanghebbendes kan die verhore van die dissiplinêre tribunaal en die dissiplinêre komitee bywoon (artikel 30(5)).
- Die IRBA moet kwartaalliks aan die minister verslag doen oor sy dissiplinêre vervolgings (artikel 47(3)).

Die paneel (National Treasury 2004h, executive summary, par 9) het die verpligte deregistrasie aanbeveel van ouditeure wat aan bedrog en ernstige oneerlikheid skuldig bevind word, maar die DAUPB maak geen voorsiening daarvoor nie.

Volgens die DAUPB word praktykoorsigte deur die ouditeursprofessie gefinansier, wat twyfel oor die onafhanklikheid van dié funksie kan laat ontstaan. Daar is geen aanduiding dat praktykoorsigte deur 'n toegewyde span uitgevoer gaan word nie. Twee van die respondente (Grant Thornton, Deloitte) het aanbeveel dat die wet voorsiening moet maak vir die openbare bekendmaking van die resultate van praktykoorsigte (National Treasury 2004b).

Die professionele liggame is egter steeds verantwoordelik om die gedrag en optrede van hulle lede te monitor en oortreders te dissiplineer, aangesien dit een van die vereistes is wat nagekom moet word voordat die IRBA 'n professionele liggaam sal akkrediteer.

Gevolgtrekking

Die voorgestelde wetgewing rakende monitering en dissiplinering behoort in 'n mate tot die onafhanklikheid en die siening van die onafhanklikheid van die ouditeursprofessie by te dra omdat die IRBA statutêr verantwoordelik is vir die instelling en finansiering van die dissiplinêre tribunaal, die ondersoek- en die dissiplinêre komitee. Derhalwe beskik sodanige tribunaal en komitees oor 'n statutêre mandaat. Gevalle in openbare belang word deur die

dissiplinêre tribunaal verhoor. Dié liggaam bestaan egter uit 'n gelyke aantal ouditeure en ander belanghebbendes (uitgesonder die president) wat daartoe kan lei dat die liggaam nie as onafhanklik van die ouditeursprofessie gesien word nie. Die lede van die ondersoek- en die dissiplinêre komitee is egter slegs ouditeure, wat sal meebring dat hulle onafhanklikheid bevraagteken word. Die feit dat die ouditeursprofessie verantwoordelik is vir die finansiering van die IRBA, wat weer op sy beurt verantwoordelik is vir die finansiering van die tribunaal en komitees, kan ook daartoe lei dat die onafhanklikheid van die liggame bevraagteken word. Daar is 'n botsing van belange omdat die IRBA aan die een kant net van die ouditeursprofessie afhanklik is vir die finansiering van sy monitoring en dissiplinerings, en aan die ander kant verplig is om geregistreerde ouditeure wat oortree, se registrasie op te skort.

Daar behoort geen probleem met die bevoegdheid van die dissiplinêre tribunaal te wees nie omdat die helfte van die lede deel van die ouditeursprofessie is wat oor spesialis-kennis van die gebied wat gereuleer word, behoort te beskik, en die ander helfte van die lede deel van die gemeenskap is wat oor die nodige kennis van die openbare belang behoort te beskik. Die lede van die ondersoek- en die dissiplinêre komitee is egter slegs ouditeure, wat daartoe kan lei dat hulle bevoegdheid ten opsigte van die openbare belang bevraagteken word.

Die verhore van die dissiplinêre tribunaal en komitee is oop vir die gemeenskap, wat tot die deursigtigheid van die proses sal bydra. Die IRBA moet kwartaalliks aan die minister verslag doen oor alle dissiplinêre vervolgings, maar daar is geen verslagdoening aan die gemeenskap nie. Verder moet die IRBA die naam van die persoon wat skuldig bevind is, die naam van sy firma en die besonderhede van die strafmaatreëls wat opgelê is in minstens een nasionale koerant bekend maak.

Die IRBA is ook statutêr verantwoordelik vir die uitvoer van praktykoorsigte. Die feit dat die kostes van die praktykoorsigte van die betrokke ouditeur verhaal word, kan daartoe lei dat die onafhanklikheid van die proses bevraagteken word. Daar is geen aanduiding wie die praktykoorsigte gaan uitvoer nie en of daar openlik verslag oor die resultate gedoen gaan word nie. Daar word ook nie voorsiening gemaak dat die IRBA die mag het om, as gevolg van die uitslae van die praktykoorsigte, te kan besluit of 'n persoon steeds geskik is om as ouditeur op te tree nie.

5 MATE WAARIN DIE VOORGESTELDE REGULERING VOLDOEN AAN DIE FAKTORE WAT IN 'n REGULERINGSTELSEL VAN BELANG IS

In hoofstuk 3, afdeling 2.4 is die volgende faktore geïdentifiseer as van belang in 'n stelsel van regulering: Mandaat, Struktuur, Bevoegdheid, Onafhanklikheid, Rekenpligtigheid, Doeltreffendheid, Prosesse en prosedures. Dié faktore word nou as grondslag gebruik om die voorgestelde regulering van die ouditeursprofessie in Suid-Afrika te meet. Die geïdentifiseerde faktore vorm saam 'n raamwerk waarteen die aanvaarbaarheid van 'n stelsel van regulering gemeet kan word. Die belangrikheid van elke aspek word teen die ander opgeweeg ten einde te bepaal of regulering in openbare belang plaasvind.

Die voorgestelde regulering van die ouditeursprofessie in Suid-Afrika beantwoord soos volg aan die faktore wat in 'n reguleringstelsel van belang is:

Mandaat

Die IRBA word deur die regering daargestel en beskik dus oor 'n statutêre mandaat. Die regering is deur die Nasionale Tesourie vir toesig oor die IRBA verantwoordelik. Die bestek van die mandaat wat aan dié reguleerder verleen word, is dat dit vir die regulering van die ouditeursprofessie verantwoordelik is. Nogtans maak die DAUPB op plekke (soos in artikel 11(1)) melding van “accountants”. So 'n begrip is onvanpas omdat die voorgestelde wet met die regulering van die ouditeursprofessie handel.

Daar is egter nie duidelikheid oor die trefwydte van die mandaat van die DAUPB nie, soos blyk uit die volgende:

- Die DAUPB is op ouditeure van toepassing. Benewens eksterne ouditeure van maatskappye is interne ouditeure, omgewingsouditeure en regeringsouditeure ook ouditeure. Daar is nie duidelikheid oor watter ouditeure almal ingesluit word nie. Een van die respondente (SAIGA) beveel aan dat die titel van die wet *External Company Auditor Bill/Act* moet wees indien die wet net op die eksterne ouditeure van maatskappye van toepassing is (National Treasury 2004b).
- Die DAUPB is ook nie duidelik of dit op aanstellings met ander vlakke van gerusstelling as die audit van finansiële jaarstate van toepassing is nie. Drie van die respondente (Grant Thornton, Deloitte, Konar) is van mening dat dit op alle gerusstellingsaanstellings van toepassing moet wees (National Treasury 2004b).
- Die DAUPB maak geen voorsiening vir ouditeure wat nie deur die IRBA geregistreer is nie, soos wat tans in artikel 14(b) van die Wet die geval is.

Die SBE en die SBA wat onderskeidelik verantwoordelik is vir die stel van etiese en auditstandaarde, word deur wetgewing daargestel en beskik dus ook oor 'n statutêre mandaat. Die IRBA is op sy beurt vir toesig oor die SBE en die SBA verantwoordelik.

Die IRBA beskik oor die nodige mag om regulerende standaarde en reëls op die partye wat geregleer word, af te dwing want die IRBA is verantwoordelik vir die uitvoer van praktykoorsigte asook vir die stigting van 'n dissiplinêre tribunaal, 'n ondersoekkomitee en 'n dissiplinêre komitee ten einde hulle dissiplinêre verantwoordelikhede na te kom. Die etiese en auditstandaarde waaraan die ouditeursprofessie onderhewig is, is egter nie statutêr afdwingbaar nie.

Die DAUPB beperk die mag van die IRBA om die besluite van die SBE en die SBA of ander komitees ter syde te stel, hoewel die IRBA aan die minister verslag moet doen oor al die bedrywighede onder sy jurisdiksie (National Treasury 2004b, ABASA).

Struktuur

Die regering is vir die aanstelling van die lede van die IRBA verantwoordelik, terwyl die IRBA vir die aanstelling van die lede van die SBE en die SBA verantwoordelik is. Die regering, verteenwoordig deur die Nasionale Tesourie, is as verteenwoordiger van die openbare belang vir oorsig oor die IRBA verantwoordelik.

Die struktuur en samestelling van die IRBA, die SBE en die SBA is van so 'n aard dat verskeie belanghebbende partye daarin verteenwoordig word. Hierdeur word die kritiek teen die OROR dat die lede feitlik net ouditeure is, afgeweer.

Onafhanklikheid

Hoewel verskeie belanghebbende partye in die struktuur van die IRBA verteenwoordig word, kan 40% van die lede ouditeure wees. Dit kan veroorsaak dat dié liggaam steeds nie as onafhanklik gesien word nie omdat 40% 'n blok is in vergelyking met die ander lede wat 'n verskeidenheid belangegroepes insluit. Die IRBA kan as gevolg van sy samestelling in die praktyk deur die ouditeursprofessie beheer word met die gevolg dat die openbare belang dalk nie gedien word nie, wat ook die geval is met die OROR omdat die meerderheid van die lede deel van die ouditeursprofessie is. Die lede van die IRBA word deur die minister aangestel vir 'n maksimum tydperk van drie jaar, wat in 'n mate tot die onafhanklikheid en die siening van die onafhanklikheid van die regulering van die ouditeursprofessie behoort by te dra.

Die IRBA word net deur die ouditeursprofessie gefinansier by wyse van registrasiefooi en praktykvoorsigfooi (die kostes van die praktykvoorsigte word van die betrokke ouditeur verhaal). Dit kan verder daartoe bydra dat dié liggaam nie as onafhanklik gesien word nie, wat ook die geval is met die OROR omdat dié ook ten volle deur die ouditeursprofessie gefinansier word.

Hoewel verskeie belanghebbende partye in die struktuur van die SBE en die SBA verteenwoordig word, kan 'n maksimum van 50% van die lede ouditeure wees. Dit kan veroorsaak dat dié liggame ook nie as onafhanklik gesien word nie want die ouditeursprofessie het te veel mag - 50% is 'n blok in vergelyking met die ander lede wat 'n verskeidenheid belangegroepes insluit. Die SBE en die SBA kan vanweë hulle samestelling in die praktyk deur die ouditeursprofessie beheer word, met die gevolg dat die openbare belang dalk nie gedien word nie. Die SBE en die SBA word deur die IRBA gefinansier, wat verder daartoe kan bydra dat dié liggame nie as onafhanklik gesien word nie omdat die IRBA net deur die ouditeursprofessie gefinansier word.

Bevoegdheid

Die lede van 'n regulerende liggaam behoort bevoeg te wees ten opsigte van die gebied wat gereguleer word en behoort 'n goeie begrip van die knelpunte te hê om as beskermer van die openbare belang te kan optree.

Die bevoegdheid van die IRBA, die SBE en die SBA behoort nie 'n probleem te wees nie omdat verskeie belanghebbende partye, insluitende ouditeure met spesialis-kennis van die

gebied wat gereguleer word en verteenwoordigers van die gemeenskap met die nodige kennis van die openbare belang, in die struktuur van dié liggame verteenwoordig word. Hoewel die DAUPB bepaal dat nie meer as 40% van die lede van die IRBA ouditeure mag wees nie, word geen minimum bepaal nie.

Om hulle take behoorlik uit te voer, het die regulerende liggame egter genoeg bevoegde personeel nodig. Die toereikendheid van fondse om geskikte personeel te werf en te behou, is noodsaaklik om die bevoegdheid van die regulerende liggaam te verseker. Dit behoort nie 'n probleem te wees nie omdat die geregistreerde ouditeure vir die finansiering van die reguleerder verantwoordelik is.

Hoewel die DAUPB meld dat die lede van die IRBA oor toepaslike kwalifikasies en ondervinding moet beskik, word daar geen verdere riglyne verskaf nie.

Doeltreffendheid

Die mandaat van 'n reguleerder moet op die mees ekonomiese wyse ten uitvoer gebring word. Die IRBA, die SBE en die SBA, synde eksterne statutêre liggame, behoort nie aan baie burokrasie onderhewig te wees nie, wat heel waarskynlik daartoe sal lei dat hulle ekonomies doeltreffend funksioneer.

Die hoofdoelwit van die reguleerder is egter nie net om ekonomies doeltreffend te wees nie. Deel van die hoofdoelwit is ook om sy sosiale verantwoordelikheid na te kom. Die IRBA kan egter probleme ondervind om sy sosiale verantwoordelikheid as die beskermer van die openbare belang na te kom weens sy gebrek aan onafhanklikheid van die ouditeursprofessie (omdat 40% van die lede deel is van die ouditeursprofessie en slegs die ouditeursprofessie vir die finansiering verantwoordelik is).

Die stigting van die statutêre liggame sal noodwendig tot 'n toename in koste lei, maar die voordele van statutêre regulering regverdig sodanige ekstra koste. Die regulerende liggaam moet oor die nodige finansiële en menslike hulpbronne beskik om die gedelegeerde take te kan uitvoer. Die SBE en die SBA word deur die IRBA gefinansier en die ouditeursprofessie is vir die finansiering van die IRBA verantwoordelik. Dit behoort te verseker dat daar voldoende hulpbronne beskikbaar is.

Die samestelling en struktuur van die regulerende liggame behoort maklik by veranderinge te kan aanpas, wat belangrik is omdat regulering 'n dinamiese proses is.

In die geval van multi-nasionale oudits (byvoorbeeld Suid-Afrikaanse maatskappye wat in Amerika genoteer is of internasionale filiale wat in Suid-Afrika handel dryf) kan die audit onder meer as een reguleerder val. Om as 'n reguleerder wat sulke oudits voldoende beheer, aanvaar en erken te word, moet 'n reguleerder onafhanklik van die plaaslike ouditeursprofessie wees. In die afwesigheid van sodanige erkenning kan ouditeursfirmas aan die toesig van meer as een reguleerder onderhewig wees, of plaaslike ouditeure kan dalk nie goedgekeur word om multi-nasionale oudits uit te voer nie, wat die geloofwaardigheid van die plaaslike ouditeursprofessie nadelig sal tref. Die moontlikheid bestaan dat die IRBA nie internasionaal as 'n onafhanklike reguleerder erken sal word nie omdat die internasionale neiging is dat die ouditeursprofessie nie vir die finansiering van die reguleerder

verantwoordelik moet wees indien die reguleerder as onafhanklik van die professie gesien wil word nie (National Treasury 2004b, PAAB, Deloitte, KPMG, Ernst & Young). Verder is die samestelling van die IRBA (waar 40% van die lede deel van die ouditeursprofessie mag wees) ook van so 'n aard dat dit moontlik nie as onafhanklik van die professie in Suid-Afrika gesien sal word nie. Dit kan veroorsaak dat die ouditeursprofessie in Suid-Afrika nie internasionaal mededingend is nie.

Rekenpligtigheid

Daar is 'n statutêre vereiste dat die SBE en die SBA aan die IRBA rekenskap moet gee van die wyse waarop hulle hulle mandaat ten uitvoer gebring het. Verder is daar 'n statutêre vereiste dat die IRBA aan die regering, as verteenwoordiger van die openbare belang, verslag moet doen oor die wyse waarop hy sy mandaat uitgevoer het om te verseker dat die openbare belang in ag geneem word. Die IRBA moet drie maande ná sy jaareinde aan die minister verslag doen oor onder meer die volgende: Inhandiging van afskrifte van sy finansiële jaarstate, 'n oorsig van sy werksaamhede en in watter mate die doelwitte soos in die DAUPB vervat, deur die IRBA, sy komitees en die toepaslike rade nagekom is. Elke kwartaal moet die IRBA ook verslag doen oor sy finansies, bedrywighede en dissiplinêre optredes. Dit blyk dus dat aan al drie vorme van rekenpligtigheid, naamlik finansiële, prosedurele en substantiewe rekenpligtigheid, voldoen word.

Prosesse en prosedures

Die IRBA is onder meer verantwoordelik vir toesig oor, aanstelling van lede en finansiering van die SBE en die SBA; stel van standaarde oor kwalifikasies; dissiplinêre optrede; registrasie van ouditeure; akkreditasie van professionele liggame; en praktykoorsigte.

Die struktuur en samestelling van die IRBA, die SBE en die SBA is van so 'n aard dat verskeie belanghebbende partye daarin verteenwoordig word. Die dissiplinêre tribunaal bestaan uit 'n gelyke aantal ouditeure en ander belanghebbendes (met 'n president wat ondervinding as regter het), maar die ondersoekkomitee en die dissiplinêre komitee bestaan slegs uit ouditeure.

Daarenteen meld die DAUPB nie dat die prosesse van die IRBA en sy sub-komitees oop en deursigtig moet wees by die maak van reëls, vergaderings, verslagdoening oor werksaamhede en dissiplinêre optrede nie.

Die professionele liggame is verantwoordelik om die gedrag en optrede van hulle lede te monitor en, indien nodig, oortreders te dissiplineer.

Daar is egter heelwat onduidelikhede oor die prosesse en prosedures van die voorgestelde regulering van die ouditeursprofessie, naamlik:

- *Akkreditasie van professionele liggame.* Die DAUPB spel nie die akkreditasieproses en -kriteria duidelik uit nie. Die IRBA moet derhalwe hulle eie kriteria vasstel en volgens een van die respondente (SAIGA) voldoen dit nie aan die sosiale norme van onder meer deursigtigheid en rekenpligtigheid nie (National Treasury 2004b). Daar is ook nie

voorsiening vir prosedures wat 'n professionele liggaam kan volg in die geval waar sy akkreditasie geweier is nie.

Die DAUPB bepaal dat 'n ouditeur wat lid is van 'n geakkrediteerde professionele liggaam wat sy akkreditasie verloor, binne ses maande lid van 'n ander geakkrediteerde professionele liggaam moet wees. Een van die respondente (SAICA) wys daarop dat dié vereiste nie prakties is nie (National Treasury 2004b). Die vereiste het tot gevolg dat die SAIGR as gevolg van sy getal lede nie sy akkreditasie kan verloor nie, omdat geen ander professionele liggaam binne ses maande so 'n getal lede sal kan hanteer nie. Hierdeur word die openbare belang nie vooropgestel nie.

- *Registrasie van ouditeure.* Die DAUPB verwag van ouditeure om lede van 'n geakkrediteerder professionele liggaam te wees en om by die IRBA te registreer. Volgens die DAUPB word akkreditasie slegs verleen aan institute wie se kwalifikasies by die *South African Qualifications Authority* (SAQA) geregistreer is. Een van die respondente (SAIGA) wys daarop dat geen instituut in Suid-Afrika kwalifikasies kan toeken nie omdat hulle nie geakkrediteer is by die *Council for Higher Education* nie. Die institute ken wel benamings soos *Geoktrooieerde Rekenmeester* toe. Dié tegniese punt kan veroorsaak dat Suid-Afrika met geen ouditeure gelaat word omdat al die huidige ouditeure nie lede van 'n geakkrediteerde instituut sal wees nie en derhalwe nie by die IRBA kan registreer nie. Die respondent beveel aan dat daar weggedoen word met so 'n dubbele registrasie omdat dit praktiese probleme kan inhou wat nog nie in Suid-Afrikaanse omstandighede getoets is nie (National Treasury 2004b).
- *Opleiding van ouditeure.* Daar is nie duidelikheid oor die opleiding van ouditeure nie, want indien 'n geakkrediteerde professionele liggaam sertifiseer dat 'n voornemende ouditeur aan die opleidingsvereistes voldoen, moet die IRBA sodanige persoon registreer. Die DAUPB maak nie voorsiening vir gedeeltelike akkreditasie nie. Derhalwe kan daar nie voorsien word dat die IRBA enige eksamens sal stel of administreer nie. Die paneel het aanbeveel dat die IRBA steeds verantwoordelik moet wees vir die stel en administrasie van die finale eksamen, wat 'n voorvereiste vir registrasie is. Die OROR steun dié siening (National Treasury 2004b).

Die DAUPB verleen geen magte of plaas geen plig op die IRBA om te verseker dat die voortdurende professionele opleiding van ouditeure toepaslik is nie. Een van die respondente (PricewaterhouseCoopers) beveel aan dat die IRBA verantwoordelik moet wees om eksamens en vereistes vir voortdurende professionele opleiding te stel waaraan diegene wat as ouditeure by die IRBA wil registreer, moet voldoen (National Treasury 2004b). 'n Ander respondent (Paris) beaam dit ook dat die funksie nie gedelegeer kan word tensy daar behoorlik toesig gehou word nie (National Treasury 2004b). Die IRBA moet derhalwe die mag hê om die opleidingsprogramme van die professionele liggame te monitor en om die akkreditasie van diegene wat nie aan die vereistes voldoen nie, te kanselleer.

- *Gebruik van toepaslike benamings.* Hoewel die DAUPB die gebruik van die algemene begrip *ouditeur* verbied, word daar geen voorsiening vir die beskerming van begrippe soos *interne ouditeur* of *regeringsouditeur* gemaak nie. Een van die respondente (SAIGA) beveel aan dat die wet 'n lys van die verskillende soorte ouditeure moet insluit en dat die gebruik van sodanige benamings of beskrywings verbied moet word, tensy

iemand lid van die toepaslike professionele liggaam is wat die reg om die benaming te gebruik, aan sy lede verleen (National Treasury 2004b). Dit is in openbare belang dat geen persoon homself as lid van 'n professionele liggaam mag voordoen terwyl hy nie as sodanig geregistreer is nie. Tans beperk wetgewing slegs die benaming *Geoktrooieerde Rekenmeester*. Die respondent stel voor dat sodanige beperking na alle toepaslike liggame uitgebrei word (National Treasury 2004b).

Verder blyk dit dat daar nie duidelikheid is oor die toepaslike benamings wat deur ouditeure en rekenmeesters onderskeidelik gebruik mag word nie. 'n Duidelike bewys is die dispuut tussen die OROR en die CPASA oor die gebruik van die benaming *Certified Public Accountants of South Africa* (Gloeck 2005).

- *Deel van professionele fooie en winste*. Die DAUPB verbied nie die deel van professionele fooie en winste met nie-geregistreeerde mense nie. Verder maak die DAUPB geen voorsiening vir multi-dissiplinêre firmas nie hoewel die lewering van nie-gerusstellingsdienste nie verbied word nie.
- *Transformasie*. Daar word nie spesifiek in die DAUPB voorsiening gemaak vir omstandighede soos transformasie in die ouditeursprofessie, wat uniek aan Suid-Afrika is nie (ABASA, SizweNtsaluba VSP, SAIGA).

Gevolgtrekking

Uit die voorafgaande blyk dit dat die voorgestelde regulering van die ouditeursprofessie in Suid-Afrika soos volg beantwoord aan die faktore wat in 'n reguleringstelsel van belang is:

Mandaat: Die IRBA, die SBE en die SBA word deur die regering daargestel en beskik dus oor 'n statutêre mandaat. Ten einde die vertroue in die ouditeursprofessie te herstel, is dit van die grootste belang dat die mandaat van die reguleerder van die professie van so 'n aard moet wees dat dit slegs met die regulering van die eksterne ouditeure van maatskappye in openbare belang handel. Tans is daar egter nie duidelikheid oor die trefwydte van die mandaat van die reguleerder nie. Hoewel die etiese en ouditstandaarde waaraan die ouditeursprofessie onderhewig is, nie statutêr afdwingbaar is nie, beskik die IRBA oor die nodige mag om dit op die partye wat gereguleer word, af te dwing.

Struktuur: Verskeie belanghebbende partye word in die IRBA, die SBE en die SBA verteenwoordig. Dit behoort nie net te verseker dat die eksterne mening in ag geneem word nie, maar ook dat die gemeenskap gerusstelling verkry dat hulle belange in ag geneem word.

Hoewel die regering, verteenwoordig deur die Nasionale Tesourie, vir toesig oor die IRBA verantwoordelik is, is daar geen aanduiding dat die struktuur van die regulerende liggaam van tyd tot tyd geëvalueer gaan word nie.

Onafhanklikheid: Hoewel verskeie belanghebbende partye in die IRBA, die SBE en die SBA verteenwoordig word, sal dié drie liggame nie as onafhanklik van die ouditeursprofessie gesien word nie omdat hulle in die praktyk deur die professie beheer kan word (40% van die lede van die IRBA en 50% van die lede van die SBE en die SBA kan ouditeure wees - wat 'n blok is in vergelyking met die ander lede wat 'n verskeidenheid belangegroepes

verteenwoordig). Gevolglik bestaan die moontlikheid dat die openbare belang nie gedien word nie.

Die SBE en die SBA word deur die IRBA gefinansier, wat op sy beurt slegs deur die ouditeursprofessie gefinansier word. Dit kan verder daartoe bydra dat dié liggame nie as onafhanklik gesien word nie. Dit is nie meer gepas dat regulerende liggame gefinansier word deur die firmas wat geregleer word nie. Enigiemand wat vir iets betaal, het 'n mate van beheer daaroor.

Bevoegdheid: Die bevoegdheid van die IRBA, die SBE en die SBA behoort nie 'n probleem te wees nie omdat ouditeure met spesialis-kennis van die gebied wat geregleer word en verteenwoordigers van die gemeenskap met die nodige kennis van die openbare belang in die struktuur van dié liggame verteenwoordig word.

Die toereikendheid van fondse om geskikte personeel te werf en te behou, behoort ook nie 'n probleem te wees nie omdat die geregistreerde ouditeure vir die finansiering van die reguleerder verantwoordelik is.

Die DAUPB verskaf egter geen riglyne oor die toepaslike kwalifikasies en ondervinding van die lede nie.

Doeltreffendheid: Die IRBA, die SBE en die SBA is eksterne statutêre liggame. Dié liggame behoort dus nie aan veel burokrasie onderhewig te wees nie, wat stellig daartoe sal lei dat hulle ekonomies doeltreffend funksioneer. Die hoofdoelwit van die reguleerder is egter nie net om ekonomies doeltreffend te wees nie, maar ook om sy sosiale verantwoordelikheid na te kom. Die IRBA kan probleme ondervind om sy sosiale verantwoordelikheid as die beskermer van die openbare belang na te kom weens sy gebrek aan onafhanklikheid van die ouditeursprofessie (omdat 40% van die lede ouditeure mag wees en die ouditeursprofessie vir sy finansiering verantwoordelik is).

Die moontlikheid is sterk dat die IRBA, weens sy gebrek aan onafhanklikheid van die ouditeursprofessie in Suid-Afrika, nie internasionaal as 'n onafhanklike reguleerder erken sal word nie. In die geval van multi-nasionale audits sal die plaaslike ouditeure aan die toesig van meer as een reguleerder onderhewig wees, of plaaslike ouditeure sal dalk nie goedgekeur word om sodanige audits uit te voer nie, wat kan meebring dat die ouditeursprofessie in Suid-Afrika nie 'n internasionaal mededingende professie kan skeep nie.

Rekenpligtigheid: Die IRBA moet aan die minister (wat aan die Parlement verslag doen) rekenskap gee, terwyl die SBE en die SBA aan die IRBA rekenskap moet gee. Daar blyk dus behoorlike finansiële, prosedurele en substantiewe rekenskap te wees oor die wyse waarop die IRBA sy mandaat ten uitvoer gebring het.

Daar word egter nie aan die gemeenskap rekenskap gelewer nie, en daar is geen voorsiening gemaak vir optrede teen die lede van die IRBA, die SBE en die SBA wat nie hulle mandaat behoorlik uitgevoer het nie.

Prosesse en prosedures: Die IRBA is verantwoordelik vir prosedures wat die handhawing van standaarde oor bevoegdheid en gedrag stel en monitor, asook vir prosedures wat ongewenste optrede ondersoek en dissiplineer.

Die SBE en die SBA is verantwoordelik vir die stel van onderskeidelik etiese en ouditstandaarde.

Benewens die ondersoekkomitee en die dissiplinêre komitee is daar voldoende eksterne betrokkenheid by die prosesse en prosedures van regulering om die geloofwaardigheid en geldigheid daarvan te verhoog en gevolglik ook die geldigheid van die ouditfunksie. Daarenteen meld die DAUPB nie dat al die prosesse en prosedures van die IRBA en sy sub-komitees oop en deursigtig moet wees nie.

Daar is egter heelwat onduidelikhede oor die prosesse en prosedures van die voorgestelde regulering van die ouditeursprofessie, naamlik: Akkreditasie van professionele liggame, registrasie en opleiding van ouditeure, gebruik van toepaslike benamings, deel van professionele fooie en winste, en transformasie.

Uit die bogenoemde blyk dit dat die faktore wat in 'n reguleringstelsel van belang is, nie voldoende deur die voorgestelde regulering van die ouditeursprofessie in Suid-Afrika bevredig word nie.

6 SAMEVATTING

Die regulering van die ouditeursprofessie in Suid-Afrika is in hierdie hoofstuk ondersoek. Daar is eerstens ondersoek ingestel na die regulering voordat veranderinge voorgestel is en tweedens na die voorgestelde regulering wat 'n poging is om die vertroue van die gemeenskap te herwin.

In Suid-Afrika word die raamwerk waarbinne die regulering van die ouditeursprofessie tans plaasvind, deur die owerheid bepaal. Die raamwerk sluit die Wet op Openbare Rekenmeesters en Ouditeure en die Maatskappywet in. Sodanige wette deleger baie aspekte van die regulering van die ouditeursprofessie aan die OROR. Die ouditeursprofessie is grootliks aan self-regulering onderhewig omdat die regering nie sy magte wat in die Wet vervat is, uitoefen om toesig oor die professie uit te oefen nie. Die optrede van die ouditeursprofessie word ook nog deur reëls wat die OROR self opstel, beheer.

Kritiek teen die OROR beklemtoon die gebrek aan onafhanklikheid van die ouditeursprofessie. Dit is grootliks daaraan te wyte dat die professie ten volle vir die finansiering verantwoordelik is en die meerderheid van die lede deel van die professie is.

Die NACF is in 1998 aangestel om 'n konsepwet vir die rekenmeestersprofessie op te stel. Na 'n tydpek van debatvoeringe oor die regulering van die professie is die DAPB in April 2001 voorgelê. Die behoefte aan 'n liggaam wat openbare toesig uitoefen, is nie aangeraak nie en derhalwe sou die *de facto* self-regulerende stelsel net so bly.

Sedert die bekendstelling van die DAPB het die vertroue in die globale finansiële markte aansienlik gedaal as gevolg van onder meer die val van Enron en ander korporatiewe skandale. Veral Amerika en Engeland het gereageer deur die regulerende raamwerk van ouditeure aan te pas. In Suid-Afrika is die finale verslag van die Nel-kommissie ook uitgebring. In die lig daarvan het die minister die DAPB teruggetrek.

In Desember 2002 is 'n paneel wat die DAPB moes hersien, aangestel. Die paneel het sy verslag in Oktober 2003 vrygestel nadat hy onder meer die kommentaar van belanghebbende respondente oorweeg het. Die verslag van die paneel en openbare kommentaar daarop is in die hersieningsproses gebruik en die DAUPB is in November 2004 deur die parlement goedgekeur en vir openbare kommentaar vrygestel.

Die DAUPB stel eerstens 'n statutêre liggaam, die IRBA, daar om die ouditeursprofessie te reguleer. Tweedens skep dit die SBE, wat etiese standaarde stel, en die SBA, wat auditstandaarde stel. Die regering is vir toesig oor die IRBA verantwoordelik. Hoogstens 40% van die lede van die IRBA mag ouditeure wees en die lede word vir 'n maksimum tydperk van drie jaar deur die minister aangestel. Die IRBA is onder meer verantwoordelik vir die beskerming van die openbare belang, toesig oor die SBE en die SBA, stel van standaarde oor kwalifikasies, dissiplinêre optrede, registrasie van ouditeure, akkreditasie van professionele liggame en praktykoorsigte.

Die DAUPB het dit genoodsaak dat sekere veranderinge aan die Maatskappywet (grootliks aan afdeling 1 (Toepassing van Wet) en Hoofstuk X (Ouditeure)) aan die Minister van Handel en Nywerheid voorgestel is.

Vervolgens is die voorgestelde regulering van die ouditeursprofessie in Suid-Afrika geëvalueer.

Eerstens is daar aangedui in watter mate die voorgestelde regulering die knelpunte rondom die ouditeursprofessie oplos, naamlik soos volg:

Onafhanklikheid

Onafhanklike liggaam: Uit hoofstuk 4 het dit geblyk dat 'n onafhanklike liggaam wat nie deur die partye wat geregeleer word, vasgevang word nie, vir die regulering van die ouditeursprofessie verantwoordelik moet wees. Dit stem ook ooreen met die aanbevelings van die paneel. Volgens die voorgestelde regulering van die ouditeursprofessie in Suid-Afrika word 'n eksterne statutêre liggaam, die IRBA, gestig om vir die regulering verantwoordelik te wees. Verskeie belanghebbende partye word in die struktuur van dié reguleerder verteenwoordig met 'n maksimum van 40% ouditeure. Die IRBA word egter net deur die ouditeursprofessie gefinansier deur middel van registrasiefoeie en praktykoorsigfoeie wat gehef word.

Ouditkomitees: Uit hoofstuk 4 het dit geblyk dat daar twyfel oor die onafhanklikheid en die siening van die onafhanklikheid van 'n auditkomitee kan bestaan omdat hulle steeds direkteure van die maatskappy is. Ondanks die tekortkominge van auditkomitees wat die paneel uitgewys het, het hulle aanbeveel dat alle genoteerde maatskappye en ander toepaslike entiteite auditkomitees moet instel wat uitsluitlik uit nie-uitvoerende direkteure bestaan.

In teenstelling met die tekortkominge van auditkomitees behels die voorgestelde veranderinge aan die Maatskappywet onder meer dat die direkteure van openbarebelang-maatskappye 'n auditkomitee moet aanstel wat uit drie nie-uitvoerende direkteure bestaan.

Lewering van nie-gerusstellingsdienste aan gerusstellingskliënte: Uit hoofstuk 4 het dit geblyk dat die gemeenskap en ook die ouditeursprofessie beter gedien sal word indien nie-gerusstellingsdienste slegs aan nie-gerusstellingskliënte gelewer word. Die paneel het aanbeveel dat die aard en omvang van nie-gerusstellingsdienste wat deur 'n ouditeur gelewer word, vooraf deur die ouditkomitee bepaal moet word.

Die voorgestelde veranderinge aan die Maatskappywet behels onder meer dat ouditeure verbied word om sekere nie-gerusstellingsdienste aan gerusstellingskliënte te lewer. Die minister en die ouditkomitee kan verdere beperkinge voorskryf. Verder moet die ouditkomitee die aard en omvang van nie-gerusstellingsdienste bepaal, wat deur die ouditeur gelewer kan word.

Langdurige verbintenis met dieselfde gerusstellingskliënt: Uit hoofstuk 4 het dit geblyk dat die gemeenskap en ook die ouditeursprofessie beter gedien sal word indien ouditeure verplig word om te verwissel. Die paneel was van mening dat die verwisseling van ouditeure nie statutêr vereis moet word nie omdat die hulpbronne in Suid-Afrika te beperk is (hoewel die hoeveelheid ouditwerk nie regtig meer word nie). Die oorweging van die onafhanklikheid van ouditeure deur die ouditkomitee behoort die langdurige verbintenis met 'n spesifieke ouditeursfirma en die tydperk wat 'n spesifieke vennoot of gerusstellingspan by die gerusstellingsdiens betrokke kan wees, te dek.

Die voorgestelde wysigings aan die Maatskappywet behels onder meer dat dieselfde ouditeur nie vir meer as vier agtereenvolgende jare as die ouditeur van 'n openbarebelang-maatskappy mag optree nie. Sodanige ouditeur is dan aan 'n afkoelperiode van twee jaar onderhewig.

Aanstelling en vergoeding: Uit hoofstuk 4 het dit geblyk dat die gemeenskap en ook die ouditeursprofessie beter gedien sal word indien die ouditkomitee van die maatskappy, wat oor voldoende hulpbronne beskik, vir die aanstelling en vergoeding van ouditeure verantwoordelik is; en 'n werklik onafhanklike liggaam die riglyne of raamwerk stel wat die ouditkomitee by die aanstelling en vergoeding van ouditeure moet volg. Die paneel het aanbeveel dat die ouditkomitee van die kliënt vir die aanstelling en vergoeding van ouditeure verantwoordelik moet wees.

Die voorgestelde veranderinge aan die Maatskappywet behels onder meer dat die ouditkomitee 'n onafhanklike ouditeur vir aanstelling moet nomineer, of anders moet die ouditkomitee verklaar dat die voorgestelde ouditeur onafhanklik van die maatskappy is ten einde die ouditeur se aanstelling te bekragtig. Die ouditkomitee moet ook die vergoeding van die ouditeur en die voorwaardes van die aanstelling bepaal.

Indiensneming van voormalige gerusstellingspersoneel deur gerusstellingskliënte: Uit hoofstuk 4 het dit geblyk dat die gemeenskap en ook die ouditeursprofessie beter gedien sal word indien daar 'n afkoelperiode ingestel word waartydens daar 'n verbod op die indiensneming van gerusstellingspersoneel deur 'n gerusstellingskliënt. Die paneel het nie die indiensneming van gerusstellingspersoneel deur 'n gerusstellingskliënt behandel nie.

Die voorgestelde wetgewing vereis ook nie dat daar 'n afkoelperiode moet wees voordat ouditeure deur gerusstellingskliënte in diens geneem kan word nie.

Etiese en ouditstandaarde

Uit hoofstuk 4 het dit geblyk dat die gemeenskap en ook die ouditeursprofessie beter gedien sal word indien die gemeenskap by die proses en prosedures van die stel van die etiese en ouditstandaarde betrokke is, die standaard statutêre steun geniet en op 'n beginsel-grondslag geskryf word. Die paneel het nie spesifiek oor die stel van etiese en ouditstandaarde bevind nie.

Die DAUPB skep die SBE, wat etiese standaard stel, en die SBA, wat ouditstandaarde stel. Verder bepaal dit dat die SBE en die SBA se lede 50% ouditeure en 50% ander belanghebbendes moet wees. Daar is geen aanduiding dat die standaard statutêre steun geniet nie. Sekere etiese standaard is op reëls gegrond, soos watter dienste nie gelewer mag word nie en hoe dikwels ouditeure moet verwissel. Daarteenoor is sekere etiese standaard op beginsels gegrond, byvoorbeeld dat die ouditkomitee die aard en omvang van nie-gerusstellingsdienste wat deur die ouditeur gelewer kan word, bepaal.

Monitering en dissiplinerings

Uit hoofstuk 4 het dit geblyk dat die gemeenskap en ook die ouditeursprofessie beter gedien sal word indien een onafhanklike liggaam wat oor die nodige statutêre mandaat en hulpbronne beskik en wat nie deur die ouditeursprofessie gefinansier word nie, vir die monitering en dissiplinerings van die professie verantwoordelik is en indien die proses meer deursigtig is en rekenskap aan die gemeenskap gegee word.

Die DAUPB bepaal dat die IRBA verantwoordelik is vir dissiplinêre optredes en praktykoorsigte van die ouditeursprofessie. Die IRBA is verantwoordelik vir die instelling en finansiering van 'n dissiplinêre tribunaal (iemand met ondervinding as 'n regter moet as president optree en verder moet die lede uit 'n gelyke aantal ouditeure en ander belanghebbendes bestaan), 'n ondersoekkomitee en 'n dissiplinêre komitee ten einde hulle dissiplinêre verantwoordelikhede na te kom. Slegs ouditeure word egter op die ondersoekkomitee en die dissiplinêre komitee verteenwoordig.

Die IRBA moet die naam van die persoon wat skuldig bevind is, die naam van sy firma en die besonderhede van die strafmaatreëls wat opgelê is, in minstens een nasionale koerant bekend maak. Alle belanghebbendes kan die verhore van die dissiplinêre tribunaal en die dissiplinêre komitee bywoon.

Die IRBA doen kwartaalliks aan die minister verslag oor dissiplinêre vervolgings, maar daar word nie rekenskap aan die gemeenskap gelewer nie.

Tweedens is daar aangedui in watter mate die voorgestelde regulering voldoen aan die faktore wat in 'n reguleringstelsel van belang is. Die voorgestelde regulering van die ouditeursprofessie in Suid-Afrika behandel die faktore wat in 'n reguleringstelsel van belang is, soos volg:

Mandaat: Die IRBA word deur die regering daargestel en die regering is deur die Nasionale Tesourie vir toesig oor die IRBA verantwoordelik. Die IRBA is onder meer verantwoordelik

vir die uitvoer van praktykoorsigte asook vir die stigting van 'n dissiplinêre tribunaal, 'n ondersoekkomitee en 'n dissiplinêre komitee ten einde hulle dissiplinêre verantwoordelikhede na te kom.

Die SBE en die SBA wat onderskeidelik verantwoordelik is vir die stel van etiese en ouditstandaarde word ook deur die regering daargestel. Die IRBA is op sy beurt vir toesig oor die SBE en die SBA verantwoordelik.

Struktuur: Die regering is vir die aanstelling van die lede van die IRBA verantwoordelik. Die struktuur van die IRBA is van so 'n aard dat verskeie belanghebbende partye daarin verteenwoordig word.

Die struktuur van die SBE en die SBA is van so 'n aard dat verskeie belanghebbende partye ook daarin verteenwoordig word.

Onafhanklikheid: Verskeie belanghebbende partye word in die struktuur van die IRBA verteenwoordig met 'n maksimum van 40% ouditeure. Die IRBA word egter net deur die ouditeursprofessie by wyse van registrasiefooie en praktykoorsigfooie gefinansier.

Verskeie belanghebbende partye word in die struktuur van die SBE en die SBA verteenwoordig met 'n maksimum van 50% ouditeure as lede. Die SBE en die SBA word deur die IRBA gefinansier.

Bevoegdheid: Verskeie belanghebbende partye, insluitende ouditeure met spesialis-kennis van die gebied wat gereguleer word en gemeenskapsverteenwoordigers met die nodige kennis van die openbare belang, word in die struktuur van die IRBA, die SBE en die SBA verteenwoordig.

Doeltreffendheid: Die IRBA, die SBE en die SBA is eksterne liggame wat derhalwe nie aan baie burokrasie onderhewig behoort te wees nie. Die samestelling en struktuur van dié liggame behoort ook maklik by veranderinge te kan aanpas.

Rekenpligtigheid: Daar is 'n statutêre vereiste dat die IRBA aan die regering verslag moet doen oor die wyse waarop hy sy mandaat ten uitvoer gebring het. Net so is daar 'n statutêre vereiste dat die SBE en die SBA aan die IRBA rekenskap moet gee oor die wyse waarop hulle hulle mandaat ten uitvoer gebring het.

Prosesse en prosedures: Die IRBA is verantwoordelik vir prosedures wat die handhawing van standaarde oor bevoegdheid en gedrag stel en monitor asook vir prosedures wat ongewenste optrede ondersoek en dissiplineer.

Die SBE en die SBA is verantwoordelik vir die stel van onderskeidelik etiese en ouditstandaarde.

7 GEVOLGTREKKING

Uit die voorafgaande hoofstuk blyk dit dat die voorgestelde regulering van die ouditeursprofessie in Suid-Afrika die **knelpunte rondom die ouditeursprofessie** in 'n mate soos volg behandel:

Onafhanklikheid

Onafhanklike liggaam: Die voorgestelde struktuur behoort in 'n mate tot die onafhanklikheid en die siening van die onafhanklikheid van die ouditeursprofessie by te dra omdat die statutêre liggaam verteenwoordigend van verskeie belanghebbende partye is en die lede deur die regering aangestel word. Dié liggaam kan egter as gevolg van sy samestelling aan die invloed van die ouditeursprofessie onderhewig wees omdat 40% van die lede van die reguleerder ouditeure kan wees en die res van die lede 'n verskeidenheid belangegroepes verteenwoordig.

Die feit dat die liggaam slegs deur die ouditeursprofessie gefinansier word, kan verder daartoe bydra dat dié liggaam nie as onafhanklik gesien word nie. Dit kan ook tot 'n botsing van belange lei met die moontlike gevolg dat die openbare belang nie gedien word nie. Die hoofdoelwit van die IRBA is om die openbare belang te beskerm, daarom is dit billik dat die regering ook vir die finansiering van die IRBA of 'n gedeelte daarvan verantwoordelik is.

Ouditkomitees: Die instelling van ouditkomitees behoort ook in 'n mate tot die onafhanklikheid en die siening van die onafhanklikheid van die ouditeursprofessie by te dra omdat die instelling van ouditkomitees met internasionale neigings ooreenstem.

Twyfel bestaan egter oor die werklike waarde van ouditkomitees omdat direkteure, uitvoerend of nie-uitvoerend, steeds direkteure met dieselfde verantwoordelikhede en aanspreeklikhede ingevolge die Maatskappywet is. Self die paneel het gemeld dat daar in die geval van die meeste ouditmislukkings 'n ouditkomitee bestaan het - dus, vir die beskerming van die openbare belang is 'n ouditkomitee nie van veel waarde nie.

Die praktiese uitvoerbaarheid van die instelling van 'n ouditkomitee deur openbarebelangmaatskappye in Suid-Afrika wat uit drie nie-uitvoerende direkteure bestaan, word ook bevraagteken. Kommer bestaan derhalwe omdat die voorgestelde regulering in 'n groot mate afhanklik is van 'n onafhanklike en doeltreffende ouditkomitee.

Daar moet ook behoorlike optrede teen ouditkomitees wees wat nie hulle pligte behoorlik uitvoer nie. Riglyne of 'n raamwerk moet gestel word wat die ouditkomitee moet volg tydens die neem van besluite oor sake soos die lewering van nie-gerusstellingsdienste aan gerusstellingskliënte en die aanstelling en vergoeding van ouditeure.

Lewering van nie-gerusstellingsdienste aan gerusstellingskliënte: Die voorgestelde regulering behoort in 'n mate tot die onafhanklikheid en die siening van die onafhanklikheid van die ouditeursprofessie by te dra omdat daar 'n verbod op die lewering van sekere dienste is. In die lig van die gebrek aan vertroue in die ouditeursprofessie is die omvang van die dienste wat verbied word, egter nie voldoende nie.

Ten spyte van die tekortkominge van ouditkomitees is dit in ooreenstemming met internasionale neigings dat die ouditkomitee die aard en omvang van nie-gerusstellingsdienste aan gerusstellingskliënte wat nie verbied word nie, moet goedkeur. Daar is egter nie duidelikheid oor die riglyne of raamwerk wat die ouditkomitee moet volg nie.

In die lig van die gebrek aan vertroue in die ouditeursprofessie blyk dit dat 'n werklik onafhanklike liggaam vir die goedkeuring van die lewering van nie-gerusstellingsdienste aan gerusstellingskliënte (indien dit wel toegelaat word) verantwoordelik moet wees, of minstens die riglyne of raamwerk wat die ouditkomitee by die goedkeuring van die lewering van nie-gerusstellingsdienste aan gerusstellingskliënte moet volg, moet stel.

Indien die ouditeursprofessie toegelaat word om wel sekere nie-gerusstellingsdienste aan hulle gerusstellingskliënte te lewer, behoort daar ook 'n plafon geplaas te word op die persentasie wat nie-gerusstellingsfooie van die totale fooie uitmaak.

Indien die vertroue in die ouditeursprofessie nie herstel word nie, blyk 'n totale verbod op die lewering van nie-gerusstellingsdienste aan gerusstellingskliënte onafwendbaar te wees. Dit is in ooreenstemming met die openbare sektor in Suid-Afrika waar die lewering van nie-gerusstellingsdienste aan gerusstellingskliënte verbied word.

Langdurige verbintenisse met dieselfde gerusstellingskliënt: Die voorgestelde regulering behoort in 'n mate tot die onafhanklikheid en die siening van die onafhanklikheid van die ouditeursprofessie by te dra omdat ouditeure verplig word om ná vier jaar te verwissel. In die lig van die gebrek aan vertroue in die ouditeursprofessie moet die beperking minstens op die aanstellingsvennoot en sodanige vennote wat 'n wesentlike rol by die audit speel, van toepassing wees. Daar is nie duidelikheid oor watter vennote almal moet verwissel nie.

In die geval van veral genoteerde maatskappye moet daar verdere navorsing oor die noodsaaklikheid van die verwisseling van ouditeursfirmas gedoen word omdat die verwisseling van die gerusstellingsvennote waarskynlik nie voldoende is om die onafhanklikheid van die gerusstellingsfunksie te verseker nie.

Ten einde die tekort aan spesialisvaardighede in sekere sektore soos die bankwese, versekeringswese en mynwese te besweer, kan die reëls oor verwisseling voorsiening maak dat vennote by die audits van filiale van entiteite in openbare belang betrokke kan raak ter voorbereiding tot hulle rol as aanstellingsvennoot van die hoofentiteit later. Die gebruik van gesamentlike audits kan ook verder ondersoek word.

Aanstelling en vergoeding van ouditeure: Die voorgestelde regulering wat bepaal dat die ouditkomitee 'n ouditeur moet nomineer om aangestel te word en die vergoeding van die ouditeur bepaal, behoort in 'n mate tot die onafhanklikheid en die siening van die onafhanklikheid van die ouditeursprofessie by te dra.

Daar is egter nie duidelikheid oor die riglyne of raamwerk wat die ouditkomitee moet volg nie of wie die nominasie van die ouditkomitee rakende die aanstelling van 'n ouditeur ter syde kan stel nie. In die lig van die gebrek aan vertroue in die ouditeursprofessie is dit egter noodsaaklik dat 'n werklik onafhanklike liggaam die riglyne of raamwerk moet stel wat die ouditkomitee by die aanstelling en vergoeding van ouditeure moet volg. Basiese riglyne oor die vergoeding van ouditeure moet neergelê word sodat die kliënt en die ouditeur dit nie hoef

te beding nie. Dit sal daartoe lei dat “low-balling” nie meer 'n probleem is nie en dit sal nie meer vir ouditeursfirmas nodig wees om vir gerusstellingsdienste te tender nie. Daar moet ook spesifiek vir die verwisseling van ouditeure voorsiening gemaak word, byvoorbeeld deur nie die omvang van die gerusstellingsdiens gedurende die eerste paar jaar van 'n nuwe aanstelling te beperk nie.

Indiensneming van voormalige gerusstellingspersoneel deur gerusstellingskliënte: Die voorgestelde regulering bepaal nie 'n afkoelperiode voordat voormalige gerusstellingspersoneel deur gerusstellingskliënte in diens geneem kan word nie en vereis ook nie dat die indiensneming van voormalige gerusstellingspersoneel in sleutelposte by gerusstellingskliënte goedgekeur moet word nie. Dit sal nie tot die onafhanklikheid en die siening van die onafhanklikheid van die ouditeursprofessie bydra nie. In die lig van die gebrek aan vertroue in die ouditeursprofessie is die instelling van 'n afkoelperiode waartydens daar 'n verbod is op die indiensneming van gerusstellingspersoneel deur 'n gerusstellingskliënt, noodsaaklik; en dit moet minstens tot op die bestuurdersvlak van die gerusstellingspersoneel van toepassing wees asook op alle sleutel- en finansiële poste by die gerusstellingskliënt. Indien die vertroue in die ouditeursprofessie nie herstel word nie, blyk dit onafwendbaar te wees dat 'n onafhanklike liggaam die indiensneming van voormalige gerusstellingspersoneel in sleutelposte by 'n gerusstellingskliënt goedgekeur.

Etiese en auditstandaarde

Wat betref die stel van etiese en auditstandaarde behoort die DAUPB in 'n mate tot die onafhanklikheid en die siening van die onafhanklikheid van die ouditeursprofessie by te dra omdat die IRBA verantwoordelik is vir die instelling en finansiering van die twee statutêre liggame, die SBE en die SBA, wat vir die stel van onderskeidelik etiese en auditstandaarde verantwoordelik is. Die IRBA is ook verantwoordelik vir die aanstelling van die lede van die SBE en die SBA en hoogstens die helfte van die lede mag ouditeure wees. Dit sal verseker dat die grondslag gelê word deur bevoegde ouditeure wat oor die nodige kennis van die gebied wat gereguleer word, beskik. Die onafhanklikheid van die liggaam kan egter bevraagteken word omdat te veel mag aan die ouditeursprofessie gegee word. Die meerderheid van die lede moet nie-ouditeure wees wat die integriteit van die standaardstellingsproses toets en derhalwe verseker dat die standaarde in openbare belang is. Die feit dat die ouditeursprofessie verantwoordelik is vir die finansiering van die IRBA, wat weer op sy beurt die finansiering vir die SBE en die SBA verskaf, kan meebring dat die onafhanklikheid van die liggame bevraagteken word.

Sekere etiese en auditstandaarde is beginsel-gegrond en ander etiese standaarde is reëls-gegrond, soos watter dienste nie gelewer mag word nie en hoe dikwels ouditeure moet verwissel. In die lig van die gebrek aan vertroue in die ouditeursprofessie is dit gepas dat sekere optrede pertinent verbied word.

Daar bestaan steeds tekortkominge in die etiese en auditstandaarde, spesifiek wat betref onafhanklikheid, soos die omvang van die nie-gerusstellingsdienste wat nie aan gerusstellingskliënte gelewer mag word nie en die instelling van 'n afkoelperiode waartydens daar 'n verbod op die indiensneming van gerusstellingspersoneel deur 'n gerusstellingskliënt is.

Die DAUPB stel 'n breë raamwerk daar, maar daar is nie duidelikheid oor wie die detail-riglyne wat onder meer die ouditkomitee moet volg, gaan stel nie. Aan die ander kant behoort wetgewing egter net 'n betroubare proses daar te stel ten einde duidelike standaarde te stel; 'n kode moet met die standaard handel. Dié benadering is meer buigbaar omdat standaarde aangepas kan word sonder om deur die proses om wetgewing te verander, te gaan.

Ten einde die nakoming van standaarde te monitor en teen oortreders op te tree, is dit belangrik dat die standaard statutêre steun geniet, wat egter nie die geval is nie.

Monitering en dissiplinerings

Die voorgestelde regulering behoort in 'n mate tot die onafhanklikheid en die siening van die onafhanklikheid van die ouditeursprofessie by te dra omdat die IRBA statutêr verantwoordelik is vir die instelling en finansiering van die dissiplinêre tribunaal, die ondersoek- en die dissiplinêre komitee. Derhalwe beskik sodanige tribunaal en komitees oor 'n statutêre mandaat. Gevalle in openbare belang word deur die dissiplinêre tribunaal verhoor. Dié liggaam bestaan uit 'n gelyke getal ouditeure en ander belanghebbendes (uitgesonder die president) wat kan veroorsaak dat die liggaam nie as onafhanklik van die ouditeursprofessie gesien word nie. Die insluiting van lede van die gemeenskap sal egter tot groter deursigtigheid van die proses en prosedures lei. Die lede van die ondersoek- en die dissiplinêre komitee is egter slegs ouditeure, wat daartoe kan lei dat hulle onafhanklikheid bevraagteken word. Die feit dat die ouditeursprofessie vir die finansiering van die IRBA verantwoordelik is, wat weer op sy beurt die finansiering vir die tribunaal en die komitees verskaf, kan verder daartoe lei dat die onafhanklikheid van dié liggame bevraagteken word. Daar is 'n botsing van belange omdat die IRBA enersyds van die ouditeursprofessie afhanklik is vir die finansiering van sy monitering en dissiplinerings, en andersyds verplig is om geregistreerde ouditeure wat oortree, se registrasie op te skort.

Daar behoort geen probleem te wees met die bevoegdheid van die dissiplinêre tribunaal nie omdat die helfte van die lede deel van die ouditeursprofessie is en derhalwe spesialis-kennis van die gebied wat reguleer word, behoort te hê, en die ander helfte gemeenskapsvertegenwoordigers is wat die nodige kennis van die openbare belang behoort te hê. Die lede van die ondersoek- en die dissiplinêre komitee is egter slegs ouditeure, wat kan meebring dat hulle bevoegdheid ten opsigte van die openbare belang bevraagteken word.

Die verhore van die dissiplinêre tribunaal en komitee is oop vir die gemeenskap wat sal meehelp dat die prosesse en prosedures deursigtiger en openliker is. Die IRBA moet kwartaalliks aan die minister verslag doen oor alle dissiplinêre optredes, maar daar is geen verslagdoening aan die gemeenskap na wie se belange omgesien word nie.

Die IRBA is ook statutêr verantwoordelik vir die uitvoer van praktykoorsigte. Die feit dat die kostes van die praktykoorsigte van die betrokke ouditeur verhaal word, kan daartoe lei dat die onafhanklikheid van die proses bevraagteken word. Daar is geen aanduiding wie die praktykoorsigte gaan uitvoer nie en of daar openlik verslag oor die resultate gedoen gaan word nie. Daar word ook nie voorsiening gemaak dat die IRBA die mag het om, as gevolg van die uitslae van die praktykoorsigte, te kan besluit of iemand steeds geskik is om as ouditeur op te tree nie.

Uit die bogenoemde blyk dit dat die knelpunte rondom die ouditeursprofessie nie voldoende deur die voorgestelde regulering van die ouditeursprofessie in Suid-Afrika opgelos word nie.

Die kernoorsaak waarom die knelpunte rondom die ouditeursprofessie nie voldoende deur die voorgestelde regulering opgelos word nie kan na die *samestelling* en die *finansiering* van die reguleerder en die verwante liggame teruggevoer word.

Die feit dat 40% van die lede van die reguleerder, die IRBA, ouditeure kan wees; 50% van die lede van die SBE en die SBA ouditeure kan wees; 50% van die lede (uitgesonder die president) van die dissiplinêre tribunaal ouditeure kan wees; en al die lede van die ondersoek- en die dissiplinêre komitee ouditeure kan wees, lei daartoe dat die **regulering** van die ouditeursprofessie en die prosesse en prosedures soos die **etiese en auditstandaarde** en die **monitering en dissiplinering** van die reguleerder, **nie onafhanklik** van die ouditeursprofessie gesien word nie.

Hierdie siening word versterk deur die feit dat slegs die ouditeursprofessie vir die finansiering van die reguleerder verantwoordelik is en die reguleerder weer op sy beurt vir die finansiering van die SBE, die SBA, die dissiplinêre tribunaal, die ondersoek- en die dissiplinêre komitee verantwoordelik is.

Die feit dat die kostes van die praktykoorsigte van die betrokke ouditeur verhaal word, kan daartoe lei dat die onafhanklikheid van die praktykoorsigteproses ook bevaagteken word. Daar is 'n botsing van belange omdat die reguleerder enersyds van die ouditeursprofessie afhanklik is vir die finansiering van sy funksies en andersyds verplig is om geregistreerde ouditeure wat oortree, se registrasie op te skort. Dié botsing van belange kan tot gevolg hê dat die openbare belang nie gedien word nie. Die hoofdoelwit van die IRBA is om die openbare belang te beskerm; daarom is dit billik dat die regering ook vir die finansiering van die IRBA verantwoordelik moet wees.

Dit is net ironies dat die reguleerder van die ouditeursprofessie in Suid-Afrika die *Independent Regulatory Board for Auditors* genoem word, terwyl die reguleerder nie werklik onafhanklik is nie omdat 40% van sy lede ouditeure kan wees (wat 'n blok is in vergelyking met die ander lede wat 'n verskeidenheid belangegroepes verteenwoordig) en slegs die ouditeursprofessie vir die finansiering verantwoordelik is.

'n Ander oorsaak waarom van die knelpunte rondom die ouditeursprofessie nie voldoende deur die voorgestelde regulering uit die weg geruim word nie hou verband met die mate waarin die voorstelle ten opsigte van openbarebelang-maatskappye afhanklik is van 'n onafhanklike en doeltreffende auditkomitee.

Twyfel bestaan oor die werklike waarde daarvan dat auditkomitees verantwoordelik moet wees vir sekere aspekte rakende die onafhanklikheid of die siening van die onafhanklikheid van ouditeure omdat direkteure, uitvoerend of nie-uitvoerend, steeds direkteure is met dieselfde verantwoordelikhede en aanspreeklikhede ingevolge die Maatskappywet. Self die paneel het gemeld dat daar in die geval van die meeste auditmislukkings 'n auditkomitee bestaan het - dus, vir die beskerming van die openbare belang is 'n auditkomitee nie van veel waarde nie.

Die praktiese uitvoerbaarheid van die instelling van 'n ouditkomitee deur openbarebelangmaatskappye in Suid-Afrika wat uit drie nie-uitvoerende direkteure bestaan, word ook bevraagteken.

Daar word nie voorsiening gemaak vir behoorlike optrede teen ouditkomitees wat nie hulle pligte behoorlik nakom nie. Daar word ook nie voorsiening gemaak vir die stel van riglyne of 'n raamwerk wat die ouditkomitee moet volg tydens die neem van besluite oor -

- die lewering van nie-gerusstellingsdienste aan gerusstellingskliënte, of
- die aanstelling en vergoeding van ouditeure nie.

Daar is duidelike tekens van 'n tweevlak-regulering van die ouditeursprofessie in Suid-Afrika omdat verskillende reëls van toepassing is op die onafhanklikheid van ouditeure by maatskappye van openbare belang en nie-openbare belang. Derhalwe is dit 'n tekortkoming dat die wet nie spesifiek voorsiening maak vir afsonderlike raamwerke vir die regulering van ouditeure van maatskappye van onderskeidelik openbare en nie-openbare belang nie.

Verdere oorsake waarom die knelpunte rondom die ouditeursprofessie nie voldoende deur die voorgestelde regulering opgelos word nie, kan aan verskeie faktore toegeskryf word:

- Die omvang van nie-gerusstellingsdienste wat verbied word, is nie voldoende nie.
- Daar is onduidelikheid oor watter vennote moet verwissel en die verwisseling van ouditeursfirmas word nie vereis nie.
- Daar is geen afkoelperiode voordat ouditeure deur gerusstellingskliënte in diens geneem kan word nie.
- Die etiese en ouditstandaarde geniet nie statutêre steun nie.
- Daar word nie rekenskap gegee aan die gemeenskap na wie se belange omgesien word nie.
- Daar is nie duidelikheid oor wie die praktykoorsigte gaan uitvoer nie en of daar openlik verslag oor die resultate gedoen gaan word nie.

Uit die voorafgaande hoofstuk blyk dit dat die voorgestelde regulering van die ouditeursprofessie in Suid-Afrika die **faktore wat in 'n reguleringstelsel van belang is** in 'n mate soos volg bevredig:

Mandaat: Die IRBA, die SBE en die SBA word deur die regering daargestel en beskik dus oor 'n statutêre mandaat. Ten einde die vertroue in die ouditeursprofessie te herstel, is dit van die grootste belang dat die mandaat van die reguleerder van die ouditeursprofessie van so 'n aard moet wees dat dit slegs met die regulering van die eksterne ouditeure van maatskappye in openbare belang handel, wat nie duidelik blyk nie.

Hoewel die etiese en ouditstandaarde waaraan die ouditeursprofessie onderhewig is, nie statutêr afdwingbaar is nie, beskik die IRBA oor die nodige mag om dit op die partye wat gereguleer word, af te dwing.

Struktuur: Verskeie belanghebbende partye word in die IRBA, die SBE en die SBA verteenwoordig. Dit behoort nie net by te dra dat die eksterne mening in ag geneem word nie, maar ook dat die gemeenskap gerusstelling verkry dat die openbare belang in ag geneem word. Die aktiewe deelname van die regering en ander belanghebbendes is belangrik om die siening van self-regulering en eie belang deur die ouditeursprofessie uit die weg te ruim.

Hoewel die regering vir toesig oor die IRBA verantwoordelik is, is daar geen aanduiding dat die struktuur van die regulerende liggaam van tyd tot tyd geëvalueer gaan word nie.

Onafhanklikheid: Die IRBA, die SBE en die SBA sal moontlik nie as onafhanklik van die ouditeursprofessie gesien word nie omdat dié liggame in die praktyk deur die ouditeursprofessie beheer word (40% van die lede van die IRBA en 50% van die lede van die SBE en die SBA kan ouditeure wees - wat 'n blok is in vergelyking met die ander lede wat 'n verskeidenheid belangegroepes verteenwoordig). Gevolglik bestaan die moontlikheid dat die openbare belang nie gedien word nie. Die regering is vir toesig oor die IRBA verantwoordelik, wat in 'n mate tot die onafhanklikheid van die liggaam behoort by te dra.

Die stigting van die statutêre liggame sal noodwendig tot 'n toename in koste lei, maar die voordele van statutêre regulering regverdig sodanige ekstra koste. Die SBE en die SBA word deur die IRBA gefinansier, maar die IRBA word net deur die ouditeursprofessie gefinansier by wyse van registrasiefooi en praktykoorsigfooi wat gehef word. Dit kan verder daartoe bydra dat dié liggame nie as onafhanklik gesien word nie. Dit is nie meer gepas dat die regulerende liggame deur die firmas wat gereguleer word, gefinansier word nie. Enigiemand wat vir iets betaal, het 'n mate van beheer daaroor. Die finansiering van die reguleerder moet op 'n breër grond rus ten einde die invloed van 'n bepaalde groep te minimaliseer. Die regering behoort ook tot die finansiering van die regulerende liggaam by te dra en kan dit weer van die belastingbetalers verhaal omdat hulle direk of indirek die bevoordeeldes van 'n doeltreffende stelsel van regulering is. Die gemeenskap kan ook tot die finansiering bydra omdat dit 'n diens in belang van die gemeenskap is.

Bevoegdheid: Die bevoegdheid van die IRBA, die SBE en die SBA behoort nie 'n probleem te wees nie omdat ouditeure met spesialis-kennis van die gebied wat gereguleer word en verteenwoordigers van die gemeenskap met die nodige kennis van die openbare belang in die struktuur van dié liggame verteenwoordig word.

Doeltreffendheid: Die IRBA, die SBE en die SBA is eksterne liggame en behoort dus nie aan baie burokrasie onderhewig te wees nie, wat heel waarskynlik daartoe sal lei dat hulle ekonomies doeltreffend funksioneer. Die hoofdoelwit van die reguleerder is egter nie net om ekonomies doeltreffend te wees nie, maar ook om sy sosiale verantwoordelikheid na te kom. Die IRBA kan probleme ondervind om sy sosiale verantwoordelikheid as die beskermmer van die openbare belang na te kom weens sy gebrek aan onafhanklikheid van die ouditeursprofessie.

Die moontlikheid is sterk dat die IRBA nie internasionaal as 'n onafhanklike reguleerder erken sal word nie weens sy gebrek aan onafhanklikheid van die ouditeursprofessie in Suid-Afrika (waar 40% van die lede ouditeure kan wees en die ouditeursprofessie vir sy finansiering verantwoordelik is). In die geval van multi-nasionale audits sal die plaaslike ouditeure aan die toesig van meer as een reguleerder onderhewig wees, of plaaslike ouditeure sal nie goedgekeur word om sodanige audits uit te voer nie, wat daartoe kan lei dat die ouditeursprofessie in Suid-Afrika nie 'n internasionaal mededingende professie kan skep nie.

Rekenpligtigheid: Daar is behoorlike rekenskap oor die wyse waarop die IRBA, die SBE en die SBA hulle mandaat ten uitvoer bring. Daar word egter nie aan die gemeenskap rekenskap gegee nie, en daar word ook nie voorsiening gemaak vir optrede teen die lede van die IRBA, die SBE en die SBA wat nie hulle mandaat behoorlik uitgevoer het nie.

Prosesse en prosedures: Benewens die ondersoekkomitee en die dissiplinêre komitee is daar eksterne betrokkenheid by die prosesse en prosedures van regulering ten einde tot die geloofwaardigheid en geldigheid daarvan by te dra en gevolglik ook die geldigheid van die auditfunksie te verhoog. Daarenteen meld die DAUPB nie dat al die prosesse en prosedures van die IRBA en sy sub-komitees oop en deursigtig moet wees nie.

Daar is egter heelwat onduidelikhede omtrent die prosesse en prosedures van die voorgestelde regulering van die ouditeursprofessie, naamlik: Akkreditasie van professionele liggame, registrasie en opleiding van ouditeure, gebruik van toepaslike benamings en deel van professionele fooie en winste.

Uit die bogenoemde blyk dit dat die faktore wat in 'n reguleringstelsel van belang is, nie voldoende deur die voorgestelde regulering van die ouditeursprofessie in Suid-Afrika beantwoord word nie.

Die kernoorzaak waarom van die faktore wat in 'n reguleringstelsel van belang is nie voldoende deur die voorgestelde regulering beantwoord word nie, kan na die *samestelling* en die *finansiering* van die reguleerder en die verwante liggame teruggevoer word.

Die feit dat 40% van die lede van die reguleerder, die IRBA, ouditeure kan wees; 50% van die lede van die SBE en die SBA onderskeidelik ouditeure kan wees; 50% van die lede (uitgesonder die president) van die dissiplinêre tribunaal ouditeure kan wees; en al die lede van die ondersoek- en die dissiplinêre komitee ouditeure kan wees, het 'n invloed op die **onafhanklikheid** van die regulering van die ouditeursprofessie en die **prosesse en prosedures**, soos die etiese en auditstandaarde en die monitering en dissiplinering, van regulering. Hierdie invloed word versterk deur die feit dat slegs die ouditeursprofessie vir die finansiering van die reguleerder verantwoordelik is en die reguleerder weer op sy beurt vir die finansiering van die SBE, die SBA, die dissiplinêre tribunaal, die ondersoek- en die dissiplinêre komitee verantwoordelik is.

Dit het ook 'n invloed op die **doeltreffendheid** van die regulering omdat die reguleerder, as gevolg van sy gebrek aan onafhanklikheid van die ouditeursprofessie, probleme kan ondervind om sy sosiale verantwoordelikheid as die beskermer van die openbare belang na te kom. Die moontlikheid is ook sterk dat die IRBA weens sy gebrek aan onafhanklikheid van

die professie in Suid-Afrika nie internasionaal as 'n onafhanklike reguleerder erken sal word nie en dat die professie in Suid-Afrika gevolglik nie internasionaal mededingend sal kan wees nie.

Verdere oorsake waarom van die ander faktore wat in 'n reguleringstelsel van belang is, nie voldoende deur die voorgestelde regulering beantwoord word nie, is die volgende:

- Daar is nie duidelikheid oor die trefwydte van die **mandaat** van die reguleerder nie.
- Daar word nie voorsiening gemaak dat die **struktuur** van regulering periodiek geëvalueer moet word nie.
- Daar word geen **rekenskap** aan die gemeenskap gegee nie en daar word nie voorsiening gemaak vir optrede teen lede van die statutêre liggame wat nie hulle mandaat behoorlik uitvoer nie.
- Die DAUPB stel dit nie dat al die **prosesse en prosedures** van die statutêre liggame oop en deursigtig moet wees nie. Die ondersoekkomitee en die dissiplinêre komitee het geen eksterne verteenwoordiging nie.

Vervolgens word in hoofstuk 7 'n normatiewe raamwerk vir die regulering van die ouditeursprofessie in Suid-Afrika voorgestel.

“Quis custodiet ipsos custodes? If those to be watched are the regulated it follows ... that the watchers are the regulators. But who watches the watchers?” (Brown-John 1981:156).

HOOFSTUK 7

VERGELYKING VAN REGULERINGSTELSELS, GEVOLGTREKKINGS, AANBEVELINGS EN STEL VAN 'n NORMATIEWE RAAMWERK

Om leesbaarheid te vergemaklik, word die volgende afkortings in hoofstuk 7 gebruik:

AASB	<i>Audit and Assurance Standards Board</i>
AASOC	<i>Auditing and Assurance Oversight Council</i>
APB	<i>Auditing Practices Board</i>
ASIC	<i>Australian Securities & Investments Commission</i>
CALDB	<i>Companies Auditors & Liquidators Disciplinary Board</i>
CPAB	<i>Canadian Public Accountability Board</i>
DR	<i>Dissiplinêre raad</i>
FRC	<i>Financial Reporting Council</i>
FRRP	<i>Financial Reporting Review Panel</i>
GBR	<i>Gehaltebeheerraad</i>
IAASA	<i>Irish Auditing and Accounting Supervisory Authority</i>
IDB	<i>Investigations and Discipline Board</i>
IRBA	<i>Independent Regulatory Board for Auditors</i>
Maatskappywet	<i>Maatskappywet (Wet 61 van 1973 (soos gewysig))</i>
NIU	<i>National Inspections Unit</i>
PCAOB	<i>Public Company Accounting Oversight Board</i>
POBA	<i>Professional Oversight Board for the Accountancy Profession</i>
SBA	<i>Standard-Setting Board for Auditing</i>
SBE	<i>Standard-Setting Board for Auditor Ethics</i>
SEC	<i>Securities and Exchange Commission</i>

1 OORSIG VAN DIE STUDIE

Aan die begin van hierdie studie is daarop gewys dat daar toenemende beskuldigings en kritiek is dat die ouditeursprofessie wêreldwyd en in Suid-Afrika nie in belang van die gemeenskap nie maar in eie belang optree, soos wat deur die groeiende getal regsaksies teen die ouditeursprofessie weerspieël word.

Die ouditeursprofessie, as enigste verskaffers van auditdienste, tree as agente vir die gemeenskap op. Die ouditeursprofessie, hoewel deur wetgewing, word derhalwe deur die gemeenskap daargestel en behoort te alle tye in belang van die gemeenskap, oftewel in

openbare belang, op te tree. In hoofstuk 2 is die ouditeursprofessie se rol soos volg omskryf, met inagneming van die faktore wat aanleiding gee tot die vraag na 'n audit en die vereistes wat daar aan die professie gestel word:

Die rol van die ouditeursprofessie is om op 'n professionele wyse in die rekenpligtigheidsproses as 'n instrument van sosiale beheer op te tree en dienooreenkomstig aan die gemeenskap verslag te doen.

Die gemeenskap is afhanklik daarvan dat ouditeure bevoeg en onafhanklik moet wees en professioneel moet optree. Vanweë die gespesialiseerde aard en ingewikkeldheid van die dienste wat 'n professie lewer, kan mense wat nie toepaslik opgelei is nie, nie die gehalte daarvan beoordeel nie. Dit bring mee dat diegene wat die dienste lewer, hulle sosiale verantwoordelikheid teenoor die gemeenskap, die kliënt of werkgewer moet nakom. Daarom moet die ouditeursprofessie gereguleer word om te verseker dat die dienste wat gelewer word, van 'n hoë standaard is.

Uit die rol van die ouditeursprofessie is dit duidelik dat die professie in openbare belang optree en dus met die openbarebelang-teorie verbind word. Die hoofaspek van die openbarebelang-teorie is dat diegene wat regulering voorstaan, dit in nastrewing van die *openbare belang* doen. Na aanleiding van die eienskappe van regulering wat uit die literatuur afgelei is, is regulering in hoofstuk 3 soos volg gedefinieer:

Regulering is 'n dinamiese proses waar 'n onafhanklike party optrede in *openbare belang* met 'n element van dwang bewerkstellig.

Die rol van die regulering van die ouditeursprofessie is, weens die aard en wese van ouditering, om die belange van die gemeenskap te beskerm. Die ouditeursprofessie word deur wetgewing deur die gemeenskap daargestel. Die regulering van die ouditeursprofessie is 'n meganisme waardeur die gemeenskap gerusstelling kan verkry dat die professie toepaslik beheer word en daarom *vertrou* kan word. Uit die rol van die ouditeursprofessie en die redes vir regulering blyk dit dat die professie gereguleer moet word ten einde aan die behoeftes van die gemeenskap te voldoen en veral om die *vertroue* van die gemeenskap te regverdig.

Prinsipiëel beskou, kan die beskuldigings en kritiek teen die ouditeursprofessie dat daar wêreldwyd en in Suid-Afrika nie in belang van die gemeenskap nie maar in eie belang opgetree word, dus in 'n groot mate na die regulering van die professie teruggevoer word.

Na aanleiding van die literatuurstudie waartydens vaktydskrifte, populêr-wetenskaplike tydskrifte en die lekepers geraadpleeg is, is die knelpunte rondom die ouditeursprofessie wat die *vertroue* in die professie ondermyn, in hoofstuk 4 geïdentifiseer en gekategoriseer.

Die knelpunte rondom die ouditeursprofessie sentreer grootliks rondom die onafhanklikheid van ouditeure, die etiese en auditstandaarde wat ouditeure moet nakom, en die monitering van die nakoming van die standaarde en die dissiplinerings in die geval van nie-nakoming van die standaarde.

Dit blyk dat die oorsaak van baie van die knelpunte rondom die ouditeursprofessie wat die *vertroue* in die professie ondermyn, na die regulering van die professie teruggevoer kan word. Dit is ironies, want die regulering van die ouditeursprofessie is juis die meganisme waardeur

die gemeenskap gerusstelling kan verkry dat die profesie toepaslik beheer word en daarom vertrou kan word.

Die ouditeursprofessie in die meeste Engelssprekende lande was tot onlangs aan een of ander vorm van self-regulering onderhewig. Die gemeenskap was nie regtig bewus van die self-regulerende aard van die ouditeursprofessie nie totdat hulle oor die laaste aantal jare bewus geword het van self-regulering in 'n negatiewe verband. Die siening bestaan dat self-regulering as gevolg van sy beperkinge nie in staat is om spoedig en doeltreffend met aangeleenthede wat uit 'n gebrek aan vertrou deur die gemeenskap spruit, te handel nie. Ten spyte daarvan dat self-regulering aantrekliker vir die ouditeursprofessie is omdat die reguleringsproses deur die profesie beheer word, besef die profesie dat veranderinge aan die self-regulerende struktuur van die profesie aangebring moet word ten einde die kwynende vertrou in die profesie teen te werk en die voortbestaan van die profesie te verseker.

Die krisis in die ouditeursprofessie het meegebring dat die profesie die geleentheid het om die strukture en prosesse van regulering na aanleiding van die knelpunte rondom die profesie aan te pas sodat die profesie in openbare belang kan optree en die vertrou van die gemeenskap herwin.

Ten dié agtergrond is daar in hoofstuk 5 ondersoek ingestel na die regulering van die ouditeursprofessie in sekere Engelssprekende lande met wie daar historiese en professionele bande bestaan, waar die regulering van die ouditeursprofessie onder die vergrootglas gekom en die geleentheid aangegryp is om veranderinge aan die regulering te bring in 'n poging om die vertrou van die gemeenskap te herwin. Ondersoek is ingestel na die eertydse en hedendaagse regulering in Ierland, Engeland, Amerika, Australië en Kanada.

In hoofstuk 6 is ondersoek ingestel na die hedendaagse regulering en na die voorgestelde regulering van die ouditeursprofessie in Suid-Afrika. Vervolgens is die voorgestelde regulering van die profesie in Suid-Afrika geëvalueer.

- In die eerste plek is daar aangedui in watter mate die voorgestelde regulering die knelpunte rondom die ouditeursprofessie (soos in hoofstuk 4 beskryf) oplos, met verwysing na Suid-Afrikaanse navorsingsverslae, die kommentaar wat op die voorgestelde wet gelewer is, die aanbevelings van die paneel, en kommentaar op dié aanbevelings.
- In die tweede plek is daar aangedui in watter mate die voorgestelde regulering aan die faktore wat in 'n reguleringstelsel van belang is (soos in hoofstuk 3 beskryf) voldoen.

In hierdie hoofstuk word die voorgestelde regulering van die ouditeursprofessie in Suid-Afrika met die hedendaagse regulering van die profesie in die ander lande wat ondersoek is, vergelyk met verwysing na die mate waarin die knelpunte rondom die ouditeursprofessie verwyder en die faktore wat in 'n reguleringstelsel van belang is, beantwoord word.

Gevolgtrekkings en aanbevelings, insluitende die stel van 'n normatiewe raamwerk vir die regulering van die ouditeursprofessie in Suid-Afrika asook die identifisering van toekomstige navorsingsprojekte, word later in die hoofstuk mee gehandel.

2 VERGELYKING VAN DIE REGULERING VAN DIE OUDITEURS-PROFESSIE IN SUID-AFRIKA MET DIÉ IN DIE ANDER LANDE WAT ONDERSOEK IS

Wêreldwyd is daar 'n duidelike en sigbare neiging ná die Enron-skandaal om weg te beweeg van self-regulering. Self-regulering is met verskeie vorms van regulering wat regeringsliggame en derdeparty-oorsigliggame insluit, vervang. Ongeag hoe doeltreffend die oorsigproses van die self-regulerende liggame geag word, is daar wêreldwyd eenstemmigheid oor die stelling wat oorspronklik in die *Sarbanes-Oxley* wet (in Amerika) vervat is, naamlik dat die era van self-regulering, hoe doeltreffend ook al, nie respek afdwing nie en nie vertrouwe inboesem nie (Corcoran 2003a:17). Heelwat lande het gevolglik van self-regulering af na regulering deur derde partye oorgeskakel.

Sien tabel 7.1 vir 'n vergelyking van die voorgestelde regulering van die ouditeursprofessie in Suid-Afrika met die veranderde regulering van die professie in die onderskeie lande wat in hoofstuk 5 ondersoek is.

Tabel 7.1 Strukture vir die regulering van die ouditeursprofessie

	Suid-Afrika	Ierland	Engeland	Amerika	Australië	Kanada
Tipe regulering en statutêre liggaam	Gedeelde regulerende stelsel - self-regulering en statutêre regulering (IRBA) onderhewig aan regerings-oorsig	Self-regulering onderhewig aan oorsig deur 'n statutêre liggaam (IAASA)	Gedeelde regulerende stelsel - self-regulering en statutêre regulering (FRC)	Self-regulering (ouditeure van nie-publieke maatskappye) en statutêre regulering (PCAOB) (ouditeure van publieke maatskappye) onderhewig aan toesig deur SEC	Gedeelde regulerende stelsel - self-regulering en statutêre regulering (FRC)	Gedeelde regulerende stelsel - self-regulering en statutêre oorsig (CPAB) (ouditeure van publieke maatskappye)
Struktuur van die statutêre liggaam	Verskeie belanghebbendes (maksimum 40% van die lede kan ouditeure wees)	Verskeie belanghebbendes (maksimum 2 van die 13 lede kan ouditeure wees)	Verskeie belanghebbendes (maksimum 30 lede wat verteenwoordigers is van sake-, beleggers-, professionele en ander gemeenskappe met 'n belang by korporatiewe verslagdoening en beheer)	Verskeie belanghebbendes (2 lede moet ouditeure wees en 3 lede mag nie ouditeure wees nie)	Verskeie belanghebbendes (lede word aangestel na aanleiding van nominasies deur sleutelbelangegroep en onafhanklik van die belangegroep en is verteenwoordigers van die sakewêreld, professionele liggame, regering en regulerende liggame)	Verskeie belanghebbendes (maksimum 4 van die 11 lede kan ouditeure wees)
Finansiering van die statutêre liggaam	Ouditeursprofessie	Regering en ouditeursprofessie	Regering, ouditeursprofessie en ander belanghebbendes	Publieke maatskappye en ouditeure van publieke maatskappye	Regering, ouditeursprofessie en ander belanghebbendes	Ouditeure van publieke maatskappye
Rekenskap van die statutêre liggaam	Aan regering oor werksaamhede en of doelwitte deur statutêre reguleerder, komitees en rade nagekom is	Geen	Geen	Aan die SEC; inligting oor ouditeure aan gemeenskap	Aan regering oor nakoming van onafhanklikheidsvereistes en gehaltebeheeroorsigte	Aan die gemeenskap

Volgens die voorgestelde regulering van die ouditeursprofessie in Suid-Afrika word 'n statutêre liggaam, die IRBA, gestig om vir die regulering van die ouditeursprofessie verantwoordelik te wees. Dit stem ooreen met die veranderde regulering van die ouditeursprofessie in die ander lande wat ondersoek is waar verskillende vorme van oorsigliggame ingestel is. In Engeland, Australië en Kanada is daar ook 'n gedeelde regulerende stelsel soos die voorgestelde regulering in Suid-Afrika. Amerika beskik oor 'n self-regulerende stelsel vir die ouditeure van nie-publieke maatskappye en 'n statutêre regulerende stelsel vir die ouditeure van publieke maatskappye. Die ouditeursprofessie in Ierland word deur 'n self-regulerende stelsel onderhewig aan statutêre toesig gereguleer.

Oudit is 'n internasionale verskynsel; derhalwe kan die praktyke en beleide in ander lande nie buite rekening gelaat word in die proses waar veranderinge aan die regulering van die ouditeursprofessie in Suid-Afrika aangebring word nie. Ten einde steeds internasionaal mededingend te wees en internasionale beleggings in Suid-Afrika te bevorder, moet die regulering van die ouditeursprofessie in Suid-Afrika voldoen aan internasionale neigings. Derhalwe word die voorgestelde regulering van die ouditeursprofessie in Suid-Afrika in hierdie hoofstuk met die veranderde regulering van die professie in Ierland, Amerika, Engeland, Australië en Kanada vergelyk.

- Daar word in die eerste plek aangedui in watter mate die voorgestelde regulering van die ouditeursprofessie in Suid-Afrika in vergelyking met die veranderde regulering van die professie in Ierland, Amerika, Engeland, Australië en Kanada die knelpunte rondom die ouditeursprofessie verwyder.
- In die tweede plek word daar aangedui in watter mate die voorgestelde regulering van die ouditeursprofessie in Suid-Afrika in vergelyking met die veranderde regulering van die ouditeursprofessie in Ierland, Amerika, Engeland, Australië en Kanada aan die faktore wat in 'n reguleringstelsel van belang is, voldoen.

2.1 Mate waarin die knelpunte rondom die ouditeursprofessie verwyder word

Die voorgestelde regulering van die ouditeursprofessie in Suid-Afrika in vergelyking met die veranderde regulering van die professie in Ierland, Amerika, Engeland, Australië en Kanada verwyder die knelpunte rondom die ouditeursprofessie soos volg:

Onafhanklikheid

Tabel 7.2 dui aan in watter mate die voorgestelde regulering van die ouditeursprofessie in Suid-Afrika in vergelyking met die veranderde regulering van die professie in die ander lande wat ondersoek is, dié knelpunte rondom die ouditeursprofessie wat oor die onafhanklikheid van ouditeure handel, verwyder.

Tabel 7.2 Mate waarin die regulering van die ouditeursprofessie die knelpunte rondom onafhanklikheid aanspreek

	Suid-Afrika	Ierland	Engeland	Amerika	Australië	Kanada
Verbod op die lewering van nie-gerusstellingsdienste aan gerusstellingskliënte	Verbod op sekere dienste en ouditkomitee moet die aard en omvang van nie-gerusstellingsdienste bepaal	Geen verbod	Geen verbod	Verbod op sekere dienste en by publieke maatskappye moet ouditkomitee nie-gerusstellingsdienste goedkeur	Geen verbod maar ouditkomitee monitor lewering van nie-gerusstellingsdienste	Verbod op sekere dienste en vooraf goedkeuring van dienste deur ouditkomitee
Verpligte verwisseling van ouditeure	Gerusstellingsvennote ná vier jaar	Geen	Hoofgerusstellingsvennote ná vyf jaar	Gerusstellingsvennote ná vyf jaar	Gerusstellingsvennote ná vyf jaar	Gerusstellingsvennote ná vyf jaar
Aanstelling en vergoeding deur die ouditkomitee	Ouditkomitee nomineer ouditeur vir aanstelling en bepaal vergoeding	Nee	Nee	Ja	Nee	Nee
Afkoelperiode voordat gerusstellingsvennote by gerusstellingskliënte kan gaan werk	Geen	Geen	Twee jaar	Geen	Twee jaar	Een jaar

Gevolgtrekking

Die voorgestelde verbod in Suid-Afrika op die lewering van sekere nie-gerusstellingsdienste aan 'n gerusstellingskliënt en die vereiste vooraf goedkeuring van die lewering van enige toegelate nie-gerusstellingsdienste aan 'n gerusstellingskliënt deur die ouditkomitee stem ooreen met die veranderde vereistes in Amerika en Kanada (in Australië monitor die ouditkomitee die lewering van nie-gerusstellingsdienste aan gerusstellingskliënte).

Die omvang van die dienste wat in Suid-Afrika verbied word, is beperk in vergelyking met Amerika en Kanada. Buiten boekhou-, rekeningkundige en interne ouditdienste word dienste soos die ontwerp en implementering van finansiële inligtingstelsels, waardasiedienste, bestuursfunksies of menslike hulpbrondienste, aktuariële dienste, makelaars- of beleggingsadviesdienste, regsdiens en ander kundige dienste wat nie met die gerusstellingsdiens verband hou nie, ook in Amerika en Kanada verbied, terwyl in Suid-Afrika slegs die lewering van boekhouding, rekeningkundige en interne ouditdienste aan openbarebelang-maatskappye deur die voorgestelde veranderinge aan die Maatskappywet verbied word.

Die voorgestelde verpligte verwisseling van gerusstellingsvennote in Suid-Afrika stem ooreen met die veranderde vereistes in Engeland, Amerika, Australië en Kanada, hoewel die verwisselingsperiode in Engeland, Amerika, Australië en Kanada vyf jaar is teenoor die voorgestelde vier jaar in Suid-Afrika.

Die voorgestelde vereistes dat die ouditkomitee vir die aanstelling en vergoeding van ouditeure in Suid-Afrika verantwoordelik moet wees, strook met die veranderde vereistes in Amerika.

Die voorgestelde afwesigheid van 'n afkoelperiode voordat ouditeure in Suid-Afrika deur gerusstellingskliënte in diens geneem kan word, strook nie met die vereiste een of twee jaar afkoelperiode voordat ouditeure in Engeland, Australië en Kanada deur gerusstellingskliënte in diens geneem kan word nie.

Etiese en ouditstandaarde

Tabel 7.3 dui aan in watter mate die voorgestelde regulering van die ouditeursprofessie in Suid-Afrika in vergelyking met die veranderde regulering van die professie in die ander lande wat ondersoek is, dié knelpunte rondom die ouditeursprofessie wat oor die etiese en ouditstandaarde van ouditeure handel, verwyder.

Tabel 7.3 Mate waarin die regulering van die ouditeursprofessie die knelpunte rondom etiese en ouditstandaarde verwyder

	Suid-Afrika	Ierland	Engeland	Amerika	Australië	Kanada
Verskeie belanghebbendes betrokke	Ja	Nee	Ja	Ja	Nee	Ja
Statutêre steun vir standaarde	Nee	Nee	Nee	Ja	Ja	Nee
Standaarde beginselgegrond	Ja, maar sekere etiese standaarde is reëls-gegrond	Nee	Ja	Nee	Ja	Ja
Bykomende maatreëls wat met die etiese en ouditstandaarde van ouditeure handel	SBE en SBA gee rekenskap aan IRBA wat aan parlement verslag doen	die IAASA het waarnemerstatus in die APB	Geen	SEC stel ook reëls oor onafhanklikheid	Benewens etiese kode van ouditeursprofessie stel regering reëls oor onafhanklikheid; ouditeure van maatskappye moet onderneem om aan 'n etiese kode te voldoen	AASOC doen aan gemeenskap verslag oor eie en AASB werksaamhede; vergaderings is oop en opsomming op web beskikbaar

Gevolgtrekking

Die voorgestelde vereiste in Suid-Afrika dat verskeie belanghebbendes by die stel van etiese en auditstandaarde betrokke is, stem ooreen met die veranderde vereistes in Engeland, Amerika en Kanada.

In die voorgestelde wetgewing in Suid-Afrika is daar geen aanduiding dat die standaard statutêre steun geniet soos wat in Amerika en Australië die geval is nie.

Net soos wat die geval in Amerika is, is sekere standaard op reëls gegrond, soos watter nie-gerusstellingsdienste nie aan gerusstellingskliënte gelewer mag word nie en hoe dikwels ouditeure moet verwissel. Sekere ander standaard is weer op beginsels gegrond, soos dat die ouditkomitee die aard en omvang van nie-gerusstellingsdienste wat deur die ouditeur aan gerusstellingskliënte gelewer mag word, moet goedkeur. Daarteenoor is die standaard in Engeland, Australië en Kanada volgens die veranderde vereistes op beginsels gegrond.

Monitering en dissiplinerings

Tabel 7.4 dui aan in watter mate die voorgestelde regulering van die ouditeursprofessie in Suid-Afrika in vergelyking met die veranderde regulering van die professie in die ander lande wat ondersoek is, dié knelpunte rondom die ouditeursprofessie wat oor die monitering en dissiplinerings van ouditeure handel, verwyder.

Tabel 7.4 Mate waarin die regulering van die ouditeursprofessie die knelpunte rondom monitering en dissiplinerings van ouditeure verwyder

	Suid-Afrika	Ierland	Engeland	Amerika	Australië	Kanada
Onafhanklike liggaam	IRBA is verantwoordelik vir die instelling en finansiering van 'n dissiplinêre tribunaal, ondersoekkomitee en dissiplinêre komitee en vir uitvoer van praktykoorsigte	IAASA het statutêre mag om betrokke te raak by ondersoek en dissiplinêre prosesse en kan onafhanklike ondersoeke in openbare belang uitvoer	FRRP ondersoek maatskappiese finansiële jaarstate; IDB ondersoek klagtes en dissiplineer oortreders; POBA doen deur inspeksie-eenheid monitering van ouditeure van genoteerde maatskappye	GBR is verantwoordelik vir inspeksies en DR is verantwoordelik vir ondersoek en dissiplinerings van ouditeure van publieke maatskappye	FRC is verantwoordelik vir monitering/beoordeling van ondersoek en dissiplinêre prosesse; ASIC en CALDB is verantwoordelik vir dissiplinerings van ouditeure van genoteerde maatskappye; ASIC monitor toereikendheid van boetes	CPAB is verantwoordelik vir onafhanklike inspeksies van ouditeure van publieke maatskappye
Deursigtigheid van monitering en dissiplinerings	Dissiplinêre tribunaal - verskeie belanghebbendes word verteenwoordig; ondersoekkomitee en dissiplinêre komitee - slegs ouditeure; verhore is oop vir die gemeenskap	Verskeie belanghebbendes nie betrokke nie	FRRP en IDB - FRC hou toesig oor, finansiering van en aanstelling van lede; POBA - verskeie belanghebbendes word verteenwoordig en FRC doen finansiering	GBR en DR - verskeie belanghebbendes word verteenwoordig	FRC - verskeie belanghebbendes word verteenwoordig; CALDB - meerderheid lede is nie-ouditeure	CPAB - verskeie belanghebbendes word verteenwoordig; doen self deur inspeksie-eenheid inspeksies by 11 grootste firmas
Rekenskap oor monitering en dissiplinerings	IRBA doen kwartaalliks aan minister verslag	Geen	Geen	PCAOB doen aan SEC verslag	FRC doen aan regering verslag oor gehalte-beheeroorsigte	CPAB doen aan gemeenskap verslag
Bykomende maatreëls oor monitering en dissiplinerings	Gevalle in openbare belang word deur dissiplinêre tribunaal verhoor	Statutêre erkenning aan dissiplinêre prosesse	FRRP beskik oor statutêre mag	Geen	ASIC en CALDB beskik oor statutêre mandate	Geen

Gevolgtrekking

Die voorgestelde vereistes in Suid-Afrika dat statutêre liggame vir die monitering en dissiplinerings van ouditeure verantwoordelik moet wees en dat verskeie belanghebbendes in die liggame, uitgesonder die ondersoekkomitee en die dissiplinêre komitee wat slegs uit ouditeure bestaan, verteenwoordig moet word, kom ooreen met die veranderde vereistes in Engeland, Amerika, Australië en Kanada.

Die voorgestelde vereiste in Suid-Afrika dat rekenskap aan die minister gegee moet word, strook met die veranderde vereiste in Australië en Amerika, hoewel daar in Kanada aan die gemeenskap rekenskap gegee word.

2.2 Mate waarin voldoen word aan die faktore wat in 'n reguleringstelsel van belang is

Die voorgestelde regulering van die ouditeursprofessie in Suid-Afrika in vergelyking met die veranderde regulering van die professie in Ierland, Amerika, Engeland, Australië en Kanada voldoen soos volg aan die faktore wat in 'n reguleringstelsel van belang is:

Mandaat: Die voorgestelde regulering in Suid-Afrika stem ooreen met Ierland, Engeland, Amerika, Australië en Kanada waar die statutêre reguleerder oor 'n mandaat beskik.

Struktuur: Die voorgestelde regulering in Suid-Afrika stem ooreen met Ierland, Engeland, Amerika, Australië en Kanada waar verskeie belanghebbende partye in die statutêre reguleerder verteenwoordig word.

Onafhanklikheid: Die voorgestelde regulering in Suid-Afrika stem ooreen met Amerika waar 40% van die lede van die statutêre reguleerder ouditeure kan wees. In Kanada kan nagenoeg 36% van die lede ouditeure wees teenoor nagenoeg 15% in Ierland. In Engeland en Australië is die lede van die statutêre reguleerder verteenwoordigend van verskeie belanghebbende partye.

Daarenteen is die ouditeursprofessie in Engeland, Ierland, Amerika en Australië nie ten volle verantwoordelik vir die finansiering van die statutêre reguleerder en sy prosesse en prosedures nie, soos in die geval van die voorgestelde regulering in Suid-Afrika. In Amerika word die reguleerder gefinansier deur 'n heffing op publieke maatskappye en deur die registrasiefooie wat ouditeure moet betaal, wat moontlik die koste en voordele beter paas as wat die ouditeursprofessie in die algemeen gefinansier word of as wat die regering vir die finansiering verantwoordelik is.

Bevoegdheid: Die voorgestelde regulering in Suid-Afrika stem ooreen met Ierland, Engeland, Amerika, Australië en Kanada waar ouditeure met spesialis-kennis van die gebied wat geregleer word en gemeenskapsverteenwoordigers met die nodige kennis van die openbare belang in die struktuur van die regulerende liggame verteenwoordig word.

Doeltreffendheid: Die voorgestelde regulering in Suid-Afrika stem ooreen met Ierland, Engeland, Amerika, Australië en Kanada waar die statutêre reguleerder 'n eksterne statutêre liggaam is. Dié liggame behoort dus nie aan baie burokrasie onderhewig te wees nie, wat heel waarskynlik daartoe sal lei dat hulle ekonomies doeltreffend funksioneer.

Die statutêre reguleerder in Suid-Afrika, en moontlik in Kanada ook, kan egter as gevolg van die feit dat onderskeidelik 40% en nagenoeg 36% van die lede ouditeure kan wees en net die ouditeursprofessie vir die finansiering verantwoordelik is, probleme ondervind om hulle sosiale verantwoordelikheid as beskermers van die openbare belang na te kom.

Rekenpligtigheid: Die voorgestelde regulering in Suid-Afrika stem ooreen met Amerika en Australië waar die statutêre reguleerder aan die regering of 'n regeringsagentskap verslag moet doen. Daarenteen word daar in Kanada aan die gemeenskap verslag gedoen.

Gevolgtrekking

Die voorgestelde regulering in Suid-Afrika is wat betref die *mandaat, struktuur, en bevoegdheid* van die statutêre reguleerder in ooreenstemming met die veranderde regulering van die professie in Ierland, Engeland, Amerika, Australië en Kanada waar verskillende vorme van oorsigliggame ingestel is en waar verskeie belanghebbende partye in die regulerende liggaam verteenwoordig word.

Die feit dat 40% van die lede van die statutêre reguleerder volgens die voorgestelde regulering in Suid-Afrika ouditeure kan wees, stem in 'n mate ooreen met die veranderde regulering in Amerika, Kanada, Engeland en Australië, hoewel slegs 15% van die lede in Ierland ouditeure kan wees. Daarteenoor strook die feit dat die ouditeursprofessie alleen vir die finansiering van die statutêre reguleerder (en sy prosesse en prosedures) in Suid-Afrika verantwoordelik is, nie met die veranderde regulering in Engeland, Ierland, Amerika en Australië nie. Die statutêre reguleerder (en sy prosedures en prosesse) in Suid-Afrika kan derhalwe heel moontlik nie onafhanklik van die ouditeursprofessie wees nie of kan nie as onafhanklik gesien word nie en kan probleme ondervind om sy sosiale verantwoordelikheid as beskermers van die openbare belang na te kom. Die voorgestelde regulering in Suid-Afrika stem derhalwe wat betref die *onafhanklikheid* en *doeltreffendheid* van die reguleerder (en sy prosedures en prosesse) in 'n groot mate nie ooreen met die veranderde regulering van die ouditeursprofessie in Ierland, Engeland, Amerika en Australië nie.

Wat die *rekenpligtigheid* van die reguleerder betref, stem die voorgestelde regulering in Suid-Afrika ooreen met Amerika en Australië, waar die statutêre reguleerder ook aan die regering of 'n regeringsagentskap verslag doen, hoewel daar slegs in Kanada aan die gemeenskap verslag gedoen word.

Die statutêre reguleerders in Ierland, Engeland, Amerika en Australië, wat in 'n groter mate as die statutêre reguleerder in Suid-Afrika onafhanklik van die ouditeursprofessie is en gesien sal word - omdat verskeie belanghebbende partye in die strukture verteenwoordig word en nie net die ouditeursprofessie vir die finansiering daarvan verantwoordelik is nie - maak nie uitdruklik daarop aanspraak dat hulle onafhanklik is nie. Daarenteen is die naam van die statutêre reguleerder in Suid-Afrika die *Independent Regulatory Board for Auditors* wat duidelik nie met internasionale norme ooreenstem nie.

3 GEVOLGTREKKINGS OOR DIE VOORGESTELDE REGULERING VAN DIE OUDITEURSPROFESSIE IN SUID-AFRIKA

In hoofstuk 1 is die doel van die studie enersyds gestel as die evaluering van die voorgestelde regulering van die ouditeursprofessie in Suid-Afrika.

Oor die laaste paar jaar is daar internasionaal verbeteringe aan die regulerende raamwerk van die ouditeursprofessie aangebring. Daar is dus 'n daadwerklike noodsaak om die Suid-Afrikaanse regulerende raamwerk met internasionale veranderinge te harmoniseer.

Indien die voorgestelde regulering van die ouditeursprofessie in Suid-Afrika aan die hand van dié faktore wat in 'n reguleringstelsel van belang is en met inagneming van die knelpunte rondom die professie beoordeel word ten einde te bepaal of die regulering van die professie in openbare belang plaasvind, word die volgende gevolgtrekking gemaak:

Die faktore wat in 'n reguleringstelsel van belang is, met inagneming van die knelpunte rondom die ouditeursprofessie, word nie voldoende deur die voorgestelde regulering van die professie in Suid-Afrika beantwoord nie. Die voorgestelde regulering van die professie in Suid-Afrika geskied nie genoegsaam in openbare belang nie. Die openbare siening sal steeds bestaan dat die professie die regulering beheer omdat 40% van die lede van die statutêre reguleerder deel van die ouditeursprofessie kan wees en die professie vir die finansiering van die statutêre reguleerder verantwoordelik is. Derhalwe is dit waarskynlik dat die vertroue in die ouditeursprofessie laag sal bly.

Die tekortkominge sentreer rondom die volgende hoofsaak:

- Die **onafhanklikheid** van die reguleerder (en sy prosesse en prosedures). Tot 40% van die lede van die statutêre reguleerder kan ouditeure wees. Die statutêre reguleerder, insluitende sy prosesse en prosedures, word net deur die ouditeursprofessie deur registrasiefooie en praktykooisigfooie wat gehê word, gefinansier, wat nie strook met die veranderde regulering van die ouditeursprofessie in Ierland, Engeland, Amerika en Australië nie.
- Die **doeltreffendheid** van die reguleerder. As gevolg van die feit dat 40% van die lede ouditeure kan wees en net die ouditeursprofessie vir sy finansiering verantwoordelik is, kan die statutêre reguleerder probleme ondervind om sy sosiale verantwoordelikheid as beskermmer van die openbare belang na te kom.

Die moontlikheid is sterk dat die statutêre reguleerder, weens sy gebrek aan onafhanklikheid van die ouditeursprofessie in Suid-Afrika, nie internasionaal as 'n onafhanklike reguleerder erken sal word nie. In die geval van multi-nasionale oudits sal die plaaslike ouditeure aan die toesig van meer as een reguleerder onderhewig wees, of plaaslike ouditeure sal nie goedgekeur word om sodanige oudits uit te voer nie, wat kan meebring dat die ouditeursprofessie in Suid-Afrika nie 'n internasionaal mededingende professie kan skeep nie.

- Die **rekenpligtigheid** van die reguleerder. Daar word nie aan die gemeenskap rekenskap gelewer nie (verwys na die rol van die ouditeursprofessie) soos wat wel in Kanada die geval is. Daar word nie voorsiening gemaak vir optrede teen die lede van die statutêre reguleerder wat nie hulle mandaat behoorlik uitvoer nie.
- Die **mandaat** van die reguleerder. Die voorgestelde wet is op ouditeure van toepassing, maar daar is nie duidelikheid oor watter ouditeure ingesluit word nie. Die voorgestelde wet maak geen voorsiening vir ouditeure wat nie deur die statutêre reguleerder geregistreer is nie.
- Die **struktuur** van die reguleerder. Daar is geen aanduiding dat die struktuur van die statutêre reguleerder van tyd tot tyd geëvalueer gaan word nie.
- Die **prosesse en prosedures** van die reguleerder wat rondom die volgende hoofsaake sentreer:
 - Onafhanklikheid
 - Etiese en auditstandaarde
 - Monitering en dissiplinerings

Daar is ook heelwat onduidelikhede omtrent sekere prosesse en prosedures van die voorgestelde regulering van die ouditeursprofessie, naamlik: Akkreditasie van professionele liggame, registrasie en opleiding van ouditeure, gebruik van toepaslike benamings en deel van professionele fooie en winste, maar daar behoort op die hoofsaake gekonsentreer te word.

Die kernorsaak waarom van die faktore wat in 'n reguleringstelsel van belang is, nie voldoende deur die voorgestelde regulering beantwoord word nie, kan na die *samestelling* en die *finansiering* van die reguleerder en die verwante liggame teruggevoer word.

Die feit dat 40% van die lede van die reguleerder, die IRBA, ouditeure kan wees; 50% van die lede van die SBE en die SBA ouditeure kan wees; 50% van die lede (uitgesonder die president) van die dissiplinêre tribunaal ouditeure kan wees; en al die lede van die ondersoekkomitee en die dissiplinêre komitee ouditeure kan wees, het 'n invloed op die *onafhanklikheid* van die regulering van die ouditeursprofessie en die *prosesse en prosedures*, soos die etiese en auditstandaarde en die monitering en dissiplinerings, van regulering.

Die feit dat slegs die ouditeursprofessie vir die finansiering van die reguleerder verantwoordelik is en die reguleerder weer op sy beurt vir die finansiering van die SBE, die SBA, die dissiplinêre tribunaal, die ondersoekkomitee en die dissiplinêre komitee verantwoordelik is, het verder 'n invloed op die *onafhanklikheid* van die regulering van die ouditeursprofessie en die *prosesse en prosedures* van regulering.

Dit het ook 'n invloed op die *doeltreffendheid* van die regulering omdat die reguleerder, as gevolg van sy gebrek aan onafhanklikheid van die ouditeursprofessie, probleme kan ondervind om sy sosiale verantwoordelikheid as die beskermmer van die openbare belang na te kom. Die moontlikheid is ook sterk dat die IRBA weens sy gebrek aan onafhanklikheid van die ouditeursprofessie in Suid-Afrika nie internasionaal as 'n onafhanklike reguleerder erken sal word nie en dat die professie in Suid-Afrika gevolglik nie 'n internasionaal mededingende professie kan skep nie.

Verdere oorsake waarom van die faktore wat in 'n reguleringstelsel van belang is nie voldoende deur die voorgestelde regulering beantwoord word nie, is die volgende:

- Daar is nie duidelikheid oor die trefwydte van die *mandaat* van die statutêre reguleerder nie.
- Daar word nie voorsiening gemaak dat die *struktuur* van regulering periodiek geëvalueer moet word nie.
- Daar word geen *rekenskap* aan die gemeenskap gegee nie en daar word nie voorsiening gemaak vir optrede teen die lede van die statutêre reguleerder wat nie hulle mandaat behoorlik uitvoer nie.
- Die mate waarin die voorgestelde *prosesse en prosedures* ten opsigte van openbarebelang-maatskappye afhanklik is van 'n onafhanklike en doeltreffende ouditkomitee. (Ten spyte van die tekortkominge van ouditkomitees word die instelling van ouditkomitees in Ierland, Engeland, Amerika, Australië en Kanada vereis.)

Daar word ook nie voorsiening gemaak vir die stel van beginsel-gegronde riglyne wat die ouditkomitee moet volg nie tydens die neem van besluite oor:

- Die lewering van nie-gerusstellingsdienste aan gerusstellingskliënte (die vereiste vooraf goedkeuring van die lewering van enige toegelate nie-gerusstellingsdienste aan 'n gerusstellingskliënt deur die ouditkomitee geld ook in Amerika en Kanada); en
 - die aanstelling en vergoeding van ouditeure (die vereiste dat die ouditkomitee vir die aanstelling en vergoeding van ouditeure verantwoordelik is, geld ook in Amerika).
- Die vereistes van die voorgestelde regulering ten opsigte van die volgende *prosesse en prosedures* van die ouditeursprofessie:
- Die omvang van die lewering van nie-gerusstellingsdienste aan gerusstellingskliënte wat verbied word, is nie voldoende in vergelyking met Amerika en Kanada nie.
 - Daar is nie duidelikheid oor watter vennote moet verwissel nie, en die verwisseling van ouditeursfirmas word nie vereis nie. (Die verwisselingsperiode in Engeland, Amerika, Australië en Kanada is egter vyf jaar teenoor die voorgestelde vier jaar in Suid-Afrika.)
 - Daar is geen voorgestelde afkoelperiode voordat ouditeure deur gerusstellingskliënte in diens geneem kan word nie. (In Engeland, Australië en Kanada is daar 'n vereiste

een of twee jaar afkoelperiode voordat ouditeure deur gerusstellingskliënte in diens geneem kan word.)

- Die etiese en ouditstandaarde geniet nie statutêre steun nie. (Dit is wel in Amerika en Australië die geval.)
- Daar is nie duidelikheid oor wie die praktykoorsigte gaan uitvoer nie en of daar openlik verslag oor die resultate gedoen gaan word nie.

Daar is duidelike tekens van 'n tweevlak-regulering van die ouditeursprofessie in Suid-Afrika omdat verskillende reëls rakende onafhanklikheid op ouditeure van openbare- en nie-openbarebelang-maatskappye van toepassing is. Derhalwe is dit 'n tekortkoming dat die wet nie spesifiek voorsiening maak vir afsonderlike raamwerke vir die regulering van onderskeidelik ouditeure van openbare- en nie-openbarebelang-maatskappye nie.

4 ASPEKTE WAT VERDERE NAVORSING VERG

Dit was 'n plesier om hierdie studie te doen omdat die onderwerp interessant en uitdagend is en van die grootste belang vir die voortbestaan van die ouditeursprofessie is. Hierdie studie word beskou as slegs die eerste klip op 'n berg wat voortdurend ontdek en geëvalueer moet word. Die geleentheid om navorsing oor die veld van regulering te doen, is wyd en behoort die verbeelding van baie aan te gryp.

Uit die aanbevelings wat in afdeling 5 gemaak word, blyk die volgende hoofaspekte wat verdere navorsing verg:

- Die hersiening van die Maatskappywet, veral die vereistes wat die onafhanklikheid van die ouditeursprofessie beïnvloed (aanstelling, ontslag en vergoeding; kommunikasie met aandeelhouders; reg van toegang tot rekords; verbod om 'n direkteur van 'n maatskappy te wees; openbaarmaking van gerusstellings- en nie-gerusstellingsfooie) en die veranderde pligte, aanspreeklikhede en strawwe van direkteure.
- Die praktiese uitvoerbaarheid van die instelling van 'n ouditkomitee deur openbarebelang-maatskappye in Suid-Afrika.
- Beginsel-gegronde riglyne wat die ouditkomitee by die goedkeuring van die lewering van nie-gerusstellingsdienste aan gerusstellingskliënte en by die aanstelling en vergoeding van ouditeure moet volg.
- Die aard en omvang van nie-gerusstellingsdienste wat nie aan gerusstellingskliënte gelewer mag word nie.
- Die verpligte verwisseling van ouditeursfirmas ná 'n sekere aantal jare, insluitende die gebruik van gesamentlike oudits en dat vennote by die oudits van filiale betrokke raak ter voorbereiding tot hulle rol as aanstellingsvennoot van die hoofentiteit later.
- Die afkoeltydperk voordat gerusstellingspersoneel deur 'n gerusstellingskliënt in diens geneem kan word.

Uit die res van die studie blyk dit dat navorsing nodig is oor verskeie prosesse en prosedures van die voorgestelde regulering waaroor daar nie duidelikheid is nie, naamlik:

- Die akkreditasie van professionele liggame.
- Die registrasie en opleiding van ouditeure.
- Die gebruik van toepaslike benamings sodat die gebruik van verwarrende en misleidende benamings statutêr reggestel kan word.
- Die deel van professionele fooie en winste.

Reeds in hoofstuk drie is daarop gewys dat regulering nie staties is nie; daar moet voortdurend vasgestel word wat die knelpunte rondom die ouditeursprofessie is wat na die regulering van die ouditeursprofessie teruggevoer kan word.

5 AANBEVELINGS OOR DIE REGULERING VAN DIE OUDITEURS-PROFESSIE IN SUID-AFRIKA

Ten einde die vertroue van die gemeenskap in die ouditeursprofessie te herwin, moet die ouditeursprofessie op so 'n wyse gereguleer word dat die openbare belang nagestreef word. Regulering sal egter nooit 'n volmaakte wêreld skep nie. Elke regulasie het tekortkominge, maar die krisis is so groot dat dit nie sonder streng regulering oorkom kan word nie.

Die aanbevelings wat volg om die regulering van die ouditeursprofessie in Suid-Afrika te verbeter, het ten doel om oplossings te bied ten opsigte van die kernoorake waarom dié faktore wat in 'n reguleringstelsel van belang is en met inagneming van die knelpunte rondom die ouditeursprofessie nie voldoende deur die voorgestelde regulering reggestel word nie. Dit is ook van kardinale belang dat Suid-Afrika gesien moet word as 'n land waar die ouditeursprofessie tred hou met internasionale ontwikkeling op die gebied van regulering.

Die gemeenskap het sy vertroue in die ouditeursprofessie om betroubare gerusstellingsdienste te lewer, grootliks verloor. Dit is dus van die allergrootste belang dat die ouditeursprofessie sy openbare verantwoordelikheid ernstig opneem en alle pogings aanwend om die profesie se prioriteite reg te kry en die gemeenskap se vertroue terug te wen. Die ouditeursprofessie is 'n produk van die gemeenskap - die gemeenskap het dit tot stand gebring en kan dit ook weer tot niet maak of wysig soos dit sy behoeftes pas. Veranderinge moet aangebring word met inagneming van die behoeftes en kritiek van die gemeenskap indien die ouditeursprofessie nog van waarde vir die gemeenskap wil wees. Die profesie kan nie voortbestaan sonder aanvaarding deur die gemeenskap nie. Die aanbevelings word gedoen ten einde te verseker dat die ouditeursprofessie in openbare belang optree en die vertroue van die gemeenskap herwin en sodoende die voortbestaan van die profesie verseker. Geleentheid vir werklike hervorming is skaars. Dit kom gewoonlik slegs wanneer krisisse en eksterne druk die gevolge om nie veranderinge aan te bring nie, duidelik uitspel, soos wat tans die geval met die ouditeursprofessie is.

Die onderstaande aanbevelings behoort in samehang met die uitgebreide redenasies in die betrokke afdelings gelees te word.

- Die samestelling van die reguleerder en die verwante liggame wat die *onafhanklikheid, doeltreffendheid, en prosesse en prosedures* van die reguleerder beïnvloed.

Die samestelling van die reguleerder en die verwante liggame behoort so te wees dat die liggame nie deur die ouditeursprofessie beheer word nie, sodat die openbare belang gedien kan word. Die persentasie ouditeure wat lede van die reguleerder en die verwante liggame is, moet van so 'n aard wees dat die liggame nie in die praktyk deur die ouditeursprofessie beheer word nie. Dit sal nie net verseker dat die eksterne mening in ag geneem word nie, maar ook dat die gemeenskap gerusstelling verkry dat hulle belange in ag geneem word, wat op sy beurt weer die vertroue van die gemeenskap in die ouditeursprofessie sal verhoog.

- Die finansiering van die reguleerder en die verwante liggame wat die *onafhanklikheid, doeltreffendheid, en prosesse en prosedures* van die reguleerder beïnvloed.

Die ouditeursprofessie moet nie alleen vir die finansiering van die reguleerder en sy prosesse en prosedures verantwoordelik wees nie. Eerstens kan die feit dat slegs die ouditeursprofessie vir die finansiering verantwoordelik is, veroorsaak dat die reguleerder en sy prosesse en prosedures nie as onafhanklik van die ouditeursprofessie gesien word nie. Tweedens sal die stigting van die statutêre liggame en ander komitees noodwendig tot 'n toename in koste lei (hoewel dit 'n klein prys is om te betaal in 'n poging om die vertroue van die gemeenskap te herwin) en indien slegs die ouditeursprofessie vir die finansiering verantwoordelik is, kan dit daartoe lei dat die reguleerder nie oor voldoende fondse beskik nie. Derhalwe is dit noodsaaklik dat die finansiering van die reguleerder op 'n breër grondslag moet rus. Die hoofdoelwit van die reguleerder van die ouditeursprofessie is om die openbare belang te beskerm, daarom is dit billik dat die regering ook vir die finansiering van die reguleerder of 'n gedeelte daarvan verantwoordelik moet wees.

As die samestelling van die reguleerder en die verwante liggame so is dat dit nie deur die ouditeursprofessie beheer word nie en as onder meer die regering saam met die ouditeursprofessie vir die finansiering van die reguleerder en sy prosesse en prosedures verantwoordelik is, behoort Suid-Afrika waarskynlik 'n internasionaal mededingende ouditeursprofessie te kan skeep. Die naam van die reguleerder van die ouditeursprofessie in Suid-Afrika behoort dan ook meer toepaslik te wees.

- Die *mandaat* van die reguleerder.

Die mandaat van die reguleerder van die ouditeursprofessie moet dit duidelik stel dat dit slegs met die regulering van die eksterne ouditeure van maatskappye in openbare belang handel. Die naam van die wet moet dit ook duidelik stel.

- Die *struktuur* van die reguleerder.

Die struktuur van die reguleerder van die ouditeursprofessie moet van tyd tot tyd geëvalueer word omdat regulering 'n dinamiese proses is.

- Die *rekenskap* van die reguleerder.
 - Daar moet rekenskap gegee word aan die gemeenskap na wie se belange omgesien word.
 - Daar moet voorsiening gemaak word vir optrede teen die lede van die statutêre liggame wat nie hulle mandaat behoorlik uitvoer nie.
- Die *prosesse en prosedures* van die reguleerder.
 - Wetgewing behoort net 'n betroubare proses daar te stel ten einde duidelike standaarde te stel en 'n kode moet met die standaarde handel. Dié benadering is buigsamer omdat standaarde aangepas kan word sonder om deur die proses om wetgewing te verander, te gaan. Dit is moeilik vir die reguleerder om vinnig op veranderde omstandighede te reageer en die nodige veranderinge aan te bring indien iets in wetgewing vervat is.
 - Al die prosesse en prosedures van die reguleerder en sy sub-komitees moet oop en deursigtig wees.
 - Die aard en omvang van nie-gerusstellingsdienste wat nie aan gerusstellingskliënte gelewer mag word nie, moet uitgebrei word want die lewering van nie-gerusstellingsdienste aan gerusstellingskliënte moenie tot 'n botsing van belange lei nie en moenie daartoe lei dat 'n ouditeur 'n onafhanklike mening oor sy eie werk uitspreek nie.
 - 'n Werklik onafhanklike liggaam (verkieslik die reguleerder van die ouditeursprofessie) moet vir die goedkeuring van die lewering van nie-gerusstellingsdienste aan gerusstellingskliënte verantwoordelik wees. Indien nie, moet 'n werklik onafhanklike liggaam die beginsel-gegronde riglyne bepaal wat die ouditkomitee by die goedkeuring van die lewering van nie-gerusstellingsdienste aan gerusstellingskliënte moet volg (ten spyte van die tekortkominge van ouditkomitees, stem dit ooreen met internasionale neigings dat die ouditkomitee die aard en omvang van die lewering van die nie-gerusstellingsdienste wat nie verbied word nie, moet goedkeur). Daar moet dan behoorlike optrede teen ouditkomitees wees wat nie hulle pligte behoorlik uitvoer nie.
 - Daar moet ook 'n plafon geplaas word op die persentasie wat nie-gerusstellingsfooie van die totale fooie uitmaak.
 - Die gerusstellingsvennote wat verplig word om te verwissel, moet minstens die aanstellingsvennoot en sodanige vennote wat 'n wesenlike rol by die oudit speel, insluit.
 - In die geval van genoteerde maatskappye moet ouditeursfirmas verplig word om ná 'n sekere aantal jare te verwissel omdat die verwisseling van die gerusstellingsvennote nie voldoende is om die onafhanklikheid van die gerusstellingsfunksie te verseker nie.

- 'n Werklik onafhanklike liggaam (verkieslik die reguleerder van die ouditeursprofessie) moet beginsel-gegronde riglyne bepaal wat die auditkomitee by die aanstelling en vergoeding van ouditeure moet volg. Daar moet dan behoorlike optrede teen auditkomitees wees wat nie hulle pligte behoorlik uitvoer nie. Dit sal meebring dat die kliënt en die ouditeur nie meer fooie hoef te beding nie en verder sal “low-balling” nie meer 'n probleem wees nie. Daar moet ook spesifiek vir die verwisseling van ouditeure voorsiening gemaak word, byvoorbeeld deur nie die omvang van gerusstellingsdienste gedurende die eerste paar jaar van 'n nuwe aanstelling te beperk nie.
- 'n Afkoelperiode moet ingestel word waartydens daar 'n verbod op die indiensneming van gerusstellingspersoneel deur 'n gerusstellingskliënt rus. Die afkoelperiode moet minstens tot op die bestuurdersvlak van die gerusstellingspersoneel asook op alle sleutel- en finansiële poste by die gerusstellingskliënt van toepassing wees.
- Beginsel-gegronde riglyne met betrekking tot auditkomitees (kwalifikasies en ondervinding, verslagdoeningsverantwoordelikhede, toepaslike strafmaatreëls) moet statutêr vasgestel word.
- Die etiese en auditstandaarde moet statutêre steun geniet ten einde dit op die partye wat gereguleer word, te kan afdwing.
- Riglyne met betrekking tot praktykoorsigte moet vasgestel word. Dit moet onder meer aandui wie die praktykoorsigte gaan uitvoer en hoe die resultate bekend gemaak moet word, en dat die reguleerder die mag het om, op grond van die uitslae van die praktykoorsigte, te kan besluit of iemand nie meer geskik is om as ouditeur op te tree nie.

Die hoop word uitgespreek dat die wetgewer die bogenoemde voorstelle in die finale wetgewing wat op die ouditeursprofessie van toepassing is, sal vervat sodat die regulering van die professie in Suid-Afrika in pas kom met die beste internasionale praktyke. Dit sal dan die reguleerder van die ouditeursprofessie se verantwoordelikheid wees om te verseker dat die voorstelle geïmplementeer en afdwing word.

Gesien die feit dat regulering nie staties is nie, moet daar voortdurend vasgestel word of die voorstelle daarin slaag om die vertroue in die ouditeursprofessie te herwin. Indien nie, blyk die instelling van die volgende onafwendbaar te wees:

- 'n Verbod op die lewering van nie-gerusstellingsdienste aan gerusstellingskliënte. Dit stem ooreen met die openbare sektor in Suid-Afrika waar die lewering van nie-gerusstellingsdienste aan gerusstellingskliënte as onbehoorlik en nadelig vir die onafhanklike status van ouditeure gesien word.
- Die verpligte verwisseling van alle ouditeursfirmas na 'n sekere aantal jare.

- Die aanstelling en vergoeding van ouditeure deur 'n werklik onafhanklike liggaam (verkieslik die reguleerder van die ouditeursprofessie).
- Die goedkeuring van die indiensneming van voormalige gerusstellingspersoneel deur 'n gerusstellingskliënt (afgesien van 'n verpligte afkoelperiode) deur 'n werklik onafhanklike liggaam (verkieslik die reguleerder van die ouditeursprofessie).

Daar is altyd 'n mate van interverwantskappe tussen die Ouditeurswet en die Maatskappywet en derhalwe sal veranderinge aan die een 'n invloed op die ander hê. Die Maatskappywet is nou 30 jaar oud en nie meer in pas met ontwikkelinge rakende korporatiewe verslagdoening en beheer in Suid-Afrika en internasionaal nie. Die aanbeveling word gemaak dat die Maatskappywet so spoedig moontlik hersien moet word sodat dit ooreenkom met die veranderde Ouditeurswet en die voorgestelde veranderinge aan die Maatskappywet.

6 **NORMATIEWE RAAMWERK VIR DIE REGULERING VAN DIE OUDITEURSPROFESSIE IN SUID-AFRIKA**

Volgens hoofstuk 1 is die doel van die studie, afgesien van die evaluering van die voorgestelde regulering van die ouditeursprofessie in Suid-Afrika (waarmee in afdeling 3 gehandel is), die stel van 'n normatiewe raamwerk vir die regulering van die professie.

Teen die agtergrond van die aard en wese van ouditering en die rol van die regulering van die ouditeursprofessie word 'n normatiewe raamwerk vir die regulering van die professie in Suid-Afrika gestel.

Tabel 7.5 Normatiewe raamwerk vir die regulering van die ouditeursprofessie in Suid-Afrika

Aspek	Kriteria
Mandaat	<ul style="list-style-type: none"> ❑ Die reguleerder moet oor 'n statutêre mandaat beskik waardeur hy gemagtig word om met die regulering van die eksterne ouditeure van maatskappye in openbare belang te handel. ❑ Die reguleerder moet die nodige mag hê om etiese en auditstandaarde op die partye wat geregleer word, af te dwing.
Struktuur	<ul style="list-style-type: none"> ❑ Verskeie belanghebbende partye, met die ouditeursprofessie in die minderheid, moet in die reguleerder verteenwoordig word. ❑ Die regulering moet periodiek geëvalueer word ten einde vas te stel of dit in openbare belang geskied.

<p>Onafhanklikheid</p>	<ul style="list-style-type: none"> ❑ Verskeie belanghebbende partye, met die ouditeursprofessie in die minderheid, moet in die reguleerder verteenwoordig word ten einde te verseker dat die reguleerder onafhanklik van die ouditeursprofessie is. ❑ Die finansiering van die reguleerder moet op 'n breë grondslag wees.
<p>Bevoegdheid</p>	<ul style="list-style-type: none"> ❑ Die reguleerder moet bevoeg wees wat betref die gebied wat gereguleer word om die reguleringstaak te kan verrig. ❑ Die reguleerder moet bevoeg wees wat betref die openbare belang om die reguleringstaak te kan verrig. ❑ Die reguleerder moet oor toereikende fondse beskik om geskikte personeel te werf en te behou.
<p>Doeltreffendheid</p>	<ul style="list-style-type: none"> ❑ Die reguleerder moenie aan eksterne invloede, soos van die regering of die ouditeursprofessie, onderhewig wees nie. ❑ Die reguleerder moet oor voldoende hulpbronne beskik. ❑ Die reguleerder moet by veranderinge kan aanpas. ❑ Die stelsel van regulering moet vooruitgang stimuleer en moet 'n internasionaal mededingende ouditeursprofessie kan skep.
<p>Rekenpligtigheid</p>	<ul style="list-style-type: none"> ❑ Die reguleerder moet behoorlik rekenskap gee oor die wyse waarop sy mandaat uitgevoer is (finansiële, prosedurele en substantiewe rekenskap). ❑ Die reguleerder moet aan die owerheid en aan die gemeenskap verslag doen. ❑ Daar moet behoorlike optrede wees teen die reguleerder wat nie sy mandaat behoorlik uitvoer nie.

Prosesse en prosedures	<ul style="list-style-type: none">❑ Die prosesse en prosedures moet deursigtig, toeganklik en oop wees.❑ Die prosesse en prosedures moet voorsiening maak vir deelname deur verskeie belanghebbende partye met die ouditeursprofessie in die minderheid.❑ Daar moet behoorlike eksterne toesig oor die prosesse en prosedures van die reguleerder uitgeoefen word.❑ Daar moet voldoende hulpbronne wees om die prosesse en prosedures behoorlik uit te voer en die finansiering daarvan moet op 'n breë grondslag berus.❑ Daar moet 'n liggaam of liggame wees wat oor 'n statutêre mandaat beskik ten opsigte van prosesse en prosedures soos etiese en ouditstandaarde en monitering en dissiplinerings.❑ Beginsel-gegronde riglyne met betrekking tot ouditkomitees (kwalifikasies en ondervinding, verslagdoeningsverantwoordelikhede, toepaslike strafmaatreëls) moet statutêr vasgestel word.❑ Wetgewing behoort 'n betroubare proses daar te stel maar die etiese en ouditstandaarde, insluitende beginsel-gegronde riglyne aan ouditkomitees, moet in 'n kode vervat wees.❑ Die etiese en ouditstandaarde moet beginsel-gegrond wees (tensy dit gepas is dat sekere optrede pertinent verbied word).❑ Die etiese en ouditstandaarde moet statutêre steun geniet.❑ Daar moet 'n behoorlike praktykoorsigtstelsel in werking wees wat nie deur die ouditeursprofessie gefinansier word nie.
-------------------------------	--

7 SLOTOPMERKING

Daar was nog nooit 'n belangriker tyd in die geskiedenis van die ouditeursprofessie in Suid-Afrika nie. Daar lê 'n aansienlike taak voor ten einde die nodige veranderinge aan die Ouditeurswet en ander wetgewing, soos die Maatskappywet, aan te bring.

Ek vertrou dat hierdie studie oor die regulering van die ouditeursprofessie waardevolle inligting verskaf en dat die nodige aanpassings in die regulering van die professie in belang van die Suid-Afrikaanse gemeenskap gemaak sal word, en dat die wenner uiteindelik ouditering in belang van die gemeenskap sal wees.

“... the presence of a forceful public regulator is needed in order to 'guard the guardians'” (Majone 1996:26).

BIBLIOGRAFIE

- AASB. 2005a. Glossary of terms, in *SAICA Electronic Handbook*. Johannesburg: SAICA.
- AASB. 2005b. ISA 200 - Objective and general principles governing an audit of financial statements, in *SAICA Electronic Handbook*. Johannesburg: SAICA.
- AASB. 2005c. ISA 315 - Understanding the entity and its environment and assessing the risks of material misstatement, in *SAICA Electronic Handbook*. Johannesburg: SAICA.
- Abernethy, M. 2002. Accountants and accountability. *CA Charter* 73(8)(September):57-59. [O]. Available:
<http://proquest.umi.com/pqdweb?index=4&did=000000222747481&SrchMode=3&sid=12&Fmt=3&VInst=PROD&VType=PQD&RQT=309&VName=PQD&TS=1071728794&clientId=27625>
Accessed on 2003/12/18
- Abolafia, MY. 1985. Self-regulation as market maintenance, in *Regulatory policy and the social sciences*, edited by RG Noll. Berkeley: University of California:312-347.
- Accountancy Foundation. 2002a. Press releases/news - DTI - Hewitt announces review into regulation of accountancy profession. 8 October. [O]. Available:
http://www.accountancyfoundation.com/uploaded_documents/DTI_PRESS_NOTICE.pdf
Accessed on 2004/01/15
- Accountancy Foundation. 2002b. Press releases/news - Review of the regulatory regime of the accountancy profession - a consultation document. October. [O]. Available:
http://www.accountancyfoundation.com/uploaded_documents/accountancy_consdoc_web.pdf
Accessed on 2004/01/15
- Accountancy Foundation. 2003. What is the Accountancy Foundation? [O]. Available:
http://www.accountancyfoundation.com/accountancy_foundation/index.cfm
Accessed on 2003/05/26
- Accounting bill must be clarified, not scrapped. 2002. *Financial Mail* 12 July. [O]. Available:
<http://secure.financialmail.co.za/02/0712/bookfront/cedop.htm>
Accessed on 2003/07/01
- Agulhas, B. 2002a. Can the profession survive another onslaught? *Accountancy SA* (April):2-3.
- Agulhas, B. 2002b. Techtalk. *Accountancy SA* (March):25-28.
- Agulhas, B. 2002c. Techtalk. *Accountancy SA* (August):21-24.

- Agulhas, B. 2003. Auditing - IFAC's IAASB adopts action plan to promote high quality standards. *Techtalk* (April). [O]. Available:
<http://www.siaca.co.za/DisplayContent.asp?theID=1129>
Accessed on 2003/05/09
- AICPA. 2002a. AICPA responds to SEC's proposed expanded accounting oversight. 20 June. [O]. Available:
<http://www.aicpa.org/news/2002/p062002.htm>
Accessed on 2003/05/02
- AICPA. 2002b. How the Sarbanes-Oxley Act of 2002 impacts the accounting profession. 3 August. [O]. Available:
<http://www.aicpa.org/info/Sarbanes-Oxley2002.asp>
Accessed on 2003/05/02
- AICPA. 2003a. About the AICPA. [O]. Available:
<http://www.aicpa.org/about/index.htm>.
Accessed on 2003/05/02
- AICPA. 2003b. AICPA comments on SEC's proposed rules to enhance independence of profession. 10 January. [O]. Available:
<http://www.aicpa.org/news/2003/p030110.asp>
Accessed on 2003/04/23
- AICPA. 2003c. AICPA peer review program. [O]. Available:
<http://www.aicpa.org/members/div/practmon/index.htm>
Accessed on 2003/05/02
- AICPA. 2003d. Summary of Sarbanes-Oxley Act of 2002. [O]. Available:
http://www.aicpa.org/info/sarbanes_oxley_summary.htm
Accessed on 2003/05/02
- AICPA comments on numerous SEC proposals stemming from Sarbanes-Oxley. 2003. *The CPA Letter* (January). [O]. Available:
<http://proquest.umi.com.oasis.unisa.ac.za/pqdweb?index=2&did=000000281174591&SrchMode=3&sid=4&Fmt=3&VInst=PROD&VType=PQD&RQT=309&VName=PQD&TS=1059456876&clientId=27625>
Accessed on 2003/07/29
- Allen, K. 1991. In pursuit of professional dominance: Australian accounting 1953-1985. *Accounting, Auditing & Accountability Journal* 4(1):53-54.
- American Accounting Association. 1973. *A statement of basic auditing concepts*. Sarasota: American Accounting Association.
- Arens, AA, Elder, RJ & Beasley, MS. 2003. *Auditing and assurance services an integrated approach*. 9th edition. Upper Saddle River: Prentice Hall.

- Auditor independence problem may be bigger than thought, Unger says. 2001. *Tax Management Financial Planning Journal* 17(7)(17 July):183-184. [O]. Available: <http://proquest.umi.com/pqdweb?index=3&did=000000076073063&SrchMode=3&sid=3&Fmt=3&VInst=PROD&VType=PQD&RQT=309&VName=PQD&TS=1064900261&clientId=27625>
Accessed on 2003/09/30
- Auditor independence unimpaired: Study. 2002. *The Practical Accountant* 35(4)(April):8. [O]. Available: <http://proquest.umi.com.oasis.unisa.ac.za/pqdweb?index=4&did=000000126787491&SrchMode=3&sid=8&Fmt=3&VInst=PROD&VType=PQD&RQT=309&VName=PQD&TS=1063703973&clientId=27625>
Accessed on 2003/09/16
- Auditors face a painful new regulatory world. 2002. *Financial Mail* 8 March. [O]. Available: <http://secure.financialmail.co.za/02/0308/toptail/bedop/htm>
Accessed on 2003/07/01
- Ayres, I & Braithwaite, J. 1992. *Responsive regulation*. New York: Oxford University.
- Baldwin, R & Cave, M. 1999. *Understanding regulation*. New York: Oxford.
- Baldwin, R & McCrudden, C. 1987. *Regulation and public law*. London: Weidenfeld & Nicolson.
- Banham, R. 2003. Period of adjustment. *Journal of Accountancy* 195(2)(February). [O]. Available: <http://www.aicpa.org/pubs/jofa/feb2003/banham.htm>
Accessed on 2003/04/30
- Barker, P. 2002. Audit committees: solution to a crisis of trust? *Accountancy Ireland* (June). [O]. Available: <http://proquest.umi.com/pqdweb?index=5&did=000000122713531&SrchMode=3&sid=2&Fmt=3&VInst=PROD&VType=PQD&RQT=309&VName=PQD&TS=1064985763&clientId=27625>
Accessed on 2003/10/01
- Basson, D. 2004/5. Non-audit services: how it affects the independence of the auditor. *Auditing SA* (summer):7-10.
- Bennion, FAR. 1969. *Professional ethics*. London: Knight.
- Benson, R. 2002. Letters - Profession's integrity at stake. *Journal of Accountancy* 194(1)(July). [O]. Available: <http://www.aicpa.org/pubs/jofa/jul2002/letters.htm>
Accessed on 2003/04/30

- Bernstein, MH. 1955. *Regulating business by independent commission*. Westport: Greenwood.
- Berube, G. 2002. Self-regulation on trial. *CA Magazine* 135(4)(May). [O]. Available: <http://proquest.umi.com/pqdweb?index=31&did=000000120873271&SrchMode=3&sid=1&Fmt=4&VInst=PROD&VType=PQD&RQT=309&VName=PQD&TS=1074142755&clientId=27625>
Accessed on 2004/01/15
- Birth of a watchdog. 2003. *Washingtonpost* 28 April. [O]. Available: <http://www.washingtonpost.com/wp-dyn/articles/A45630-2003Apr27.htm>
Accessed on 2003/05/02
- Bloom, BS, Krathwohl, DR & Masia, BB. 1973. *Taxonomy of educational objectives book 2 - affective domain*. London: Longman.
- Booyzen, T [ed]. 2002. SAICA Briefs. *Accountancy SA* (April):34-35.
- Borrie, L. 2002. The new regime. *Accountancy* (April):1.
- Boudon, R & Bourricaud, F. 1989. *A critical dictionary of sociology*. Chicago: University of Chicago.
- Boynton, WC, Johnson, RN & Kell, WG. 2001. *Modern Auditing*. 7th edition. New York: Wiley.
- Breyer, S. 1982. *Regulation and its reform*. Cambridge: Harvard University.
- Bricker, RJ. 2003. What happened? The extraordinary business of restructuring the CPA profession. *The CPA Journal* (January). [O]. Available: <http://proquest.umi.com.oasis.unisa.ac.za/pqdweb?index=30&did=000000286840921&SrchMode=3&sid=3&Fmt=3&VInst=PROD&VType=PQD&RQT=309&VName=PQD&TS=1059456289&clientId=27625>
Accessed on 2003/07/29
- Brown, R. 1905. *History of accounting and accountants*. New York: Kelley.
- Brown-John, CL. 1981. *Canadian regulatory agencies*. Toronto: Butterworth.
- Calcara, PN. 2002. Sarbanes-Oxley and the cascade effect. *Pennsylvania CPA Journal* 73(3)(fall). [O]. Available: <http://0-proquest.umi.com.oasis.unisa.ac.za/pqdweb?index=22&did=000000205766061&SrchMode=3&sid=7&Fmt=3&VInst=PROD&VType=PQD&RQT=309&VName=PQD&TS=1061962142&clientId=27625>
Accessed on 2003/08/27
- Canning, M & O'Dwyer, B. 2001. Professional accounting bodies* disciplinary procedures: accountable, transparent and in the public interest? *The European Accounting Review* 10(4):725-749.

- Canning, M & Ogartaigh, C. 2002a. Accounting needs regulation as much as regulation needs accounting. *Accountancy Ireland* (December). [O]. Available:
<http://proquest.umi.com/pqdweb?index=5&did=000000257932941&SrchMode=3&sid=1&Fmt=3&VInst=PROD&VType=PQD&RQT=309&VName=PQD&TS=1064986164&clientId=27625>
Accessed on 2003/10/01
- Canning, M & Ogartaigh, C. 2002b. Called to account. *Accountancy Ireland* (December). [O]. Available:
<http://proquest.umi.com/pqdweb?index=14&did=000000257932951&SrchMode=3&sid=1&Fmt=3&VInst=PROD&VType=PQD&RQT=309&VName=PQD&TS=1064986336&clientId=27625>
Accessed on 2003/10/01
- Carey, JL. 1969. *The rise of the accounting profession from technician to professional*. New York: AICPA.
- Carlino, B. 2002. POB votes to disband; industry mulls future of self-regulation process. *Accounting Today* 19(3)(11-24 February):1,14. [O]. Available:
<http://proquest.umi.com.oasis.unisa.ac.za/pqdweb?index=17&did=000000126878431&SrchMode=3&sid=3&Fmt=3&VInst=PROD&VType=PQD&RQT=309&VName=PQD&TS=1063702191&clientId=27625>
Accessed on 2002/09/16
- Carlino, B. 2003. Independence rules fall short of harsh oversight. *Accounting Today* 17(3)(10 Feb - 23 Feb):1,30. [O]. Available:
<http://0-proquest.umi.com.oasis.unisa.ac.za/pqdweb?index=14&did=000000298414531&SrchMode=3&sid=2&Fmt=3&VInst=PROD&VType=PQD&RQT=309&VName=PQD&TS=1059110124&clientId=27625>
Accessed on 2003/07/02
- Carr-Saunders, AM & Wilson, PA. 1964. *The professions*. London: Frank Cass.
- Castellano, JG. 2002. Restoring public confidence. *Journal of Accountancy* 193(4)(April). [O]. Available:
<http://www.aicpa.org/pubs/jofa/apr2002/castell/htm>
Accessed on 2003/04/23
- Castellano, JG & Melancon, BC. 2002. Special bulletin - To the members of the AICPA. *Journal of Accountancy* (March). [O]. Available:
<http://www.aicpa.org/pubs/jofa/mar2002/bulletin.htm>
Accessed on 2003/05/02
- Chandler, RA & Edwards, JR [eds]. 1994. *British audit practice 1884-1900. A case law perspective*. New York: Garland.

- Chenok, PB. 2003. The accounting profession then and now. *The CPA Journal* 73(1)(January). [O]. Available:
<http://proquest.umi.com.oasis.unisa.ac.za/pqdweb?index=24&did=000000286799871&SrchMode=3&sid=5&Fmt=3&VInst=PROD&VType=PQD&RQT=309&VName=PQD&TS=1060326088&clientId=27625>
Accessed on 2003/08/08
- CICA. 2002a. Media centre - Canada's chartered accountants issue new draft auditor independence standard. 5 September. [O]. Available:
http://www.cica.ca/index.cfm/ci_id/8420/la_id/1.htm
Accessed on 2003/05/26
- CICA. 2002b. Media centre - Gordon Thiessen to serve as founding chair Canadian Public Accountability Board. 31 October. [O]. Available:
http://www.cica.ca/index.cfm/ci_id/10000/la_id/1.htm
Accessed on 2004/01/15
- CICA. 2002c. Media centre - New independent public body established to oversee Canadian auditing standards. 24 October. [O]. Available:
http://www.cica.ca/index.cfm/ci_id/9911/la_id/1.htm
Accessed on 2004/01/15
- CICA. 2003a. Auditing and Assurance - Oversight. [O]. Available:
http://www.cica.ca/index.cfm/ci_id/204/la_id/1.htm
Accessed on 2003/10/01
- CICA. 2003b. Media centre - Chartered accountants adopt new auditor independence standard. 4 December. [O]. Available:
http://www.cica.ca/index.cfm/ci_id/18853/la_id/1.htm
Accessed on 2004/01/15
- CICA. 2003c. Media centre - members named to new independent oversight body for auditing standards. 25 March. [O]. Available:
http://www.cica.ca/index.cfm/ci_id/13623/la_id/1.htm
Accessed on 2004/01/15
- CICA. 2003d. Profession's response to Enron. [O]. Available:
http://www.cica.ca/index.cfm/ci_id/7106/la_id/1.htm
Accessed on 2003/05/08
- CICA. 2003e. Protecting the public interest. Independence standards. 18 March. [O]. Available:
http://www.cica.ca/index.cfm/ci_id/10600/la_id/1.htm
Accessed on 2003/05/26
- CICA. 2003f. What's new. [O]. Available:
http://www.cica.ca/index.cfm/ci_id/9687/la_id/1.htm
Accessed on 2003/05/02

- CICA. 2004. Our history. [O]. Available:
http://www.cica.ca/index.cfm/ci_id/599/la_id/1.htm
Accessed on 2004/01/15
- Clulow, J. 2002. Where were the auditors? *Accountancy SA* (July):3-5.
- Cobb, J. 2002. Enron uncovered: how the auditors failed. [O]. Available:
<http://moneycentral.msn.com/content/CNBCTV/Promos/P15708.asp>
Accessed on 2002/02/25
- Collier, J. 2003. Communication between auditors and audit committees - new APB study released today. 16 September. [O]. Available:
<http://www.accountingeducation.com/news/news4413.html>
Accessed on 2003/09/22
- Committe, BE. 1988. Factors shaping the independent public auditing profession in the United States from 1905 to 1933, in *The evolution of audit thought and practice*, edited by TA Lee. New York: Garland:129-144.
- Cook, JD. 2002. Letters to the editor. *Accountancy SA* (June):36.
- Corcoran, T. 2002. The UK oversight debate: should self-regulation be scrapped? *The Accountant* (November):15.
- Corcoran, T. 2003a. Country survey - The US - continued unease. *The Accountant* (May):16-18.
- Corcoran, T. 2003b. South Africa: seeking international inspiration. *The Accountant* (April):16-19.
- Costello, P & Campbell, I. 2002. Executive summary of CLERP 9. September. [O]. Available:
http://www.cpaaustralia.com.au/01_information_centre/13_ext_report/1_13_10_0_clerp.asp
Accessed on 2004/02/27
- Côté, M. 2002. Auditor independence. *CA Magazine* (September). [O]. Available:
http://www.camagazine.com/index.cfm/ci_id/9567/la_id/1.htm
Accessed on 2003/05/02
- CPAA. 2002a. CLERP 9 - a way forward say CPAs. 18 September. [O]. Available:
http://www.cpaaustralia.com.au/01_information_centre/16_media_releases/2002/1_16_0_20020918_mr.asp
Accessed on 2003/05/02
- CPAA. 2002b. CPAs look forward to CLERP review. 27 June. [O]. Available:
http://www.cpaaustralia.com.au/01_information_centre/16_media_releases/2002/1_16_0_20020627_mr.asp
Accessed on 2003/05/02

- CPAA. 2002c. Financial reporting framework - the way forward. April. [O]. Available:
http://www.cpaaustralia.com.au/01_information_centre/10_audit/1_10_2_0_frframework.asp
Accessed on 2003/05/02
- CPAA. 2002d. Top accounting bodies push for greater public accountability. 14 August. [O]. Available:
http://www.cpaaustralia.com.au/01_information_centre/16_media_releases/2002/1_16_0_20020814_mr.asp
Accessed on 2003/05/02
- Cushman, RE. 1941. *The independent regulatory commissions*. New York: Octagon.
- D'Andrea, F. 2003a. Canadian audit independence standards. 21 March. [O]. Available:
<http://accountingeducation.com/news/news3895.html>
Accessed on 2003/05/02
- D'Andrea, F. 2003b. Canadian audit oversight board issues draft registration process. 2 October. [O]. Available:
<http://accountingeducation.com/news/news4467.html>
Accessed on 2003/10/09
- D'Andrea, F. 2003c. Canadian audit oversight board proposes registration process. 16 September. [O]. Available:
<http://accountingeducation.com/news/news4414.html>
Accessed on 2003/09/22
- D'Andrea, F. 2003d. Canadian auditing and assurance standards oversight council seeks input. 14 May. [O]. Available:
<http://accountingeducation.com/news/news4062.html>
Accessed on 2003/05/20
- D'Andrea, F. 2003e. Corporate reform: the new SEC auditor independence rules. 20 February. [O]. Available:
<http://accountingeducation.com/news/news3785.html>
Accessed on 2003/05/08
- D'Andrea, F. 2003f. Giving investors reasons for confidence. 29 May. [O]. Available:
<http://accountingeducation.com/news/news4107.html>
Accessed on 2003/06/17
- D'Andrea, F. 2003g. No magic bullet solution to Sarbanes Oxley - webcast. 18 June. [O]. Available:
<http://accountingeducation.com/news/news4192.html>
Accessed on 2003/07/01

- D'Andrea, F. 2003h. Sarbanes Oxley a good first step. 9 May. [O]. Available:
<http://accountingeducation.com/news/news4052.html>.
Accessed on 2003/05/20
- D'Andrea, F. 2003i. Sarbanes Oxley: goals, content and status of implementation. 9 April.
[O]. Available:
<http://accountingeducation.com/news/news3963.html>
Accessed on 2003/05/02
- D'Andrea, F. 2003j. The new Canadian auditor independence standard. 17 October. [O].
Available:
<http://accountingeducation.com/news/news4520.html>
Accessed on 2003/10/20
- Damant, D. 2002. The virtues of transparency. *Accountancy* (March):1.
- Davies, H. 2002. It couldn't happen here ... *Accountancy Age* (14 February):22.
- Davis, R. 2002a. It's a matter of principles. *Accountancy Age* (4 April):16.
- Davis, M. 2002b. Self-regulation called into question. *The Australian Financial Review*
(19 September):13.
- Davis, R. 2002c. UK could be forced to follow US. *Accountancy Age* (1 August):12.
- Dayasena, M. 2003a. FRC publishes undiluted Combined Code and sets global benchmark.
The Accountant (August):8.
- Dayasena, M. 2003b. UK corporate governance hotly debated as FRC prepares conclusions.
The Accountant (July):6.
- De Beer, L [ed]. 2003. Techtalk. Auditing. Opening of meetings to the public. *Accountancy*
SA (September):24.
- De Bruin, P. 2004. PwC veg teen reuse-eis. *Sake Beeld* 11 Mei:1.
- De Jager, H. 1998. The future of auditing in South Africa. *Auditing SA* (summer):1.
- De Jager, H. 2003/4. Editorial. The auditing industry. *Auditing SA*:3-4.
- Dewing, IP & Russell, PO. 2002. The new Accountancy Foundation: a credible form of
regulation for UK listed company audit? *International Journal of Auditing* 6(3):231-
248.
- Donaldson, WH. 2003. Testimony concerning implementation of the Sarbanes-Oxley Act of
2002. 9 September. [O]. Available:
<http://www.sec.gov/news/testimony/090903tswhd.htm>
Accessed on 2003/09/16

- Eakin, J & Hughes, A. 2002. Auditors clampdown too *light*. *Sydney Morning Herald* 23 September:31.
- Economic Council of Canada. 1981. *Reforming regulation*. Ottawa: Canadian Government Publications.
- Edwards, JR. 2003. Where they came from. *Accountancy* (June):58-63.
- Elliott, P. 1972. *The sociology of the professions*. London: Macmillan.
- Enron fallout; regulatory changes. 2002. *The Practical Accountant* 35(3)(March). [O]. Available:
<http://0-proquest.umi.com.oasis.unisa.ac.za/pqdweb?index=8&did=000000126826111&SrchMode=3&sid=5&Fmt=3&VInst=PROD&VType=PQD&RQT=309&VName=PQD&TS=1061961878&clientId=27625>
Accessed on 2003/08/27
- Enron-related indictments reach crescendo. 2003. *The Accountant* (5994)(May):9.
- Evans, G. 2002. All change please. *Accountancy Age* (3 October):17.
- Evans, C. 2003. Analysis: regulation - reshuffling the regulatory cards. *Accountancy* (1 March):50-51.
- Ezzell, WF. 2002. Chair*s corner. *The CPA Letter* 82(10)(December). [O]. Available:
<http://0-proquest.umi.com.oasis.unisa.ac.za/pqdweb?index=16&did=000000293758051&SrchMode=3&sid=8&Fmt=3&VInst=PROD&VType=PQD&RQT=309&VName=PQD&TS=1059457524&clientId=27625>
Accessed on 2003/07/25
- Ferreira, T. 2002. Gebrek aan onafhanklikheid van ouditeure bied rede tot kritiek. *Beeld* 22 Januarie:12.
- Financial Reporting Council. 2005a. About the Financial Reporting Council. [O]. Available:
<http://www.frc.gov.au/content/about.asp>
Accessed on 2005/06/06
- Financial Reporting Council. 2005b. The Financial Reporting Council. Organisation. [O]. Available:
<http://www.frc.org.uk/about/organisation.cfm>
Accessed on 2005/06/06
- Flegm, EH. 1984. *Accounting how to meet the challenges of relevance and regulation*. New York: Wiley.
- Flint, D. 1988. *Philosophy and principles of auditing*. London: Macmillan.

- Frank, D. 2002. Letters - when foxes guard the hen house. *Journal of Accountancy* (August). [O]. Available:
<http://www.aicpa.org/pubs/jofa/aug2002/letters.htm>
Accessed on 2002/04/23
- Fraser, BW. 2003. Douglas R. Carmichael: an auditor's auditor takes on his profession. *Internal Auditing* 18(4)(July/August):10-13.
- Freidson, E. 1983. The theory of professions: state of the art, in *The sociology of the professions: lawyers, doctors and others*, edited by R Dingwall & P Lewis. London: Macmillan:19-37.
- Freidson, E. 1986. *Professional powers: a study of the institutionalization of formal knowledge*. Chicago: University of Chicago.
- Gerding, RJ. 2002. Letters - On Accountability, Rules and Integrity. *Journal of Accountancy* 193(6)(June). [O]. Available:
<http://www.aicpa.org/pubs/jofa/jun2002/letters.htm>
Accessed on 2003/04/30
- Glazer, AS & Jaenicke, HR. 2002. A pathology of the independence standards board's conceptual framework project. *Accounting Horizons* 16(4)(December):329-352. [O]. Available:
<http://0-proquest.umi.com.oasis.unisa.ac.za/pqdweb?index=2&did=000000270251351&SrchMode=3&sid=15&Fmt=3&VInst=PROD&VType=PQD&RQT=309&VName=PQD&TS=1061963407&clientId=27625>
Accessed on 2003/08/27
- Gloeck, JD. 1993. Die verwagtingsgaping ten opsigte van die ouditeursprofessie in die Republiek van Suid-Afrika. D Com-proefskrif, Universiteit van Pretoria, Pretoria.
- Gloeck, JD. 2001. Ongepubliseerde voordrag tydens die SARV Gauteng Noord 2001 Kongres, 18 Julie, Pretoria.
- Gloeck, D. 2002/3a. Auditors and other services: changes to the PFMA necessary. *Auditing SA* (summer):15-16.
- Gloeck, D. 2002/3b. Self-regulation under the magnifying glass. The Masterbond case study. *Auditing SA* (summer):22-25.
- Gloeck, D. 2004a. Draft corporate law policy on the reform of company law in South Africa. 2 August. [O]. Available:
<http://accountingeducation.com/news/news5308.html>
Accessed on 2004/08/06
- Gloeck, D. 2004b. South African minister of finance comments on report to reform the auditing profession. 7 April. [O]. Available:
<http://accountingeducation.com/news/news4995.html>
Accessed on 2004/04/15

- Gloeck, D. 2005. Institute of Certified Public Accountants serves court order on PAAB. 21 February. [O]. Available:
<http://accountingeducation.com/news/news5902.html>
Accessed on 2005/02/28
- Gloeck, JD & De Jager, H. 1998. *Seeking a brighter future for auditing in South Africa*. Pretoria: University of Pretoria.
- Goldstein, I. 1984. Foucault among the sociologists: the 'disciplines' and the history of the professions. *History and Theory* xxiii:170-192.
- Goldwasser DL. 2002. The accounting profession's regulatory dilemma. *The CPA Journal* 72(5)(May):8. [O]. Available:
<http://proquest.umi.com/pqdweb?index=20&did=000000124579581&SrchMode=3&sid=2&Fmt=3&VInst=PROD&VType=PQD&RQT=309&VName=PQD&TS=1064900175&clientId=27625>
Accessed on 2003/09/30
- Government catches Enronitis. 2002. *Accountancy* (April):8.
- Grant, P, Evers, L & Hinks, G. 2003. *Tough but measured reforms*. *Accountancy Age* (6 February):5.
- Gray, I & Manson, S. 2000. *The audit process principles, practice and cases*. 2nd edition. London: Business Press.
- Grumet, L. 2002. Publisher's column: The eye of the storm. *The CPA Journal* 72(4)(April):9. [O]. Available:
<http://proquest.umi.com.oasis.unisa.ac.za/pqdweb?index=18&did=000000117310577&SrchMode=3&sid=9&Fmt=3&VInst=PROD&VType=PQD&RQT=309&VName=PQD&TS=1063704106&clientId=27625>
Accessed on 2003/09/16
- Guy, DM, Alderman, CW & Winters, AJ. 1999. *Auditing*. 5th edition. Orlando: Dryden.
- Hallett, C. 2002. The financial accounting police. *The Practical Accountant* 35(11)(November). [O]. Available:
<http://proquest.umi.com.oasis.unisa.ac.za/pqdweb?index=40&did=000000239131271&SrchMode=3&sid=8&Fmt=3&VInst=PROD&VType=PQD&RQT=309&VName=PQD&TS=1061962265&clientId=27625>
Accessed on 2003/08/27
- Hampton, P. 2002. In the wake of Enron. *CA Charter* 73(2)(March). [O]. Available:
<http://proquest.umi.com/pqdweb?index=14&did=000000112606788&SrchMode=3&sid=3&Fmt=3&VInst=PROD&VType=PQD&RQT=309&VName=PQD&TS=1074143639&clientId=27625>
Accessed on 2004/01/15

- Harrison, S. 2002. Cracking the whip. *CA Charter* 73(6)(July):7. [O]. Available:
<http://proquest.umi.com/pqdweb?index=9&did=000000141840831&SrchMode=3&sid=13&Fmt=3&VInst=PROD&VType=PQD&RQT=309&VName=PQD&TS=1071728886&clientId=27625>
Accessed on 2003/12/18
- Hartle, DG. 1979. *Public policy decision making and regulation*. Toronto: Institute for research on public policy.
- Hayes, C. 2002. The Ramsay report and the regulation of auditor independence in Australia. *Australian Accounting Review* 12(2)(July). [O]. Available:
<http://proquest.umi.com/pqdweb?index=8&did=000000144058661&SrchMode=3&sid=1&Fmt=3&VInst=PROD&VType=PQD&RQT=309&VName=PQD&TS=1071735720&clientId=27625>
Accessed on 2003/12/18
- Hayes, R & Schilder, A. 1999. *Principles of auditing: an international perspective*. London: McGraw-Hill.
- Haythornthwaite, A. 2002. News: Accounting crisis - will new auditing rules block career ladders? *Accountancy* (August). [O]. Available:
<http://proquest.umi.com/pqdweb?index=63&did=000000273791461&SrchMode=3&sid=2&Fmt=3&VInst=PROD&VType=PQD&RQT=309&VName=PQD&TS=1074143244&clientId=27625>
Accessed on 2004/01/15
- Hein, LW. 1988. The auditor and the British Companies Act, in *The evolution of audit thought and practice*, edited by TA Lee. New York: Garland:43-55.
- Hewitt, P. 2002. A fresh look at regulation. *Accountancy Age* (10 October):8.
- Hewitt, P. 2003. *A balanced and robust approach*. *Accountancy Age* (6 February):21.
- High, J [ed]. 1991. *Regulation economic theory and history*. Ann Arbor: University of Michigan.
- Hines, RD. 1989. Financial accounting knowledge, conceptual framework projects and the social construction of the accounting profession. *Accounting Auditing & Accountability Journal* 2(2):72-92.
- Hinks, G. 2002. Strengthening the foundations. *Accountancy Age* (31 January):17.
- Hinks, G. 2003. All clear. *Accountancy Age* (6 February):17.
- Honest accounting. 2002. *Boston Globe* (18 June). [O]. Available:
<http://0-proquest.umi.com.oasis.unisa.ac.za/pqdweb?index=43&did=000000126466341&SrchMode=3&sid=10&Fmt=3&VInst=PROD&VType=PQD&RQT=309&VName=PQD&TS=1061962614&clientId=27625>
Accessed on 2003/08/27

- Horngren, C. 1971. The Accounting profession in 1999. *The Accounting Review* (January):2.
- Houle, CO. 1980. *Continued learning in the professions*. San Francisco: Jossey Bass.
- House passes bill to change regulation of accounting profession. 2002. *The CPA Letter* 82(5)(June):1. [O]. Available:
<http://proquest.umi.com.oasis.unisa.ac.za/pqdweb?index=14&did=000000128292031&SrchMode=3&sid=1&Fmt=3&VInst=PROD&VType=PQD&RQT=309&VName=PQD&TS=1061961196&clientId=27625>
Accessed on 2003/08/27
- Hughes, D. 2002. Lynch mob senses blood. *Accountancy Age* (April):16.
- ICAA. 2002a. CLERP 9 media. 24 November. [O]. Available:
<http://www.icaa.org.au/news/index.cfm?menu=297&id=A105591061>
Accessed on 2003/04/17
- ICAA. 2002b. Latest media. 8 August. [O]. Available:
<http://www.icaa.org.au/news/index.cfm?menu=297&id=A105595809>
Accessed on 2003/04/17
- ICAA. 2002c. Latest media. 18 September. [O]. Available:
<http://www.icaa.org.au/news/index.cfm?menu=297&id=A105595809>
Accessed on 2003/04/17
- ICAA. 2003a. About the ICAA. Complaints & fee. The ICAA's professional conduct and integrity role. [O]. Available:
<http://www.icaa.org.ua/about/index.cfm?menu=262&id=A105475173>
Accessed on 2003/04/14
- ICAA. 2003b. History and structure. [O]. Available:
<http://www.icaa.org.au/about/index.cfm?menu=94&id=A100754328>
Accessed on 2003/04/17
- ICAEW. 2003. Institute of Chartered Accountants in England and Wales - History and overview. [O]. Available:
http://www.icaew.co.uk/index.cfm?AUB=TB21_49070,MNXI_49070&CFID=4147653&CFTOKEN=37428349
Accessed on 2003/04/17
- ICAI. 2001a. ICAI supports establishment of Interim Authority. 26 April. [O]. Available:
<http://www.icaei.ie/Press-Releases/2001/pr260401.htm>
Accessed on 2003/04/17

- ICAI. 2001b. ICAI welcomes government decision on financial regulation. 20 February. [O]. Available:
<http://www.icai.ie/Press-Releases/2001/pr210201.htm>
Accessed on 2003/04/17
- ICAI. 2001c. ICAI welcomes government decision on review group on auditing. 23 January. [O]. Available:
<http://www.icai.ie/Press-Releases/2001/pr230101.htm>
Accessed on 2003/04/17
- ICAI. 2002a. Accountancy profession will study ODCE Consultation Papers on directors' duties and auditor reporting. 7 February. [O]. Available:
<http://www.icai.ie/Press-Releases/2002/pr070202.htm>
Accessed on 2003/04/17
- ICAI. 2002b. Draft legislation welcome ... but further improvements needed. 25 February. [O]. Available:
<http://www.icai.ie/Press-Releases/2002/pr250202.htm>
Accessed on 2003/04/17
- ICAI. 2002c. ICAI welcomes EU Commission Recommendation on auditor independence. 16 May. [O]. Available:
<http://www.icai.ie/Press-Releases/2002/pr12.htm>
Accessed on 2003/04/17
- ICAI. 2003a. Institute of Chartered Accountants in Ireland - About the Institute. [O]. Available:
<http://www.icai.ie/about.htm>
Accessed on 2003/04/17
- ICAI. 2003b. Library - publications - IAASA Bill. *Accountancy Ireland* 35(3)(June). [O]. Available:
<http://www.icai.ie/publications/lp-Currentdetails.cfm?mediaid=342>
Accessed on 2004/02/27
- ICAI. 2003c. Media releases - Companies Bill ignores consumer concerns. 26 June. [O]. Available:
<http://www.icai.ie/media/mr-mediareldetails.cfm?mediaid=85>
Accessed on 2004/02/27
- ICAI. 2003d. Media releases - DTI report on audit regulation. 11 July. [O]. Available:
<http://www.icai.ie/media/mr-mediareldetails.cfm?mediaid=88>
Accessed on 2004/01/15
- ICAI. 2003e. Media releases - IAASA bill will lead to disciplinary delays. 25 May. [O]. Available:
<http://www.icai.ie/media/mr-mediareldetails.cfm?mediaid=70>
Accessed on 2004/01/15

- ICAI. 2003f. Media releases - ICAI concerns remain over Bill. 10 April. [O]. Available: <http://www.icaei.ie/media/mr-mediareldetails.cfm?mediaid=43>
Accessed on 2004/02/27
- ICAI. 2003g. Media releases - ICAI welcomes Dail passage of Companies Bill. 11 December. [O]. Available: <http://www.icaei.ie/media/mr-mediareldetails.cfm?mediaid=118>
Accessed on 2004/01/15
- ICAI. 2003h. Media releases - minister publishes IAASA Bill. 14 February. [O]. Available: <http://www.icaei.ie/media/mr-details.cfm?id=11>
Accessed on 2004/02/27
- ICAI. 2003i. Media releases - new president renews ICAI call for effective supervisory authority. 9 May. [O]. Available: <http://www.icaei.ie/media/mr-mediareldetails.cfm?mediaid=73>
Accessed on 2004/01/15
- Irish Government Publications. 2000. *The Report of the Review Group on Auditing*. Dublin: Government Publications Sales Office.
- Knox, N. 2002. Lawmakers doubt new accounting board. *USA Today* 21 June:1B.
- Jarvis, P. 1983. *Professional education*. London: Croom Helm.
- Johnson, TJ. 1972. *Professions and Power*. London: Macmillan.
- Johnson, C. 2003. New Accounting Board, SEC in dispute. 25 April. [O]. Available: <http://www.washingtonpost.com/wp-dyn/articles/A35378-2003Apr24.html>
Accessed on 2003/05/02
- Jones, L. 2002a. JSE maak streng reëls vir ouditeurs. *Finansies & Tegnies* (9 Augustus):22.
- Jones, M. 2002b. A surprising addition. *Accountancy Age* (20 June):8.
- Jones, D. 2003. Fed Governor criticizes accountants. *American Banker* (4 March). [O]. Available: <http://proquest.umi.com.oasis.unisa.ac.za/pqdweb?index=14&did=000000298414531&SrchMode=3&sid=2&Fmt=3&VInst=PROD&VType=PQD&RQT=309&VName=PQD&TS=1059110124&clientId=27625>
Accessed on 2003/07/25
- Kahn, J. 2003. Do accountants have a future? *Fortune* (3 March). [O]. Available: <http://proquest.umi.com.oasis.unisa.ac.za/pqdweb?index=16&did=000000293758051&SrchMode=3&sid=8&Fmt=3&VInst=PROD&VType=PQD&RQT=309&VName=PQD&TS=1059457524&clientId=27625>
Accessed on 2003/07/25

- Kay, J & Vickers, J. 1990. Regulatory reform: an appraisal, in *Deregulation or re-regulation? Regulatory reform in Europe and the United States*, edited by G Majone. London: Printer:223-251.
- King Verslag oor korporatiewe beheer in Suid-Afrika. 2002. Johannesburg: Instituut van Direkteure in Suidelike Afrika.
- Kinney, WR. 1999. Auditor independence: a burdensome constraint or core value? *Accounting Horizons* 13(1)(March). [O]. Available: <http://proquest.umi.com/pqdweb?index=4&sid=1&srchmode=3&vinst=PROD&fmt=3&startpage=-1&clientid=27625&vname=PQD&RQT=309&did=000000039719228&scaling=FULL&ts=1071748771&vtype=PQD&rqt=309&TS=1071748785&clientId=27625&cc=1&TS=1071748785>
Accessed on 2003/12/18
- Knox, N. 2002. Lawmakers doubt new accounting board. *USA Today* 21 June:1B.
- Kolitz, D. 2003. Update on accounting regulatory development debate in South Africa. 5 March. [O]. Available: <http://accountingeducation.com/news/news3830.html>
Accessed on 2003/05/08
- Konrath, LF. 1999. *Auditing concepts and applications: a risk analysis approach*. 4th edition. Cincinnati: South-Western.
- Krus, R. 2002. Letters - Profession needs monitoring and control. *Journal of Accountancy* 194(3)(September). [O]. Available: <http://www.aicpa.org/pubs/jofa/sep2002/letters.htm>.
Accessed on 2003/04/30
- Kwak, M. 2002. The effect of nonaudit fees on accounting practices. *MIT Slogan Management review* 43(4)(summer):14-15.
- Land, N. 1995. The future of audit regulation. *Accountancy* (July):92-93.
- Landes, CE. 2002. Guiding an audit committee in an era of changing relationships. *Catalyst* (November/December):28-29.
- Lee, TA [ed]. 1988. *The evolution of audit thought and practice*. New York: Garland.
- Lerner, N. 2002. Not qualified to do the job. *Accountancy Age* (27 June):12
- Levitt, A. 1998. The numbers game. *The CPA Journal* 68(12)(December):14-19.
- Levitt, A. 2002. Levitt calls for legislation on auditor independence. *Accountancy* (March):17.
- Lewis, A. 2002. Andersen verdict ignores lapses obvious industrywide. *USA Today* 17 June:12A.

- Lillipitt, J. 2001. The impact of consulting services on small firms. *The Practicing CPA* 25(7)(August):4. [O]. Available:
<http://proquest.umi.com.oasis.unisa.ac.za/pqdweb?index=4&did=000000078299356&SrchMode=3&sid=2&Fmt=3&VInst=PROD&VType=PQD&RQT=309&VName=PQD&TS=1061961452&clientId=27625>
Accessed on 2003/08/27
- Littleton, AC. 1933. *Accounting evolution to 1900*. New York: AICPA.
- Littleton, AC & Zimmerman, VK. 1988. Theory of professional responsibility, in *The evolution of audit thought and practice*, edited by TA Lee. New York: Garland:18-42.
- Llambias, D. 2002. Not for the faint-hearted. *Accountancy Age* (7 June):12.
- Local and regional firms comment on AA-Enron impact on SEC practices. 2002. *Bowman's Accounting Report* 16(3/4)(March/April):20-27. [O]. Available:
<http://proquest.umi.com/pqdweb?index=4&did=000000135392601&SrchMode=3&sid=1&Fmt=3&VInst=PROD&VType=PQD&RQT=309&VName=PQD&TS=1064899483&clientId=27625>
Accessed on 2003/09/30
- Lorinc, J. 2002. After Enron. *CA Magazine* (December). [O]. Available:
http://www.camagazine.com/index.cfm/ci_id/10954/la_id/1.htm
Accessed on 2003/05/02
- Louderback, T. 2002. Letters - Stand tall for independence. *Journal of Accountancy* 194(5)(November). [O]. Available:
<http://www.aicpa.org/pubs/jofa/nov2002/letters.htm>. 2002.
Accessed on 2003/04/30
- Luke, R. 2002. Critic: CPAs' group napping. *The Atlanta Journal - Constitution* (15 February):F.1. [O]. Available:
<http://proquest.umi.com/pqdweb?index=34&did=000000107743427&SrchMode=1&sid=5&Fmt=3&VInst=PROD&VType=PQD&RQT=309&VName=PQD&TS=1064899085&clientId=27625>
Accessed on 2003/09/30
- Lymer, A. 2003a. Adoption of IASB in Australia becomes reality. 7 May. [O]. Available:
<http://accountingeducation.com/news/news4043.html>
Accessed on 2003/05/09
- Lymer, A. 2003b. AICPA council approves enhancements of disciplinary process. 6 May. [O]. Available:
<http://accountingeducation.com/news/news4040.html>
Accessed on 2003/05/09

- Lymer, A. 2003c. An EU Enron in the making? 26 February. [O]. Available:
<http://accountingeducation.com/news/news3815.html>
Accessed on 2003/05/02
- Lymer, A. 2003d. Chartered accountants welcome Higgs announcement. 23 July. [O]. Available:
<http://accountingeducation.com/news/news4309.html>
Accessed on 2003/07/25
- Lymer, A. 2003e. CIMA comes out in support of UK accounting regulation restructuring proposals. 27 March. [O]. Available:
<http://accountingeducation.com/news/news3913.html>
Accessed on 2003/05/02
- Lymer, A. 2003f. Confidence in UK audited information remains high despite Enron fall-out. 26 February. [O]. Available:
<http://accountingeducation.com/news/news3767.html>
Accessed on 2003/05/02
- Lymer, A. 2003g. FRC issues revised Combined Code. 23 July. [O]. Available:
<http://accountingeducation.com/news/news4308.html>
Accessed on 2003/07/25
- Lymer, A. 2003h. GAO study published on audit firm rotation. 15 December. [O]. Available:
<http://www.accountingeducation.com/news/news4684.html>
Accessed on 2004/01/15
- Lymer, A. 2003i. ICAEW responds to auditing practices board draft standards for integrity, objectivity and independence. 24 November. [O]. Available:
<http://www.accountingeducation.com/news/news4626.html>
Accessed on 2003/12/10
- Lymer, A. 2003j. ICAS issues practical guidance for audit committees. 21 June. [O]. Available:
<http://accountingeducation.com/news/news4205.html>
Accessed on 2003/07/16
- Lymer, A. 2003k. New Companies Bill for UK is welcomed by ICAEW. 4 December. [O]. Available:
<http://www.accountingeducation.com/news/news4661.html>
Accessed on 2003/12/10
- Lymer, A. 2003l. Sir Bryan Nicholson appointed chairman of UK Accountancy Foundation. 28 March. [O]. Available:
<http://accountingeducation.com/news/news3914.html>
Accessed on 2003/05/02

- Lymer, A. 2003m. Summary of UK accounting regime changes and ICAEW pledge of support. 29 January. [O]. Available:
<http://accountingeducation.com/news/news3704.html>
Accessed on 2003/05/02
- Lymer, A. 2003n. UK government conclusions on audit and accounting regulation. 29 January. [O]. Available:
<http://accountingeducation.com/news/news3700.html>
Accessed on 2003/05/02
- Lymer, A. 2003o. UK set for roll out of Combined Code. 31 October. [O]. Available:
<http://www.accountingeducation.com/news/news4568.html>
Accessed on 2003/11/10
- Lymer, A. 2004a. Annual report of UK audit regulation published. 22 July. [O]. Available:
<http://www.accountingeducation.com/news/news5279.html>
Accessed on 2004/07/23
- Lymer, A. 2004b. APB draft ethical standards are a step in the right direction, but need more work. 5 March. [O]. Available:
<http://www.accountingeducation.com/news/news4896.html>
Accessed on 2004/03/12
- Lymer, A. 2004c. UK FRC publishes annual review for 2003. 29 January. [O]. Available:
<http://www.accountingeducation.com/news/news4810.html>
Accessed on 2004/02/03
- Maatskappywet van Suid-Afrika. 1973. Wet 61 van 1973 (soos gewysig). Pretoria: Staatsdrukker.
- Mabotja, S. 2002. Regulatory rethink. *Finance week* (1 February):10-11.
- Macdonald, KM. 1975. *The sociology of the professions*. London: Sage.
- Majone, G. 1996. *Regulating Europe*. London: Routledge.
- Malmo, L. 2002. Shaping our future. *Australian CPA* (December). [O]. Available:
http://www.cpaaustralia.com.au/01_information_centre/13_ext_report/1_13_10_0_clerp.asp
Accessed on 2004/03/04
- Manuel, T. 2002. *Auditors not under fire Manuel*. [O]. Available:
<http://www.bday.co.za/bday/...ent/direct/1,3523,1086922-6096-0,00.html>
Accessed on 2002/05/17
- Marden, R & Edwards, R. 2002. Lessons from Enron. Issues of auditor independence revisited. *Internal Auditing* (March/April):36-42.

- McNulty, A. 2002. More action needs to rebuild public trust in the auditing profession. *Financial Mail* 1 February. [O]. Available:
<http://secure.financialmail.co.za/02/0201/fox/afox.htm>
Accessed on 2003/07/01
- Mascarenhas, A & Turley, S. 1990. *Spicer's practical auditing*. 18th edition. London: Butterworths.
- Mautz, RK & Sharaf, HA. 1961. *The philosophy of auditing*. Sarasota: American Accounting Association.
- Mays, M. 1995. Time for change? *Management Accounting* (December):58-59.
- Melancon, BC. 2000. The proposed SEC rule on auditor independence and its consequences. *Journal of Accountancy* 190(4)(October):26-28. [O]. Available:
<http://proquest.umi.com/pqdweb?index=42&sid=2&srchmode=3&vinst=PROD&fmt=3&startpage=-1&clientid=27625&vname=PQD&RQT=309&did=000000062273101&scaling=FULL&ts=1071749356&vtype=PQD&rqt=309&TS=1071749366&clientid=27625&cc=1&TS=1071749366>
Accessed on 2003/12/18
- Melancon, BC. 2002. A new accounting culture. *Journal of Accountancy* 194(4)(October):27-30. [O]. Available:
<http://proquest.umi.com.oasis.unisa.ac.za/pqdweb?index=2&did=000000205772121&SrchMode=3&sid=13&Fmt=4&VInst=PROD&VType=PQD&RQT=309&VName=PQD&TS=1061962996&clientId=27625>
Accessed on 2003/08/27
- Melancon on state of the profession: Anguish, reform is coming. 2002. *Bowman's Accounting Report* 16(1)(January):10-13. [O]. Available:
<http://0-proquest.umi.com.oasis.unisa.ac.za/pqdweb?index=9&did=000000115481497&SrchMode=3&sid=2&Fmt=3&VInst=PROD&VType=PQD&RQT=309&VName=PQD&TS=1063701767&clientId=27625>
Accessed on 2003/09/16
- Middlemiss, J. 2001. Is it R.I.P. for MDPs? *CA Magazine* (March). [O]. Available:
<http://proquest.umi.com/pqdweb?index=10&did=000000069894516&SrchMode=3&sid=5&Fmt=3&VInst=PROD&VType=PQD&RQT=309&VName=PQD&TS=1064986040&clientId=27625>
Accessed on 2003/10/01
- Miller, RI & Pashkoff, PH. 2002. Regulations under the Sarbanes-Oxley Act. *Journal of Accountancy* (October). [O]. Available:
<http://www.aicpa.org/pubs/jofa/oct2002/miller.htm>
Accessed on 2003/04/23

- Miller-Segarra, T. 2002. The state of the profession: many challenges lie ahead. *Accounting Today* 16(21)(25 November - 15 December). [O]. Available:
<http://o-proquest.umi.com.oasis.unisa.ac.za/pqdweb?index=16&did=000000293758051&SrchMode=3&sid=8&Fmt=3&VInst=PROD&VType=PQD&RQT=309&VName=PQD&TS=1059457524&clientId=27625>
Accessed on 2003/07/25
- Mitchell, A. 1975. The auditing practices board: an assessment. *Accountancy* (February):76-77.
- Mitchell, A. 2002. Countdown to disaster. *Accountancy Age* (11 July):14.
- Mitchell, A & Sikka, P. 1993. Accounting for change: the institutions of accountancy. *Critical Perspectives on Accounting* 4:29-52.
- Mitnick, BM. 1980. *The political economy of regulation*. New York: Columbia University.
- Mohl, B. 2002. Many regulatory panels lack public input. *Boston Globe* (24 February):D.3. [O]. Available:
<http://proquest.umi.com.oasis.unisa.ac.za/pqdweb?index=208&did=000000109652501&SrchMode=3&sid=5&Fmt=3&VInst=PROD&VType=PQD&RQT=309&VName=PQD&TS=1063702644&clientId=27625>
Accessed on 2003/09/16
- More statements on the auditing industry. 2002/3. *Auditing SA* (Summer):4, 6, 16, & 42.
- Moyer, CA. 1988. Early developments in American auditing, in *The evolution of audit thought and practice*, edited by TA Lee. New York: Garland:123-128.
- Msiza, M [ed]. 2004a. Accounting laws under scrutiny. *Finance 24* (23 March). [O]. Available:
http://www.finance24.co.za/Finance/Economy/0,,1518-25_1502300,00.html
Accessed on 2004/03/24
- Msiza, M [ed]. 2004b. SA*s accounting laws “outdated”. *Finance 24* (12 February). [O]. Available:
http://www.finance24.co.za/Finance/Economy/0,,1518-25_1482647,00.html
Accessed on 2004/03/24
- National Treasury. 2004a. Accounting Profession Bill - Public Submissions. [O]. Available:
<http://www.treasury.gov.za/legislation/bills/apb/submissions/default.htm>
Accessed on 2004/03/08
- National Treasury. 2004b. Comments by the public - Draft Auditing Profession Bill, 2004. [O]. Available:
<http://www.treasury.gov.za/legislation/bills/2004/apbcomments.pdf>
Accessed on 2005/01/17

- National Treasury. 2004c. Companies Act, 1973: Proposed amendments to further enhance the integrity and independence of the South African auditing profession. [O]. Available:
[http://www.treasury.gov.za/legislation/bills/2004/Summary of proposed amndments to the Companies Act.pdf](http://www.treasury.gov.za/legislation/bills/2004/Summary_of_proposed_amndments_to_the_Companies_Act.pdf)
Accessed on 2005/01/17
- National Treasury. 2004d. Draft Accountancy Profession Bill, 2001. [O]. Available:
<http://www.treasury.gov.za/legislation/bills/apb/default.htm>
Accessed on 2004/03/09
- National Treasury. 2004e. Draft Auditing Profession Bill, 2004. [O]. Available:
<http://www.treasury.gov.za/legislation/bills/2004.APG.pdf>
Accessed on 2004/11/30
- National Treasury. 2004f. Invitation for public comment Draft Auditing Profession Bill, 2004.[O]. Available:
[http://www.treasury.gov.za/legislation/bills/2004/Auditing Professions Bill - Notice for Public Comment.pdf](http://www.treasury.gov.za/legislation/bills/2004/Auditing_Professions_Bill_-_Notice_for_Public_Comment.pdf)
Accessed on 2005/01/17
- National Treasury. 2004g. Public Comments on the Report of the Ministerial Panel for the Review of the Draft Accountancy Profession Bill. [O]. Available:
<http://www.treasury.gov.za/legislation/bills/apb/public/default.htm>
Accessed on 2004/03/08
- National Treasury. 2004h. Report of the Ministerial Panel for the Review of the Draft Accountancy Profession Bill. September. [O]. Available:
<http://www.treasury.gov.za/legislation/bills/apb/default.htm>
Accessed on 2004/03/09
- Nel Commission. 1997. *First Report of the Commission of Inquiry into the Affairs of the Masterbond Group and Investor Protection in South Africa*. Volume 1.
- Nel Commission. 2002. *Final Report of the Commission of Inquiry into the Affairs of the Masterbond Group and Investor Protection in South Africa*.
- Noll, RG [ed]. 1971. *Reforming regulation*. Washington: Brookings.
- Odendal, FF [red]. 1985. *HAT. Verklarende handwoordeboek van die Afrikaanse Taal*. 2de hersiene, uitgebreide uitgawe, 5de druk. Johannesburg: Perskor.
- Ogus, AI. 1994. *Regulation legal form and economic theory*. New York: Oxford.
- O'Reilly, VM, McDonnell, PJ, Winogard, BN, Gerson, JS & Jaenicke, HR. 1998. *Montgomery's auditing*. 12th edition. New York: Wiley.
- OROR. 2004. *Handboek vir inligting*. Korporatiewe missie. Johannesburg: OROR.

- Page, AC. 1987. Financial services: the self-regulatory alternative?, in *Regulation and public law*, by R Baldwin & C McCrudden. London: Weidenfeld & Nicolson:298-322.
- Pauw, JC, Woods, G, Van der Linde, GJA, Fourie, D & Visser, CB. 2002. *Managing Public money*. Sandowne: Heinemann.
- Payne, N. 2002. The Enron meltdown. *Accountancy SA* (March):34-35.
- Peasnell, KV. 1982. The function of a conceptual framework for corporate financial reporting. *Accounting and Business Research* 12(48):243-256.
- Pegrum, DF. 1965. *Public regulation of business*. revised edition. Homewood: Irwing.
- Perry, M. 2002a. Audit rotation *unlikely*. *Accountancy Age* (3 October):3.
- Perry, M. 2002b. Real changes or token gestures? *Accountancy Age* (20 June):8
- Perry, M. 2003. Review Board dismisses mandatory audit rotation. *Accountancy Age* (16 January):1.
- Peterson, JR. 2002. US oversight board goes to work. *The Accountant* (5989)(December):5.
- Phillips, CJ. 1969. *The economics of regulation*. revised edition. Homewood: Irwin.
- Power, M. 1997. *The audit society*. Oxford: Oxford University.
- Priest, A. 2003a. AASB chairman speaks on IAS implementation. 3 February. [O]. Available:
<http://accountingeducation.com/news/news3711.html>
Accessed on 2003/05/02
- Priest, A. 2003b. AICPA expands membership on auditing standards board. 21 October. [O]. Available:
<http://accountingeducation.com/news/news4533.html>
Accessed on 2003/10/28
- Priest, A. 2003c. ASX guidelines elevate responsibility of audit committee. 3 April. [O]. Available:
<http://accountingeducation.com/news/news3936.html>
Accessed on 2003/05/02
- Priest, A. 2003d. Charles D. Niemeier re-appointed to public company accounting oversight board. 27 October. [O]. Available:
<http://accountingeducation.com/news/news4555.html>
Accessed on 2003/11/03

- Priest, A. 2003e. Federal government bows to accounting profession. 25 November. [O]. Available:
<http://accountingeducation.com/news/news4632.html>
Accessed on 2003/12/10
- Priest, A. 2003f. Finding and retaining qualified staff remains top concern for CPA firms. 21 October. [O]. Available:
<http://www.accountingeducation.com/news/news4530.html>
Accessed on 2003/10/28
- Priest, A. 2003g. Government releases exposure draft legislation on audit reform & corporate disclosure. 9 October. [O]. Available:
<http://accountingeducation.com/news/news4492.html>
Accessed on 2003/10/13
- Priest, A. 2003h. KPMG responds to CLERP 9 draft legislation. 13 October. [O]. Available:
<http://accountingeducation.com/news/news4507.html>
Accessed on 2003/10/20
- Priest, A. 2003i. PriceWaterhouseCoopers warns CLERP 9 goes beyond Sarbanes Oxley and that some rules are “excessively prescriptive”. 13 October. [O]. Available:
<http://accountingeducation.com/news/news4508.html>
Accessed on 2003/10/20
- Priest, A. 2003j. PWC welcomes CLERP 9 reforms. 4 December. [O]. Available:
<http://accountingeducation.com/news/news4658.html>
Accessed on 2003/12/10
- Priest, A. 2003k. SEC requires exchange listing standards for audit committees. 3 April. [O]. Available:
<http://accountingeducation.com/news/news3937.html>
Accessed on 2003/05/02
- Priest, A. 2004a. ASIC issues four CLERP 9 policies. 5 July. [O]. Available:
<http://accountingeducation.com/news/news5221.html>
Accessed on 2004/07/09
- Priest, A. 2004b. Improved oversight for auditing profession. 29 July. [O]. Available:
<http://accountingeducation.com/news/news5295.html>
Accessed on 2004/07/30
- Public Finance Management Act. Act 1 of 1999 (as amended). Pretoria: Government Printers.
- Puttick, G & Van Esch, S. 2003. *The principles and practice of auditing*. 8th edition. Lansdowne: Juta.

- Questions of regulation. 2001. *Financial Management* (December). [O]. Available:
<http://proquest.umi.com/pqdweb?index=37&did=000000098070533&SrchMode=3&sid=4&Fmt=3&VInst=PROD&VType=PQD&RQT=309&VName=PQD&TS=1074143794&clientId=27625>
Accessed on 2004/01/15
- Quick, R. 2002. Enron uncovered: a swift collapse. [O]. Available:
<http://moneycentral.msn.com/content/CNBCTV/Promos/P15579.asp>
Accessed on 2002/02/25
- Quick, R & Warming-Rasmussen, B. 2002. Disciplinary observance and sanctions on German and Danish auditors. *International Journal of Auditing* 6(2)(July):133-153.
- Ramsay, L. 2001. Independence of Australian Company Auditors. Commonwealth of Australia.
- Rankin, K. 2001a. Cognitor, new POB charter headline AICPA conference. *Accounting Today* 14(22)(18 December - 7 January):3,82. [O]. Available:
<http://proquest.umi.com/pqdweb?index=7&did=000000065903291&SrchMode=1&sid=11&Fmt=3&VInst=PROD&VType=PQD&RQT=309&VName=PQD&TS=1064899631&clientId=27625>
Accessed on 2003/09/30
- Rankin, K. 2001b. SEC's Turner critical of AICPA's self-policing unit. *Accounting Today* 15(6)(2 April - 15 April):5,17. [O]. Available:
<http://proquest.umi.com/pqdweb?index=27&did=000000071463352&SrchMode=1&sid=6&Fmt=3&VInst=PROD&VType=PQD&RQT=309&VName=PQD&TS=1064899211&clientId=27625>
Accessed on 2003/09/30
- Rankin, K. 2002. SEC awaits public comment on Sarbanes-Oxley changes. *Accounting Today* 16(22)(16 December - 5 January). [O]. Available:
<http://proquest.umi.com.oasis.unisa.ac.za/pqdweb?index=27&did=000000270175371&SrchMode=3&sid=3&Fmt=3&VInst=PROD&VType=PQD&RQT=309&VName=PQD&TS=1060325862&clientId=27625>
Accessed on 2003/08/08
- Rankin, K. 2003. Taxing wait: firms brace for SEC ruling on prep services. *Accounting Today* (6 January - 26 January). [O]. Available:
<http://proquest.umi.com.oasis.unisa.ac.za/pqdweb?index=30&did=000000279630561&SrchMode=3&sid=5&Fmt=3&VInst=PROD&VType=PQD&RQT=309&VName=PQD&TS=1059457113&clientId=27625>
Accessed on 2003/07/29
- Reeves, C. 2002a. Independent regulation in the UK. *Accountancy Age* (31 January):22.

- Reeves, C. 2002b. Review Board publishes paper on protecting the public interest. *Accountancy Ireland* (February). [O]. Available:
<http://proquest.umi.com/pqdweb?index=35&did=000000105816016&SrchMode=3&sid=3&Fmt=3&VInst=PROD&VType=PQD&RQT=309&VName=PQD&TS=1064985858&clientId=27625>
Accessed on 2003/10/01
- Reeves, C. 2002c. The self-regulation conundrum. *Accountancy Age* (3 October):8.
- Reinstein, A. 1985. Increasing the profession's recognition and respect. *The internal auditor* (August):41-44.
- Review Board. 2002. Press releases/news - The accountancy foundation moves to calm fears over accountancy. 26 June. [O]. Available:
http://www.accountancyfoundation.com/uploaded_documents/Calm_fears.pdf
Accessed on 2004/01/15
- Rice, M. 2003. CLERP 9 welcomed by CPAs. 4 December. [O]. Available:
http://www.cpaaustralia.com.au/01_information_centre/13_ext_report/1_13_10_0_clerp.asp
Accessed on 2004/03/04
- Richardson, RC & Baril, CP. 2003. Can your audit committee withstand the market's scrutiny of independence? *Financial Executive* 19(1)(January/February):35-38. [O]. Available:
<http://proquest.umi.com.oasis.unisa.ac.za/pqdweb?index=30&did=000000279630561&SrchMode=3&sid=5&Fmt=3&VInst=PROD&VType=PQD&RQT=309&VName=PQD&TS=1059457113&clientId=27625>
Accessed on 2003/07/29
- Robertson, JC & Louwers, TJ. 1999. *Auditing*. 9th edition. New York: McGraw-Hill.
- Rockness, J, Ivancevich, T & Keaveny, T. 2001. Auditor independence: a bit more rope. *Financial Executive* 17(1)(January/February):18-22. [O]. Available:
<http://proquest.umi.com/pqdweb?index=2&did=000000066281205&SrchMode=3&sid=5&Fmt=3&VInst=PROD&VType=PQD&RQT=309&VName=PQD&TS=1064900475&clientId=27625>
Accessed on 2003/09/30
- Roy, RH & MacNeill, JH. 1967. *Horizons for a profession*. New York: AICPA.
- SAICA. 2001. Report of the executive president for the year ended 31 December 2001. Johannesburg: SAICA.
- SAICA. 2003a. Chartered accountants have no place to hide. [O]. Available:
<http://www.saica.co.za/Displaycontent.asp?theID=1020>
Accessed on 2003/05/05

- SAICA. 2003b. SAICA welcomes parts of ministerial panel report. [O]. Available:
<http://www.saica.co.za/DisplayContent.asp?theID=1483>
Accessed on 2003/10/21
- SAICA. 2003c. Strategic Issues Communication series. Discussion Paper A1. Client relationships and audit committees. [O]. Available:
<http://www/saica.co.za/Displaycontent.asp?theID=754>
Accessed on 2003/05/22
- SAICA. 2003d. Strategic Issues Communication series. Discussion Paper A2. Non-audit services. [O]. Available:
<http://www/saica.co.za/Displaycontent.asp?theID=755>
Accessed on 2003/05/22
- SAICA. 2003e. Strategic Issues Communication series. Discussion Paper A3. Rotation of auditors. [O]. Available:
<http://www/saica.co.za/Displaycontent.asp?theID=756>
Accessed on 2003/05/22
- SAICA. 2003f. Strategic Issues Communication series. Discussion Paper A4. Auditors joining their clients. [O]. Available:
<http://www/saica.co.za/Displaycontent.asp?theID=757>
Accessed on 2003/05/22
- SAICA. 2003g. Strategic Issues Communication series. Discussion Paper C1. Self-regulation. [O]. Available:
<http://www/saica.co.za/Displaycontent.asp?theID=876>
Accessed on 2003/05/22
- SAICA. 2003h. Strategic Issues Communication series. Discussion Paper C2. Oversight and regulation. [O]. Available:
<http://www/saica.co.za/Displaycontent.asp?theID=878>
Accessed on 2003/05/22
- SAICA. 2003i. Strategic Issues Communication series. Discussion Paper C3. Disciplinary processes. [O]. Available:
<http://www/saica.co.za/Displaycontent.asp?theID=873>
Accessed on 2003/05/22
- SAICA. 2003j. Strategic Issues Communication series. Discussion Paper C4. Standard setting. [O]. Available:
<http://www/saica.co.za/Displaycontent.asp?theID=875>
Accessed on 2003/05/22
- SAICA. 2003k. Strategic Issues Communication series. Discussion Paper C5. Regulation of financial officers and management. [O]. Available:
<http://www/saica.co.za/Displaycontent.asp?theID=874>
Accessed on 2003/05/22

- SAICA. 2003l. The future of public auditing in South Africa. [O]. Available:
<http://www.saica.co.za/Displaycontent.asp?theID=752>
Accessed on 2003/05/22
- SAICA. (saica_news@saica.co.za). 2003/01/21. *Invitation for public comment*. E-mail to E Odendaal (odendem@unisa.ac.za).
Accessed on 2003/01/22
- SAICA. (communique@saica.co.za). 2003/03/27. *Techtalk. ASB supports principle-based approach to standard-setting*. E-mail to E Odendaal (odendem@unisa.ac.za).
Accessed on 2003/03/28
- SAICA. 2004. Auditing and assurance standards board. *Communique* (22 April). [O]. Available:
<http://www.saica.co.za/DisplayContent.asp?theID=1765>
Accessed on 2004/08/28
- SAICA. (saicanews@saica.co.za). 2004/12/01. *SAICA Vanguard Newsletter 2*. E-mail to E Odendaal (odendem@unisa.ac.za).
Accessed on 2004/12/02
- SAICA. (communique@saica.co.za). 2004/12/02. *Technical. Draft Auditing Profession Bill*. E-mail to E Odendaal (odendem@unisa.ac.za).
Accessed on 2004/12/15
- SAICA & PAAB. 1993. *Newsletter to members of the South African Institute of Chartered Accountants and all persons registered with the Public Accountants *and Auditors* Board*, 1 April. Johannesburg: SAICA & PAAB.
- SAIGR. 2002a. Brief aan alle lede van die SAIGR, 20 Februarie. Johannesburg: SAIGR.
- SAIGR. 2002b. *Professionele Gedragkode*. Johannesburg: SAIGR
- Schein, EH. 1972. *Professional education*. New York: McGraw-Hill.
- Schoombie, P. 2002. Manuel waarsku rekenmeesters. *Beeld* 12 Maart:15.
- Schultz, R & Alezandroff, A. 1985. *Economic regulation and the federal system*. Toronto: University of Toronto.
- SEC and senate banking committee put forth proposals for new regulation of public company auditors. 2002. *The CPA Letter* 82(6)(July/August):1. [O]. Available:
<http://0-proquest.umi.com.oasis.unisa.ac.za/pqdweb?index=26&did=000000148453611&SrchMode=3&sid=3&Fmt=3&VInst=PROD&VType=PQD&RQT=309&VName=PQD&TS=1061961602&clientId=27625>
Accessed on 2003/08/27

- SEC chairman speaks out on regulation of accountants, corporate governance. 2002. *Accountancy Ireland* 34(2)(April):56. [O]. Available: <http://proquest.umi.com.oasis.unisa.ac.za/pqdweb?index=42&did=000000113195165&SrchMode=3&sid=7&Fmt=3&VInst=PROD&VType=PQD&RQT=309&VName=PQD&TS=1063703779&clientId=27625>
Accessed on 2003/09/16
- SEC rules & actions send CPA firms mixed messages. 2003. *Accounting Office Management & Administration Report* (March). [O]. Available: <http://proquest.umi.com.oasis.unisa.ac.za/pqdweb?index=8&did=000000287777921&SrchMode=3&sid=3&Fmt=3&VInst=PROD&VType=PQD&RQT=309&VName=PQD&TS=1059110418&clientId=27625>
Accessed on 2003/07/25
- Schoole, I. 2002. Executalk. *Accountancy SA* (May):33-34.
- Schoole, I. (saica_news@saica.co.za). 2002/09/03. *GAAP monitoring panel*. E-mail to E Odendaal (odendem@unisa.ac.za).
Accessed on 2003/01/03
- Schoole, I. 2003a. How the audit should be regulated in SA. [O]. Available: <http://www.saica.co.za/DisplayContent.asp?theID=1019>
Accessed on 2003/05/05
- Schoole, I. 2003b. The road back to audit credibility. [O]. Available: <http://www.saica.co.za/DisplayContent.asp?theID=1021>
Accessed on 2003/05/05
- Self-regulatory era is over, says IFAC president. 2002. *The Accountant* (5989)(December):4.
- Selznick, P. 1985. Focusing organizational research on regulation, in *Regulatory policy and the social sciences*, edited by RG Noll. Berkeley: University of California:363-367.
- Shafer, WE & Owsen, D. 2003. The role of professional associations. *The CPA Journal* (January). [O]. Available: <http://0-proquest.umi.com.oasis.unisa.ac.za/pqdweb?index=27&did=000000286789251&SrchMode=3&sid=3&Fmt=3&VInst=PROD&VType=PQD&RQT=309&VName=PQD&TS=1059456695&clientId=27625>
Accessed on 2003/07/29
- Sikka, P & Willmott, H. 1995. The power of independence: defending and extending the jurisdiction of accounting in the United Kingdom. *Accounting, Organizations and Society* 20(6):547-581.
- Simon, WE. 1981. Government regulation and a free society, in *The limits of government regulation*, edited by JF Gatti. New York: Academic press:13.
- Singh, S. 2001. Bob Garnett - Setting the standards. *Accountancy SA* (October):31-33.

- Smith, D. 2002a. Media centre - New independent public oversight for auditors for public companies. 17 July. [O]. Available:
http://www.cica.ca/index.cfm/ci_id/7796/la_id/1.htm
Accessed on 2004/01/15
- Smith, P. 2002b. *Profession is complacent*. *Accountancy Age* (May):3.
- Smith, P. 2002c. The final countdown. *Accountancy Age* (September):7.
- Smith, RG [ed]. 2002. *Crime in the professions*. Ashgate: Burlington.
- Spulber, DF. 1989. *Regulation and markets*. Cambridge: MIT.
- Sridharan, UV, Caines, WR, McMillan, J & Summers, S. 2002. Financial statement transparency and auditor responsibility: Enron and Andersen. *International Journal of Auditing* 6:277-286.
- Stevenson, JE. 2002. Auditor independence: a comparative descriptive study of the UK, France and Italy. *International Journal of Auditing* 6:155-182.
- Steyn, G. 2002. Manuel turns up the heat on auditing profession. 15 May. [O]. Available:
<http://www.bday.co.za/bday/content/direct/1,3523,1085035-6078-0,00.html>
Accessed on 2002/05/15
- Summers, C. 2002. What is regulation? [O]. Available:
<http://www.regulation.org/whatisreg.html>
Accessed on 2002/04/10
- Sutton, MH. 1997. Auditor Independence: the challenge of fact and appearance. *Accounting Horizons* 11(1). [O]. Available:
<http://proquest.umi.com/pqdweb?index=8&did=000000144058661&SrchMode=3&sid=1&Fmt=3&VInst=PROD&VType=PQD&RQT=309&VName=PQD&TS=1071735720&clientId=27625>
Accessed on 2003/12/18
- Sutton, TG. 1984. Lobbying of accounting standard-setting bodies in the UK and the USA: a downsian analysis. *Accounting, Organizations and Society* 9(1):81-95.
- Svaldi, A. 2002. Experts call for oversight of accountants. *Denver Post* 27 January. [O]. Available:
<http://proquest.umi.com/pqdweb?index=52&did=000000103199816&SrchMode=1&sid=12&Fmt=3&VInst=PROD&VType=PQD&RQT=309&VName=PQD&TS=1064899762&clientId=27625>
Accessed on 2003/09/30

- Swanger, SL & Chewing EG. 2002. When the external auditor also performs the internal audit. *Journal of Accountancy* (January). [O]. Available:
http://www.aicpa.org/pubs/jofa/jan2002/prac_aud.htm
Accessed on 2003/04/23
- Sweeney, P. 2002. In Enron's wake: Calls for reform. *Financial Executive* 18(2)(March/April):21-22. [O]. Available:
<http://proquest.umi.com.oasis.unisa.ac.za/pqdweb?index=20&did=000000112081306&SrchMode=3&sid=6&Fmt=3&VInst=PROD&VType=PQD&RQT=309&VName=PQD&TS=1063702761&clientId=27625>
Accessed on 2003/09/16
- Sweeney, P & Vallario, CW. 2002. NYSE sets audit committees on new road. *Journal of Accountancy* 194(5)(November). [O]. Available:
<http://www.aicpa.org/pubs/jofa/nov2002/sweeney.htm>
Accessed on 2003/04/30
- Sykes, JB [ed]. 1987. *The Concise Oxford Dictionary*. 7th edition. Oxford: Clarendon.
- Taylor, L & Collins, L. 2002. Rejecting ruled Britannia. *The Australian Financial Review* (19 September):13.
- Taylor, P & Turley, S. 1986. *The regulation of accounting*. Oxford: Basil Blackwell.
- Taylor, DH & Glezen, GW. 1997. *Auditing an assertions approach*. 7th edition. New York: Wiley.
- Thomas, CW. 2002. The rise and fall of Enron. *Journal of Accountancy* 193(4)(April). [O]. Available:
<http://www.aicpa.org/pubs/jofa/apr2002/thomas.htm>
Accessed on 2003/04/23
- Thomas, CW. 2003. Enron and beyond: What's the Worldcom*ing to? *The CPA Journal* (January). [O]. Available:
<http://proquest.umi.com.oasis.unisa.ac.za/pqdweb?index=9&did=000000286774241&SrchMode=3&sid=3&Fmt=3&VInst=PROD&VType=PQD&RQT=309&VName=PQD&TS=1059456522&clientId=27625>
Accessed on 2003/07/29
- Three voices, one message. 2003. *The CPA Journal* (February). [O]. Available:
<http://proquest.umi.com.oasis.unisa.ac.za/pqdweb?index=32&did=000000290395001&SrchMode=3&sid=2&Fmt=3&VInst=PROD&VType=PQD&RQT=309&VName=PQD&TS=1059455960&clientId=27625>
Accessed on 2003/07/29
- Tie, R. 2002. Rebuilding trust. *Journal of Accountancy* 194(6)(December). [O]. Available:
<http://www.aicpa.org/pubs/jofa/dec2002/tie.htm>
Accessed on 2003/04/30

- Tollison, RD. 1991. Regulation and interest groups, in *Regulation economic theory and history*, edited by J High. Ann Arbor: University of Michigan:59-76.
- Tomanelli, J. 2002. Letters - profession should police itself. *Journal of Accountancy* (August). [O]. Available:
<http://www.aicpa.org/pubs/jofa/aug2002/letters.htm>.
Accessed on 2003/04/23
- Treger, SH. 2002. Letters - Begin process to restore public confidence. *Journal of Accountancy* 194(5)(November). [O]. Available:
<http://www.aicpa.org/pubs/jofa/nov2002/letters.htm>
Accessed on 2003/09/30
- Tricker, B. 2002. Auditing: profession or business? *Accountancy* (June):79.
- Tulloch, S [ed]. 1993. *The Oxford Dictionary and Thesaurus*. Oxford: Oxford University.
- US mid-tier on the march. 2003. *The Accountant* (May):9.
- USA - auditor registration system. 2003. *World Accounting Report* 6(3)(April):6.
- USA - proposed funding rules. 2003. *World Accounting Report* 6(3)(April):6.
- Van Wyk, M. 2003. Is the accountancy professions' act going to be draconian? *Accountancy SA* (May):2-5.
- Venuti, E, Holtzman, MP & Basile, A. 2002. Due professional care in cases of high engagement risk. *The CPA Journal* 72(12)(December). [O]. Available:
<http://proquest.umi.com.oasis.unisa.ac.za/pqdweb?index=7&did=000000275097571&SrchMode=3&sid=9&Fmt=3&VInst=PROD&VType=PQD&RQT=309&VName=PQD&TS=1061962353&clientId=27625>
Accessed on 2003/08/27
- Visser, A. 2004. Manuel aanvaar aanbevelings oor ouditeure, maar *Sake Beeld* 24 Maart:1.
- Waksman, RJ. 2002. Letters - A Readers Solution to Enron-Type Frauds. *Journal of Accountancy* 194(1)(July). [O]. Available:
<http://www.aicpa.org/pubs/jofa/jul2002/letters.htm>
Accessed on 2003/09/30
- Walker, RH. 1999. The SEC director of enforcement addresses the importance of being independent. Auditor independence: the issues. *The CPA Journal* 69(5)(May). [O]. Available:
<http://proquest.umi.com/pqdweb?index=19&sid=4&srchmode=3&vinst=PROD&fmt=3&startpage=-1&clientId=27625&vname=PQD&RQT=309&did=000000041651293&scaling=FULL&ts=1071736513&vtype=PQD&rqt=309&TS=1071736533&clientId=27625&cc=1&TS=1071736533>
Accessed on 2003/12/18

- Wallerstedt, E. 1999. Regulation as a response to critical events, in *Regulation and organizations International perspectives*, edited by G Morgan & L Engwall. London: Routledge:145-165.
- Walsh, B. 2003. IAASA Bill. *Accountancy Ireland* 35(3)(June). [O]. Available: <http://www.icaire.ie/publications/lp-Currentdetails.cfm?id=342>
Accessed on 2004/02/27
- Ward, G. 2002. Standards must be policed. *Accountancy Age* (31 January):12.
- Wasserman, H. 2003. Nuwe reëls vir SA ouditeurs moet plaaslike Enrons keer. *Rapport* 11 Mei:15.
- Wells, JT. 2003. Dropping the penalty flag. *Accounting Today* 17(4)(24 February - 16 March). [O]. Available: <http://proquest.umi.com.oasis.unisa.ac.za/pqdweb?index=9&did=000000294198331&SrchMode=3&sid=7&Fmt=3&VInst=PROD&VType=PQD&RQT=309&VName=PQD&TS=1059457305&clientId=27625>
Accessed on 2003/07/29
- Wendall, PJ. 2003. SEC proposal on auditor independence. *SEC Accounting Report* (February). [O]. Available: <http://proquest.umi.com.oasis.unisa.ac.za/pqdweb?index=7&did=000000290941661&SrchMode=3&sid=1&Fmt=3&VInst=PROD&VType=PQD&RQT=309&VName=PQD&TS=1059455612&clientId=27625>
Accessed on 2003/07/29
- Wendell, PJ. 2002. SEC proposes public accountability board. *SEC Accounting Report* 28(9)(August):4-6. [O]. Available: <http://proquest.umi.com.oasis.unisa.ac.za/pqdweb?index=6&did=000000153353781&SrchMode=3&sid=11&Fmt=3&VInst=PROD&VType=PQD&RQT=309&VName=PQD&TS=1061962767&clientId=27625>
Accessed on 2003/08/27
- Wendell, PJ. 2003. SEC adopts rules on auditor independence and retention of records. *SEC Accounting Report* (March). [O]. Available: <http://proquest.umi.com.oasis.unisa.ac.za/pqdweb?index=7&did=000000307366471&SrchMode=3&sid=4&Fmt=3&VInst=PROD&VType=PQD&RQT=309&VName=PQD&TS=1059110686&clientId=27625>
Accessed on 2003/07/25
- Wet op Openbare Rekenmeesters en Ouditeurs. 1951. Nommer 51, 1951. Pretoria: Staatsdrukker.
- Wet op Openbare Rekenmeesters en Ouditeurs. 1991. Nommer 80, 1991 (soos gewysig). Pretoria: Staatsdrukker.

- Wittig, D. 2002. Letters - adhering to zero tolerance. *Journal of Accountancy* 194(1)(July). [O]. Available:
<http://www.aicpa.org/pubs/jofa/jul2002/letters.html>
Accessed on 2003/09/30
- Woolfe, E. 1995. E&Y calls for independent regulator. *Accountancy* (June):15.
- Wyman, P. 2003. ICAEW: president*s page - enduring values in a changing world. *Accountancy* (1 February). [O]. Available:
<http://proquest.umi.com/pqdweb?index=52&did=000000324753611&SrchMode=3&sid=1&Fmt=3&VInst=PROD&VType=PQD&RQT=309&VName=PQD&TS=1076906489&clientId=27625>
Accessed on 2004/02/13
- Zea, A. 2002. Vague? Not Hague. *Accountancy Age* (May):18.